

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ,

ΥΠΟ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Χ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ.

ΠΑΡΑ ΤΗ ΠΥΛΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ, ΑΡΙΘ. 420.

—
1855.

123268

ΤΟΙΣ

ΦΙΛΑΤΟΙΣ ΜΑΘΗΤΑΙΣ

ΤΗΝ

ΒΙΒΛΟΝ ΤΑΥΤΗΝ

ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ὁ Διδάσκαλος αὐτῶν

Π. ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ θεμελιωτὴν αὐτῆς ἔσχε τὸν Ἀγίον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν (α), ὅστις συνέταξεν αὐτὴν, ἐκλεξάμενος ἐκεῖνο τοῦ μέλους, ὅπερ ἦν ἀρμόδιον εἰς εὐλάβειαν καὶ κατάνυξιν ἡμῶν, καὶ εἰς δοξολογίαν τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, ἀφείς πᾶν μὴ οἰκεῖον τῇ ἐκκλησιαστικῇ σεμνοπρεπείᾳ, ἣτις εἶναι ὁ κύριος χαρακτήρ τοῦ ἡθικοῦ αὐτῆς μέρους. Χαρακτῆρας δὲ εἰς γραφὴν τῆς μελωδίας μετεχειρίσθη τοὺς γνωστούς ἐν τῇ παλαιᾷ ἐκκλησιαστικῇ Μουσικῇ, ὧν τὴν ἀρχὴν ἀναβιβάζουσι μέχρι Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου. Οἱ χαρακτῆρες οὗτοι ὁμοιάζον τὰ ἱερογλυφικὰ τῶν Αἰγυπτίων· διότι εἰς χαρακτήρ ἐσήμαινε καὶ ἓνα φθόγγον καὶ πολλοὺς, καὶ ὁλοκλήρους μελωδίας. Διὰ τοῦτο τὸ μαθάνειν κατήντα ἐκστηθίζειν. Καὶ ἕως μὲν τὰ μελοποιήματα ἦσαν ὀλίγα, ἐμάνθανον αὐτὰ οἱ μαθηταὶ ὁπωσοῦν εὐκόλως καὶ ὀλιγοχρονίως. Ὅτε ὁμως, τοῦ χρόνου προϊόντος, τὰ μαθήματα ἠϋξάνον, τότε καὶ ἡ μάθησις των καθίστατο πολύπρονος καὶ πολυχρόνιος, δαμάζουσα καὶ τὴν πλέον ἔξοχον μνήμην. Ἐκ τούτου δὲ οἱ Μουσικοὶ ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀπλοποιήσεως τῶν χαρακτήρων. Ὅθεν Παναγιώτης ὁ Χαλάτσογλους πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὁ μετενεγκὼν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικὴν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκ τοῦ Ἀγίου Ὁρους τοῦ Ἀθωνος, ὅπου μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς ἡ Μου-

---

(α) ἀκμάσαντα κατὰ τὸ 728, ἀπὸ Χριστοῦ.

ή.

σική είχε διασωθῇ, πρῶτος ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ γράψω-
σιν ἐπὶ τὸ ἐξηγηματικώτερον καὶ συντετμημένον. Τοῦ-
τον ἠκολούθησε καὶ Ἰωάννης ὁ διάδοχος αὐτοῦ, Πέτρος
ὁ Πελοποννήσιος, καὶ Πέτρος ὁ Βυζάντιος. Ἀλλὰ τε-
λευταία καὶ ἐντελεστέρα ἐξήγησις ἐγένειε κατὰ τὸ 1814,
παρὰ τῶν τριῶν διδασκάλων Χρυσάνθου, Γρηγορίου καὶ
Χουρμουζίου. Κατὰ τὴν ἐξήγησιν αὐτὴν ἄλλα μὲν πα-
ρελείφθησαν, ὡς ἡ μετροφωνία, ἡ διὰ τῶν πολυσυλλά-
βων λέξεων ἀναλυσες, ρεαλυσες κτλ. διεξαγωγή τῆς πα-
ραλλαγῆς, καὶ ἡ διὰ τοῦ τροχοῦ διδασκαλία, ἄλλα δὲ
προσελήφθησαν, ὡς ἡ καταμέτρησις τοῦ χρόνου, αἱ κλί-
μακες καὶ τελευταῖον οἱ χορακτῆρες ὀλιγώτεροι καὶ
ὠρισμένοι, ὥστε εἰς χαρακτῆρ νὰ σημαίνῃ καὶ φθόγγον
ἓνα Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ αὐτῶν ἄλλοι σημαίνουνσι μόνον
τὴν ἀνάβασιν, ἄλλοι μόνον τὴν κατὰβασιν, καὶ ἄλλοι
μόνον τὴν ἰσότητα, δὲν σημαίνουνσι τοὺς φθόγγους ἀτο-
μικῶς ἄλλως, εἰμῆ, ἐὰν πρὸ αὐτῶν τεθῇ μαρτυρία (α).

Ἡ ἐξήγησις αὕτη τῶν χαρακτήρων συνέτεμεν ἐπαι-
σθητῶς τὸν καιρὸν τῆς ἐκμαθήσεως τῆς Μουσικῆς· διότι
ἀντὶ δέκα καὶ δεκαπέντε ἐτῶν τελειοποιοῦνται ἤδη μα-
θηταὶ καὶ ἐντὸς τριετίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ διδασκαλία, μὴ
συνοδευομένη μετὰ τῆς θεωρίας, ἢ συνοδευομένη ἀτε-
λῶς, τοῦ διδασκάλου μεταβαίνοντος ἐκ μαθήματος εἰς
μάθημα, εἶναι πρακτικὴ, ἀκολουθεῖ ὥστε καὶ οἱ Μουσι-
κοὶ νὰ μὴ δύνανται νὰ δίδωσι τὸν λόγον θεωρητικῶς,

(α) Τὸ ἀλφάβητον, ἐπιτηδευθὲν, δύναται νὰ καταστα-
θῇ χαρακτῆρες ἀτομικοὶ ἄνευ μαρτυριῶν, σημαίνοντες καὶ
τὴν ἀνάβασιν καὶ τὴν κατὰβασιν καὶ τὴν ἰσότητα. Τὸ ἀλ-
φάβητον εἶχον εἰς χρῆσιν καὶ οἱ Μουσικοὶ Ἑλληνας.

περὶ ὧν γνωρίζουσι πρακτικῶς. Ὁ Μαθητὴς δὲν γνωρίζει τὸ ἀναγκαιότατον τὰ διαστήματα· διότι δὲν συνειθίζεται νὰ γράφῃ τὰς κλίμακας μαθηματικῶς. Ὅλα δὲ ταῦτα προέρχονται, διότι οἱ Μουσικοὶ ἐπιμελοῦνται κατ' ἐξοχὴν τοῦ πρακτικοῦ μέρους τῆς Μουσικῆς. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ μελοποιήματα ἐπολλαπλασιάσθησαν, καὶ πολλὰ τούτων ἐπέτυχον τόσον, ὥστε δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀριστουργήματα, θεωρητικῶς ὅμως δὲν ἐνησχολήθησαν τοσοῦτον, ὅσον ἔδει. Θεωρητικὰ συγγράμματα ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς. Τὸ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ Κοσμᾶ τοῦ Μελωδοῦ κατ' ἐρωταπόκρισιν, Ἰωάννου τοῦ Κλαδᾶ, ἡ Κουκουμᾶ, πραγματευόμενον περὶ μετροφωνίας, σημείων καὶ ἤχων. Ἰωάννου τοῦ Πλουσιαδηνοῦ, πραγματευόμενον καὶ αὐτὸ περὶ τῶν αὐτῶν. Μινουήλ τοῦ Χρυσάφου περὶ χαρακτήρων, ἤχων, καὶ μάλιστα περὶ φθορῶν. Κυρίλλου Ἐπισκόπου Τήνου περὶ τῶν αὐτῶν, καὶ περὶ τόνων καὶ μακαμίων κατὰ τοὺς Ὀθωμανούς. Καντεμήρη, σωζόμενον Τουρκιστί. Γαβριήλ Ἱερομονάχου καὶ Φιλοσόφου περὶ τῆς ψαλτικῆς τέχνης. Καὶ τελευταῖον τὸ τοῦ Χρυσάνθου Ἐπισκόπου πρῶτον μὲν Δυρρῆχίου, καὶ δεύτερον Προύσης, τὸ ὀνομαζόμενον Θεωρητικὸν Μέγα, ὅπερ εἶναι τῶν μέγα καὶ ταμεῖον τῶν μουσικῶν γνώσεων· διότι περιλαμβάνει τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν Τουρκικὴν, τὴν Εὐρωπαϊκὴν (ἐν συνόψει), καὶ τὴν παλαιὰν καὶ νέαν ἐκκλησιαστικὴν Μουσικὴν (ἐν ἐκτάσει). Ἐπὶ τέλει δὲ καὶ ἱστορίαν τῆς Μουσικῆς ἀξιόλογον καὶ ἀναγκαιοτάτην εἰς τοὺς Μουσικοὺς. Τὸ Μέγα Θεωρητικὸν τοῦτο (α) τὸ

(u) Κατὰ τὸ 1842 ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ

ὁποῖον μνημονεύει καὶ τὰ ἀνωτέρω θεωρητικά, καθὼς καὶ Ἑλλήνας καὶ Λατίνους Μουσικοὺς, ὡς τελευταῖον καὶ περιεκτικὸν πολλῶν μουσικῶν γνώσεων, δεικνύον τὴν πολυμαθειαν τοῦ συγγραφέως του, πρέπει νὰ ᾔηται καὶ τὸ τελειότερον. Μ' ὅλα ταῦτα ἐκ τῆς μελέτης αὐτοῦ δὲν δύναται τις νὰ συγκεφαλαιώσῃ ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ τελείαν περὶ τῆς Μουσικῆς ιδέαν· διότι παντοῦ ἀπαντῶνται κενὰ καὶ ἀσυνάρτητα, καὶ χρήσις τῆς παραγωγῆς, συνδεούσης τὰ διεστῶτα, παντελῶς δὲν γίνεται. Τοῦτο δὲ ἀρκούντως δεικνύει τὴν περὶ τὴν θεωρίαν ἀτελῆ κατάστασιν τῆς Μουσικῆς. Δὲν ἦτο λοιπὸν τὸ δύσκολον τῆς Μουσικῆς μόνον οἱ συμβολικοὶ οἱ χαρακτῆρες, ἀλλὰ καὶ ἡ στέρσις τῆς θεωρίας. Ὅθεν εἶναι ἀνάγκη νὰ φροντίσωμεν περὶ τῆς τελειοποιήσεως αὐτῆς, καθὼς κατὰ τοὺς χαρακτῆρας, οὕτω καὶ κατὰ τὴν θεωρίαν, ἀναπτύσσοντες αὐτὴν εὐμεθόδως καὶ ἐπιστημονικῶς (α).

Ἐνασχολούμενος λοιπὸν καὶ ἐγὼ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς Μουσικῆς, θαρρῶ, ὅτι ἐξεπλήρωσα ἔργον οὐσιωδῶς ἀναγκαῖον, καὶ παραίτιον εἰς τὸ

τὸ Θεωρητικὸν τὸ ὀνομαζόμενον Κρητικ. Ὁ ἐκδότης ἡ μᾶλλον συγγραφεὺς αὐτοῦ Θ. Φωκαεὺς, ὅστις ἐμέλισε καὶ ἱκανὰ μελοποιήματα, φαίνεται ὡς εὐδοκιμήσας μᾶλλον ὡς πρακτικὸς, παρὰ ὡς θεωρητικὸς Μουσικὸς.

(α) Πρέπει νὰ ἐπιμαλώμεθα τῆς Μουσικῆς αὐτῆς, καὶ ὡς κτήματος ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων, δωρηθέντος παρὰ τῆς Μητροδὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας. Ἀγνώστου δὲ παρὰ τοῦ ἔξω κόσμου οὐσης, ἐὰν οὗτός ποτε ἐπιστήσῃ τὴν προνοχὴν αὐτοῦ ἐπ' αὐτῆς, τιμὴ ἡμῶν εἶναι νὰ εὕρῃ αὐτὴν ὑφ' ἡμῶν καλῶς καλλιεργημένην.

νὰ ἀμιλληθῶσι καὶ ἄλλοι νὰ γράψωσι θεωρητικὰ τε-
λειότερα· ὠρμήθην δὲ εἰς τὴν συγγραφὴν ὡς ἐφεξῆς.
Ἐν Κρανιδίῳ πόλει τῆς Ἀργολίδος διδάσκοντος τὴν
Μουσικὴν, ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν μου νὰ σημειώνω κανό-
νας τινὰς τοῦ θεωρητικοῦ μέρους. Ἐσημείωνον δὲ ὅ,τι
ἡ φαντασία μου ἐθεώρει καλόν, ἀνευ βοηθήματος, δυνα-
μένου νὰ μὲ χειραγωγῇ, διότι θεωρητικὸν οὔτε τυπω-
μένον ἦτο κανὲν, οὔτε χειρόγραφον εἶχον. Ὅτε δὲ τῷ
1832 εἶδον τὸ Μέγα Θεωρητικὸν (τὸ ὁποῖον ἔχω ὁδη-
γὸν ἀχώριστον, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον τὸ πόνημά μου
ἔχρεωστεῖ πολλὴν εὐγνωμοσύνην) ἐκδεδωμένον, φανεῖς ἐ-
νώπιον αὐτοῦ ὡς νάνος πρὸς γίγαντα, καὶ ὑπ' ἀθυμίας
καὶ ἀπελπισίας συσχεθεῖς, παρ' ὀλίγον νὰ διαρρήξω τὰ
πρὸ τριῶν ἐτῶν σχεδιάσματά μου, ἐὰν γνώσεων σειρά
τις, ἣν ἤδη εἶχον σχηματίσει, καὶ δι' ἧς διεώρων πέρασ
τι αἶσιον, δὲν μ' ἀνεχαίτιζε. Θαῤῥυνθεῖς λοιπὸν, καὶ ἀ-
ναλαβὼν καὶ ἐν τῇ ῥηθείᾳ πόλει, καὶ ἐν Ἀργεῖ (διότι
αἱ περιπέτειαι τῆς τύχης μ' ἠνάγκασαν καὶ πάλιν νὰ
ἐκτοπίσω, καθὼς καὶ πρότερον ἐκ τῆς γειναμένης με πό-
λεως Αἴνου, καὶ τῆς ἀναθρεψάσης πόλεως Κίου) τῇ
διαρκεῖ διαμονῇ μου (α) τὴν συνέχειαν τῶν κεκτημένων
μου γνώσεων, ἔφθασα μετὰ πολυχρονίους κόπους καὶ
ιδρώτας εἰς ἓν τέλος. Ἐν τῷ πονήματί μου (β) τούτῳ,

(α) Ὅπου ἀπέκτησα σύζυγον, τέκνα, καὶ ἐπὶ εἵκοσιν
ἔτη διδάσκω ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Σχολῇ, καὶ ἑτάλλω ἐν τῇ κεν-
τρικῇ Ἑκκλησίᾳ.

(β) Τὸ πόνημά μου, ἐπιβουλευθὲν μυριοτρόπως ὑπὸ τοῦ
θθόνου, ὑπερασπίσθη παρὰ τοῦ ὑποστρατήγου Δ. Τσιώκη
πάντοτε μετ' ἀξιοπρεποῦς προθυμίας καὶ ζήλου· χρεὸς λοι-

βάσιν ἔχοντι τὴν ἐπιστήμην, σαφηνίζονται ἀσαφῆ, καὶ ἀναπληροῦνται ἐλλείποντα, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Μουσικὴ δι' αὐτοῦ προήχθη, κατὰ πόσον δὲ, τὴν περὶ τούτου κρίσιν ἀφίνω εἰς ἄλλους. Διήρεσα δὲ αὐτὸ, καθὼς καὶ ἄλλοι, εἰς θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν μέρος, κυρίως δὲ ἐνησχολήθην εἰς τὸ πρῶτον· διότι εἰς τοῦτο ἐκάλει ἡ ἀνάγκη. Ἐνταῦθα δὲ ἀνεπτύχθησαν διὰ παραγωγῆς συστήματα, κλίμακες, διαστήματα, γένη, σημεῖα, γοργὰ, μέλη, ἤχοι, συστατικά, παρεπόμενα καὶ ἄλλα. Ἐλύθη δὲ καὶ τὸ πρὸς τοῖς Μουσικοῖς ζήτημα περὶ τοῦ, διατί ἡ διάστασις τῆς ὀκταχόρδου κλίμακος τοῦ *Λα* λείπει, σύγκειται ἐκ μορίων 64^ω, καὶ οὐχὶ ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ὀκταχόρδων ἐξ 68^ω, ἐλύθη λέγω, καὶ ἀπεδείχθη, ὅτι καὶ τῆς ὀκταχόρδου αὐτῆς ἡ διάστασις σύγκειται ἐκ μορίων 68^ω.

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ δὲν εἶναι καταγωγῆς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, οὔτε τῆς νῦν Εὐρωπαϊκῆς, ἀλλ' εἶναι ὅλως καταγωγῆς Ἀσιατικῆς, ὥς μαρτυρεῖ ἡ κλίμαξ αὐτῆς § 16 σχολ. οὗτα διάφορος ἐκτέρας τῶν κλιμάκων ἐκείνων. Εἶναι δὲ Μουσικὴ ἐφηρμοσμένη μετὰ τῆς Ἱερᾶς ὕμνογραφίας ἀπὸ πολλῶν ἐκατονταετηρίδων. Καὶ διασώζεται, ἐπιτηρουμένη παρὰ τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Ἐκκλησίας, διδασκομένη δὲ, ψαλλομένη, καὶ προαγομένη παρ' ἡμῶν τῶν ἀλιέων Ἐκκλησιαστικῶν Μουσικῶν. Καὶ ὅτι μὲν ἡ Μουσικὴ αὕτη εἶναι τοιαύτη, οἷα καὶ ἐξελέχθη, ἥτοι Μουσικὴ ἀρμοδία εἰς δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐν ἀρχῇ εἶπομεν, ἀμφιβολία

πὸν εὐγνωμοσύνης ἐκπληρῶν, προσγορεύω αὐτὸν τοῦ ποιήματος μου ΠΡΟΣΤΑΤΗΝ.

δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχη. Ἐχομεν ὁμῶς ἀνάγκην καὶ ἐξωτερικῆς Μουσικῆς διὰ τὸ θέατρον καὶ ἄλλας τέρψεις φωνητικῶς τε καὶ ὀργανικῶς, τὴν ὁποίαν ἀποκτῶμεν, ἐὰν ἐν τῇ ἐσωτερικῇ προσθέσωμεν ῥυθμὸν καὶ τρόπον τοῦ ψάλλειν ἁρμονικόν. Πρέπει δὲ νὰ σπουδάζωμεν, καθὼς καὶ τόσας ἄλλας ξένας γλώσσας, οὕτω καὶ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Μουσικὴν.

Κύριον αἷτιον τῆς μὴ προσόδου τοῦ θεωρητικοῦ τῆς Μουσικῆς, εἶναι διότι οἱ Μουσικοὶ εἶναι μόνον Μουσικοί, ἤγουν οὐχὶ κάτοχοι καὶ ἐτέρων γνώσεων, τοῦλάχιστον γυμνασιακῶν μαθημάτων, μετὰ τῶν ὁποίων διδάσκεται καὶ ἡ ποιητικὴ, ἀδελφὴ ἀχώριστος τῆς Μουσικῆς. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ Μουσικὴ πρέπει νὰ διδάσκηται ἐν τοῖς γυμνασίοις· διότι τότε οἱ ἐξερχόμενοι Μουσικοὶ ἐκτὸς τῶν μουσικῶν γνώσεων εἶναι ἐφωδιασμένοι καὶ μετὰ διαφόρων ἄλλων ἐπιστημονικῶν, ὡς φιλολογικῶν, μαθηματικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ ἄλλων, ἤγουν τότε ἔχομεν Μουσικοὺς, δυναμένους νὰ γινώσκωσιν ἐν λόγῳ, ὅσα ἐπαγγέλλονται ἐν ἔργῳ.

Ἡ Μουσικὴ ἐσωτερικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς συντείνει μεγάλως εἰς τὴν εὐδαιμονίαν ἡμῶν. Διὰ τοῦτο ἃς ἐπιμελώμεθα καὶ τῆς ωραίας ταύτης τέχνης, ἢ μᾶλλον ἐπιστήμης, ὡς τὴν ὠνόμασε καὶ τις τῶν προγόνων ἡμῶν Μουσικὸς, ὁ νόματι Ἀριστείδης.

ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ὅρισμοί.

ΜΟΥΣΙΚΗ (α) εἶναι ἐπιστήμη τοῦ πῶς νὰ γνωρίζωμεν νὰ μελωδῶμεν καὶ νὰ κατὰσκευάζωμεν μέλος· τῇ ἀκοῇ ἀρέσκον.

§ 2. Μέλος δὲ εἶναι πλοκὴ φθόγγων ἐμμελῶν εὐάρμοστος.

(α) «Εἰς τὸ ὄρομα Μουσικὴ οἱ παλαιοὶ ἔδιδον πλατυτέραν ἔννοιαν, ἢ τὴν ὁποίαν δίδομεν ἡμεῖς· διότι δι' αὐτῆς ἐνόουν οὐχὶ μόνον τὸ ᾄσμα, τὴν ποίησιν, τὸν χορὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν σπουδὴν ὄλων τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. Κατὰ δὲ τὸν Ἡσυχίον οἱ Ἀθηναῖοι ἔδιδον εἰς ὅλας τὰς τέχνας τὸ ὄρομα τῆς Μουσικῆς. Ὅθεν καὶ φιλομούσους ἐκάλουν τοὺς φιλόλογους. Λέγουσι δὲ καὶ οἱ φιλόσοφοι· Μουσικὴ θεία, Μουσικὴ οὐρανία, Μουσικὴ κοσμικὴ, Μουσικὴ ἀνθρωπίνη, Μουσικὴ ἐνεργητικὴ, σκεπτικὴ, ἐκφαντορικὴ, ὀργανικὴ, ψῶδικὴ κτλ. Οἱ δὲ περὶ τὸν Πυθαγόραν καὶ Πλάτωνα ἔλεγον, ὅτι τὸ πᾶν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶ Μουσικὴ» (θεωρ. Μέγα).

Τὸ μέλος λέγεται τέλειον μὲν, ὅταν σύγκηται ἐκ μελωδίας, ρυθμοῦ καὶ λέξεως, ὅταν δὲ ἐκ μελωδίας μόνον, τότε λέγεται μέλος ἀτελές. Εἶναι δὲ ἡ μελωδία πλοκή φθόγγων ἄρρυθμος.

Ἡ Μουσικὴ διαιρεῖται εἰς θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν. Καὶ θεωρητικὴ μὲν εἶναι ἡ γνῶσις τῆς ὕλης τῆς Μουσικῆς, ἥτοι τῶν φθόγγων, θεωρουμένων κατὰ τὸ ὄξυ καὶ κατὰ τὸ βαρὺ μετὰ τῶν ἀπ' ἀλλήλων διαστημάτων (ποσόν), τῆς ἀπαγγελίας τῶν φθόγγων μετὰ τῆς καταμετρήσεως τοῦ χρόνου, δι' οὗ διεξάγεται ἡ ρυθμικὴ (ποιόν), τῆς δυνάμεως τῶν σημείων, δι' ὧν γράφεται τὸ μέλος, καὶ τῶν διαφόρων τροπῶν (ἦχος) τοῦ μέλους. Πρακτικὴ δὲ εἶναι ἡ γνῶσις τῆς διατάξεως τῆς ὕλης, ἥτοι τῆς μελοποιίας, ἡ τοῦ ποιεῖν ἴδια μέλη, καὶ τῆς ρυθμοποιίας, ἡ τοῦ ποιεῖν ρυθμούς. Τὴν Μουσικὴν ἔτι διαιροῦσιν εἰς φυσικὴν καὶ μιμητικὴν καὶ «ἡ μὲν φυσικὴ προσδιορίζεται εἰς μόνον τὴν φύσιν τῶν φθόγγων, καὶ δὲν ἀποβλέπει εἰς τὰ νοήματα, οὔτε προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν ἐντύπωσιν οὐδεμίαν· ὅμως δίδει αἰσθήματα μᾶλλον, ἢ ἥττον εὐάρεστα. Τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ Μουσικὴ τῆς ψαλμοδίας, ἡ γον τῶν ᾠσμάτων, τῶν ὕμνων, τῶν ᾠδῶν, καὶ ὁλων ἐκείνων, ὅσα δηλαδὴ δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ συνάψεις φθόγγων ἐμμελῶν, καὶ ἐν γένει πᾶσα Μουσικὴ μελωδική. Ἡ δὲ μιμητικὴ διὰ λυγισμάτων ζωηρῶν καὶ ἐντόνων, καὶ, διὰ τὰ εἶπω, ὁμιλούντων, ἐκτίθησιν ὅλα τὰ πάθη, ζωγραφίζει ὅλας τὰς εἰκότας, δίδει ὅλα τὰ ὑποκείμενα, διδάσκει ὅλην τὴν φύσιν διὰ τῶν σοφῶν αὐτῆς ἐκμιμήσεων, καὶ φέρει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου αἰσθήματα, ἅτινα δύναται τὰ τὸν ταράττωσιν. Οἱ Εὐρωπαῖοι διαιροῦσι τὴν Μουσικὴν ἀπλούστατα εἰς ἁρμονίαν καὶ μελωδίαν. Καὶ μελωδία μὲν λέγεται τὸ μέλος, ὅπερ ψάλλεται ὑπὸ ἐνὸς μόνου ἀνθρώπου· ἁρμονία δὲ, ὅπερ ψάλλεται ὑπὸ πολλῶν, οἵτινες δὲν κρα-

Τὸ δὲ ἱερὸν μέλος ὀνομάζεται ψαλμωδία, εἰς ἣν ὑπάγονται οἱ ἑκτῶ ἐκκλησιαστικοὶ ἤχοι.

§ 3. Φθόγγος δὲ εἶναι πτώσις (ἐβγαλμα) φωνῆς ἀνθρώπου, ἢ ὀργάνου ἐμμελῆς (α). Οἱ φθόγγοι παράγουσι μὲν τὸ μέλος συμπλεκόμενοι, τὸ παράγουσιν ἑμῶς, ἀφοῦ τροπολογηθῶσι κατὰ τὸ ποσὸν καὶ κατὰ τὸ ποιόν. Καὶ διὰ τοῦτο ταῦτα λέγονται συστατικά τοῦ μέλους.

Περὶ τοῦ ποσοῦ.

§ 4. Τὸ ποσὸν εἶναι σειρὰ φθόγγων, θεωρουμένη κατ' ἀνά-
 θασιν, κατάθασιν, καὶ ἰσότητα. Ἀνάθασις λέγεται, ὅταν τὸ
 μέλος ὀδεύῃ ἐπὶ τὸ ὀξύ, ὡς Πα Βου Γα Δι.
 Κατάθασις, ὅταν ὀδεύῃ ἐπὶ τὸ βαρὺ, ὡς Πα Νη
 Ζω Κε. καὶ ἰσότης, ὅταν δὲν ὀδεύῃ οὔτε ἐπὶ τὸ ὀξύ, οὔτε ἐπὶ
 τὸ βαρὺ, ἀλλὰ ἴσα, ὡς Πα Πα Πα.

ΣΗΜ. Α'. Ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς καὶ τῶν ὀργά-
 νων (6) πλὴν τῶν κρουστῶν, ἔχει δύο οὐσιώδεις ποιότητες τῇν

τοῖσι, τὸ αὐτὸ ἴσον, ἀλλὰ ἄλλος μὲν βαρυτέρον, ἄλλος δὲ
 ὀξύτερον, καὶ ἄλλος ἔτι ὀξύτερον. Ὁ δὲ ρυθμὸς λογίζεται
 κατ' αὐτοὺς σχολή τις, περιωρισμένη εἰς τὸ ποιεῖν ἓνα κλά-
 δον τῆς Μουσικῆς μερικώτερον» (τὸ ἀνωτέρω θεωρητικόν,
 ἐν ᾧ καὶ ἄλλαι διαιρέσεις). Κατὰ δὲ τοὺς ὁμοφῶνους καὶ
 ἑτεροφῶνους, ἢ διαστηματικούς § 4. Σημ. Δ'. φθόγγους ἢ
 Μουσικὴ διαιρεῖται εἰς ὁμόφωνον καὶ εἰς διαστηματικὴν.
 Καὶ ἡ μὲν πρώτη μελωδεῖται διὰ μόνον τῶν κρουστῶν ὀρ-
 γάνων καὶ μόνον ἐρρύθμως, ἡ δὲ δευτέρα δι' ὅλων τῶν λοι-
 πῶν ὀργάνων ἐρρύθμως τε καὶ ἀρρύθμως.

(α) Οἱ φθόγγοι διαιροῦνται εἰς ἐμμελεῖς καὶ πεζούς· καὶ
 ἑμμελεῖς μὲν φθόγγοι λέγονται ἐκεῖνοι, δι' ὧν ᾠάζομεν,
 τελοῖ δὲ ἐκεῖνοι, δι' ὧν διαλεγόμεθα, ἢ ῥητορεύομεν.

(6) Ἐκ τῶν ὀργάνων ἄλλα μὲν εἶναι ἐμπνευστά, ὡς αὐ-

ὀξύτητα, ἥτις ἀναφύεται ἐκ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ λάρυγγος, καὶ τὴν βαρύτητα, ἥτις ἀναφύεται ἐκ τοῦ κάτω. Ἐκατέρω τούτων, ὅσον ἀπομακρύνεται τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῆς σημείου, τόσον συγχρόνως καὶ βαθμηδὸν ἡ μὲν μίξ μειοῦται, ἡ δὲ ἑτέρα αὐξάνει. Καὶ ἡ μὲν βαρύτης, ἐλαττουμένη βαθμηδὸν, ἀμειβεται εἰς τὴν ὀξύτητα, ἡ δὲ ὀξύτης εἰς τὴν βαρύτητα.

ΣΗΜ. Β'. Ἐκαστος βαθμὸς εἶναι καὶ εἰς φθόγγος, ὅστις ἄλλου μὲν φθόγγου εἶναι ὀξύτερος, ἄλλου δὲ βαρύτερος κατὰ τὴν θέσιν, ἣν ὡς πρὸς αὐτοὺς κατέχει. Καὶ κατωτέρου του μὲν εἶναι ὀξύτερος, ἐπεὶδὴ εἶναι πλησιέστερος εἰς τὸ ἀρχικὸν τῆς ὀξύτητος σημείον, καὶ ἀπώτερος εἰς τὸ ἀρχικὸν τῆς βαρύτητος, ἢ ἐκεῖνος· ἀνωτέρου του δὲ εἶναι βαρύτερος διὰ τὸν ἀνωτέρω, ἀλλ' ἀντίστροφον, λόγον. π. χ. ὁ Δι εἶναι ὀξύτερος μὲν τοῦ Γα, βαρύτερος δὲ τοῦ Κε.

ΣΗΜ. Γ'. Ἐκαστος φθόγγος, ὡς βαθμὸς, εἶναι ἀμετάθετος τῆς θέσεώς του· διότι, ἐὰν ὑποτεθῇ, ὅτι ἀνέβη, ἢ κατέβη τῆς θέσεώς του, τότε ἀπέχει τῶν ἀρχικῶν σημείων κατὰ διάφορον ἀπόστασιν, ἢ τὴν ὁποίαν εἶχεν, ἐπομένως εἶναι ὀξύτερος, ἢ βαρύτερος, ἢ πρότερον, ἢ ὕστερον ὅχι πλέον ὁ αὐτὸς, ὅστις διὰ τὸ ἦναι πρέπει νὰ μὲνῃ ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ, ἥτοι ἕκαστος φθόγγος εἶναι ἀμετάθετος τῆς θέσεώς του.

ΣΗΜ. Δ'. Ἡ σειρὰ λοιπὸν κατ' ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν

λὸς, ὕδρανλος, πλαγίανλος, φώτιγξ, σύριγξ, σάλπιξ, κί-
δα· ἄλλα ἐντατὰ, ὡς λύρα, κιθάρα, κιγγύρα, σπάδιξ, παν-
δουρίς, φόρμιγξ, πίκτις, σαμβίκη, λεκίς, τρίγωνον, κανόνιον,
σαρτοδρ, κλαβεσέν· ἄλλα δὲ κρουστὰ, ὡς τύμπανον καὶ ἄλ-
λα, αἵτινα δὲν διακρίνουσιν ὀξύτητα καὶ βαρύτητα. Ἡ παρ-
δουρίς (ταμποῦρ) θεωρεῖται ἢ καταλληλοτέρα πρὸς διδα-
σκαλλαν· διότι ἐκ' αὐτῆς φαίνονται σαφέστερα οἱ τόνοι καὶ
τὰ ἡμίτονα.

εἶναι σειράν φθόγγων, ἐχόντων ποιότητα διάφορον, καὶ διὰ τοῦτο ποιούντων μεταξύ των διάκρισιν διαστήματος· ἡ δὲ κατ' ἰσότητα εἶναι σειράν φθόγγων, ἐχόντων τὴν αὐτὴν ποιότητα, καὶ διὰ τοῦτο διάκρισιν διαστήματος μὴ ποιούντων διότι ὅλοι οἱ τῆς ἰσότητος φθόγγοι ἀπέχουσι τῶν ἀρχικῶν σημείων ἰσάκεις. Ὅθεν οἱ μὲν τῆς πρώτης περιστάσεως φθόγγοι δύνανται νὰ λέγωνται διαστηματικοί, οἱ δὲ τῆς δευτέρας τῆς ὁμοφωνίας.

ΣΗΜ. Ε'. Ἡ σειρά λοιπὸν τῶν φθόγγων δρίζεται καὶ οὕτως. Ἀνάβασις εἶναι σειρά φθόγγων βαρυτέρων, διαδεχομένων ὀξυτέρους. Κατάβασις δὲ εἶναι ὀξυτέρων, διαδεχομένων βαρυτέρους. Ἐ' δὲ ἰσότης δὲν εἶναι, εἰμὴ ἐπανάληψις ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ φθόγγου.

§ 4 Ἡ ἀνάβασις καὶ ἡ κατάβασις γίνονται διχῶς κατὰ συνέχειαν καὶ καθ' ὑπέρβασιν. Καὶ συνέχεια μὲν εἶναι ἀλληλουχία φθόγγων ἁμεσος, ἥτοι ἕκαστος φθόγγος νὰ ᾖ πρῶτος προκείμενός τοῦ προσεχοῦς αὐτοῦ. Ὑπέρβασις δὲ εἶναι ἀλληλουχία φθόγγων ἑμμεσος, δηλαδὴ ἕκαστος φθόγγος νὰ φέρηται τ' εὐθείας πρὸς ἄλλους μὴ προσεχεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπέχοντι διαφόρως.

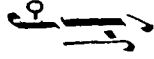
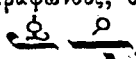
§. Κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς συνεχείας ἡ σειρά τῶν φθόγγων, συμμένη ἐκ προσεχῶν φθόγγων, διῆσταμένων ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὸ μικρότατον διάστημα τὸ τετρατημόριον, εἶναι πυκνή, ἐπένως ἀδύνατος νὰ παράγῃ μέλος ζωηρὸν, ἀλλὰ ἀμυδρὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἀσυντελές. Κατὰ δὲ τὴν ἔννοιαν τῆς ὑπερβάσεως ἡ σειρά, ἔχουσα τοὺς φθόγγους ἡραιωμένους, παράγει μίς ζωηρὸν καὶ εὐδιάκριτον, ἐπομένως λυσιτελές καὶ εὐχριν.

Περὶ συνδυασμοῦ τῶν φθόγγων καὶ περὶ συμφωνιῶν.

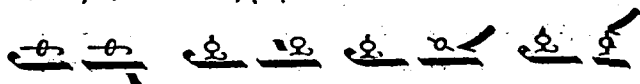
7. Δύο καθ' ὑπέρβασιν μὲν φθόγγοι, συγχρόνως μελωδοῦμι, λέγονται, ὅτι συνδυάζονται. Συνδυαζόμενοι λοιπὸν δύο

φθόγγοι, συμβαίνει νὰ ἦναι κατὰ τὴν ποιότητα ἢ ὁμόφωνοι, ὡς οἱ τῆς ἰσότητος φθόγγοι, χωρὶς δηλαδὴ νὰ διαφέρῃ ἐκά-
τερος τῶν συνδυαζομένων οὔτε ὡς ὀξύτερος, οὔτε ὡς βαρύτε-
ρος, ἢ ἑτερόφωνοι = διαστηματικοί, οἵτινες διαφέρουσι καὶ
κατὰ τὴν βαρύτητα καὶ κατὰ τὴν ὀξύτητα ἀπ' ἀλλήλων § 4.
σημ. Δ'. Οἱ ἑτερόφωνοι ὑποδιαίρουνται εἰς συμφώνους μὲν,
ὅταν ἀκούωνται ἡνωμένοι τρόπον τινὰ καὶ κεκραμένοι,

ὡς , εἰς διαφώνους, ὅταν ἀκούωνται
καθαρῶς διακεκριμένοι ἄνευ τινὸς ἐνώσεως, ἢ κράσις,

ὡς , καὶ εἰς παραφώνους, ὅταν ἀκούωνται μέσση
συμφώνου καὶ διαφώνου, ὡς . Ἀσύμφωνοι δὲ λέ-
γονται οἱ πλὴν ἐνὸς συμφώνου πάσης κλίμακος φθόγγι (α).

§ 8. Οἱ ἑτερόφωνοι συμφωνικῶς, διαφωνικῶς κα παρα-
φωνικῶς συνδυάζονται κατὰ διαφόρους διαστάσεις. Ἐἰδὲ τῶν
διαφόρων τὴν διάστασιν συμφωνικῶν συνδυασμῶν, τὰ δυνα-
ναμένων νὰ προκύψωσιν, ἔχομεν τὰς ἐξῆς τέσσαρας ἡμω-
νίας, τὴν διὰ τριῶν (χορδῶν), διαστάσεως μορίων εἴκε, τὴν
διὰ τεσσάρων, μορίων 28, τὴν διὰ πέντε, μορίων 40, ἢ τὴν
δι' ὀκτώ, ἢ διαπασῶν, μορίων ἐξήκοντα ὀκτώ.

ἢ διὰ τριῶν ἢ διὰ τεσσάρων ἢ διὰ πέντε ἢ δι' ὀκτ.

§ 9. Ἐκ τούτων δὲ ἡ δι' ὀκτώ, ἢ διαπασῶν, εἶναι συμφνία
ἐντελεστάτη καὶ ἡδυστάτη. Ἡ διὰ πέντε εἶναι κατὰ δευρον

(α) Ὅλων τῶν συνδυασμῶν αἰτία εἶναι αὐτὴ ἡ τις,
καὶ οὐχὶ ἡ θέλησις· διότι οὐδεὶς δύναται τὰ ποιήσῃ स्वा-
μόν τινα συμφωνίας, διαφωνίας, ἢ παραφωνίας κατ' ὁ-
στάσιν διάφορον, ἢ κατὰ τὴν ἐκ τῆς φύσεως ὠρισμένην

βαθμὸν ἀρεστή. Ἡ διὰ τεσσάρων ἔχει τὸν ἔσχατον βαθμὸν τῆς ἀρεσκείας. Ἡ δὲ διὰ τριῶν εἶναι ἀρεστή μᾶλλον τῆς τριφωνίας. Σημειωτέον δὲ ὅτι εἶναι καὶ ἄλλαι συμφωνίαι ἐλαχίστης ἀρεσκείας, ὡς κατωτέρω.

§ 10. Ὅλων τῶν συμφωνιῶν οἱ ἄκροι φθόγγοι ἔχουσι λόγον μεταξύτων, ὡς ἐφεξῆς.

1 ; 2 = 12 : 24 διπλάσιον ἢ διαπασῶν (συμφωνία)

2 ; 3 = 16 : 24 ἡμιόλιον ἢ διὰ πέντε

3 : 4 = 18 : 24 ἐπίτριτον ἢ διὰ τεσσάρων

4 : 5 = 20 : 25 ἐπιτέταρ. ἢ διὰ τριῶν

3 : 8 = 9 : 24 διπλασιε- ἢ διὰ πασῶν ἅμα καὶ διὰ τεσ.
πιδίμοιρον.

2 : 3 = 8 . 24 τριπλάσιον ἢ διαπασῶν καὶ διὰ πέντε

1 : 4 = 6 . 24 τετραπλάσ. ἢ δισδιαπασῶν (α).

Περὶ συστημάτων.

§ 11. Κατὰ συνέχειαν δὲ τὴν σειρὰν τῶν φθόγγων, καθ'

(α) Οἱ Εὐρωπαῖοι ἔχουσι συμφωνίας τὰς ἀκολουθούσας ἐκ τῶν παλμῶν, οὗς δύο χορδαί, ἴσης περιφερερείας καὶ τάσεως, ἀνίσου δὲ μήκους, συγχρόνως κρουόμεναι, ἐκπέμπουσιν. Ἐκπέμπουσι δὲ τοὺς παλμοὺς ἐν λόγῳ ἀντιστροφῇ τοῦ μήκους αὐτῶν.

Μῆκος παλμοῖ

2 : 1	1 : 2	διαπαπῶν
6 : 5	5 : 6	τρίτη ἐλάσσων
5 : 4	4 : 5	τρίτη μείζων
4 : 3	3 : 4	διὰ τεσσάρων
3 : 2	2 : 3	διὰ πέντε
8 : 5	5 : 8	ἕκτη ἐλάσσων
5 : 3	3 : 5	ἕκτη μείζων

δυσὴν ἐπαρκεῖ φωνὴ ἀνθρωπίνη, δυνάμεθα νὰ διερχώμεθα ἐκ τοῦ ἑνὸς αὐτῆς ἄκρου τοῦ ὀξύς, ἢ τοῦ βαρέος πρὸς τὸ ἕτερον διακεκριμένως, ἐὰν ὥσι προσδιωρισμένα τὰ καθ' ἕκαστα αὐτῆς. Διὰ τοῦτο διήρεσαν αὐτὴν κατὰ τινα αὐτῆς σημεῖα (τοὺς συμφῶνους φθόγγους) εἰς τμήματα, προσδιορίζαντες αὐτὰ, καὶ ὀνομάσαντες συστήματα.

§ 12. Τὸ σύστημα εἶναι σειρά φθόγγων ἑτεροφώνων § 7. πλειοτέρων τοῦ ἑνὸς, περατουμένη εἰς συμφῶνους, καὶ ἔχουσα κλίμακας, φθόγγους καὶ διαστήματα ὥρσιμένα. Κατὰ τὰς τέσσαρχας δὲ συμφωνίας ἔχομεν καὶ συστήματα τέσσαρα (α), τὰ ὁποῖα ἔλαβον ὀνόματα κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν φθόγγων, τῶν συνιστῶντων αὐτά. Καὶ τὸ μὲν συνιστάμενον ἐκ φθόγγων τριῶν ὀνομάζεται τρίχορδον, τὸ ἐκ τεσσάρων, τετράχορδον, τὸ ἐκ πέντε, πεντάχορδον, καὶ τὸ ἐξ ἑκτῶ ὀκτάχορδον καὶ διὰ πασῶν (6), ὡς

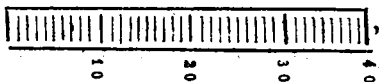
(α) Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐμπεριεχομένων διαστημάτων ὀνομάζονται αὐτὰ καὶ οὕτω. Τὸ τρίχορδον, ἐμπεριέχον δύο διαστήματα, λέγεται διψωρία. Τὸ τετράχορδον, ἐμπεριέχον τρία, τριψωρία. Τὸ πεντάχορδον τέσσαρα, τετραψωρία. Καὶ τὸ ὀκτάχορδον ἑπτὰ, ἑπταψωρία. Τὰ πρῶτα ὀνόματα ἐκλαμβάνονται διὰ τὰ σημαίνουσι τοὺς φθόγγους κατὰ τὴν ποσότητα, τὰ δὲ δευτέρα κατὰ τὴν ποιότητα.

(6) Τὰ συστήματα εἶναι αὐταὶ αἱ συμφωνίαι μετὰ φθόγων ἐμμέσων· διὰ τοῦτο ὁμωνύμως ἡμρότερα ἔχουσι τὰς αὐτὰς διαστάσεις. Ἡ διὰ τριῶν (συμφωνία) καὶ τὸ τρίχορδον (σύστημα) ἔχουσι τὴν αὐτὴν διάστασιν, ἥτοι ἀρὰ εἴκοσι μόρια ἕκαστον. Ἡ διὰ τεσσάρων καὶ τὸ τετράχορδον ἀρὰ εἴκοσι ὀκτὼ καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως. Διὰ τοῦτο δύναται νὰ λέγεται συναλλήλως αἱ μὲν συμφωνίαι συστήματα ἅμμεσα· τὰ δὲ συστήματα συμφωνίαι ἔμμεσοι. Σημειωτέον δὲ, ὅτι οἱ Μουσικοὶ Ἑλληνας συμφωνίας εἶχον τρεῖς, τὴν διὰ τεσσά-

Τρίχορδον	Nη	Πx	Bou						
Τετράχορδον	Nη	Πx	Bou	Γα					
Πεντάχορδον	Nη	Πx	Bou	Γα	Δι				
Οκτάχορδον	Nη	Πα	Bou	Γα	Δι	Κε	Ζω	Nη	

§ 13. Ἐκαστον σύστημα, τροπολογούμενον κατὰ τὰ διαστήματα διὰ τῆς κινήσεως τῶν ἐμμέσων αὐτοῦ, (τῶν συμφώνων μενόντων ἀκινήτων) πολλαπλασιάζεται εἰς πολλές σειράς, ὀνομαζομένας κλίμακας. Εἶναι δὲ ἡ κλίμαξ σειρά φθόγγων, ἥτις περιέχουσα, ὅσα καὶ τὸ σύστημα, ἔχει ἴδιον τὸ νὰ ἔχῃ ἐν γένει ἢ ἐν μέρει ἴδια διαστήματα, ἢ ἰδίαν τάξιν αὐτῶν.

§ 14. Πρωτότυπον δὲ πάντων τῶν συστημάτων θεωρεῖται τὸ πεντάχορδον, καθὼς τελειότερον § 34 σχόλ., οὗτινος τὴν ἀπὸ συμφώνου εἰς σύμφωνον διάστασιν διαιροῦσιν εἰς τεσσαράκοντα μέρη, ἢ μόρια, ὥς

διὰ τῆς ὁποίας αἱ διαστάσεις τῶν λοιπῶν συστημάτων μετρούμεναι, εἶναι τοῦ μὲν τριχορδου τὰ $\frac{2}{3}$, τοῦ τετραχορδου τὰ $\frac{2}{4}$, καὶ τοῦ ὀκταχορδου τὰ $\frac{6}{8} = 1 \frac{2}{4}$.

Περὶ διαστημάτων.

§ 15. Τὸ μεταξὺ δύο φθόγγων ἑτεροφώνων μέρος ὀνομάζεται διάστημα. Οἱ δύο ἑτεροφωνοὶ λέγονται ἄκρα τοῦ διαστήματος. Ἡ χρῆσις τῶν διαστημάτων προήλθεν ἐκ τοῦ ὅτι

ρων, τὴν διὰ πέντε, καὶ τὴν δι' ὀκτώ· καὶ συστήματα ὁμοίως τρία, τὸ ὀκτάχορδον, τὸ πεντάχορδον καὶ τὸ τετράχορδον. Δὲν εἶχον λοιπὸν τὴν διὰ τριῶν συμφωνίαν, καὶ τὸ τρίχορδον σύστημα.

τὸ αὐτὸ διάστημα προσδιορίζει καὶ τὸν αὐτὸν πάντοτε φθόγγον μετὰ τῆς αὐτῆς πάντοτε ποιότητος. Ὅθεν ὁσάκις χρειαζόμεθα ἓνα ὅποιονδήποτε φθόγγον, διεγείρομεν αὐτὸν μετὰ τῆς αὐτοῦ ποιότητος, ἀπαγγέλλοντές τον διὰ τοῦ καταλλήλου εἰς τὸ νὰ τὸν διεγείρῃ διαστήματος. Ὅθεν συνάγομεν, ὅτι τὰ ὅμοια, ἢ διάφορα διαστήματα διεγείρουσι καὶ ὁμοίας, ἢ ἀνομοίους ποιότητας.

§ 16. Τὰ διαστήματα εἶναι πέντε, καὶ ὀνομάζονται μείζων, ἐλάσσων, ἐλάχιστος, τεταρτημόριον καὶ τριημιτόνιον. Ἐξ αὐτῶν τὰ δύο τελευταῖα παρήχθησαν ἐκ τῶν τριῶν πρώτων δι' ὑφέσεως καὶ διέσεως § 83. σχολ. ἔχει δὲ μήκος τῆς πενταχορδου διαστάσεως ὁ μὲν μείζων τὰ $\frac{1}{40}$, ὁ ἐλάσσων τὰ $\frac{9}{40}$, ὁ ἐλάχιστος τὰ $\frac{7}{40}$, τὸ τεταρτημόριον τὰ $\frac{3}{40}$, καὶ τὸ τριημιτόνιον τὰ $\frac{1}{8}$. Ὡς μέρη δὲ τοῦ μείζονος θεωρούμενα τὰ λοιπὰ διαστήματα εἶναι ὁ μὲν ἐλάσσων τὰ $\frac{9}{12}$, ὁ ἐλάχιστος τὰ $\frac{7}{12}$, τὸ τεταρτημόριον τὰ $\frac{3}{12}$ καὶ τὸ τριημιτόνιον τὰ $\frac{1}{4} = 4 \frac{1}{12} = 1 \frac{1}{3}$. Ὁ μείζων, ὁ ἐλάσσων καὶ ὁ ἐλάχιστος λέγονται τόνοι. Καταχρηστικῶς δὲ λέγονται καὶ τὸ τεταρτημόριον καὶ τὸ τριημιτόνιον (α).

(α) Οἱ Μουσικοὶ Ἕλληνες θεωροῦσι τόνους τὸν μείζονα καὶ τὸν ἐλλάσσονα, τὸν δὲ ἐλάχιστον λέγουσι λείμμα (λείψανον) οὕτω τοὺς θεωροῦσι καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι, ἀλλὰ τὸν ἐλάχιστον ὀνομάζουσιν ἡμίτονον. Διὰ τοῦτο ἐν τῷ πενταχορδῳ συστήματι καθ' ἡμᾶς μὲν ἐμπεριέχονται τόνοι ἐπτά, κατὰ δὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ Εὐρωπαίους πέντε, λείμματα δὲ, ἢ ἡμίτονα δύο.

χίτου — φ, καὶ εἰς τὰ κάτω τοῦ ἐλάσσονος, τοῦ μείζονος
καὶ τοῦ τριημιτονίου

τῆς δὲ ὀξύτητος εἰς τὰ κάτω τοῦ τεταρτημορίου καὶ τοῦ ἐλαχί-
στου — , καὶ εἰς τὰ ἄνω τοῦ ἐλάσσονος, τοῦ
μείζονος καὶ τοῦ
τριημιτονίου

ξ) ἀμειδόμεναι· ἐπειδὴ, κινουμένου ἐνὸς τῶν τριῶν ἐμμέσων (α)

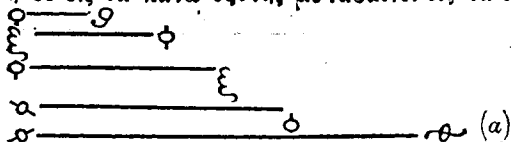
Οὕτω θεωροῦμεν τὰ μήκη καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν τόνων, καὶ
ἃς τὸν ἐξῆς συγκριτικὸν πίνακα.

Δι : Κε	9 : 8	ρε : μι	10 : 9
Νη : Πα	9 : 8	σολ : λα	10 : 9
Γα : Δι	9 : 8	ουτ : ρε	9 : 8
Πα : Βου	12 : 11	λα : σι	9 : 8
Κε : Ζω	12 : 11	μι : φα	16 : 15
Βου : Γα	88 : 81	σι : ουτ	16 : 15
Ζω : Νη	88 : 81	φα : σολ	9 : 8
Πα : Δι	4 : 3	λα : ρε	27 : 20
Κε : Πα	4 : 3	μι : λα	4 : 3
Δι : Δι	1 : $\frac{1}{2}$	ρε : ρε	1 : $\frac{1}{2}$
Πα : Πα	1 : $\frac{1}{2}$	λα : λα	1 : $\frac{1}{2}$

ΣΗΜ. Ἐ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι οἱ ἡμέτεροι τόνοι εἶ-
ναι διάφοροι τῶν ἐλληνικῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν· διὰ τοῦτο διε-
γίρουσι καὶ φθόγγους τινὰς μὲν βαρυτέρους, τινὰς δὲ ὀξύ-
τέρους, καὶ τινὰς ταυτιζομένους τοῖς φθόγγοις ἐκείνων. Ἐ-
πομένως καὶ ἡ ἐλληνικὴ καὶ ἡ εὐρωπαϊκὴ Μουσικὴ εἶναι
διάφοροι τῆς ἡμετέρας. Σημειωτέον δὲ, ὅτι οἱ ἐξακριβώσαντες
τὰ μήκη τῶν τόνων ἐπὶ τῆς χορδῆς λέγουσιν, ὅτι οὕτως εὐ-
ρον αὐτὰ ἐγγύτερον τῆς ἀληθείας.

(α) Λέγουσιν, ὅτι οἱ φθόγγοι κινοῦνται, τὸ ὁποῖον προῆλ-

ἐκ τοῦ προσεχοῦς αὐτοῦ (ἔστω δὲ οὗτος σύμφωνος), ἐνῶ εἰς ἀπόστασιν τοῦ τεταρτημορίου καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἡ μὲν βαρύτης εὐρίσκεται εἰς τὰ ἄνω ἅκρα των, ἡ δὲ ὀξύτης εἰς τὰ κάτω, εἰς ἀπόστασιν τοῦ ἐλάσσονος, τοῦ μείζονος καὶ τοῦ τριημιτονίου, ἡ εἰς τὰ ἄνω ἅκρα βαρύτης μεταβαίνει εἰς τὰ κάτω ἡ δὲ εἰς τὰ κάτω ὀξύτης μεταβαίνει εἰς τὰ ἄνω

§ 18. Ὁ μείζων, ὁ ἐλάσσων καὶ ὁ ἐλάχιστος, διὰ τὸ μέτριον μέγος των εἶναι εὐπρόφερτοι, καὶ διὰ τοῦτο ἔχουσι ποιότητας εἰς τὰ

θεν ἐκ τῶν ἐνταυτῶν ὀργάνων διότι εἰς αὐτὰ οἱ δεσμοὶ κινεῖνται. Ὅτι δὲ φθόγγος δὲν κινεῖται, ἀποδιδύεται πρῶτον, ὅτι οἱ φθόγγοι κατέχουσι θέσιν ἀσάλευτον § 4. Σημ Γ'. Δεύτερον δὲ, ὅτι οἱ δεσμοὶ, ἀφοῦ κινήθωσι, δὲν ἔχουσι πλέον τὴν ὁποίαν εἶχον ποιότητα, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε γὰρ ἔχουσιν, ἐὰν ἦσαν ἐκεῖνοι. Ἐν τῷ ἐξῆς παραδείγματι Πα Βου Γα λέγομεν, ὅτι ὁ Βου κατέβη τῆς τοριαίας του θέσεως § 81. ἐν δὲ τῷ ἐξῆς Πα Βου Γα λέγομεν, ὅτι ἀνέβη οὔτε κατέβη ὁμοῦς, οὔτε ἀνέβη, ἀλλ' ἔγεινεν ἀντικατάστασις, ἥτοι σιωπηθέρτος τοῦ κατὰ τὸν ἐλάσσονα τόνον ἐκφωνημένου Βου, ἐκφωνήθη ἄλλος Βου κατὰ τὴν ἔφεσιν, καὶ ἄλλος κατὰ τὴν θίεσιν. Χρῶμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς τὴν υποθετικὴν ταύτην κίνησιν εὐκολίας χάριν.

(α) Τὸ τεταρτημόριον καὶ ὁ ἐλάχιστος ἔχουσι τὴν ὀξύτητα εἰς τὰ κάτω ἅκρα, τὴν δὲ βαρύτητα εἰς τὰ ἄνω, ἐναντίον τοῦ ἐλάσσονος, τοῦ μείζονος καὶ τοῦ τριημιτονίου, καθὼς καὶ αὐτῆς τῆς ὁλῆς φωνῆς § 4. Σημ. Α'. ἐχόντων τὴν ἐξύτητα ἐν τοῖς ἄνω ἅκροις, τὴν δὲ βαρύτητα ἐν τοῖς κάτω.

ἄκρα των καθαρῶς διακεκριμένας. Καὶ ὁ μὲν μείζων τὰς ἔχει ζωηράς καὶ εὐκόλους· νὰ συγκιρνῶνται μετὰ τῶν ποιότητων τῶν ἄλλων τόνων. Κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ζ ἔχει ποιότητα βαρυτέραν μὲν τῆς τοῦ $\varphi = \delta$ (αἰαἰνες), οὔσης λαμπροτάτης, ὀξυτέραν δὲ τῆς τοῦ ϕ (ααἰες), οὔσης βομβώδους, καὶ διὰ τοῦτο λέγεται μέση (αγια) § 78.

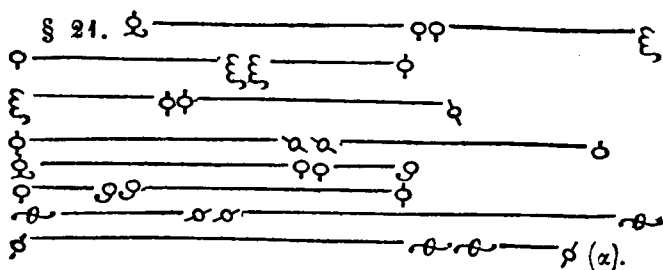
§ 19. Ὁ ἐλάσσων ἐν μὲν τῷ ἄνω ἄκρῳ αὐτοῦ ἔχει ποιότητα ἡδεῖαν (μελιηδῆ) ξ (ἡεαἰες), ἐν δὲ τῷ κάτω, λιγυρὰν τὴν $\varphi = \delta$ (αἰεαἰες). Ὁ ἐλάχιστος ἐν τῷ κάτω ἄκρῳ ἔχει διατονικῶς μὲν ὁμοίαν τῇ τοῦ ἄνω ἄκρου τοῦ ἐλάσσονος ξ (ἡεἰαἰες), χρωματικῶς δὲ ἔχει χαρίεσσαν καὶ ἰλαρὰν μὲν κατὰ τὸ θ (ἡεαἰες), θελκτικὴν δὲ καὶ παθητικὴν κατὰ τὸ θ (ἡεἰαἰες), ἐν δὲ τῷ ἄνω ἄκρῳ ἔχει ποιότητα διατονικῶς μὲν κατὰ τὸ ϕ (αἰαἰ) σοβαρὰν καὶ βομβώδη· χρωματικῶς δὲ κατὰ τὸ ἐξῆς σ (ἡεαἰα), προξενούσας θυμὸν, φόβον καὶ τὰ τοιαῦτα.

§ 20. Τὸ τεταρτημόριον καὶ τὸ τριημιτόνιον διὰ τὸ μὴ μέτριον μῆκος αὐτῶν εἶναι δυσπρόφερτα. ἔχουσι δὲ τὰς συγγενεῖς αὐτῶν (α) ποιότητας ἀντεστραμμένως· συγγενεῖς μὲ αὐτὰς ποιότητες εἶναι καὶ αἱ τοῦ ἐλάχιστου χρωματικῶς, πρὸς τὰς ὁποίας, ὡς ζωηράς θεωρουμένας, εἶναι αἱ μὲν τοῦ τριημιτονίου ζωηρόταται, αἱ δὲ τοῦ τεταρτημορίου χυῖναι καὶ ἀμυδραί. (β)

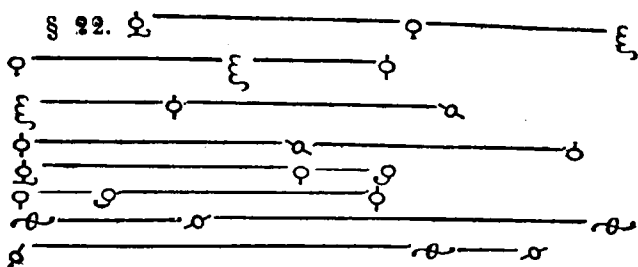
(α) Ὅξεϊα ποιότης μὲ ὀξεῖαν, καὶ βαρεῖα μὲ βαρεῖαν λέγονται συγγενεῖς.

(β) Ποιότης κοινοῦ τόνου, ὡς τοῦ μείζονος καὶ τοῦ ἐλάχιστου ἐν τοῖς διατονικοῖς καὶ χρωματικοῖς, καὶ τοῦ τεταρτημορίου ἐν τοῖς χρωματικοῖς καὶ ἐναρμορίοις μεταβάλλονται κατὰ τὴν ἡθος τῶν μετὰ τῶν ὁποίων ἐκφέρονται διαφόρων τόνων.

Παράθεσις τῶν τόνων κατὰ συγγενεῖς ποιότητας.

Συνηρημένως.

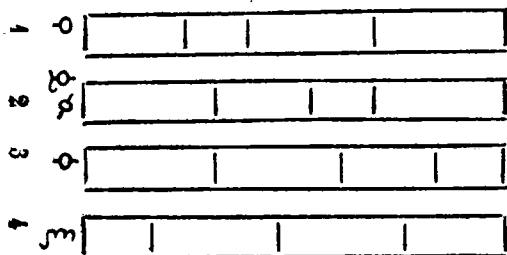

Σύστασις τοῦ πενταχόρδου συστήματος.

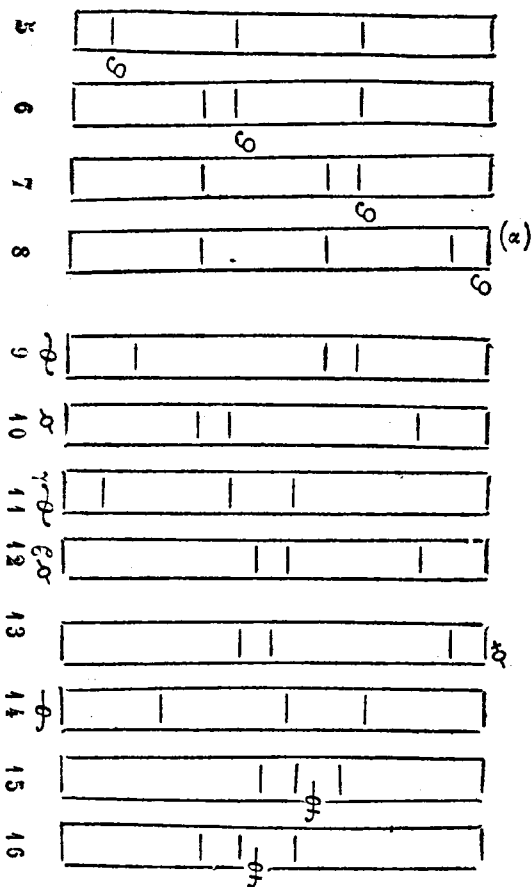
§ 23. Ὅταν λοιπὸν οἱ τρεῖς ἔμμεσοι § 13 φθόγγοι τοῦ πρωτοτύπου συστήματος, ἦτοι τοῦ πενταχόρδου κινηθῶσιν, ὥστε

(α) Τὰ αὐτὰ σημεῖα εἰς τόνους διαφόρους δὲν σημαίνουν τὴν αὐτὴν ποιότητα, ἀλλὰ συγγενῇ διότι ἐκ διαφόρων διαστάσεων διεγείρονται καὶ ποιότητες διάφοροι § 15. Ὁ Πα διατονικῶς ἀπὸ μὲν τοῦ ἀνιόντος ἔχει ποιότητα ἀναλ-
λες, ἀπὸ δὲ τοῦ κατιόντος ἀλεαλες § 78. καὶ οἱ λοιποὶ ὁμοίως. Αἱ ποιότητες ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν φθόγγων εἶναι δυσδιάκριτοι, ἐνδιάκριτοι δὲ εἶναι εἰς τὰς καταλήξεις διότι ἐν ταῦθα ἀπομονώνονται.

τὰ τέσσαρα αὐτοῦ διαστήματα νὰ σχηματίζονται κατὰ τοὺς πέντε τόνους, συνηρημένους ὡς ἀνωτέρω, τότε προκύπτουσιν αἱ ἐξῆς πεντάχορδοι κλίμακες, ἐκάστη τῶν ὁποίων συνίσταται ἐκ πέντε φθόγγων, ἐκ δύο εἰς τὰ ἄκρα συμφώνων καὶ τριῶν ἐμμέσων, περικλειόντων τόνους ἐκείνους τῶν πέντε, τοὺς ἀπαρτίζοντας μύρια τεσσαράκοντα (α).

(α) Κατὰ τὸ τεταρτημόριον διάστημα, τὸ μικρότατον πάντων, ἦτον δυνατόν μεταξὺ τῶν δύο συμφώνων τοῦ πενταχορδου νὰ εἰσχωρῶσιν, ἦτοι νὰ ἐκφωνῶνται φθόγγοι δεκατρεῖς, οἵτινες ἤθελον συνιστᾶ τὴν κατὰ φύσιν συνεχῆ κλίμακα. Ἀλλ', ὡς εἶδομεν § 6, ἤθελον παράγει μέλος ἀμυδρόν. Χάρις λοιπὸν ζωρότητος παρεδέχθη νὰ ἐκφωνῶνται ἐξ αὐτῶν μόνον τρεῖς, οἱ δὲ λοιποὶ δέκα νὰ σιωπῶνται. Οἱ τρεῖς δὲ οὗτοι ἂν καὶ διὰ τῆς κινήσεως τῶν μεταξὺ τῶν συμφώνων σχηματίζουσι διάφορα τὸ μήκος διαστήματα (κατ' ἴσας διαστάσεις τὰ διαστήματα εἶναι ἄχρηστα· δίδεται τότε, ἡ ὀξύτης καὶ ἡ βαρύτης, διαδεχόμεναι ἀλλήλας ἀνεν τροποποιήσεων εἰς διαφόρους βαθμοὺς § 17· ἦτοι ποιήλας ποιότητος, παράγουσι μέλος μονότονον), ὅμως ὡς παρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Εὐρωπαίων τὰ αὐτῶν, οὕτω καὶ παρ' ἡμῶν παρεδέχθησαν τὰ ἀνωτέρω πέντε διαστήματα, ἢ τόνοι. Οὕτω λοιπὸν οἱ φθόγγοι καὶ τὰ διαστήματα, ἐπιτετηδευμένα, συνιστῶσι τὴν ἐκ συνθήκης συνεχῆ πεντάχορδον κλίμακα.

(α) Ἐκ τῶν ἑναρμονίων πενταχόρων, ἐὰν ἐξαιρεθῇ τὸ τεταρτημόριον διάστημα, οἱ λοιποὶ τρεῖς μένοντες τόνοι ἀπαρτίζουσι μῦρια τριάκοντα ἑπτὰ, οἵτινες, διατερόμενοι αὐτὰ, λαμβάνουσιν ἕκαστος ἀνὰ δώδεκα μῦρια. Τὸ δὲ πλεονάζον μῦριον μεταβιβάζεται εἰς τὸν ὑπὸ τὸν τεταρτημόριον μέλλοντα τόνον, ὅστις τότε ἔχει μῦρια δεκατρία, καὶ ὀνομάζεται μείζων τοῦ μείζονος. Διάκρισις δὲ ἐνὸς μορίου δὲν γίνεται.

§ 25. Πᾶσαι αὐταὶ αἱ πεντάχορδοι δύνανται νὰ θεωρηθῶσι παραγόμεναι ἐκ μιᾶς, τῆς ὁποίας οἱ ἑμμεσοὶ φθόγγοι, κινηθέντες, παρήγαγον τὰς λοιπὰς. Ποία δὲ ἐξ αὐτῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ πρωτότυπος εἶναι ἀδύνατον· διότι ὅποιανδήποτε θεωρήσωμεν τοιούτην, τῆς ὁποίας οἱ ἑμμεσοὶ, κινηθέντες, παρήγαγον ἄλλην, παρομοίως δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν πρωτότυπον καὶ ἐκείνην, τῆς ὁποίας οἱ ἑμμεσοὶ, κινηθέντες, παρήγαγον αὐτήν. Δίδομεν λοιπὸν τὸ πρωτεῖον ἐν τῇ πρώτῃ πενταχόρδῳ κατὰ προτίμησιν. Ἡ παραγωγή δὲ αὕτη λέγεται ἡ κατὰ κίνησιν τῶν ἑμμέσων, καὶ εἶναι γενικὴ· διότι ἀφορᾷ ὅλας τὰς πενταχόρδους.

§ 26. Αἱ ἔχουσαι τοὺς αὐτοὺς τόνους πεντάχορδοι, αἵτινες λέγονται ὁμοειδεῖς, εἶναι τεταγμέναι κατὰ τοὺς χαρακτηριστικούς τόνους § 81. Ὅθεν ἡ ἔχουσα τὸν χαρακτηριστικὸν πεντάχορδος πρῶτον, δεύτερον, τρίτον καὶ τέταρτον, ἔχει καὶ τὴν πρώτην, δευτέραν, τρίτην καὶ τετάρτην τάξιν. Ἐκ τῶν διatonικῶν δὲ πρώτη εἶναι ἡ ἔχουσα τὸν ἐλάσσονα, ἐκ τῶν χρωματικῶν ἡ ἔχουσα τὸν ἐλάχιστον, καὶ ἐκ τῶν ἐναρμονιῶν ἡ ἔχουσα τὸν τεταρτημόριον. Ἡ παραγωγή αὕτη λέγεται ἡ κατὰ μετὰθεσιν τοῦ χαρακτηριστικοῦ, καὶ εἶναι εἰδική· διότι περιλαμβάνει μέρος μόνον πενταχόρδων (α).

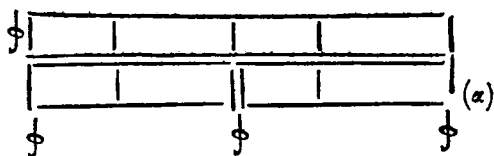
Περὶ τοῦ τριχόρδου συστήματος.

§ 27. Ἡ ὅλη διάστασις τοῦ πενταχόρδου συστήματος σύγκειται ἐκ μορίων εἴκοσι § 8—14. Ἐπειδὴ δὲ τῆς 14ης πενταχόρδου, κατὰ τὸ μέσον χωριθεῖσης, ἐκάτερον αὐτῆς μέ-

---

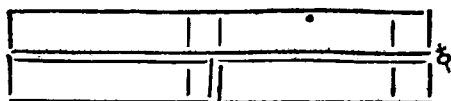
(α) Ἐκάστης πενταχόρδου αἱ δύο πρὸς τὰ ἄκρα γραμμίαι σημαίνουν τοὺς συμφῶνους, μὴ κινουμένους. Αἱ ἐν τῷ μέσῳ τρεῖς, μὴ προσκεκολλημέναι, σημαίνουν τοὺς τρεῖς ἑμμέσους φθόγγους, κινουμένους.

ρος, ὡς συγκείμενον ἐξ ἐλαχίστου καὶ μείζονος τόνων, εἶναι μορίων εἴκοσι. Τὸ ἐξ εἴκοσι μορίων τοῦτο μέρος εἶναι τὸ τρίχορδον σύστημα ὡς

ΣΗΜ. Ἡ διφωνία, ἐπαναλαμβανομένη πολλάκις, παράγει μέλος, ἐπαναλαμβανόμενον ὁμαλῶς. Ὅθεν κατὰ τὸ ἐξῆς ἀξιωμα «ὁπου μέλος ἐπαναλαμβάνεται ὁμαλῶς, ἐκεῖ καὶ ἴσα μήκη τῶν ἐπαναλαμβανομένων μερῶν» πρέπει καὶ τὰ δύο τρίχορδα, τὰ συνιστῶντα τὴν ἐκ τεσσαράκοντα μορίων 44^η πεντάχορδον, νὰ ᾖναι ἰσομήκη, ἥτοι ἐξ εἴκοσι μορίων ἕκαστον, ὡς ὃν τὸ ἡμισυ τῆς 44^{ης} (ἐκ τῶν 20 μορίων τὰ μὲν ὀκτὼ = δύο τριτημορίων § 89 δίδονται τῷ ἐλαχίστῳ, τὰ δὲ 12 τῷ μείζονι τόνῳ) διότι, ἂν ᾖσαν ἄνισα, ἔπρεπε καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν διειρρόμενον μέλος νὰ ᾖτον ἀνώμαλον, κατὰ τὸ ἀντίστροφον τοῦ ἀξιώματος «ὁπου δὲ μέλος ἐπαναλαμβάνεται ἀνωμάλως, ἐκεῖ καὶ ἄνισα μήκη». Διὰ τοῦτο καὶ τὰ δύο τρίχορδα τῆς 4^{ης} διατονικῆς πενταχόρδου Βου Γα Δι Κε Ζω ἔχουσι τὰ μέλη των

(α) Καὶ ἡ 13^η πεντάχορδος διαιρεῖται εἰς δύο ἴσα μέρη, τὰ ὅποια εἶναι τρίχορδα, συγκείμενα ἕκαστον ἐκ δύο διαστημάτων, ἐκ τεταρτημορίου, μορίων τριῶν, καὶ τριημιτονίου μορίων δεκαεπτὰ, τὸ ὅλον μορίων εἴκοσι, τὸ ἡμισυ τῆς πενταχόρδου, ὡς

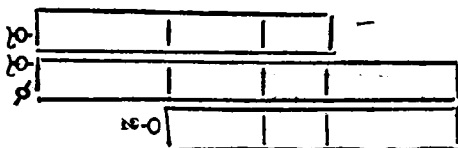

ἀνώμαλα· διότι ἔχουσι καὶ τὰ μήκη αὐτῶν ἄνισα. Τὸ πρῶτον τριχορδον Βου Γα Δι εἶναι μορίων 19, τὸ δὲ δεύτερον Δι Κε Ζω μορίων 21. Καὶ διὰ τοῦτο αὐτὰ μὲν λέγονται ἔκμετρα, τὰ δὲ τῆς ὁμαλῆς διφωνίας, ἢ τοῦ ἰσαλῆος Βου Γα Δι, Βου Γα Δι, ἀνὰ 20 μόρια ἕκαστον, λέγονται σύμμετρα (α).

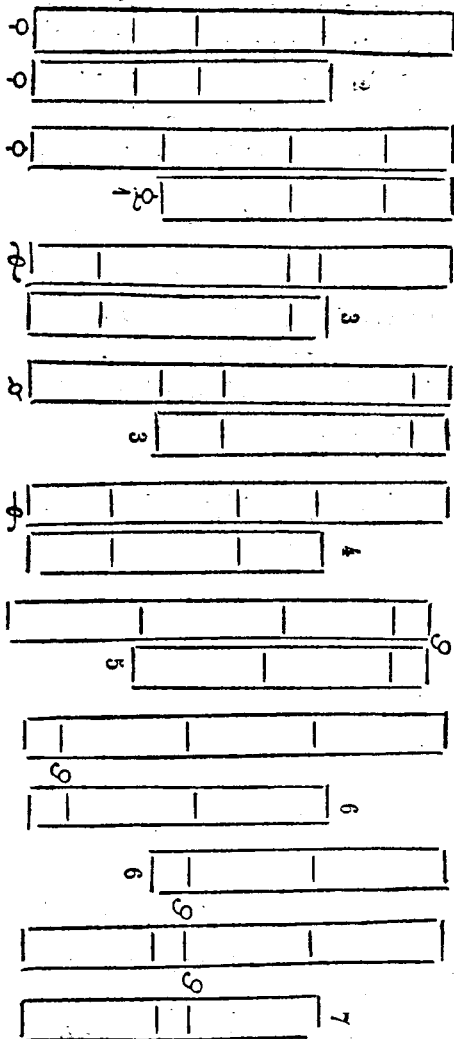
Περὶ τοῦ τετραχορδου συστήματος.

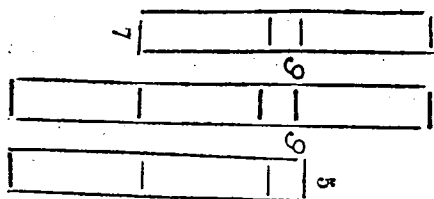
§ 28. Ἡ ὅλη διάστασις τοῦ τριχορδου συστήματος σύγκειται ἐκ μορίων εἴκοσι ὀκτώ. Καὶ ἐπειδὴ, ἀποκοπέντος ἐνὸς τόνου τοῦ μείζονος ἐκ πενταχορδου, ἐχούσης αὐτὸν, τὸ κατάλοιπον, συγκείμενον ἐκ τριῶν τόνων, μένει μορίων 28. Τὸ κατάλοιπον λοιπὸν τοῦτο εἶναι τὸ τετράχορδον σύστημα. Καὶ ὅταν μὲν ὁ μείζων ἀποκόπτηται ἐκ τῶν ἄκρων τῆς πενταχορδου μερῶν, τότε ἡ παραγωγή λέγεται ὁμαλὴ· ὅταν δὲ ἐκ τῶν μέσων, λέγεται ἀνώμαλος.

Παραγωγή ὁμαλὴ.

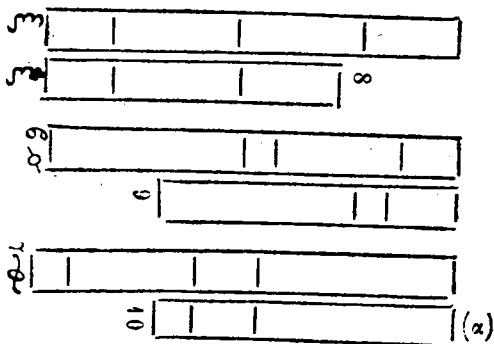

(α) Ἀνάγεται δὲ ἡ 4^η πεντάχορδος εἰς τὴν 14^{ην}, ἔαρ τὸ ἐν μόριον τοῦ ἐξ 21 μορίων συνισταμένου Δι Κε Ζω τριχορδον προστεθῇ εἰς τὸ ἐκ 19 μορίων Βου Γα Δι τριχορδον, διὰ τὰ γείνη ἐξίσωσις. Ὀμοίως ἀνάγεται καὶ ἡ Β' πεντάχορδος, ἔαρ τὸ εἰς τὸ Νη Πα Βον (=Δι Κε Ζω) τριχορδον, μορίων πλέον ἐνὸς 20, μόριον προστεθῇ εἰς τὸ τριχορδον Βου Γα Δι μορίων μείον ἐνὸς εἴκοσι.

Παραγωγή ἀνώμαλος.

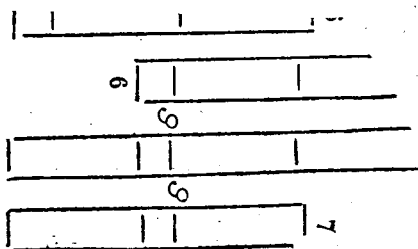
Περὶ τοῦ ὀκταχόρδου συστήματος.

§ 29. Ἡ ὅλη διάστασις τοῦ ὀκταχόρδου συστήματος σύγ-

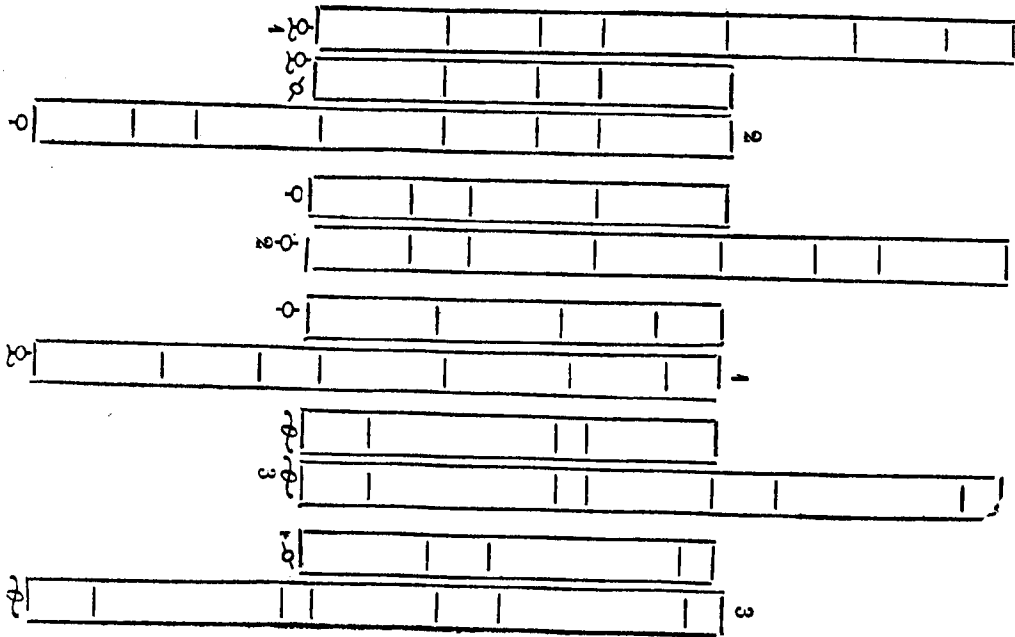
(α) Ἡ 2^{α} ἢ 6^{α} καὶ ἡ 7^{α} πεντάχορδοι παράγουσιν ἀπὸ δύο τετραχόρδους· διότι ἐκάστη ἔχει κατὰ τὰ ἄκρα αὐτῆς δύο μείζονας. Προσέτι ἡ 4^{α} ἢ 11^{α} καὶ ἡ 12^{α} ὁμαλῶς δὲν παράγουσι τετραχόρδους· διότι τετράχορδον ἐντὶς αὐτῶν δὲν παράγει οὔτε τετράχορδον, οὔτε ὀκταχόρδον· διότι ἡ 4^{α} ἢ 11^{α} ἔχει ἑξήκοντα δύο ἀριθμοὺς, τεθειμένους ἐπὶ πολυαίρων εἶναι ἢ σύμπτωσις τῶν αὐτῶν τόνων αἰνῶνται τετράχορδοι 16, διάφοροι ὅμως εἶναι δέκα.

κειται ἐκ μορίων 68, πᾶσα δὲ πεντάχορδος, συγκειμένη ἐκ τεσσαράκοντα διὰ ν' ἀπαρτίσῃ ὀκτάχορδον, χρειάζεται ἐτι μόρια 28, ἥτοι χρειάζεται πλὴν ἑνὸς μείζονος δευτέραν πεντάχορδον. Διὰ τοῦτο πᾶσα πεντάχορδος, ἐπαναλαμβανομένη πλὴν ἑνὸς μείζονος, παράγει ὀκτάχορδον κλίμακα ὁμαλῶς καὶ ἀνωμάλως § 28, ἥτοι παράγει τὸ ὀκτάχορδον σύστημα (α).

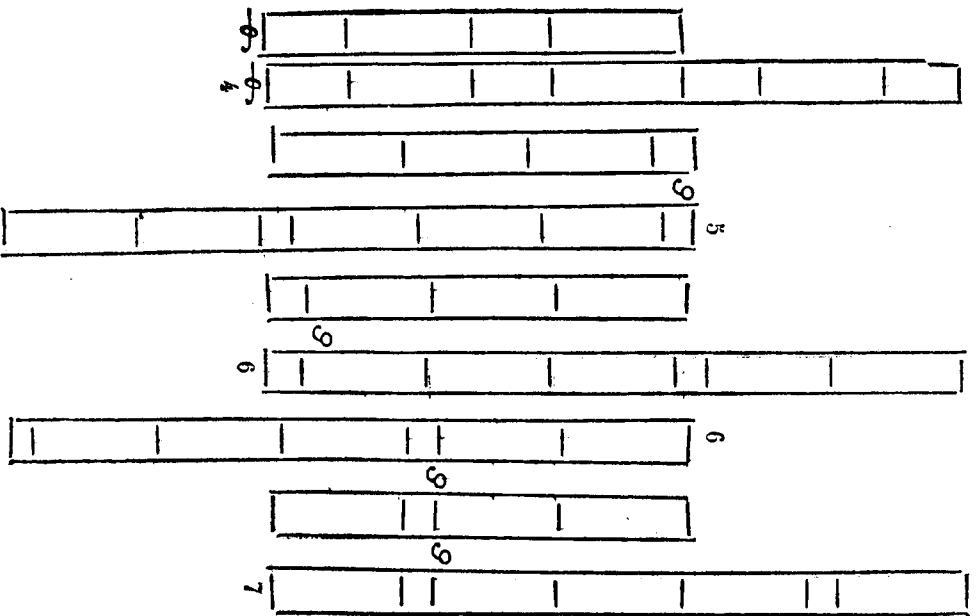
(α) Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐνταῦθα ἀποβάλλεται μείζων τόνος, συμβαίνει ἐκείναι τῶν πενταχόρδων τὰ παράγωσιν ὀκταχόρδους, ὅσαι παράγουσι καὶ τετραχόρδους ὁμαλῶς καὶ ἀνωμάλως ἀνὰ μίαν, ἢ ἀνὰ δύο. Ὅμοιως αὖ ἐχουσαι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν κλίμακες εἶναι αἱ αὐταὶ § 28. σχόλ.

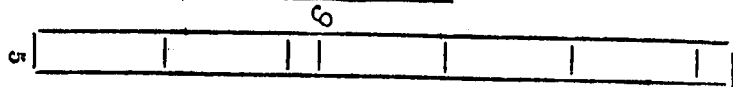
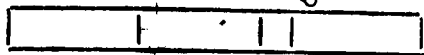
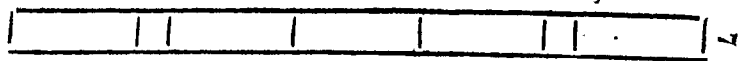

Παραγωγή δμαλή.

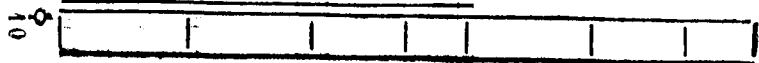
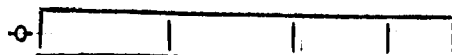
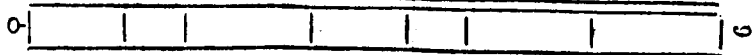
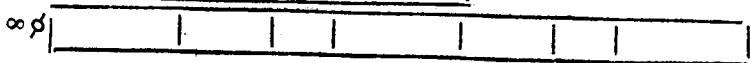
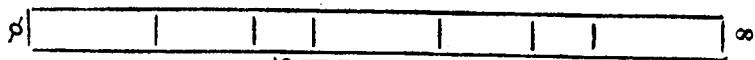

21

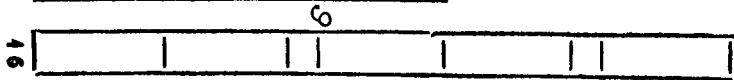

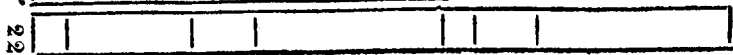
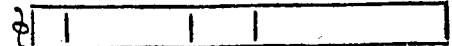
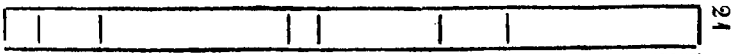
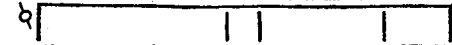
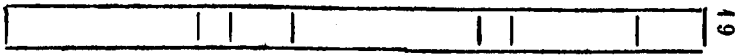
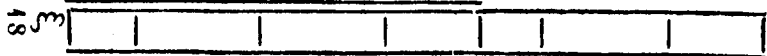
§ 30. παραγωγή ἀνώματος ἐκ τῶν αὐτῶν πενταχόρων.

§ 31. Παραγωγή ανώμαλος ἐκ πενταχόρδων μὴ παραγωγουσῶν.

§ 32. ἔχομεν λοιπὸν κλίμακας τριχόρδους, τετραχόρδους, πενταχόρδους, καὶ ὀκταχόρδους, καὶ διατονικῶς καὶ χρωματικῶς καὶ ἐναρμονίως, καὶ ὁμοειδῶς καὶ ἑτεροειδῶς. ἔχομεν δὲ ἐξ ἑκάστου συστήματος τριγενῶς, (χρωματικῶς κυρίως κατὰ τὸ λεῖα λεία) τόσας, ὅσας καὶ τὰ περικλειόμενα διαστήματα, Πενταχόρδους μὲν, περικλειούσας διαστήματα τέσσαρα, ἔχομεν $3 \times 4 = 12$, τετραχόρδους περικλειούσας τρία, $3 \times 3 = 9$. Καὶ ὀκταχόρδους, περικλειούσας ἑπτὰ, $3 \times 7 = 21$ (τοῦ τριχόρδου συστήματος διατονικῶς καὶ ἐναρμονίως κλίμακας συμμέτρους δὲν ἔχομεν, εἰμὴ χρωματικῶς § 27. σημ.) τῇ προσθήσει δὲ πρὸς ταῖς ἀνωτέρω ἐξ ἑκάστου συστήματος καὶ μιᾶς κλίμακος τοῦ λεῖα λεία, μιᾶς δηλαδὴ τριχόρδου, μιᾶς τετραχόρδου, μιᾶς πενταχόρδου καὶ μιᾶς ὀκταχόρδου, ἔτι καὶ τῆς 13^{ης}, τῆς 15^{ης} καὶ τῆς 16^{ης} πενταχόρδων ἔχομεν κλίμακας ἀπλᾶς τεσσαράκοντα ἑνέα, καὶ μετὰ τῶν πέντε μικτῶν § 38 ἔχομεν τὸ ὅλον κλίμακας πεντήκοντα τέσσαρας.

ΣΗΜ. Ἐκ τῶν πενταχόρδων ἡ 15^η καὶ ἡ 16^η ὁμοειδεῖς παράγουσιν ἄλλας δύο. Ἡ 13^η καὶ 14^η παράγει δύο ἀνὰ μίαν ἑκάστη, ὅχι κατὰ τὰ περικλειόμενα τέσσαρα αὐτῶν διαστήματα, ὡς ἀνωτέρω, ἀλλὰ κατὰ τὰ δύο ἑκάστης διάφορα (διαστήματα). Αἱ ὑπὸ τὸν 27^{ον} παράγραφον καὶ σχόλιον αὐτοῦ δύο διάφοροι τρίχορδοι παράγουσιν ἄλλας δύο ἀνὰ μίαν ἑκάστη. Ἡ τοῦ λεῖα λεία τετράχορδος παράγει ἄλλας δύο, ἡ δὲ ὀκταχορδος μίαν. Ὅλαι δὲ αἱ κατὰ μετὰθεσιν § 26 αὗται παρὰ γόμεναι κλίμακες εἶναι ἑνέα.

§ 33. Τὰς ὀκταχόρδους δυνάμεθα νὰ γράφωμεν διὰ δύο ὁποιωνδήποτε τὸ μέγεθος εὐθειῶν, ἔπειτα νὰ ἄγωμεν εἰς αὐτὰς γραμμίσκην, διαιροῦσαν τὰς εὐθείας ὡς 40 : 28, ὅτε προκύπτει πεντάχορδος καὶ τετράχορδος, καὶ δευτέραν ἔτι, διαιροῦσαν τὴν πεντάχορδον ὡς 16 : 24 διὰ τὴν 1^{ην} καὶ 3^{ην} πενταχόρδους, καὶ ὡς 24 : 19 διὰ τὴν 2^{αν}, καὶ 4^{ην}, ὅτε προκύπτουσι τρίχορδα διατονικὰ ἑκμेत्रα, ὡς 20 : 20 δὲ διὰ τὴν

4^{την}, ὅτε προκύπτουσι τρίχορδα χρωματικά σύμμετρα § 27. σημ. καὶ σχόλιον. Τὰς δὲ λοιπὰς γραμμίσκας πρὸς εὗρεσιν τῶν ἑναρμονίων καὶ λοιπῶν χρωματικῶν τριχόρδων καὶ τόνων αὐτῶν πῶς νὰ ἄγωμεν, ὁδηγούμεθα παρὰ τοῦ διδασκάλου (α).

§ 34. Ἐκθέτονται τινὲς ὀκτάχορδοι πρὸς παράδειγμα κατὰ τὰ εἰς ἅπερ ἀναλύονται συστήματα καὶ τόνους, δηλαδὴ κατὰ τρίχορδα, τετράχορδα, κατὰ τοῦτον, ἢ ἐκείνον τὸν τόνον, ὡς

ΣΗΜ. Ἐκ τοῦ πενταχόρδου λοιπὸν συστήματος παράγεται τὸ μὲν ὀκτάχορδον δι' ἐπαναλήψεως πλήν μείζονος τόνου, τὸ τετράχορδον δι' ἀποκοπῆς τοῦ μείζονος, καὶ τὸ τρίχορδον δι' ἀποκοπῆς τοῦ ἡμίσεος μέρους (6). Ἡ σχέσις αὕτη τῶν συστημάτων πλὴν τοῦ τριχόρδου ὀφείλεται εἰς τὸν μείζονα τόνον.

§ 35. Ἐκ τῶν ὀκταχόρδων κλιμάκων ἡ μὲν 1^η εἶναι χρήσιμος ἐν τῷ $\frac{\lambda}{\pi}$ Δ'. ἢ χψ. Ἡ 2^α ἐν τῷ Α'. καὶ $\frac{\lambda}{\pi}$ Α'. Ἡ 3^η ἐν τῷ $\frac{\lambda}{\pi}$ Β'. Ἡ 4^η ἐν τῷ

(α) Τὸν μείζονα τόνον εὗρισκομεν ἐν πενταχόρδῳ κλίμακι, ἀποῦ τὴν διαιρέσωμεν εἰς τρία ἴσα μεταξὺ τῶν τμήματα, ἐξαιρέσει μέρους αὐτῆς, ἴσου τεταρτημορίῳ ἐνδὸς τῶν τμημάτων. Ἐκαστον δὲ τῶν τμημάτων τούτων εἶναι καὶ εἰς μείζων τόνος. Τὰ αὐτὰ καὶ ἐν τριχόρδῳ, διηρημέτη ὅμως εἰς δύο ἴσα τμήματα.

(β) Τὰ συστήματα θεωροῦνται παρηγμένα μεταξὺ τῶν ὡς ἐφεξῆς. Τὸ μὲν ὀκτάχορδον θεωρεῖται σύνθετον ἐκ τοῦ

$$\left. \begin{array}{l} 28 = 12 + 9 + 7 \\ 28 = 12 + 9 + 7 + 12 \\ 28 = 7 + 18 + 3 \\ 28 = 8 + 12 + 8 \end{array} \right\} \text{τόνοι}$$

$$\left. \begin{array}{l} 19 = 7 + 12, \\ 24 = 12 + 12, \\ 15 = 3 + 12, \\ 20 = 8 + 12, \end{array} \right\} \text{τόνοι}$$

$$\left. \begin{array}{l} 21 = 12 + 9, \\ 16 = 9 + 7, \\ 23 = 7 + 18, \\ 20 = 8 + 12, \end{array} \right\} \text{τόνοι}$$

$$\left. \begin{array}{l} 40 = 21 + 19, \\ 40 = 16 + 24, \\ 40 = 25 + 15, \\ 40 = 20 + 20, \end{array} \right\} \text{τρίχορ.$$

$$\left. \begin{array}{l} 68 = 40 + 28, \\ 68 = 40 + 28, \\ 68 = 40 + 28, \\ 68 = 40 + 28, \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{τετράχ.} \\ \text{πεντάχ.} \\ \text{ὀκτάχορ.} \end{array}$$

$$\alpha \quad \phi \quad \phi \quad \phi$$

Β'. Ἡ 5^η εἶναι χρήσιμος διὰ μίαν ἐναρμόνιον δοξολογίαν τοῦ Χουρμουζίου. Ἡ 6^η διὰ μίαν ἐναρμόνιον δοξολογίαν τοῦ Γρηγορίου. Ἡ 8^η διὰ τὰ ἐκ τοῦ Δι' ἀρχόμενα μέλη τοῦ Δ' ἡχοῦ. Ἡ 15^η διὰ τὰ πολυσύλλαβα καὶ στιχηρικά τοῦ Γ'.

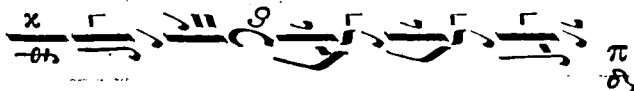
τετραχόρδου καὶ τοῦ πενταχόρδου, καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζουσιν αὐτὸ ἀρμονίαν, ὡς ἀρμοσθὲν ἐξ ἄλλων συστημάτων. Ὁ προσλαμβανόμενος δεικνύει ἔτι ὅτι παράγεται καὶ ἐκ μόνου τοῦ τετραχόρδου· ἐπεὶ τοῦτο, ἐπαναλαμβανόμενον δις, ἀποτελεῖ φθόγγους ἑπτὰ, ὀκτάχορδον δηλαδὴ πλὴν ἑνὸς φθόγγου, τὸν ὅποιον προσέλαβεν ὑπὸ τὸ ὄνομα προσλαμβανόμενον· διότι ἢ ἐκ τοῦ πενταχόρδου καὶ τετραχόρδου σύνθεσις αὐτοῦ προσλαμβανόμενον δὲν χρειάζεται. Τὸ πεντάχορδον θεωρεῖται παρηγμένον ἐκ τοῦ τετραχόρδου πλέον μείζονος. Καὶ ἐπεὶ θεωροῦσι τὸν μείζονα τοῦτον ἀπὸ τοῦ ὀξέος, ὀνομάζουσιν τὸ πεντάχορδον διοξεῖαν. Τὸ δὲ τετράχορδον θεωροῦσι πρωτότυπον, ὡς ἀπλούστερον. Καὶ διὰ τοῦτο λέγουσιν αὐτὸ συλλαβήν. Τὸ τρίχορδον εἶναι ἔτι ἀπλούστερον, καὶ ἔπρεπεν αὐτὸ κυρίως τὰ ὀνομασθῇ συλλαβή. Τὸ τετράχορδον παράγει μὲν τὰ λοιπὰ συστήματα, ἀλλ' ὅχι καθ' ὅλας τὰς κλίμακας ἀμέσως, καὶ διὰ τοῦτο τὰς παράγει σκοτεινῶς. Οὕτω δὲ τὰ παράγει καὶ τὸ τρίχορδον. Τὸ πεντάχορδον ὅμως τὰ παράγει ἀμέσως· καὶ διὰ τοῦτο εὐκόλως, διὰ συγκοπῆς δηλαδὴ καὶ ἐπαναλήψεως. Καὶ ἴσως τὸ προσὸν αὐτοῦ τοῦτο, καίτοι ἀγνοούμενον, ὡς μήπου ἀναφερόμενον, ἠνάγκασε τὰ προσδιορίσωσι κατὰ τὸ ποσὸν τῶν φθόγγων αὐτοῦ οἱ μὲν Ἕλληνες Μουσικοὶ τὰς ἐξῆς τέσσαρας μονοσυλλάβους *Τε Τα Τη Τω*, οἱ δὲ ἐκκλησιαστικοὶ τὰς ἐξῆς τέσσαρας πολυσυλλάβους *αἰα\α\ες = α\α\α\ες, \α\α\α\ες = \α\α\α\α\ες* κτλ. § 78. καὶ τὰ τέσσαρα διατονικὰ ἀπλᾶ σημεῖα τῶν γενῶν § 73 καὶ τῶν μαρτυριῶν § 128. σελ.

Ἡ 10^η διὰ τὰ στιχηθαρικὰ καὶ ἡ 17^η διὰ τὰ ἐκ τοῦ Ζω τοῦ Βαρύος· καὶ τέλος ἡ 18^η δι' ὅλα τὰ μέλη τοῦ Λεγέτου (α).

§ 36. Ἐκ τῶν πενταχόρδων. Ἡ 8^η, ἡ 13^η, ἡ 15^η καὶ ἡ 16^η παρενεύρονται εἰς ὅλας τὰς μελωδίας. Ἡ 8^η παράγει μέλος, ἀρμόζον ἀνθρώπῳ παραπονουμένῳ διὰ τὰ δεινὰ αὐτοῦ, ὡς φαίνεται εἰς τοῦ Μιχαήριος ἀνθρ τοὺς στίχους «Κύριε τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με, καὶ Σὺ δὲ, Κύριε, ἀντιλήπτωρ μου εἶ». Διὰ τῆς 13^{ης} ὁ Χουρμούζιος ἐτόνισε τὸ «Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου» τὴν 16^{ην} δὲ παρενείρει εἰς τὸ «Κύριε ἐλέησον» εἰς τὸν στίχον «Κολληθεῖν ἡ γλῶσσά μου» καὶ εἰς τὸ «Δόξα πατρι» τοῦ ἐν ἡχῷ Γ'. πολυελέου «Ἐπὶ τὸ ποταμὸν Βαβυλῶνος. Τῆς δὲ 15^{ης} χρῆσιν πολλὴν κάμνει ὁ Γρηγόριος (6).

(α) Ἡ 18^η ὀκτάχορδος ὅσον εἶναι ἐπιτηδεῖα εἰς σὰ πολυσύλλαβα μέλη, τόσον ὀλίγου ἄξια εἶναι εἰς τὰ χασμωδικά, καὶ πολὺ ὑποδεστέρα τῆς 17^{ης}, μεθ' ἧς ἔχει κοινὰ τὴν ἐκ τῆς αὐτῆς πενταχόρδου παραγωγὴν, καὶ τὴν αὐτὴν ποιότητα εἰς τοὺς συμφῶνους. Καὶ ἴσως διὰ τὴν ἀδεξιότητα αὐτῆς αὐτὴν ὁ Λέγετος δὲν συγκατηριθμήθη μετὰ τῶν ὀκτῶ ἡχῶν.

(6) Κατὰ τὴν διὰ τοῦ Κε ἀπαγγελίαν τῆς 15^{ης} ταύτης πενταχόρδου § 108· τελευταῖος φθόγγος αὐτῆς κατιόντως εἶναι ὁ Γα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διὰ τὴν κατάβασιν θέτουνσι τὸ ἐναρμόδιον σημεῖον· ἐπομένως τὸ Γα Βου διάστημα εἶναι τεταρτημόριον καὶ τὸ Βου Πα μείζων τοῦ μείζονος. Διὰ τοῦτο μαρτυροῦσι καὶ τὸν Πα διὰ τοῦ Λεαγίε, ὡς ἐν τῇ ἐξῆς θέσει.

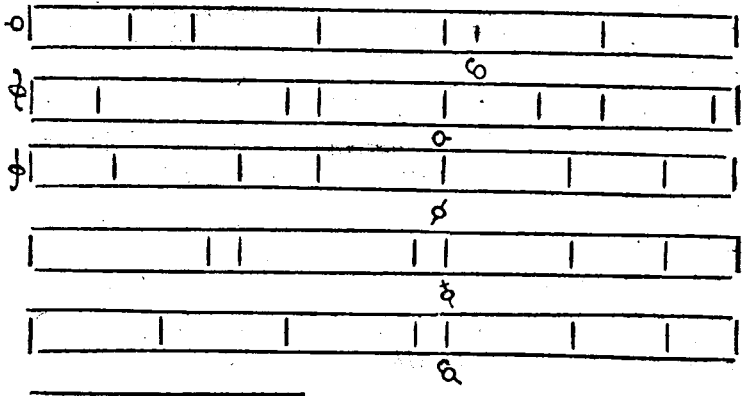

Ἀλλ' ὁ Πα οὗτος, ἀκουόμενος, ὅτι ἡχεῖ τὸ Λεαγίε, παρὰ τὸ Λεαγίε, δεικνύει κλίμακα καὶ αὐτῆς τῆς θέσεως, καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ «ἐπιπλά καὶ παλ' ἐπιπλά» τὴν ἐξῆς

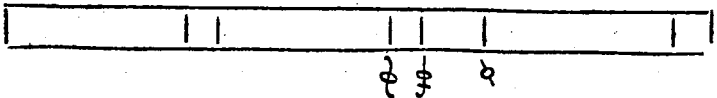
§ 37. Ἐκ τῶν τετραχόρδων χρήσιμος εἶναι ἡ 1^η, ἐξ ἧς, ἐπαναλαμβανομένης, προκύπτει ἡ εὐχρηστος τριφωνία § 48. σημ. Ἡ 5^η παρενδύεται μὲν εἰς τοὺς ἦχους, ὥς εἰς τὸν Α'. κατὰ τὰ παπαδικά, ἀλλ' εἰς τὸν λ Α'. γίνεται χρῆσις αὐτῆς πλείοτέρα. Καὶ αἱ δύο μὲν, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ πρώτη εἶναι χρήσιμος εἰς τὰς μικτὰς κλίμακας, ὅρα κατωτέρω. Ἡ τρίχορδος § 26, ἐπαναλαμβανομένη, καθίσταται-αι χρήσιμος δι' ὅλα τὰ λ α λ α λ α μέλη (6).

Περὶ μικτῶν κλιμάκων.

§ 38. Πᾶσα πεντάχορδος διὰ τῆς πλήν ἐνὸς μείζονος ἐπαναλήψεως αὐτῆς ὁμαλῶς, ἢ ἀνωμάλως παράγει ὀκτάχορδον καθαρὰν. Διὰ προσλήψεως δὲ εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τετραχόρδου κλίμακος ἄλλου γένους παράγει ὀκτάχορδον, ὀνομαζομένην μικτὴν ὡς αἱ ἐξῆς πέντε.

μικτὴν, σύνθετον ἐκ τῆς 13^{ης} πεντηχόρδου καὶ τῆς 3^{ης} τετραχόρδου.

(6) Αἱ τρίχορδοι, τετράχορδοι καὶ πεντάχορδοι κλίμα-

ΣΗΜ. Μίξις καὶ φθορὰ διαφέρουσι μεταξὺ τῶν διότι ἡ μὲν μίξις ἐπικρατεῖ καθ' ὅλον τὸ μελοποίημα, ἡ δὲ φθορὰ εἰς μέρη τινὰ αὐτοῦ μόνον παρενεύρεται. Ἡ 5^η ἐναρμόνιος τετράχορδος εἰς μὲν τὰ ἐν τῷ ἤχῳ Α'. καὶ Λ Α'. χερουβικά τοῦ Γρηγορίου εἶναι φθορὰ. Εἰς δὲ τὴν πεντάφωνον δοξολογίαν τοῦ Βαλασίου ἱερέως εἶναι μίξις διότι ἐπικρατεῖ καθ' ὅλην τὴν δοξολογίαν (α).

§ 39. Ἐκ τῶν μικτῶν κλιμάκων τούτων ἡ πρώτη εἶναι χρήσιμος διὰ τὴν μεγάλην δοξολογίαν τοῦ ἀνωτέρω Βαλασίου ἱερέως, καὶ δι' ἐν χερουβικὸν καὶ Αἰνεῖτε τοῦ Π. Μπερεκέτου, λεγόμενα κατὰ πενταφωνίαν μέλη. Ἡ 2^α εἶναι χρήσιμος διὰ τὰ κατὰ τὸ Λ ε α λ ε ς μέλη τοῦ Λ Β'. Ἡ 3^η εἶναι χρήσιμος διὰ τὰ κατὰ τὸ Λ ε α λ ε ς τριφωνικά τοῦ Β'. ὡς τὸ σύντομον ἀναστασιματάριον καὶ ἀργοσύντομον εἰρμολόγιον. Εἰς τὰς δύο τελευταίας ἐφαρμόζονται, ὅσα ὑπισθεν περὶ τῆς 8^{ης} καὶ 13^{ης} πενταχόρδων εἶπομεν, ἐξ ὧν αἱ μικταὶ αὗται συντίθενται § 36 (6).

§ 40. Πᾶσα ὀκτάχορδος σύγκειται ἐκ φθόγγων ὀκτῶ, ἥτις λέγεται συνεχῆς ἐκ συνθήκης § 23, σχόλ. Σιωπηθέντων δὲ φθόγγων ἑνὸς, ἢ πλείοντων, τότε λέγεται ὑπερβατή.

§ 41. Ἐκ τῶν ὀκτῶ φθόγγων ὁ πρῶτος ἀπὸ τοῦ βαρέος ἐπὶ

κες, εὐχρηστοὶ καὶ μὴ, ἐμπεριέχονται εἰς τὰς ὀκταχόρδους. Ἐκ δὲ τῶν εἰκοσιδύο ὀκταχόρδων αἱ ἡμίσειαι, ἥτοι αἱ ἐνδεκα εἶναι εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη εὐχρηστοὶ, αἱ δὲ λοιπαὶ ἡμίσειαι μένουσιν ἄχρηστοι.

(α) Μικτὸν μέλος εἶναι καὶ ἡ ἐν ἤχῳ Λ Α'. μεγάλη δοξολογία τοῦ Γρηγορίου, διότι ἀπεργάζεται πρῶτον μὲν χρωματικῶς, δεύτερον δὲ λήγει διατονικῶς, λαμβάνουσα λύσιν ἐπὶ τοῦ Βου, οὕτω καὶ ἄλλα μέλη.

(6) Κατὰ τὴν πέμπτην μικτὴν μελωδεῖται καὶ τὸ Δόξα σοι Κύριε δόξα σοι, ἔτι καὶ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἡ Ἀπόστολος, ὡς ἀλλότιστα.

τὸ δὲ λέγεται προσλαμβανόμενος. Ὁ πέμπτος λέγεται μέσος (α).
ὁ δὲ ὀγδοὺς νήτη.

§ 42. Πάσης κλίμακος ὁ πρῶτος ἀπαγγελλόμενος φθάγος,
ὅστις ἀπαγγέλλεται χωρὶς νὰ προηγήται διάστημα, ὀνομάζεται
βόμβος. Ἐφ' ἐκάστῃ δὲ βόμβῳ δυνάμεθα ν' ἀπαγγέλλωμεν
πᾶσαν κλίμακα.

§ 43. Ἐξ ὅλων τῶν κλιμάκων αἱ μὲν διατονικαὶ τετρά-
χορδοὶ σύγκεινται ἐκ τῶν τόνων τοῦ μείζονος, τοῦ ἐλάσσονος
καὶ τοῦ ἐλαχίστου. Αἱ πεντάχορδοι ἐκ τῶν αὐτῶν πλέον μεί-
ζονος. Καὶ αἱ ὀκτάχορδοι ἐκ τοῦ ἐλάσσονος καὶ τοῦ ἐλαχίστου δι-
πλασίων, καὶ τοῦ μείζονος τριπλασίου. Αἱ ἐναρμόνιοι τετρά-
χορδοὶ σύγκειται ἐκ τοῦ τεταρτημορίου, τοῦ μείζονος τοῦ μεί-
ζονος, καὶ τοῦ μείζονος. Αἱ πεντάχορδοι ἐκ τῶν αὐτῶν πλέον
μείζονος. Καὶ αἱ ὀκτάχορδοι ἐκ τοῦ τεταρτημορίου καὶ μεί-
ζονος τοῦ μείζονος διπλασίων, καὶ τοῦ μείζονος τριπλασίου.
Ἐκ τῶν χρωματικῶν κατὰ μὲν τὸ *λεχλαλες* σύγκεινται αἱ
μὲν τετράχορδοι ἐκ τοῦ ἐλαχίστου, τοῦ τριημιτενίου καὶ τοῦ
τεταρτημορίου. Αἱ πεντάχορδοι ἐκ τῶν αὐτῶν πλέον μείζο-
νος (β). Καὶ αἱ ὀκτάχορδοι ἐκ τῶν τριῶν πρώτων διπλασίων
καὶ τοῦ μείζονος ἅπαξ. Κατὰ δὲ τὸ *λεαλες* σύγκεινται αἱ
μὲν τρίχορδοι ἐκ τοῦ ἐλαχίστου καὶ τοῦ μείζονος. Αἱ τετρά-
χορδοι ἐκ δύο ἐλαχίστων καὶ ἑνὸς μείζονος. Ἡ 14^η πεντά-
χορδος ἐκ δύο ἐλαχίστων καὶ δύο μειζόνων, καὶ ἡ ὀκτάχορδος
ἐκ τεσσάρων ἐλαχίστων καὶ τριῶν μειζόνων. Κατὰ τὸ κομμέ-

(α) Ἐκ τοῦ προσλαμβανομένου ὡς ἐκ τοῦ νη ὀξύτερος
ὁ Πα λέγεται ὑπάτη. Ὁ δὲ ἐκ τοῦ μέσου ὡς τοῦ Δι ὀξύ-
τερος ὁ Κε λέγεται παζάμεσος.

(β) Ὁ μείζων οὗτος εἶναι *λειψανον* τῆς πρώτης πεντα-
χορδου, ἀφοῦ διὰ τῆς ὑφέσεως καὶ διεσεως οἱ τόνοι ἐλάσσων,
ἐλάχιςτος καὶ μείζων μετεβλήθησαν εἰς τοὺς τόνους ἐλάχι-
τον, τριημιτένιον καὶ τεταρτημόριον § 83 σχολ.

νον *ΛεαΛεω* ἡ 13^η πεντάχορδος σύγκειται ἐκ δύο τεταρτημορίων καὶ δύο τριημιτονίων· κατὰ δὲ τὸ κομμένον *ΛεαΛεε*ς ἡ 15^η καὶ ἡ 16^η σύγκεινται κυρίως ἐκ τοῦ ἐλαχίστου ἐπὶ τὸ δξύ, καὶ τοῦ τεταρτημορίου ἐπὶ τὸ βαρύ.

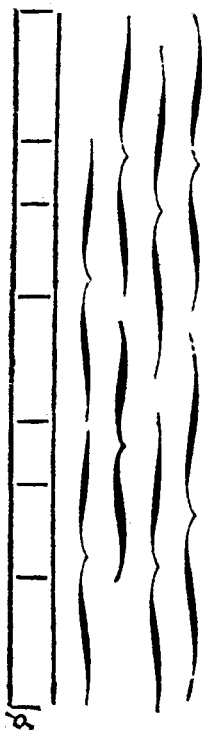
ΣΗΜ. Αἱ τετράχορδοι κλίμακες περιέχουσι καὶ τῶν τριῶν γενῶν τοὺς τόνους ἀπλῶς πλὴν τῆς τοῦ *ΛεαΛεε*ς, αἱ δὲ πεντάχορδοι καὶ ὀκτάχορδοι τοὺς περιέχουσιν ἐπανειλημμένως.

§ 44. Ἐὰν κλίμαξ τις στρέψῃ τὰ ἄνω, ἢ τὰ κάτω αὐτῆς ἄκρα καὶ κυκλικῶς τὰ ἐνώση μετὰ τὰ ἀπέναντι, τότε, σχηματισθεῖσα εἰς δύο κύκλους τὸν ἕτερον ἐντὸς τοῦ ἑτέρου § 78, 104· δεικνύει α) ὅλας τὰς ὁμοειδεῖς αὐτῇ κλίμακας § 26., β) τὰς δεικνύει συνεχομένως, καὶ οὐχὶ κεχωρισμένως, ὡς αἱ μὴ κυκλικαί. Ἐκ τῶν διατονικῶν πενταχόρδων § 24, χωρίζει ἀπ' ἀλλήλων ἡ μὲν πρώτη τὸν μερίζονα καὶ τὸν ἐλάσσονα τόνους, ἡ δευτέρα τοὺς δύο μερίζοντας, ἡ τρίτη τὸν ἐλάχιστον καὶ τὸν μερίζονα, καὶ ἡ τετάρτη τὸν ἐλάσσονα καὶ τὸν ἐλάχιστον.

§ 45. Τὰ μικρότερα συστήματα περιέχονται εἰς τὰ μεγαλύτερα ὡς ἐφεξῆς. Τὸ τρίχορδον ἐμπεριέχεται κατὰ συναφὴν ἐν μὲν τῷ τετραχόρδῳ ἅπαξ πλέον ἐλάχιστου, ἐν τῷ πενταχόρδῳ δις, ἐν δὲ τῷ ὀκταχόρδῳ τρίς πλέον ἐλάχιστου. Τὸ τετράχορδον περιέχεται ἐν μὲν τῷ πενταχόρδῳ ἅπαξ πλέον μερίζονος, ἐν δὲ τῷ ὀκταχόρδῳ δις καὶ κατὰ συναφὴν καὶ κατὰ διάζευξιν πλέον μερίζονος. Τὸ πεντάχορδον περιέχεται ἐν τῷ ὀκταχόρδῳ ἅπαξ πλέον τετραχόρδου, ἢ δις πλὴν μερίζονος.

ΣΗΜ. Συναφὴ λέγεται, ὅταν δύο τριχορδῶν οἱ δύο πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος ἄκροι ἐνώνωνται εἰς ἓνα φθόγγον· Διάζευξις δὲ λέγεται, ὅταν δύο τετράχορδα χωρίζωνται ἀπ' ἀλλήλων διὰ τοῦ μερίζονος τόνου, ἐπὶ τῶν δύο ἄκρων τοῦ ὁποίου κεῖνται οἱ δύο πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος ἄκροι τῶν δύο τετραχόρδων.

τετράχορδα κατὰ συναφὴν.
ὁμοίως.
τετράχορδον καὶ πεντάχορδον.
ὁμοίως.

τρίχορδα κατὰ συναφὴν.
τετράχορδα κατὰ διάζευξιν.

§ 46. Αἱ τῆς τελευταίας παραγωγῆς ἐξ ὀκτάχορδοι § 31, περιέχουσιν ἐκάστη ἀνὰ ἓν τετράχορδον μόνον τὸ ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως προκύπτον· διότι αἱ ἐμπεριεχόμεναι πεντάχορδοι ὁμαλῶς τετράχορδον δὲν περιέχουσιν. Ἐκάστη δὲ τῶν δεκαεῖς ὀκταχόρδων τῶν δύο πρώτων παραγωγῶν § 29, 30, περιέχει δύο τετράχορδα, τὸ ἓν ἐν τῇ ἐμπεριεχομένῃ πενταχόρδῳ καὶ ἕτερον τὸ ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως προκύπτον. Περιέχουσι δὲ αὐτὰ καὶ ὁμοία καὶ ἀνόμοια κατὰ συναφὴν, ἢ κατὰ διάζευξιν. Τὰ ὁμοία τετράχορδα αἱ μὲν τῆς πρώτης παραγωγῆς ἔχουσι κατὰ διάζευξιν, αἱ δὲ τῆς δευτέρας κατὰ συναφὴν.

§ 47. Ἐκ τῶν ὀκταχόρδων αἱ ἐκ τοῦ ἐναντίου μέρους τῆς παραγωγῆς τῶν, ἔχουσαι τέταρτον τόνον τὸν μείζονα, περιέχουσιν ἐκ τοῦ μέρους τοῦτου πεντάχορδον σύμμετρον, ἥτοι μορίων τεσσαράκοντα. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἄκροι αὐτῆς εἶναι σύμφωνοι, ἥτοι συνδυάζονται συμφωνικῶς § 7. Ὀκτά-

χορχοδοὶ δὲ τοιαῦται εἶναι αἱ μέχρι τοῦ ὀγδόου ἀριθμοῦ, ἔτι καὶ ἡ 15^η καὶ ἡ 16^η ὅλκι δέκα. Αἱ δὲ λοιπαὶ δώδεκα, μὴ περιέχουσαι τέταρτον τὸν μείζονα, περιέχουσι πεντάχορδον ἔκμετρον· καὶ διὰ τοῦτο τῆς τοιαύτης πενταχόρδου οἱ ἄκροι εἶναι διάφωνοι, ἥτοι συνδυάζονται διαφωνικῶς· διότι ἀντὶ μείζονος, ὅστις μετὰ τοῦ ἐπαναληπτικοῦ μέρους ἀπαρτίζει πεντάχορδον σύμμετρον, εἶναι τόνος τέταρτος, ἢ τριημιτόνιον, ὡς ἐν τῇ 19^η καὶ 22^η ὀκταχόρδοις, ἐν αἷς αἱ σχηματιζόμεναι πεντάχορδοι σύγ-
κείνται ἐκ μορίων πλέον τῶν τεσσαράκοντα· ἢ ἐλάσσων, ἢ ἐλάχιστος, ἢ τεταρτημόριον, ὡς ἐν ταῖς λοιπαῖς δέκα, ἐν αἷς αἱ σχηματιζόμεναι πεντάχορδοι σύγκεινται ἐκ μορίων ἑλαττον τῶν τεσσαράκοντα. Ἐκ τῶν ἐκμέτρων δὲ τούτων εἶναι καὶ ἡ ἐν τῇ 17^η ὀκταχόρδῳ ἐμπεριεχομένη πεντάχορδος, συνισταμένη ἐκ μορίων τριάκοντα πέντε, ἥτις τοὺς Ζω Γα ἄ-
κρους ἔχει ποιότητος διαφώνου μὲν, ἐπιτηδεύου δὲ ν' ἀποτε-
λῶσιν ἑλλειποτετραφωνίαν, ἀπηχοῦσαν μέλος εὐχρηστον.

Περὶ τριφωνίας (α).

§ 48. Οἱ ἄκροι πάσης κλίμακος συμφωνοῦσι μεταξύ των, εἰ δὲν συμπέσῃ τι, διακόπτον τὴν συμφωνίαν των, ὅπερ συμβαίνει ἐπαισθητῶς εἰς ὀκτάχορδον, εἰ δὲ ἐντὸς αὐτῆς δύο ὁμοία τετράχορδα κῆνται κατὰ συναφὴν· διότι τότε οἱ δύο πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος ἄκροι, ἡνωμένοι ὄντες εἰς ἓνα ἄκρον, δι' αὐτοῦ προκαλοῦσι τὰ τετράχορδα, μελωδούμενα, εἰς εὐκολον ἐπανά-
ληψίν των, ἐξ ἧς ἀμβλύνονται οἱ ἄκροι τῆς ὀκταχόρδου. Ἐκ τούτου δὲ προκύπτει τὸ σύστημα τὸ ὀνομαζόμενον τριφωνία.

ΣΗΜ. Ἐξ ὧν τῶν διαφόρων τριφωνιῶν, τῶν δυναμένων νὰ προκύψωσιν, εὐχρηστος εἶναι ἡ διεγειρομένη ἐκ τῆς πρώ-
της τετραχόρδου. Ἐν τῷ κατ' ἤχον Γ'. Χερουβικῇ τῆς ἐβδο-
μάδος τοῦ Γρηγορίου κατὰ τὸ «εἰκονίζοντες» φαίνονται δύο

(α) Τὰ συστήματα κατὰ ποιότητα ὅρα § 12 σχολιον (α).

τριφωνία ἐν δυσὶν ὑπερβατοῖς δι' ὀλίγου καὶ κεντήματος. Ὅμοίως καὶ κατὰ τὸ «τριάδι» κατὰ μὲν τὸ πρῶτον «τρία» ἢ μία, καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἢ ἄλλη. Γίνεται καὶ τρίτη τριφωνία ἐναρμονίως κατὰ τὸ «ἄορα» ἔτι καὶ κατὰ τὸ «τριάδι» τοῦ μεσαίου Χερουδικοῦ τοῦ αὐτοῦ (Γρηγορίου). Σημειωτέον δ' ἔτι ὅτι ἡ ἐναρμόνιος τριφωνία ἐπιπολάζει εἰς τὰ καλοφωνικά τοῦ Γ'. ἤχου. Καὶ ὅτι ἐν τῇ τριφωνίᾳ παρενεύρεται σποράδην τετραφωνία καὶ ἐπταφωνία ὑπερβατῶς.

Περὶ διφωνίας.

§ 49. Καὶ τὰ τρίχορδα, κείμενα καὶ ἐντὸς πενταχόρδου, ὡς ἐν τῇ 14^η, καὶ ἐντὸς ὀκταχόρδου, ὡς ἐν τῇ 4^η μόνον κατὰ συναφὴν, δι' αὐτῆς προκαλοῦσιν ἐπανάληψιν ἑαυτῶν, ἥτις δὲν ἀμβλύνει μόνον, ὡς ἡ τριφωνία τὴν συμφωνίαν τῶν ἄκρων τῶν ὀκταχόρδων, ἀλλὰ, καταστρέφουσα καὶ τετραφωνίαν καὶ ἐπταφωνίαν, παράγει τὸ σύστημα, τὸ ὀνομαζόμενον διφωνία (α).

ΣΗΜ. Τὸ ἐν τῇ 4^η πενταχόρδῳ ἔκμετρον τρίχορδον Βου Γα Δι § 27. σημ. μόνον μὲν μελωδούμενον, δὲν ἐπιφέρει ἀλλοίωσιν τινα τῆς πενταχόρδου, μεταβαλὼν δὲ εἰς ἑαυτὸ καὶ τὸ ὀξύτερόν του Δι Κε Ζω, μεταβάλλει ὅλην τὴν πεντάχορδον εἰς τὴν 14^{ην}. Μεταβαλὼν δὲ κατὰ τὸ βαρὺ καὶ τὸ Βου Πα Νη, ἄλλοιοῖ τὴν πρώτην ὀκτάχορδον εἰς τὴν 4^{ην}, ὡς Νη Πα Βου Γα Δι Κε Ζω Νη. § 107.

ΣΗΜ. Ἡ κατ' ἤχον Β'. μεγάλη δοξολογία τοῦ Ἰακώβου κατὰ τὸν στίχον «Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, δίδαξόν με κτλ.» ἐν μὲν τῷ

(α) Ἡ πλέον λοιπὸν τῆς μιᾶς φορᾶς κατὰ συναφὴν ἐπανάληψις συστήματος μικροτέρου ἐν μεγαλειτέρῳ, ἀμβλύνει, ἢ καταστρέφει αὐτὸ, καὶ ἀντικαθίσταται ἐκείνῳ.

«τος» ἔχει τὴν μελωδίαν κατὰ τὸν μέσον φθόγγον τῆς ἀνω-
τέρω ὀκταχόρδου, ἐν δὲ τῷ «ει» καὶ «κυ» ἔχει αὐτὴν
κατὰ τὴν νήτην. Τὰ αὐτὰ καὶ ἐν τῷ ᾠσματικῷ κατὰ τὸ
«ἅγιος ἀθάνατος» μόνον, ὅπου ἡ μελωδία ἐν ταῖς καταλή-
ξεσιν «α» καὶ «ος» λήγει κατὰ τὸν μέσον φθόγγον, κατὰ δὲ
τὸ «ᾠα» εὐρίσκεται κατὰ τὴν νήτην (α).

Περὶ ἐπταφωνίας.

§ 50. Ἐὰν δὲ τὰ δύο τετράχορδα κῆνται κατὰ διά-
ζευξιν § 45. σημ. ταῦτα, κεχωρισμένους ἔχοντα τοὺς πρὸς τὸ
αὐτὸ μέρος δύο ἄκρους αὐτῶν διὰ τοῦ μείζονος, μελωδού-
μενα, ἀδυνατοῦσι νὰ προκαλῶσιν ἑαυτὰ εἰς ἐπανάληψιν, ἐξ
ἧς προξενεῖται εἰς τοὺς τῶν ὀκταχόρδων ἄκρους χαλάρωσις.
Ὅθεν οὗτοι τότε, συμφωνοῦντες μεταξὺ των ἀνεμποδίστως,
παράγουσι τὸ ζωηρότατον πάντων τῶν συστημάτων τὴν
ἐπταφωνίαν § 9.

§ 51. Καθὼς δὲ οἱ ἐκ τοῦ προσλαμβανομένου μέχρι τοῦ
μέσου φθόγγου ἐπαναλαμβάνονται ἕως τῆς νήτης πάλιν οἱ
αὐτοί, οὕτω καὶ ἡ ἐκ τοῦ προσλαμβανομένου μέχρι τοῦ μέσου
μελωδία ἐπαναλαμβάνεται μέχρι τῆς νήτης πάλιν ἡ αὐτή,

(α) Ἡ ἐκ τοῦ προσλαμβανομένου μέχρι τοῦ μέσου ἀπό-
στασις, ὡς ἀπόστασις τετραφωνίας = πενταχόρδου, εἶναι
μορίων 40, ἡ ἐκ τοῦ μέσου μέχρι τῆς νήτης, ὡς τριφωνίας
= τετραχόρδου, εἶναι μορίων 28, τὸ ὅλον ἐκ τοῦ προσ-
λαμβανομένου μέχρι τῆς νήτης, ὡς ἀπόστασις ἐπταφωνίας
= ὀκταχόρδου, εἶναι μορίων 68, καὶ οὐχὶ 64 ὡς ἐσφαλ-
μένως ὑπολογίζουσιν οἱ Μουσικοί. Ὅρα § 34, κατὰ τὸ
σημεῖον *Λεα* *Λεα*.

ἔχουν ἐν μιᾷ ὀκταχόρδῳ κατασκευάζονται δύο ὅμοιαι μελωδίαι. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἑπταφωνία εἶναι μελωδία διπλῇ. Ὁ δὲ προσλαμβανόμενος, ὁ δίδων τὴν ἀρχὴν τῆς μελωδίας, ἡ νῆτη, ἡ δίδουσα τὸ τέλος, καὶ ὁ μέσος ὁ συνάπτων τὰς δύο μελωδίας, ὀνομάζονται φθόγγοι συστατικοί, ἐξ ὧν καὶ τὰ συστατικά. § 204.

§ 52. Ἡ διπλῇ μελωδία, ἀρχομένη πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ προσλαμβανομένου, ὀνομάζεται μελωδία προσλαμβανομένη, ἀρχομένη δὲ ἐκ τοῦ μέσου, ὀνομάζεται μέτη. Εἶναι δὲ μελωδίαι προσλαμβανόμεναι μὲν αἱ ἐξ ἧς. Τὰ ἐκ τοῦ πα ἀρχόμενα παπαδικὰ καὶ πολλὰ καλοφωνικὰ τοῦ Α'. ἤχου. Τὰ ἐκ τοῦ πα τοῦ λ Β'. Τὰ ἐκ τοῦ Ζω ἀργὰ τοῦ Βχερός. Τὰ ἐκ τοῦ νη τοῦ Β', ὡς ἡ ἐκ τοῦ νη ἀρχομένη δοξολογία τοῦ Θ. Φωκαέως, τὰ πλὴν τῶν τριφωνικῶν λοιπὰ τοῦ λ Δ'. καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

§ 53. Μέσαι δὲ μελωδίαι εἶναι τὰ ἐκ τοῦ Κε παπαδικὰ καὶ καλοφωνικὰ καὶ ὅλα τὰ στιχηραρικὰ τοῦ Α'. ἤχου τὰ ἐκ τοῦ Κε ἀργοσύντομα τοῦ λ Α'. τὰ καταβαίνοντα μέχρι τοῦ πα (α), τὰ στιχηραρικὰ τοῦ Γ'. καὶ τοῦ Βαρέος, τὰ παπαδικὰ καὶ ἄλλα ἐκ τοῦ Δι ἀρχόμενα τοῦ Δ'. ἤχου, τὸ ἐν ἤχῳ Β'. χερουβικὸν τῆς ἐβδομάδος τοῦ Χουρμουζίου ἐκ τοῦ Δι ἀρχόμενον, καὶ τὰ τοιαῦτα.

§ 54. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προσλαμβανομένων καὶ μέσων μελωδιῶν σχετικαὶ εἶναι αἱ κατὰ τετραφωνίαν ἀπ' ἀλλήλων

(α) Τὰ ἀργοσύντομα εἰρμολογικὰ τοῦ λ Α'. διαιροῦνται εἰς δύο εἰς τὰ καταβαίνοντα ἐκ τοῦ Κε μέχρι τοῦ Πα, ὡς τὸ «θοῦ κύριε, καὶ μὴ ἐκκλίνης τὴν καρδίαν μου» τὰ ὅποια εἶναι μελωδίαι μέσαι, καὶ εἰς τὰ μὴ καταβαίνοντα, ὡς τὰ «ἐκχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου, καὶ τὸ «τῷ σωτῆρι Θεῷ» τὰ ὅποια εἶναι μέλη διφωνικὰ § 58· ἐκ τῶν διπλῶν ἀργῶν εὐλογηταρίων, ἐκ τοῦ Κε ἀρχομένων, εἶναι τὰ μὲν αὐτῶν μέσα μέλη, τὰ δὲ διφωνικά.

δυστάμεναι, ὡς αἰ ἐξῆς. Ἡ τοῦ Κε μέση εἶναι σχετική μετὰ τῆς τοῦ πα προσλαμβανομένης, ἡ τοῦ Δι μετὰ τῆς τοῦ νη, καὶ ἡ τοῦ Γα μετὰ τῆς τοῦ Ζω. Σχετικώτεραι δὲ καὶ ἐμφαντικώτεραι εἶναι ἡ τοῦ Πα καὶ Κε τοῦ Α'. καὶ τοῦ λ Α'.

ΣΗΜ. Προσλαμβανομένη λοιπὸν μελωδία καὶ μέση εἶναι μελωδία διπλῇ, ἥτις ἔχει δύο ἴσα, ἀπέχοντα κατὰ τετραφωνίαν, ἔχει τοὺς αὐτοὺς δεσπόζοντας καὶ καταλήξεις, τελικὴν δὲ καταλήξιν ἔχει τὴν αὐτὴν κατὰ τὸν Α'. καὶ λ Α', ἐν οἷς καὶ κατὰ τὴν προσλαμβανομένην καὶ κατὰ τὴν μέσῃ μελωδίαν ἡ τελικὴ κατάληξις γίνεται ἐν τῷ αὐτῷ φθόγγῳ ἐν τῷ Πα.

Περὶ τετραφωνίας.

§ 55. Ἡ ἐκ τοῦ προσλαμβανομένου μέχρι τοῦ μέσου ἐμπεριεχομένη ἐντὸς ὀκταχόρδου πεντάχορδος παράγει τετραφωνίαν, ἥτις, ἐπειδὴ ἐμπεριέχεται ἅπαξ ἐντὸς τῆς ἐπταφωνίας, δὲν ἐπηρεάζει αὐτήν. Ἐξεναντίας δὲ αὐτὴ συγχωνεύεται ἐν τῇ ἐπταφωνίᾳ. Διπλασιαζομένη δὲ, ἐπειδὴ γίνεται ἐπιμηκεστέρα τῆς ἐπταφωνίας, διχοκόπτεται ὑπὸ τῆς νήτης αὐτῆς. Καὶ διὰ τοῦτο οὔτε κατὰ διπλασιασμὸν πενταχόρδου μέλη τετραφωνίας ἔχομεν. Τὸ δὲ νὰ γίνηται κατὰ τὰ στιχηρὰ καὶ καλοφωνικὰ τοῦ Α'. ἤχου Δι μὲν ὁ ὑψηλὸς Πα, Κε δὲ ὁ ὑψηλὸς Βου, ἀντὶ διπλασιασμοῦ τῆς τετραφωνίας δύναται νὰ θεωρῇται ὡς ἀλλαγὴ τῶν ῥηθέντων Πα καὶ Βου εἰς τοὺς Δι καὶ Κε.

ΣΗΜ. Σύστημα πενταφωνίας δὲν ἔχομεν (α), γίνεται ὁμοῦ καὶ τοιοῦτον διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς ἐναρμονίου φθορᾶς ἐπὶ τοῦ Ζω § 62.

(α) Συστήματα κύρια, ὡς μάλλον ζωηρὰ, εἶναι τέσσαρα, ἡ διφωνία, ἡ τριφωνία, ἡ τετραφωνία, καὶ ἡ ἐπταφωνία § 42 καὶ ἐν τοῖς σχολ. Ἀλλὰ καὶ πᾶσα μελωδία περι

Περὶ ἑλλειπτικῶν μελῶν.

§ 56 Μέλη τινὰ φέρονται συνεχῶς ἐκ τοῦ βαρέος συμφώνου των εἰς σύμφωνον πενταχόρδου, τετραχόρδου, καὶ τρι-
χόρδου κλίμακος. Περιφερόμενα δὲ μεταξὺ τῶν συμφώνων των,
ἐξέρχονται μὲν ἐξ αὐτῶν, χωρὶς δὲ νὰ φθάνωσι, πλὴν τινῶν
ἐξαιρέσεων, τὴν νήτην αὐτῶν, εἰς τὴν ὁποίαν, ἐκνύφωνονται,
δύνανται νὰ καταλήγωσι κατ' ἐντελῇ κατάληξιν εἰς τὸν μέ-
σον φθόγγον, καὶ νὰ μεταβάλλωνται, εἰς ἑπταφώνους μελωδίας.
Εἶναι δὲ τὰ ἑλλειπτικά (ὥς δυνάμεθα νὰ τὰ ὀνομάσωμεν δι'
ἑλλειψιν τῆς νήτης αὐτῶν, εἰς ἱκος ληγόντων) ταῦτα μέλη,
διφωνικά, τριφωνικά, τετραφωνικά καὶ πενταφωνικά, κατὰ
τοὺς συμφώνους δηλαδὴ, πρὸς οὓς φέρονται.

§ 57 Μέλη διφωνικά εἶναι τὰ ὥς τὰ δύο πρῶτα αεῖη τὸ ὄ-
νομα Κυρίου» τοῦ Β'. ἤχου περὶ τὸ Βου Γα Δι σύμμετρον
τρίχορδον § 27. περιφερόμενα. Εἶναι δὲ καὶ διατονικά δι-
φωνικά ὥς τοῦ Αεγέτου τὸ «θύσω σοι μετὰ φωνῆς» καὶ ἄλλα
περὶ τὸ ἑκμετρον τρίχορδον Βου Γα Δι περιφερόμενα. Τὰ μέλη
ταῦτα εἶναι στενὰ; προηγμένα ὁμῶς εἰς τετραφωνικά καθί-
στανται εὐρυχωρότερα.

§ 58 Τὰ ἀναστασιματαρικά τοῦ Α'. ἤχου, ὥς ἔχοντα ῥο-
πὴν νὰ φέρονται ἐκ τοῦ Πα εἰς τὸν Γα, καὶ νὰ λήγωσιν εἰς αὐ-
τὸν, εἶναι διφωνικά. Καὶ τὰ ἀργοσύντομα εἰρμολογικά τοῦ Π
Α'. ὥς «Τῷ σωτῆρι θεῷ» ῥοπὴν ἔχοντα νὰ φέρονται ἐκ τοῦ
Κε ἄνω εἰς τὸν νη = Πα Γα, εἶναι διφωνικά. Καὶ τὰ ἐναρμό-

δύο φθόγγους περιφερομένη, ἀποτελεῖ μέλος συστηματικόν.
Ἐκ τούτου λοιπὸν γίγνεται καὶ πενταφωνία καὶ μοροφωνία
§ 65 σχ. καὶ ἄλλα. Ἐὰν δὲ θέοις τις δὲν ἐμπεριλαμβά-
νεται εἰς σύστημα, ὑπάγεται τότε εἰς τὸν γενικὸν κανόνα
τῆς πλοκῆς τῶν φθόγγων § 2.

νια δὲ τοῦ Γ'. ἤχου εἶναι διφωνικά· διότι λήγουσιν ἐκ τοῦ Γα ἄνω εἰς τὸν Κε ἀτελῶς, καὶ κάτω εἰς τὸν Πα ἐντελῶς, περιφερόμενα περὶ τριχόρδα ἔκμετρα Γα Δι Κε τὰ $\frac{24}{20}$, καὶ Γα Βου Πα, ἢ Πα Βου Γα = Κε Ζω Νη τὰ $\frac{16}{20}$ τοῦ συμμετρου τριχόρδου $\frac{20}{20}$. Τοιαῦτα διφωνικά εἶναι καὶ τοῦ Β'. ἤχου τὰ, ὡς τὸ «τῶν πρὸ αἰώνων ἐκ πατρὸς» ἀναστασιματικά· διότι φέρονται ἐκ τοῦ Δι ἄνω εἰς τὸν Ζω, ὡς εἰς δεσπόζοντα, καὶ κάτω εἰς τὸν Βου ἐντελῶς. Οὕτω λοιπὸν τὰ μέλη ταῦτα τοῦ Γ'. καὶ Β'. ἤχων, περιχλαινόμενα τὰ ἴσα αὐτῶν ὑπὸ δύο διφωνιῶν, ἐμφαίνονται διπλᾶ διφωνικά. (α)

§ 59 Μέλη τετραφωνικά εἶναι τὰ φερόμενα περὶ τὴν τετραφωνίαν, ἢ συνεχῶς διὰ διφωνιῶν, ὡς τὸ «Κύριε ἀνελθὼν ἐν τῷ σταυρῷ» τοῦ Δ'. ἤχου, ἐνώσει τῶν ἔκμετρων τριχόρδων Βου Γα Δι καὶ Δι Κε Ζω = Βου Γα Δι Κε Ζω, ὡς τὸ «Κύριε εἰ καὶ κριτηρίῳ» (κατὰ τὰ νέα ἀναστασιματάρια) τοῦ λ Δ'. ἐνώσει τῶν αὐτῶν τριχόρδων ἐναλλάξ Νη Πα Βου (= Δι Κε Ζω) καὶ Βου Γα Δι = Νη Πα Βου Γα Δι, ἢ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν τετραφωνίαν, ἥτοι ὑπερβατῶς, ὡς τὸ «Στείθει θαλάσσης» τοῦ Β'. ἤχου, ὡς τὸ «Γένους βροτείου τὴν ἀνάπλασιν πάλαι» τοῦ Α'. ἤχου, καὶ ὡς τὸ «Ἀνῆλθες ἐπὶ σταυροῦ Ἰησοῦ» τοῦ λ Δ'. Ἐκ τῶν δύο τελευταίων ἤχων ἄπτονται καὶ τῆς νήτης ὡς τὸ «ἄδων προφήτης» τοῦ «Γένους βροτείου» καὶ ὡς τὸ, «Τὸν ἀναρχον βασιλέα τῆς δόξης» (β).

(α) Ἐκτὸς λοιπὸν τῶν τῆς ὁμαλῆς διφωνίας μελῶν, προκύπτουσιν ἐξ ἴσων μεταξύ τῶν τριχόρδων, ἔχομεν καὶ ἄλλα μέλη διφωνικά ἀνώμαλα, προκύπτοντα ἐκ τριχόρδων ἀνίσων (ἐκμέτρων) Ἀνωμάτων δὲ διφωνίας χρωματικῶς καὶ ἡαρμονικῶς δὲν ἔχομεν. Τὰ ἐξῆς δύο χρωματικά σημεῖα

(β) Ἡ τετραφωνία λοιπὸν σύγκειται ἐκ δύο ὁμαλῶν, ἢ ἀ-

§ 60 Τὸ «αἶνει ἡ ψυχὴ μου» τοῦ Χουρμουζίου ἐν ἤχῳ βαρεῖ εἶναι διὰ διφωνιῶν ἐκμέτρων ἐλλειποτετραφωνικὸν § 47. δηλαδὴ διὰ τοῦ τριχόρδου Ζω Νη Πα (= Βου Γα Δι) καὶ τοῦ Πα Βου Γα = Ζω Νη Πα Βου Γα. Ἡ δὲ μεγάλη δοξολογία τοῦ Ἰακώβου κατὰ τὸν αὐτὸν ἤχον εἶναι ἐλλειποτετράφωνος μετὰ τριφωνίας, ἐνίοτε δὲ καὶ μεθ' ἑπταφωνίας.

§ 64 Μέλη τριφωνικά εἶναι τὰ ἀργοσύντομα εἰρμολογικά, ὡς τὸ «Πεποικιλμένη τῇ θεῇ δόξῃ» τοῦ Α'. ἤχου· τὸ σύντομον ἀναστασιματάριον καὶ ἀργοσύντομα εἰρμολογικά. ὡς τὸ «Βουθοῦ ἀνεκάλυψε πυθμένα» τοῦ Β'. ἤχου. Τὰ ὡς τὸ «Θοῦ κύριε καὶ μεθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς» τοῦ $\lambda\beta'$. τὰ ὡς τὸ «Ὑγρὰν διοδεύσας» τοῦ $\lambda\Delta'$. καὶ τὰ ἀργοσύντομα ἀνασιματαριακά καὶ εἰρμολογικά τοῦ Βαρέος· διότι καὶ ὁ Α'. ἤχος καὶ ὁ Β'. καὶ ὁ $\lambda\beta'$. ἐκ τοῦ Πα φέρονται εἰς τὸν Δι. Ὁ Βαρὺς ἐκ τοῦ Γα φέρεται τριφωνία ἀνιούση, ὁ δὲ $\lambda\Delta'$. καὶ ἀνιούση καὶ κατιούση. Τὰ παπαδικὰ τοῦ Α' ἤχου καὶ τὰ ἀργὰ τοῦ $\lambda\beta'$. εἶναι τρίφωνα μεθ' ἑπταφωνίας.

ΣΗΜ. Τὰ τριφωνικά τοῦ Β'. ἤχου διαφέρουσι τῶν τοῦ $\lambda\beta'$., καθ' ὅσον τὰ μὲν πρῶτα εἶναι ἀπαγγελίας μαλακῆς καὶ μειδιαματικῆς· τὰ δὲ δεύτερα ἐμβριθοῦς καὶ θαμβωτικῆς, ὅπερ προέρχεται ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν διαστημάτων τοῦ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ καὶ τοῦ $\lambda\epsilon\chi\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$. Ὅθεν ἡ σύντομος δοξολογία τοῦ Β'. ἤχου, διαφέρει τῆς τοῦ $\lambda\beta'$., καθὼς καὶ ἄλλα αὐτῶν (α).

ρωμάλων διφωνιῶν. Ὅθεν ἡ ἐπταφωνία, κατὰ σύνθεσιν θεωρουμένη, σύγκειται ἐκ διπλῆς διφωνίας, ἥτοι ἐκ τετραφωνίας καὶ ἐκ τριφωνίας ἐπικειμένης, ἢ ὑποκειμένης.

(α) Τὸ σόστημα τῆς τριφωνίας παρὰ τῶν Μουσικῶν περιορίζεται μόνον ἐν τῷ Γ'. ἤχῳ, ἐνῶ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐμπεριέχεται καὶ εἰς ἄλλους ἤχους. Κατὰ δὲ τὴν μαρτύρησιν τῶν τριφωνικῶν μελῶν τοῦ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ διὰ

ΣΗΜ. Τοῦ *αα* λεις, ἥτοι τοῦ Β'. ἤχου τὰ τριφωνικά καὶ τὰ διφωνικά διαφέρουσι μεταξύ των, καθ' ὅσον τὰ μὲν πρῶτα ἐκ τοῦ βρέος συμφώνου των φέρονται εἰς σύμφωνον τετραχόρδου, λήγοντα κατ' ἐντελῇ κατάληξιν ὑπὸ τὴν ποιότητα τοῦ *αα* λεις, ὡς τὸ σύντομον «Βυθοῦ ἀνεκάλυψε πυθμένα» τὰ δὲ δεύτερα φέρονται εἰς σύμφωνον τριχόρδου καὶ πενταχόρδου, λήγοντα καθ' ὅλας τὰς καταλήξεις ὑπὸ τὴν ποιότητα τοῦ *αα* λεις. ὡς τὸ «στεῖβει θαλάσσης» Τὸ ἄργον «Βυθοῦ ἀνεκάλυψε πυθμένα» σύγκειται ἐκ δύο συστημάτων διφωνίας καὶ τριφωνίας. Διφωνίας μὲν ἐξ ἀρχῆς μέχρι τοῦ «ἔλκει» τριφωνίας δὲ τὸ λοιπὸν ὅλον.

§ 62 Τὰ καλοφωνικά, ὡς τὸ «Ἐφριξε γῆ» τοῦ Π. Χαλάτσογλου, τὰ στιχηρικά, τὰ παπαδικὰ καὶ τὰ καλοφωνικά, δηλαδὴ τὰ χασμωδικὰ, καὶ ὅλα τὰ πολυσύλλαβα § 183. τοῦ *Π* Α', ἔχοντα τὴν ἐναρμόνιον φθορὰν ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ Ζω, εἶναι πεντάφωνα. Τὰ πολυσύλλαβα καὶ τὰ στιχηρικά τοῦ Γ'. ἤχου, φερόμενα εἰς τὸν ὑψηλὸν Ζω ἐκ μὲν τοῦ Γα εἶναι τριφωνικά, ὡς τὸ «ἶνα τὸ γένος ἡμῶν» ἐκ δὲ τοῦ Πα εἶναι πενταφωνικά, ὡς τὸ «οἱ ἀναξίως ἐστῶτες».

§ 63 Τὸ τετράχορδον Πα Βου Γα Δι, τὸ παράγον τὰ ἀργοσύντομα εἰρηολογικά τοῦ Α'. ἤχου, καὶ τὸ τρίχορδον Βου

τῶν τοῦ *αα* λεις μαρτυριῶν ἀντὶ τῶν τοῦ *αα* λεις γίνεται φανερόν, ὅτι οἱ Μουσικοὶ δὲν διαστέλλουσι τριφωνικά τοῦ *αα* λεις, ἀλλὰ τὰ συγχέουσι μετὰ τῶν τοῦ *αα* λεις. ὡς βεβαιοῦται καὶ ἐκ τῶν ἀπορητικῶν λόγων τοῦ Θ. Φωκαέως «διατὶ ἐν τῷ Β. ἡ γ' περιέχεται καὶ *Π* Β'. καὶ τ' ἀνάπαλιν § 191 σχόλ. Ἐνταῦθα ὁ Φωκαεὺς τὰ τριφωνικά τοῦ Β'. ἤχου ἐκλαμβάνει ὡς τοῦ *Π* Β'. τετρα κατὰ τὴν ὡς ἀνωτέρω διάφορον ἀπαγγελίαν εἶναι καὶ διάφορα ἀπ' ἀλλήλων.

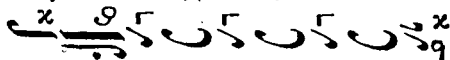
Γα Δι, τὸ παράγον τὰ ἀργοσύντομα εἰρμολογικά τοῦ Αεγέτου, ἠνωμένα κατ' ἀτελῇ μὲν κατάληξιν εἰς τὸν Δι, ἐντελῇ δὲ εἰς τὸν Πα καὶ τελικὴν εἰς τὸν Βου, παράγουσι μελωδίαν μικτὴν ἀναστασιματικῶς, ἥτις δύναται νὰ ὀνομασθῇ πρωτολέγετος ἤχος, ὑπαγόμενος εἰς τὸν Δ'. ἤχον.

§ 64 Τὸ αὐτὸ τετράχορδον Πα Βου Γα Δι καὶ τὸ αὐτὸ τρίχορδον Ζω Νη Πα (=Βου Γα Δι), ἠνωμένα τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ δευτέρου, ὡς Ζω Νη Πα Βου Γα Δι, καὶ δίδοντα ἀτελῇ μὲν κατάληξιν τὸν Δι, ἐντελῇ δὲ τὸν Πα, καὶ τελικὴν τὸν φυσικὸν Ζω, παράγουσι μελωδίαν μικτὴν τὴν, ὡς τὸ «Ὠραῖος ἦν καὶ καλὸς εἰς βρῶσιν», ἥτις ὀνομάζεται πρωτοβαρὺς ἤχος, ὑπαγόμενος εἰς τὸν ἤχον βαρύν.

§ 65 Τὸ ἀναστάσιμον ἀπολυτίκιον «Ἐξ ὕψους κατήλθες» τοῦ λ Δ'. κατὰ μὲν τὰς λέξεις αὐτάς, προφερόμενον περὶ τὸν Νη Πα (κατὰ τὰ παλαιὰ ἀναστασιματάρια) τόνον ἦτοι τὸν μείζονα, καὶ κατὰ τὸ «ταφὴν κατεδέξω» περὶ τὸν Πα Βου, ἦτοι τὸν ἐλάσσονα, εἶναι συστήματος μονοφωνικοῦ. Τὸ δὲ «ἵνα ἡμᾶς ἐλευθερώσῃς» καὶ «ἡ ἀνάστασις ἡμῶν» εἶναι συστήματος τριφωνικοῦ. Οὕτω καὶ τὸ «ἀνέστης ἐκ νεκρῶν,» καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ἔτι καὶ τὸ ρεύσεως ἡμᾶς τοῦ λ Β', ἀπτόμενον συχνὰ τοῦ Κε ἐκ τοῦ Δι, περὶ τὸν ἐλάχιστον περιφερόμενον, εἶναι ὁμοίως συστήματος μονοφωνικοῦ, μεμιγμένον μετὰ διφωνίας(α).

ΣΗΜ. Τὰ πλεῖστα πολυσύλλαβα εἶναι ἐλλειπτικά. Εἶναι

(α) Μονοφωνικοῦ συστήματος εἶναι καὶ ἡ κατὰ τὸ τεταρτημόριον διάστημα ὡς αἱ ἐξῆς θέσις

ἐν ἣ παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ μέλος περιφέρεται περὶ τὸ τεταρτημόριον. Τοῦ αὐτοῦ συστήματος εἶναι καὶ τινὰ ἄσματα κλίπτικα περὶ τὸν Νη Πα μείζονα τόνον περιφερόμενα.

δὲ τοιαῦτα καὶ χασμωδικὰ τινά, καὶ ὄρα μικροέκτατα § 184.

Σημ. Ἐν γένει λοιπὸν αἱ κατὰ διάζευξιν μὲν ὀκτάχορδοι παράγουσι τὴν ἑπταφωνίαν § 50, αἱ δὲ κατὰ συναφὴν τὴν τριφωνίαν καὶ διφωνίαν § 48, 49. Πᾶσα δὲ ὀκτάχορδος, περιέχουσα τρίχορδα, τετράχορδα καὶ πεντάχορδα, παράγει καὶ μέλη δίφωνα, τρίφωνα κτλ. Ἡ 17^η καὶ 18^η ὀκτάχορδος, περιέχουσαι τὴν ὀγδόην τετράχορδον μόνην, παράγουσι καὶ τριφωνικὰ μέλη μόνον τὴν ἐν ἡχῷ Βαρεῖ μεγάλην δοξολογίαν τοῦ Δαυιδ (α).

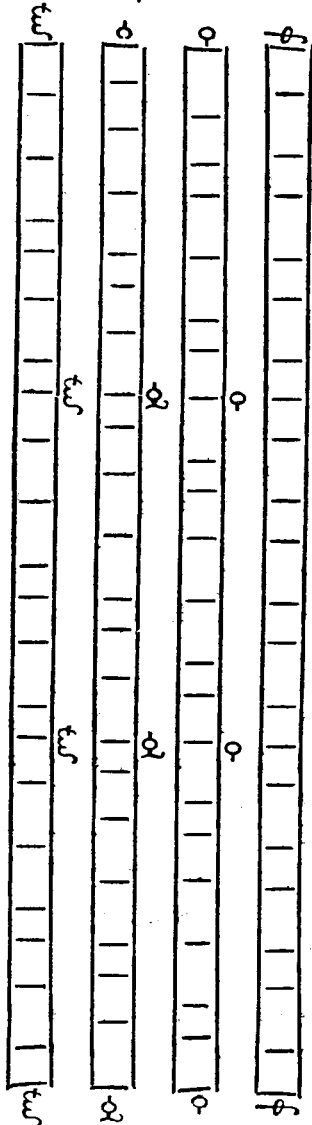
Περὶ τοῦ δισδιαπασῶν καὶ τρισδιαπασῶν.

§ 66. Τὸ ὀκτάχορδον ἢ διαπασῶν § 12, ἐπαναλαμβανόμενον δις μὲν, ὀνομάζεται δισδιαπασῶν, τὸ ὁποῖον σύγκειται ἐκ φθόγγων δις ὀκτὼ πλήν ἑνὸς διὰ τὴν συναφὴν, ἥτοι δεκαπέντε, περικλειόντων τόνους δεκατέσσαρας, διατονικῶς μερίζοντας ἐξ, ἐλάσσοντας τέσσαρας καὶ ἴσους ἐλαχίστους, καὶ τὸ ὁποῖον περιέχει τὸ μὲν ὀκτάχορδον δις, τὸ πεντάχορδον δις πλέον δύο τετραχόρδων, τὸ τετράχορδον τετράκις πλέον δύο μερίζωνων, καὶ τὸ τρίχορδον ἐξάκις πλέον δύο ἐλαχίστων· ἐπαναλαμβανόμενον δὲ τρίς, ὀνομάζεται τρισδιαπασῶν, τὸ ὁποῖον σύγκειται ἐκ φθόγγων τρίς ὀκτὼ πλήν δύο διὰ τὴν διπλὴν συναφὴν, ἥτοι ἐξ εἰκοσιδύο, περικλειόντων τόνους εἴκοσι καὶ ἓνα, μερίζοντας μὲν ἑννέα, ἐλάσσοντας ἐξ καὶ ἴσους ἐλαχίστους, καὶ τὸ ὁποῖον περιέχει τὸ μὲν ὀκτάχορδον τρίς, τὸ πεντάχορδον τρίς πλέον τριῶν τετραχόρδων, τὸ τετράχορδον ἐξάκις πλέον τριῶν μερίζωνων, καὶ τὸ τρίχορδον ἑννεάκις

(α) Τὰ ἐλλειπτικὰ μέλη ἴσως εἶναι τὰ παράμεσα ὀνομαζόμενα, πρὸς διάκρισιν τῶν ὁποίων παρὰ τῶν Μουσικῶν δὲν ἀναφέρεται τίποτε.

πλέον τριῶν ἐλαχίστων, ὡς ἐν ταῖς ἐξῆς κλίμαξι φαίνονται.
 § 67 Διαιρεῖται δὲ τὸ τρισδιαπασῶν εἰς τρία τμήματα

ἡ τάξις φθόγγων, εἰς ὑπατο-
 ειδεῖς ἢ χαμηλοὺς, εἰς μεσοει-
 δεῖς ἢ φυσικοὺς, καὶ εἰς νητο-
 ειδεῖς ἢ ὑψηλοὺς. Ἐκαστον δὲ
 τμήμα, ἡ τάξις περιέχει φθόγ-
 γους ἑπτὰ, ἀρχομένους ἐκ τοῦ
 Ζω· διότι οὗτος γίνεται τὸ κα-
 τώτατον πάντων τῶν ἰσῶν §
 128. Οἱ ὑπατοειδεῖς εἶναι σκο-
 τεῖνοι, ὑποκώφως ἀκούμενοι,
 οἱ νητοειδεῖς εἶναι ἰσχυροὶ καὶ
 ὀξύτατοι, οἱ δὲ μεσοειδεῖς, ἐ-
 πειδὴ δι' αὐτῶν ἡ φωνὴ ἐξέρ-
 χεται ἀβιάζως, εἶναι ζωηροί.
 Εἰς τοὺς ζωηροὺς τούτους συμ-
 περιλαμβάνονται καὶ οἱ κατὰ
 συνέχειαν μέχρι τοῦ ὑψηλοῦ Πα
 τοῦ ζωηροτάτου καὶ λαμπρο-
 τάτου πάντων φθόγγου. Ἐκ τῶν
 φθόγγων δὲ τούτων οἱ κατω-
 τέρω τοῦ Γα μέχρι τοῦ Ζω
 λέγονται οἱ βαρεῖς τῆς φωνῆς
 τόποι. Ἐκ δὲ τοῦ Γα μέχρι
 τοῦ ὑψηλοῦ πα λέγονται οἱ ὀ-
 ξεῖς τῆς φωνῆς τόποι. Οἱ ζωη-
 ροὶ δὲ οὗτοι φθόγγου θέλουσι
 τὴν πρώτην ἀπὸ τοῦ βαρέος
 ἀκουστὴν φωνήν, ὡς χαμη-
 λὸν Γα.

§ 68. Τὰ μέλη ἕως ἐν τρισ-
 διαπασῶν εἶναι τονισμένα ἐκ
 περισσοῦ, καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν
 κοινὴν χρῆσιν. Ἐπειδὴ φωναί,
 ἐπαρκοῦσαι τόσον ὑψηλὰ, εἶναι
 σπάνιαι καὶ ἐξαιρετικά. Ἔως

δὲ δισδιαπασῶν ἐκ τοῦ χαμηλοῦ Δι τὰ μέλη δύνανται νὰ ᾔναι εὐχρηστα. Καὶ διὰ τοῦτο κατ' αὐτὸ εἶναι τονισμένα πολλὰ μέλη. Καὶ οἱ ψάλται, ὅσοι εὐτύχησαν νὰ ἔχωσι τὰ προσόντα τῆς φωνῆς, ἐκτεινόμενοι ἕως αὐτοῦ, ψάλλουσιν ὑψηπετώσ καὶ ἐπιδεικτικῶς. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ χαμηλοῦ Δι μέχρι τοῦ ὑψηλοῦ Πα τὰ μέλη χαίρουσι νὰ ἐκτείνωνται ἕως αὐτοῦ συνήθως. Καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸς γίνεται συγχορεύωσις τῶν μελῶν, ὡς βλέπομεν εἰς τὰς βάσεις § 205, 206.

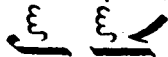
§ 69. Τὸ τρισδιαπασῶν λοιπὸν δύναται νὰ ᾔναι ἡ σειρὰ τῶν φθόγγων, καθ' ἣν ἐπαρκεῖ ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου § 44 διότι μεγαλείτερον αὐτοῦ ἄλλο σύστημα εἰς χρῆσιν νὰ ᾔναι δὲν δύναται. Διορίσαντες λοιπὸν τὰ καθ' ἕκαστα αὐτῆς (τῆς σειρᾶς τῶν φθόγγων), τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ συστήματα, αἱ κλίμακες, οἱ φθόγγοι καὶ οἱ τόνοι, δυνάμεθα νὰ διερχώμεθα αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς αὐτῆς ἄκρου μέχρι τοῦ ἐτέρου διακεκριμένως. Ἀλλ' ἐνῷ ὑπερβατώσ δυνάμεθα, μεταβαίνοντες ἀπὸ συμφώνου εἰς σύμφωνον κατὰ τέσσαρας τρόπους, καθ' ἕνα δηλαδὴ διφωνίας, ἕνα τριφωνίας, ἕνα τετραφωνίας καὶ ἕνα ἐπταφωνίας, συνεχῶς δυνάμεθα νὰ διερχώμεθα, μεταβαίνοντες κατὰ τρόπους (κλίμακας) τόσους, ἐξ ὧν ἕκαστον σύστημα σύγκειται. Κατὰ τὸ ὀκτάχορδον μὲν κατ' εἴκοσι καὶ δύο κλίμακας, κατὰ τὸ πεντίχορδον κατὰ δεκαπέντε, κατὰ τὸ τετράχορδον κατὰ δέκα, καὶ κατὰ τὸ τρίχορδον κατὰ μίαν. Μεταβαίνομεν δὲ, ἐπαναλαμβάνοντες τὰς κλίμακας οὕτως, ὥστε ὁ τελευταῖος τῆς ἡγουμένης κλίμακος φθόγγος νὰ γίνηται ἡγούμενος τῆς ἐπομένης, ἥτοι ἐπαναλαμβάνοντες κατὰ συναφὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Περὶ τῆς κατὰ Μουσικὴν ποιότητος.

§ 70. Εἵπομεν ὅτι τὰ διαστήματα διεγείρουσιν εἰς τοὺς φθόγγους τὰς ποιότητας § 45, διὰ τοῦτο οἱ φθόγγοι τῶν κλιμάκων μεταξύ των ἔχουσι ποιότητας ὁμοίας (συνδιάζονται συμφωνικῶς § 7), ἢ ἀνομοίους, (=συνδιάζονται διαφωνικῶς, ἢ παραφωνικῶς) κατὰ τὰ αὐτὰ, ἢ διάφορα διαστήματα, τὰ συνέχοντα αὐτούς. Τῆς ἐξῆς πενταχόρδου

οἱ δύο ἄκροι εἶναι ποιότητος ὁμοίας· διότι καὶ οἱ δύο συνέχονται ὑπὸ τῶν αὐτῶν διαστημάτων τοῦ ἐλάσσονος καὶ τοῦ ἐλαχίστου. Τῆς δὲ ἐξῆς

ἀνομοίου, διότι ὁ μὲν βαρὺς αὐτῆς ἄκρος συνέχεται ὑπὸ τοῦ ἐλάσσονος καὶ τοῦ ἐλαχίστου, ὁ δὲ ὀξὺς ὑπὸ τοῦ ἐλαχίστου καὶ τοῦ μεζζονος § 404. Τὸ αὐτὸ ὑπάρχει καὶ εἰς τοὺς ἄκρους μιᾶς κλίμακος πρὸς τοὺς ἄκρους ἄλλης, δηλαδὴ κατὰ τὰ διαστήματα, ἐξ ὧν οἱ ἄκροι συνέχονται, ἔχουσι καὶ ποιότητας μεταξύ των ὁμοίας, ἢ ἀνομοίους. Τῶν ἐξῆς δύο ὀκταχόρδων

οἱ ἄκροι εἶναι ποιότητος ὁμοίας, διότι συνέχονται ὑπὸ τῶν αὐτῶν διαστημάτων. Τῶν

δὲ ἐξῆς

διότι συνέχονται ὑπὸ διαφόρων. Οὕτω καὶ πολὺ, ἢ ὀλίγον μέρος μιᾶς κλίμακος εἶναι ὁμοίας ἢ ἀνομοίου ποιότητος πρὸς πολὺ, ἢ ὀλίγον μέρος ἄλλης. Ἡ διαφορὰ τῆς ποιότητος ἐπεκτείνεται, καὶ ὅταν τὰ διαστήματα ᾖναι μὲν τὰ αὐτὰ, διαφέρωσιν ὅμως κατὰ τὴν τάξιν, ὥς ὅλαι αἱ ὁμοειδεῖς κλίμακες, ὅποῖαι καὶ αἱ διατονικαί. Ἐκ τούτων λοιπὸν μανθά-

νομεν, ὅτι πᾶσα κλίμαξ, ὡς ἰδιάζουσα κατὰ τὰ διαστήματα, ἢ κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν § 43. διεγείρει καὶ ποιότητα διάφορον, ὡς λιγυράν, βομβώδη κτλ. Ὅρα εἰς τὰς σημειώσεις τῶν ἤχων καὶ εἰς τοὺς παραγράφους 18, 19, 20.

Περὶ τῶν κατὰ τὴν Μουσικὴν ἡθῶν.

§ 71 Ἡ ποιότης, θεωρουμένη κατὰ σύστημα μὲν, διαίρεται εἰς τρία ἥθη εἰς διασταλτικόν, εἰς συσταλτικόν καὶ εἰς ἡσυχαστικόν. Καὶ διασταλτικόν μὲν εἶναι τὰ ἐκ τετραχόρδων διεγειρόμενα τριφωνικά μελή ὡς τοῦ Α'. ἤχου τοῦ Β. τοῦ π Β'. καὶ τοῦ π Δ'. Καὶ ἐκ τῶν πολυεκτάτων δὲ § 485, ὅσα εἶναι τριφωνοεπτάφωνα, ὡς τοῦ Α'. καὶ τοῦ π Β'. § 64, ἐν οἷς καὶ τὰ τετραφωνοεπτάφωνα τοῦ π Δ'. § 59.

§ 72 Συσταλτικόν δὲ εἶναι τὰ ἐναρμόνια μελή, ἥτοι τοῦ Γ'. ἤχου, τοῦ Βαρέος, καὶ τὰ ἐναρμονίζοντα τοῦ π Α'. δηλαδὴ τὰ μὴ διφωνικά· ἔτι καὶ τὰ πλὴν τῶν τριφωνικῶν λοιπὰ μέλη, ὡς διφωνικά καὶ ἄλλα τοῦ λ α λ ε λ ς.

§ 73 Ἡσυχαστικόν δὲ εἶναι τὰ διατονικά διφωνικά, τὰ τετραφωνικά καὶ τὰ μέσα τοῦ Α', καὶ τὰ διφωνικά τοῦ π Α'. § 53, 58, 59, καθὼς καὶ τοῦ Βαρέος καὶ τοῦ λεγέτου, ἐν οἷς διὰ τὴν ἔλλειψιν διπλῶν τετραχόρδων § 46. ἀπὸ τῆς 47^{ης} καὶ 48^{ης} ὀκταχόρδων τὰ τρίχορδα ἠχοῦνται ἐλευθέρως. Παραπλησίως τούτοις εἶναι καὶ τὰ ἐκ τοῦ Δι τοῦ Δ'. ἤχου.

Σημ. Ὀνομάζονται δὲ ἥθη διὰ τὴν πρὸς τὰ ἥθη τοῦ ἀνθρώπου ἐπιρροὴν αὐτῶν. Ὀνομάσθη δὲ τὸ πρῶτον διασταλτικόν· διότι διαστέλλει, ἥτοι σημαίνει τῆς ψυχῆς κατάστασιν μεγαλοπρεπῆ καὶ φρόνημα ἀνδρικόν, ἅτινα ἀρμόζουσιν εἰς πράξεις ἡρώϊκας, καὶ πάθη οἰκεῖα εἰς ταῦτα. Τὸ δεύτερον ὠνομάσθη συσταλτικόν· διότι συστέλλει, ἥτοι σημαίνει:

τοιχώτην τῆς ψυχῆς κατάστασιν, ὥστε νὰ συνάγεται εἰς ταπεινότητα καὶ ἀναδρον διάθεσιν, ἅτινα ἀρμόζουσιν εἰς πάθη ἐρωτικά, εἰς οἴκτους, εἰς θρήνους καὶ τὰ τοιαῦτα. Τὸ δὲ τρίτον ὠνομάσθη ἡσυχαστικόν· διότι ἡσυχάζει, ἥτοι σημαίνει κατάστασιν τῆς ψυχῆς εἰρηνικὴν καὶ ἐλευθέραν. Ἀρμόζουσι δὲ καὶ ταῦτα εἰς παιᾶνας, ἐγκώμια, συμβουλὰς καὶ τὰ παραπλήσια.

Περὶ τῶν κατὰ ποιότητα γενῶν.

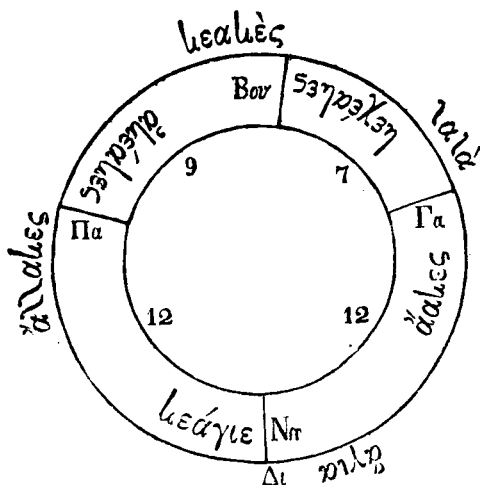
§ 74 Θεωρουμένη δὲ (ἡ ποιότης) κατὰ διάστημα, διαιρεῖται εἰς τρεῖς γένη, εἰς διατονικόν, χρωματικόν καὶ ἐναρμόνιον. Καὶ διατονικόν μὲν γένος λέγεται, τὸ συνιστάμενον ἐκ τῶν τόνων τοῦ μείζονος, τοῦ ἐλάσσονος καὶ τοῦ ἐλαχίστου· χρωματικόν, τὸ συνιστάμενον πλὴν τοῦ ἐλάσσονος ἐξ ὅλων τῶν λοιπῶν τόνων καὶ ἡμιτόνων § 86—90. Καὶ ἐναρμόνιον, τὸ συνιστάμενον ἐκ τοῦ τεταρτημορίου, τοῦ μείζονος τοῦ μείζονος καὶ τοῦ μείζονος.

§ 75 Τὸ διατονικόν γένος ὠνομάσθη οὕτω διότι σύγκειται ἐκ τόνων τονιαίων § 86 τῶν ἠνωτέρω τριῶν. Τὸ χρωματικόν, διότι σύγκειται ἐκ τοῦ μείζονος καὶ ἐκ διαφόρων ἡμιτόνων, ὡς χρωμάτων, ἅτινα ἐπὶ τοῦ διατονικοῦ, ὡς ἀποικίλου τιθέμενα, ποικίλλουσι καὶ καθωραχίζουσιν αὐτό. Ὡς δεχόμενον δὲ διάφορα ἡμίτονα, μὴ συμπεριλαμβανόμενα διὰ τὸ διάφορον μῆκος των εἰς μίαν κλίμακα, σύγκειται ἐκ κλιμάκων ἐτεροειδῶν. Καθ' ὅλας δὲ τὰς κλίμακας περιέχει διαστήματα τὸ τεταρτημόριον, τὸν ἐλάχιστον, τὸν μείζονα καὶ τὸν τριημιτόνιον.

§ 76. Τὸ δὲ ἐναρμόνιον ὠνομάσθη ἴσως οὕτω πρὸς διαστολὴν τοῦ χρωματικοῦ· διότι καὶ αὐτὸ, ὡς περιέχον ἡμίτονον, εἶναι χρωματικόν.

§ 77. Τὸ διατονικόν γένος εἶναι εὐδιάκριτον καὶ διὰ τοῦτο εὐκόλον· διότι οἱ φθόγγοι αὐτοῦ, διεγειρόμενοι ἐκ τόνων με-

τρίου μήκους § 18, προκύπτουσι ζωηροί· καὶ διὰ τοῦτο διω-
ρίσθησαν διὰ τοὺς τέσσαρας αὐτοῦ ἀσυμφώνους § 7. φθόγγους
τέσσαρα ἀπλᾶ σημεῖα § 93.

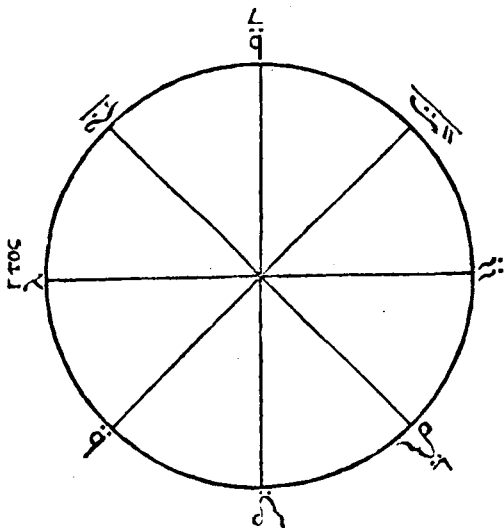

§ 78, Οἱ παλαιοὶ Μουσικοὶ ἐπὶ τῶν διατονικῶν φθόγγων
διέστελλον ποιότητα διάφορον ἀπὸ τοῦ κατιόντος καὶ διάφο-
ρον ἀπὸ τοῦ ἀνιόντος, καὶ διὰ τοῦτο αἱ διπλαῖ λέξεις ἐπὶ
τοῦ αὐτοῦ τοῦ φθόγγου αἰαααααα καὶ αααααα ἐπὶ τοῦ Πα,
αααααα καὶ αααααα ἐπὶ τοῦ Βου, αααα καὶ αααα ἐπὶ
τοῦ Γα, καὶ αααα καὶ αααα ἐπὶ τοῦ Δι=νη (α)

(α) Ταῦτα ἐδιδάσκοντο ἐπὶ τοῦ ἐξῆς σχήματος (ἴδε σλῆμ.
ὁπισθεν), ὀνομαζομένου τροχοῦ, καὶ τεμνομένου ὑπὸ τεσσά-
ρων διαμέτρων. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν δεξιῶν ποδῶν, σημαινόν-
των τοὺς φθόγγους ἀνιόντως, ἐπιτίθενται αἱ μαρτυ-
ρίαι τῶν κυρίων ἤχων, αἵτινες ἄρχονται ἀπὸ τοῦ ἄνω πο-

§ 80. Τὸ χρωματικὸν γένος εἶναι δυσδιάκριτον ὅθεν καὶ δύσκολον, διότι οἱ φθόγγοι αὐτοῦ, τὸ πλεῖστον ἐξ ἡμιτόνων

ὁδὸς τῆς καθέτου διαμέτρου, ἔχοντος τὸ ἀναλεις, καὶ διὰ τοῦ λεαλεις, λαλα λήγουσιν εἰς τὸ αἰα, ἀπ' ὅπου, θέλοντες γὰρ συνεχίσωμεν τὴν ἀνάβασιν, ἐπιστρέφομεν πάλιν εἰς τὸ ἀναλεις, καὶ ἐπαναλαμβάνομεν τὰ αὐτὰ, καὶ οὕτω καθέξης. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀριστερῶν ποδῶν, σημαινόντων τοὺς φθόγγους κατιόντως, ἐπιτίθενται αἱ μαρτυρίαι τῶν πλαγίων ἤχων, ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ ποδός, τοῦ ἀπέναντι τοῦ ἔχοντος τὸ αἰα, ἥγουν ἀπὸ τοῦ ἔχοντος τὸ ααλεις (ὥς πρέπει γὰρ γίνηται καὶ ἐκ παντός ἄλλου ἀνιόντος φθόγγου πρὸς εὔρεσιν τοῦ κατιόντος καὶ τ'ἀνάπαλιν ἀπὸ κατιόντος πρὸς εὔρεσιν τοῦ ἀνιόντος,) καὶ διὰ τοῦ λεχεαλεις, αλεαλεις λήγουσιν εἰς τὸ λεαγίε, ἀπ' ὅπου δι' ἄλλην κατάβασιν ἐπιστρέφομεν πάλιν εἰς τὸ ααλεις, καὶ ἐπαναλαμβάνομεν τὰ αὐτὰ, πάντοτε δὲ μόνον συνεχῶς. Ὁ τροχὸς εἰς παράστασιν τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως κατὰ σύγκρισιν τῆς κλίμακος ἐφάρη ὑποδεέστερος, καὶ διὰ τοῦτο ἡ χρῆσις αὐτοῦ πρὸς διδασκαλίαν παρητήθη.

προκύπτοντες ἔχουσι ποιότητας ἀσθενεῖς, καὶ οὐχὶ διακεκρι-
μέναις καὶ ζωηράς, ὡς τὰς τοῦ διατονικοῦ. Πολλοὶ δὲ τινες
φθόγγοι ἔχουσι ποιότητας βαθμῶν τῆς ὀξύτητος, αἵτινες συγ-
χέονται εἰς μίαν ποιότητα ὀξεῖν τὴν τοῦ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma = \lambda\epsilon\chi\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$
καὶ ἄλλοι τινὲς πάλιν ἔχουσι ποιότητας βαθμῶν τῆς
βαρύτητος § 47, συγχεομένας εἰς μίαν ποιότητα βαρεῖαν τὴν
 $\lambda\epsilon\alpha\lambda\alpha\omega = \lambda\epsilon\chi\alpha\lambda\alpha\omega$. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπλᾶ χρωματικά σημεῖα
διωρίσθησαν δύο § 93.

§ 80. Τὸ ἐναρμόνιον γένος εἶναι ἔτι δυσδιάκριτον, καὶ διὰ
τοῦτο τὸ δυσκολώτατον· διότι προκύπτει ἐκ τοῦ τεταρτημο-
ρίου, τὸ ὁποῖον διεγείρει ποιότητα ἀσθενῆ καὶ ἀμυδράν, ὡς
 $\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ (ἰδὲ τοῦτο ἐν τοῖς ἀπηχήμασι). διὰ τοῦτο δὲ ση-
μεῖον ἐναρμόνιον διωρίσθη ἐν § 93. Ἀλλὰ καὶ διότι οἱ λοιποὶ
μεῖζονες τόνοι διὰ τὸ αὐτὸ μῆκος των ἔχουσι ποιότητας
ὁμοίας, καὶ διὰ τοῦτο συγχεομένας, ὅρα τὴν ἐν τῷ σχολίῳ
τοῦ § 23 παρένθεσιν (α).

§ 84. Τὰ γένη πκράχονται μεταξὺ των ὡς ἐφεξῆς. Τὸ δι-
ατονικὸν ὡς ἀπλοῦστερον, εὐλόγως θεωρεῖται πρωτότυπον, τὸ
ὁποῖον πκράγει (β) τὰ λοιπὰ δύο, φθεῖρον τὸν ἐλάχιστον κατὰ
συμμονασμὸν καὶ συνδυασμὸν § 92 τῆς ὑφέσεως καὶ τῆς διέ-
σεως· καὶ διὰ τοῦτο ἐλάχιστων τόνος ἐν τῷ χρωματικῷ καὶ
ἐναρμονίῳ δὲν ὑπάρχει. Διὰ τοῦτο δὲ ὁ ἐλάχιστων γίνεται χα-

(α) Κατὰ τὸ ἥθος τὸ μὲν διατονικὸν γένος ὁμοῦλεῖ ἀν-
θρώπῳ ἐλευθέρῳ καὶ χαίρειντι ὑγίαν, τὸ χρωματικὸν ἀν-
θρώπῳ ἐγκειμένῳ εἰς τι περιπαθῶς, τὸ δὲ ἐναρμόνιον ἀν-
θρώπῳ, ὑπάρχοντι εἰς δυσχερῆ, καὶ διὰ ταῦτα παραπο-
ρουμένῳ § 36.

(β) Ἐνταῦθα καὶ παρακατὶ τὸ μὲν διατονικὸν εἶναι
τὸ ὑποκείμενον, τὸ δὲ χρωματικὸν καὶ τὸ ἐναρμόνιον εἶναι
τὰ ὑπὸ τὸ ἐκτετακτικὸν τοῦ λόγου.

ρακτηριστικὸς τοῦ διχτονικοῦ γένους, τοῦ δὲ χρωματικοῦ δύναται νὰ ᾔηται ὁ ἐλάχιστος ἄνευ τοῦ ἐλάσσονος, ἢ τὸ τριημιτόνιον, καὶ τοῦ ἐναρμονίου τὸ τεταρτημόριον μετὰ δύο μερίζωνων, ἐξ ὧν ὁ ἕτερος εἶναι μερίζων τοῦ μερίζονος.

§ 82. Παράγει δὲ § 81 σχ6λ. τὸ μὲν ἐναρμόνιον κατὰ συμμονασμὸν ὑφέσεως καὶ διέσεως τοῦ ἄνω ἄκρου τοῦ ἐλάσσονος, ὑφέσεως μὲν παράγει ἐκ τῆς πρώτης διατονικῆς τετραχόρδου τὴν 7^{ην} τετράχορδον νη πα βου γα, καὶ ἐκ τῆς δευτέρας

τὴν ἕκτην πα βου γα δι. Διέσεως δὲ ἐκ τῆς πρώτης διατονικῆς παράγει τὴν πέμπτην νη πα βου γα, καὶ ἐκ τῆς δευτέρας τὴν ἐβδόμην πα βου γα δι.

§ 83. Τὸ δὲ χρωματικὸν παράγει καὶ κατὰ συμμονασμὸν ὑφέσεως τοῦ κάτω ἄκρου τοῦ ἐλάσσονος, ὁπότε ἐκ τῆς πρώτης διατονικῆς τετραχόρδου παράγεται ἡ 4^η χρωματικὴ, ἥτοι ἡ τοῦ λεια λεις, νη πα βου γα, καὶ κατὰ συνδυασμὸν ὑφέσεως ἅμα καὶ διέσεως, καὶ ὑφέσεως μὲν τοῦ ἄνω ἄκρου τοῦ ἐλάσσονος, ἢ, ὅπερ εἶναι τὸ αὐτὸ, τοῦ κάτω τοῦ ἐλαχίστου, διέσεως δὲ τοῦ ἄνω τοῦ ἐλαχίστου, ὁπότε ἐκ τῆς δευτέρας διατονικῆς τετραχόρδου παράγεται ἡ τρίτη χρωματικὴ, ἥτοι τοῦ λειχεα λεις πα βου γα δι (x).

(α) Μία λοιπὸν ὕφεσις, ἢ διέσις ἐπὶ τοῦ Βου=Ζω, τεταρτημόριοι μὲν, ἀλλοιοῦσαι τὸν ἐλάσσονα καὶ τὸν ἐλάχιστον, παράγουσι τὸ τεταρτημόριον καὶ τὸν μεῖζονα τοῦ μεῖζονος. Ὑφεσις δὲ ἀόριστος ἐπὶ τοῦ Βου=Ζω, καὶ διέσις τεταρτημόριος ἐπὶ τοῦ Γα=ρη, ἀλλοιοῦσαι τὸν ἐλάσσονα, τὸν ἐ-

§ 84. Ως αἱ διατονικαὶ τετράχορδοι, οὕτω καὶ αἱ διατονικαὶ πεντάχορδοι παράγουσι τὰς χρωματικὰς καὶ ἑναρμονίους πενταχόρδους καὶ κατὰ συμμονασμὸν, καὶ κατὰ συνδυασμὸν τῆς ὑφέσεως, ἢ τῆς διέσεως. Ἡ 13^η πεντάχορδος παράγεται ἐκ τῆς δευτέρας, θεωρουμένης κατιόντως, ἐκ δύο διέσεων τεταρτημοριαίων δι γα βου πα νη. Ἡ 14^η

παράγεται ἐκ τῆς δευτέρας ὑρέσει τοῦ πα, νη πα βου γα δι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς 4^{ης} ὑρέσει τοῦ κε, βου γα δι κε ζω. Ἡ 15^η παράγεται ἐκ τῆς τρίτης, καὶ ἡ 16^η ἐκ τῆς πρώτης ὑρέσει μὲν ἀρίστῳ τοῦ ὀξυτέρου φθόγγου ἐκ τοῦ λαμβανομένου ὡς ἴσου, διέσει δὲ τεταρτημοριαία τοῦ βαρυτέρου, γα δι κε ζω νη, καὶ πα βου γα δι κε, τοῦ κε καὶ τοῦ γα λαμβανομένων, ὡς ἴσων.

§ 85 Αἱ κατὰ συμμονασμὸν πεντάχορδοι Νη Πα Βου Γα Δι, καὶ Πα Βου Γα Δι Κε γίνονται ὀκτάχορδοι κατὰ συνδυασμὸν Νη Πα Βου Γα Δι Κε Ζω Νη, καὶ Πα Βου Γα Δι Κε Ζω Νη Πα. Αἱ δὲ κατὰ συνδυασμὸν Πα Βου Γα Δι Κε γίνον-

λάχιστον καὶ τὸν μείζονα, παράγουσι τὸν ἐλάχιστον, τὸν τριημιτόνιον καὶ τὸν τεταρτημόριον. Μία ὕφεσις ἀρίστος ἐπὶ τοῦ Πα = Κε, ἀλλοιοῦσα τὸν μείζονα καὶ τὸν ἐλάσσονα, παράγει τοὺς κατὰ τὸ λαβὰς ἐλάχιστον καὶ μείζονα. Σημειωτέον δὲ, ὅτι ἐν τετράχορδον χρωματικῶς μὲν περιέχει δύο ἡμίτονα, ἑναρμονίως δὲ μόνον ἐν τεταρτημόριον. Ὁ Εὐκλείδης ("Ελλην Μουσικὸς γρῶπὸς ὡς γεωμέτρης) λέγει, ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τοῦ τὸ ἑναρμόνιον ἐμελωδεῖτο κατὰ διέσειν καὶ διέσειν καὶ δίτονον, ἥτοι δύο ἡμίτονα περιείχοντο ἐντὸς τετράχορδον, παρ' ἡμῶν δὲ μέλη τοιαῦτα δὲν ὑπάρχουσι.

ται κατά συντετρασμὸν Πα Βου Γα Δι Κε Ζω Νη Πα. διότι

ρ ρ

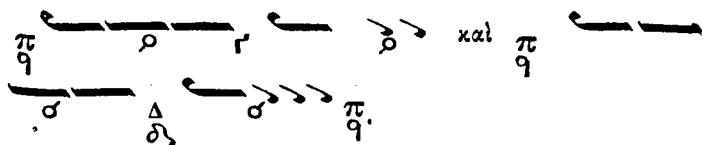
ὁ ἐλάσσων εἰς αὐτάς, ὧν διπλοῦς, ἔχει διπλὰς καὶ τὰς ἀλλοιώσεις αὐτοῦ (α).

Περὶ ἡμιτόνων.

§ 86. Οἱ τρεῖς τόνοι ὁ μερίζων, ὁ ἐλάσσων καὶ ὁ ἐλάχιστος λέγονται τονιαῖοι, ἥτοι κύριοι, καὶ τονιαῖαι, ἥτοι κύριαι, αἱ θέσεις τῶν ἄκρων, ἥτοι φθόγγων αὐτῶν. Εἷς φθόγγος, κινούμενος ἄνω, ἢ κάτω τῆς τονιαίας του θέσεως, μεταβάλλει συνάμα τοὺς δύο συνεχόντας αὐτὸν τόνους, τὸν μὲν ἕνα ἐλαττόνων, τὸν δὲ ἕτερον αὐξάνων. Ὁ ἐλαττωθεὶς τόνος λέγεται μειονεξία, καὶ εἶναι ὡς τὸ γνήσιον κλάσμα. Τὸ δὲ ἐναπολειφθὲν μέρος μετὰ τοῦ προσλαμβανόντος αὐτὸ τόνου λέγεται πλεονεξία, καὶ εἶναι ὡς τὸ νόθον κλάσμα.

§ 87 Ὅταν ὁ φθόγγος κινῆται κάτω τῆς τονιαίας του θέσεως, ἡ μειονεξία γίνεται ἐπὶ τὸ βαρὺ, ἡ δὲ πλεονεξία ἐπὶ τὸ ὀξύ· ἀμφοτέρω ταῦτα φανερώσει τὸ ἐξῆς σημεῖον ρ, ὀνομαζόμενον ὕρσεις. Ὅταν δὲ κινῆται ἄνω, γίνεται τὸ ἐναντίον ἡ μειονεξία ἐπὶ τὸ ὀξύ, ἡ δὲ πλεονεξία ἐπὶ τὸ βαρὺ, τὸ δὲ ἐξῆς σημεῖον σ, ὀνομαζόμενον δίεσις, σημαίνει καὶ τὰ δύο ταῦτα, ὡς

(α) Αἱ ὑφέσεως καὶ διέσεως κατὰ συμμονασμὸν, συνδυασμὸν, συντριάσμὸν κτλ. παράγουσιν οἱ μουσικοὶ ἐκ τῆς τοῦ Πα, ἥτοι ἐκ τῆς πρώτης διατονικῆς ὀκταχρῆδον, διαφόρους ἄλλου γένους κλίμακας, τὰς ὁποίας ὀνομαζοῦσι χρίδας, ὧν τὸν ἀριθμὸν ἀναβάλλουσι μέχρις 740 (Μ. θεωρητικόν). Αἱ ἡμέτεραι χρωματικά καὶ ἐναρμόνιοι κλίμακες εἶναι χρῶαι. Τόσαι δὲ χρῶαι ἔχειν δεκατὴν εἰς τὴν Ἑκκλησίαν, ὅσων τὰ μέλη ἐφάρησαν χρήσιμα. Ἀρτί δὲ τὰ σημειώονται τὰ χρωματικά καὶ ἐναρμόνια μέλη δι' ὑφέσεω καὶ διέσεω, διωρλοθησαν συντόμιας χάριν γενικὰ σημεία χρωματικά καὶ ἐναρμόνια § 93. σημ. καὶ δι' αὐτῶν σημειοῦνται.

Κατὰ τὸ πρῶτον διπλοῦν παράδειγμα ἡ ὕψις ἐπὶ τοῦ Πα Βου, ἡ Βου Πα διαστήματος σημαίνει τὴν μειονεξίαν, καὶ ἐπὶ τοῦ Βου Γα ἡ Γα Βου τὴν πλεονεξίαν, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ἡ δίεσις, ἐπὶ τὸ Βου Γα, ἡ Γα Βου σημαίνει τὴν πλεονεξίαν, ἐπὶ δὲ τὸ Γα Δι, ἡ Δι Γα τὴν μειονεξίαν.

§ 88 Ἡ ὕψις λοιπὸν καὶ ἡ δίεσις, σημαίνουσι τὴν μεταξὺ δύο τόνων φθόγγον, ἀναβιβασθέντα, ἢ καταβιβασθέντα τῆς τονιαίας του θέσεως, ὀρίζονται οὕτως, «ὕψις εἶναι φθόγγος, βρυνηθεὶς ἡμιτόνω· δίεσις δὲ εἶναι φθόγγος, ὀξυνθεὶς ἡμιτόνω».

§ 89 Ὁ ἐλαττωθεὶς τόνος καὶ τὸ ἐνχπολειφθὲν μέρος, δηλαδὴ τὰ δύο μέρη ἐνὸς τόνου, ἄνισα τὸ μῆκος, λέγονται ἡμίτονα. Ὁ ἐλάχιστος τόνος διαιρεῖται μόνον εἰς δύο ἡμίτονα, τριῶν μορίων τὸ ἓν, καὶ τεσσάρων τὸ ἕτερον (α). Ὁ ἐλάσσων διαιρεῖται εἰς περισσότερα. Ὁ δὲ μείζων εἰς πολλὰ καὶ διάφορα τὸ μῆκος, ὡς ἐνὸς τεταρτημορίου καὶ τριῶν, ἤτοι τριῶν μορίων καὶ ἐννέα, δύο τεταρτημορίων καὶ δύο, τριῶν καὶ ἐνός, ἐνός τριτημορίου καὶ δύο, ἤτοι τεσσάρων μορίων καὶ ὀκτώ, καὶ δύο τριτημορίων καὶ ἐνός.

§ 90 Ἡ ὕψις καὶ ἡ δίεσις σημαίνουσι τὰ ἀνωτέρω ἡμίτονα παραλλασσόμεναι, ὡς ἐφεξῆς.

Κατὰ μὲν τὴν πρώτην συζυγίαν ἑκατέρα, ἡγουν καὶ ἡ ὕψις καὶ ἡ δίεσις, σημαίνουσιν ἀνὰ ἓν τεταρτημόριον, κατὰ τὴν

(α) Αἱ δυσχέρειαι τοῦ τύπου δὲν ἐσυγχώρησαι γὰρ σχηματίζεται εἰς τὰς κλίμακας ὁ ἐλάχιστος τόνος μορίων ἐπὶ, ἀλλὰ μορίων ἑξ, οὕτω καὶ ἄλλα.

δευτέραν ἀνὰ δύο, κατὰ τὴν τρίτην ἀνὰ τρία, κατὰ τὴν τετάρτην ἀνὰ ἓν τριτημόριον καὶ κατὰ τὴν πέμπτην ἀνὰ δύο τριτημόρια. Σημειωτέον δὲ ὅτι οὕτως ρ σ συνήθως σημαίνουν· σιν ἡ μὲν ὕφεις περὶ τὰ ἑπτὰ μόρια, ἡ δῖσεις περὶ τὰ τέσσαρα, ἡ πέντε.

§ 91 Ἐκ τῶν ἐξῆς δύο σημείων φ δ τὸ πρῶτον λέγεται γενική ὕφεις, καὶ τὸ δεύτερον γενική δῖσεις. Ἀμφότεραι σημαίνουν· τὸν αὐτὸν φθόγγον, ἐπαναλαμβανόμενον πολλάκις, καὶ διὰ τοῦτο δέχονται λύσιν.

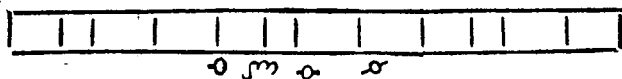
§ 92 Τὴν ὕφειν καὶ δῖσειν χρώμεθα, ὅταν ἐπὶ τοῦ διατονικοῦ γένους θέλωμεν νὰ φθείρωμεν ἕνα φθόγγον ἅπαξ, καὶ οὐχὶ πολλάκις ὥς αἱ φθοραὶ, καὶ διὰ τοῦτο λύσις δι' αὐτὰς δὲν βάλλεται· προσέτι χρώμεθα αὐτάς, καὶ ὅταν θέλωμεν νὰ παράξωμεν χρῶαν § 85. σχόλιον. Καὶ ἐὰν μὲν ἡ ὕφεις, ἢ ἡ δῖσις τεθῶσιν ἐπὶ τῶν φθόγγων τῆς κλίμακος τοῦ Πα § 97. ἅπαξ, λέγεται τοῦτο συμμονασμός, ἐὰν δις, συνδυασμός, ἐὰν τρίς, συντριασμός, ἐὰν τετράκις, συντετρασμός, ἐὰν πεντάκις, συμπεντασμός, καὶ ἐὰν ἐξάκις, συνεξασμός.

Περὶ διατονικῶν χρωμ. καὶ ἐναρμονίῶν σημείων.

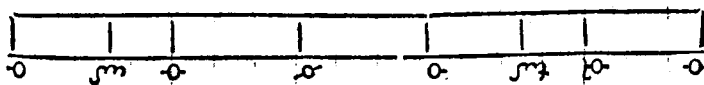
§ 93 Διὰ νὰ γνωρίζωμεν ἕκαστον φθόγγον εἰς ποῖον γένος § 74 ἀνήκει, διωρίσθησαν σημεῖα ὥς ἐφεξῆς· διὰ τὰς τέσσαρας διατονικὰς ποιότητας τῶν τεσσάρων ἀσυμφώνων τοῦ πενταχόρδου συστήματος διωρίσθησαν τὰ ἀκόλουθα τέσσαρα ἀπλᾶ σημεῖα φ ξ ϕ α . Διὰ τὰς δύο χρωματικὰς τῶν δύο ἀσυμφώνων, τὰ ἐξῆς· δύο ἀπλᾶ θ σ . Καὶ διὰ τὴν μίαν ἐναρμόνισιν τοῦ ἑνὸς ἀσυμφώνου, τὸ ἐξῆς ἓν φ .

§ 94 Διωρίσθησαν δὲ τὰ σημεῖα εἰς τοὺς φθόγγους κατὰ τοὺς τόνους τοὺς συνέχοντας τοὺς φθόγγους. Ἐκ τῶν διατονικῶν τὸ μὲν φ προσδιωρίσθη διὰ τὸν συνεχόμενον φθόγγον ἐκ μειζονος καὶ ἐλάσσονος, τὸ ξ διὰ τὸν ἐξ ἐλάσσονος

καὶ ἐλαχίστου, τὸ Φ διὰ τὸν ἐξ ἐλαχίστου καὶ μείζονος, καὶ τὸ α διὰ τὸν ἐκ δύο μείζονων, ὅρα § 104, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐξῆς τριπλῇ πενταχόρδῳ.

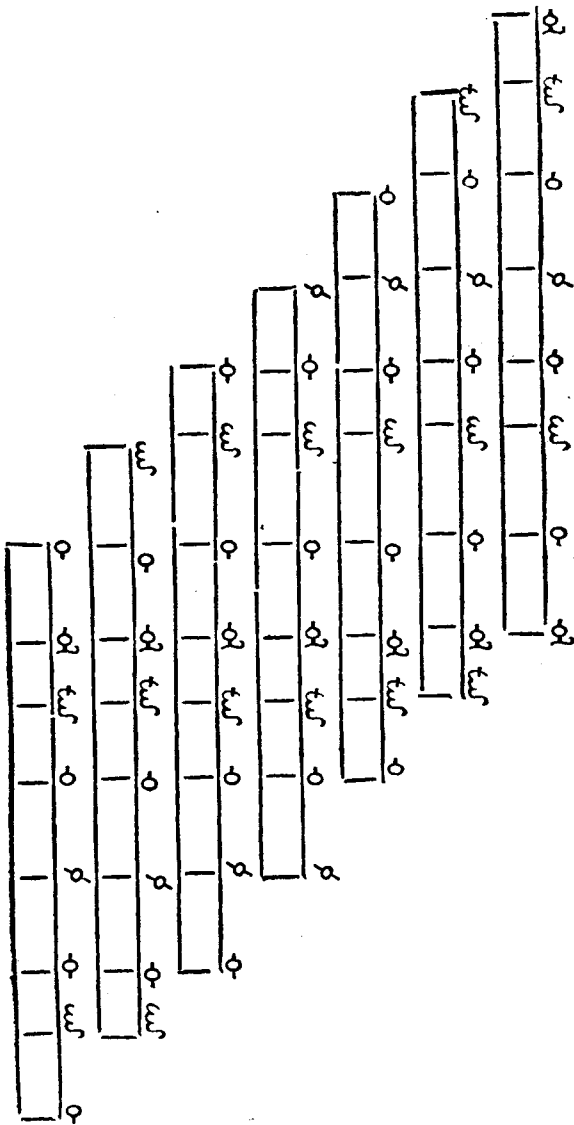
§ 95. Καθὼς δ' ἐν τῇ ἐπαναλήψει τῶν ὀκταχόρδων ἐπαναλαμβάνονται πάλιν οἱ αὐτοὶ τόνοι τῆς πενταχόρδου πλην ἑνὸς μείζονος § 29, οὕτως ἐπαναλαμβάνονται καὶ τὰ αὐτὰ σημεῖα, ἀλλὰ πρὸς διάκρισιν παρηλλαγμένα. Παρηλλάχθησαν δὲ τὸ μὲν φ , στραφέν τὸ ἐναντίον ὡς ϕ · τὸ ξ , χωρισθὲν εἰς τὸ ἄνω μέρος ὡς ξ · τὸ Φ , ἐκταθὲν ὑπὸ κάτω δι' ὀριζοντίου γραμμῆς ὡς Φ (α). Δὲν παρηλλάχθη ὁμοῦς καὶ τὸ α · διότι ἀντ' αὐτοῦ τίθεται ἐπὶ τῆς νήτης τὸ σημεῖον τοῦ προσλαμβανομένου, ὡς ἔχοντος ποιότητα μετ' αὐτοῦ ὁμοίαν· διότι συνέχονται καὶ ἐξ ὁμοίων τόνων, φς

§ 96. Τὰ ἀπλᾶ σημεῖα πρῶτον καὶ τὰ παρηλλαγμένα δευτερον ἔχει ἡ παρὰ τῆς πρώτης πενταχόρδου ὁμαλῶς παραγομένη ἄνωτέρω δευτέρα διατονικὴ ὀκτάχορδος· ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν διατονικῶν ὀκταχόρδων καὶ τὰ ἀπλᾶ σημεῖα καὶ τὰ παρηλλαγμένα κεῖνται ἀτάκτως, ὅπερ δεικνύει σαφῶς τὸ πρωτεῖον τῆς ἄνωτέρω κλίμακος, καὶ τὸ δευτερεῖον τῶν λοιπῶν

(α) Τὸ παρηλλαγμένον τοῦτο σημεῖον Φ σημαίνει τὸν Νη. Χωρὶς τὴν ἀκίδα εἰς τὰ ἄνω ὡς α σημαίνει τὸν διὰ τὴν τριφωνίαν φθεγγόμενον Νη.

αὐτῇ ὁμοσιδῶν ἃς ἐκθίστομεν κατ' ἀντιστοιχίαν τῶν τόνων αὐ-
τῶν πρὸς παράδειγμα.

§ 97 Κατὰ τὴν ἀντιστοιχίαν ταύτην δυνάμεθα νὰ ὀνομάζωμεν τὰς κλίμακας αὐτὰς, ὡς ἐφεξῆς· τὴν μὲν πρώτην, κλίμακα τοῦ Πα, τὴν δευτέραν τοῦ Βου, τοῦ Γα, τοῦ Δι, τοῦ Κε, τοῦ Ζω καὶ τοῦ Νη.

§ 98 Ἐκ δὲ τῶν χρωματικῶν δύο σημείων θ σ τὸ μὲν πρῶτον ὀνομάζεται $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$, τὸ δὲ δεύτερον $\lambda\epsilon\alpha\lambda\omega$. Τὸ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$, παραλλαχθὲν οὕτω μὲν $\theta\theta$, ὀνομάζεται κομμένον $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$, οὕτω δὲ θ , $\lambda\epsilon\chi\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$. Καὶ τὰ τρία ταῦτα βάλλονται ἐπὶ φθόγγων, ἐχόντων ἐπὶ τὸ ὀξὺ τόνον ἐλάχιστον, τὸ δὲ $\lambda\epsilon\chi\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ καὶ τεταρτημόριον. Τὸ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\omega$, κοπὲν ἄνω μὲν σ , ὀνομάζεται $\lambda\epsilon\alpha\lambda\omicron$ (διὰ τοῦ ο), κάτω δὲ χ , κομμένον $\lambda\epsilon\alpha\lambda\omega$. Καὶ τὰ τρία $\lambda\epsilon\alpha\lambda\omega$ τίθενται ἐπὶ φθόγγων μετὰ τοὺς ἔχοντας τὸ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ καὶ $\lambda\epsilon\chi\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$. Διὰ τοῦ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ καὶ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\omicron$ σημαίνονται αἱ ἐκ μόνον τοῦ ἐλαχίστου καὶ μείζονος συνιστάμεναι κλίμακες, δηλαδή ἡ 14^η πεντάχορδος, ἡ 4^η τετράχορδος, ἡ 4^η ὀκτάχορδος καὶ ἡ τρίχορδος, ὀνομαζόμεναι κλίμακες τοῦ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$. Διὰ τοῦ $\lambda\epsilon\chi\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ καὶ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\omega$ σημαίνεται ἡ ἑννάτη πεντάχορδος καὶ αἱ ἐξ αὐτῆς παραγόμεναι, ὀνομαζόμεναι κλίμακες τοῦ $\lambda\epsilon\chi\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ (α) Διὰ τοῦ Κομμένου $\lambda\epsilon\alpha\lambda\omega$ σημαίνεται ἡ 13^η πεντάχορδος. Καὶ διὰ τοῦ κομμένου $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ ἡ 15^η καὶ ἡ 16^η.

§ 99 Τὸ ἐναρμόνιον σημεῖον σ παραλλάσσεται εἰς τὸ ἐξῆς σ τῇ ἐπιθέσει ἀκίδος κατὰ τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ, καὶ ὀνομάζεται ἐναρμόνιον δεύτερον. Καὶ τὰ δύο ἐναρμόνια τίθενται ἐπὶ φθόγγων, ἐχόντων ἐπὶ τὸ βαρὺ διάστημα τεταρτημόριον (β)

(α) Ἡ ρήμη τῆς $\lambda\epsilon\chi\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ κλίμακος σημαίνεται διὰ τοῦ θ , κατὰ τὸ σύστημα τῆς διγῶνίας, καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ θ ὡς καὶ ὁ προσλαμβανόμενος. Κατὰ τὸ σύστημα ὁμῶς τῆς ἐπταγῶνίας δύναται τὰ σημαίνεσθαι καὶ διὰ τοῦ θ

§ 95. οὕτω καὶ ἡ κλίμαξ τοῦ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$.

(β) Τὸ τεταρτημόριον τοῦ δευτέρου ἐναρμονίου εἶναι τρι-

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐναρμόνιον μετὰ τὸ τεταρτημόριον ἔχει καὶ δύο μείζονας, ἥτοι σημαίνει τὴν πέμπτην τετράχορδον. Τὸ δὲ δεύτερον μετὰ τὸ τεταρτημόριον ἔχει τρεῖς μείζονας, ἥτοι σημαίνει τὴν ὀγδόην πεντάχορδον.

ΣΗΜ. Σημεῖα λοιπὸν ἀπλᾶ καὶ παρηλλαγμένα ἔχομεν διατονικὰ μὲν ἐπτὰ $\varphi \xi \phi \psi \phi \xi \psi$, χρωματικὰ $\xi \zeta \theta$ (α) $\theta \sigma \sigma \sigma$, καὶ ἐναρμόνια δύο $\varphi \psi$ (β). Τὰ σημεῖα καὶ τῶν τριῶν γενῶν, ὅταν μὲν βάλλωνται δι' ἀλλαγὴν φθόγγου § 129, λέγονται φθοραὶ, ὅταν δὲ δι' ἐπιστροφὴν τοῦ πρώτου μέλους, λέγονται λύσεις.

Περὶ συλλαβικῶν φθόγγων.

§ 100 Οἱ φθόγγοι ἀπαγγέλλονται διὰ τῶν ἐξῆς ἐπτὰ συλλαβῶν Π α Β ο υ Γ α Δ ι Κ ε Ζ ω Ν η, ἐπεὶ δὴ δι' αὐτῶν ἐνσωματούμενοί τρόπον τινὰ, μᾶς γίνονται ἐπαισθητότεροι. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ διδασκόμενοι ταχυτέρως ἐπιδίδουσι. Λέγονται δὲ φθόγγοι συλλαβικοί.

§ 101 Αἱ συλλαβαὶ αὗται εἶναι αὐτὸ τὸ ἀλφάβητον ἀπὸ τοῦ ἄλφ ς ἕως τοῦ ἥττα. Ἐπεὶ δὴ δὲ μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρ-

τημόριον, ἥτοι μορίων τεσσάρων. Διὰ τοῦτο οἱ λοιποὶ τρεῖς τόνοι εἶναι μείζονες, καὶ οὐδεὶς μείζων τοῦ μείζονος § 24. *σχόλ.*

(α) Τὸ κομμένον $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ τάττουσιν εἰς τὰ ἐναρμόνια σημεῖα. Ἀλλὰ καὶ τὸ μέλος καὶ τὸ σχῆμά του δεικνύουσι τὴν ἐκ τοῦ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ αὐτοῦ καταγωγὴν. Καὶ διὰ τοῦτο εἶναι χρωματικόν, καὶ οὐχὶ ἐναρμόνιον.

(β) Τουρκιστὶ τὸ κομμένον $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\omega$ λέγεται μουσταάρ. Τὸ κομμένον $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$, χισάρ· τὸ δεύτερον ἐναρμόνιον ρισαμπούρ· καὶ τὸ πρῶτον, ἀτζέμ.

χουσι καὶ φωνήεντα καὶ σύμφωνα, διὰ τὰ κατὰσθήσωσι συλλαβὰς κυρίας, εἰς μὲν τὰ φωνήενται α ε η ἔβαλον τὰ σύμφωνα π κ ν καὶ ἔγειναν αἱ συλλαβαὶ Πα Κε Νη, εἰς δὲ τὰ σύμφωνα Β. Γ. Δ. Ζ. ἔβαλον τὰ φωνήεντα α ι ω καὶ τὴν δίφθογγον ου, καὶ ἔγειναν αἱ συλλαβαὶ Βου Γα Δι Ζω. Καὶ ὁ μὲν π=χ σημικίνει πρῶτον φθόγγον, ὁ δὲ Βου δεύτερον καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

§ 102 Τὴν ἀπὸ τοῦ Πα ἔως τοῦ Νη πρόδον ἐφήρμοσαν ἐν τῇ ἀναβάσει, διὰ δὲ τὴν κατὰβασιν ἐπισθοποροῦμεν, δηλαδὴ, ἀφοῦ φθάσωμεν εἰς τὸν Νη, ἐπιστρέφομεν διὰ τῶν αὐτῶν συλλαβῶν, δι' ὧν καὶ ἀνέβημεν, ἀπαραλλάκτως ὥς κάμνομεν εἰς τοὺς ἀριθμούς. Αἱ ἑπτὰ αὗται συλλαβαὶ (α) εἶναι τὸ μουσικὸν ἀλφάβητον.

(α) Οἱ συλλαβικοὶ φθόγγοι διωρίσθησαν ἑπτὰ κατὰ τοὺς ἑπτὰ ἀσυμφώνους φθόγγους τοῦ ὀκταχόρδου συστήματος, ὡς μικσιτέρου τῶν λοιπῶν συστημάτων. ἤγουν ἔχοτος φθόγγους, πλείονας ἐκείνων, ἰδίᾳ θεωρουμένων· διότι κατὰ τοὺς ἀσυμφώνους τῶν μικροτέρων συστημάτων, ἔχόντων ὀλιγωτέρους, συμβαίνοσι συχνὰ αὐτῶν ἐπαραλήψεις. Καὶ τετραφωνικῶς μὲν συμβαίνοσι διὰ τῶν ἑξῆς τεσσάρων διατονικῶν λέξεων $\alpha\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma = \alpha\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$, $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma = \lambda\epsilon\chi\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$, $\gamma\alpha\gamma\alpha = \alpha\alpha\lambda\epsilon\varsigma$, $\alpha\gamma\alpha = \lambda\epsilon\alpha\gamma\iota\epsilon$, πολὺ δὲ περισσότερον διφωνικῶς διὰ τῶν ἑξῆς δύο χρωματικῶν $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma = \lambda\epsilon\chi\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$, καὶ $\lambda\epsilon\gamma\alpha\gamma\alpha = \lambda\epsilon\gamma\alpha\gamma\alpha$. Οἱ πρῶτοι ἑπτὰ συλλαβικοὶ φθόγγοι διὰ τὴν πληθύν των καὶ τὸ μοносύλλαβον διεξάγουσι καθαρῶς τὴν παραλλαγήν· οἱ δὲ δεῦτεροι διὰ τὰ ἐναντία ἦτοι διὰ τὴν ὀλιγότητά των καὶ τὸ πολυσύλλαβον διεξάγουσι σκοτεινῶς. Οἱ πρῶτοι διωρίσθησαν διὰ τὴν παραλλαγήν καὶ τῶν τριῶν γενῶν, ἐκ δὲ τῶν δευτέρων εἶναι διάφοροι εἰς τὸ διατονικόν καὶ διάφοροι εἰς τὸ χρωματι-

§ 103 Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἑπτὰ διατονικά σημεῖα κατὰ τοὺς προσδιορισμούς των εἰς τοὺς τόνους § 94, εἶναι μόνιμα· διὰ τοῦτο συμβιβάζεται, ὥστε ἕκαστον σημεῖον νὰ ὀνομάζεται ὠρισμένως καὶ μὲ μίαν τῶν ἑπτὰ συλλαβῶν. Ὅθεν τὸ ἐξῆς σημεῖον φ ὀνομάζεται Πα, τὸ ξ Βου, τὸ ϕ Γα, τὸ ρ Δι, τὸ ὀ Κε, τὸ ξ Ζω, καὶ τὸ Ϸ Νη.

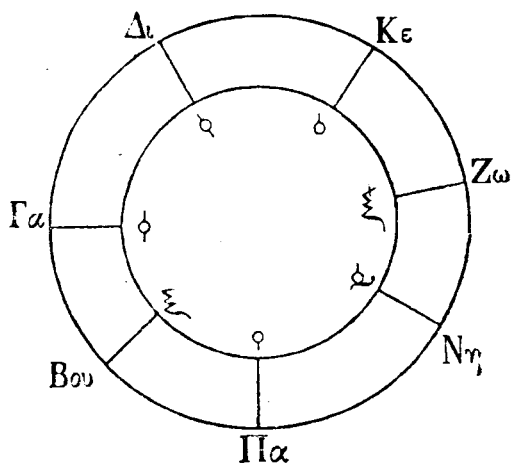
ο	μ	ο	ο	ο	μ	ρ	ο
							(α)
Π	Βο	Γ	Δ	Κε	Ζο	Νη	Πα

§ 104 Ἡ ὀκτάχορδος αὕτη τοῦ Πα, ἐσχηματισμένη εἰς δύο κύκλους § 44. δεικνύει μόνη ὅλας τὰς ὁμοειδεῖς αὐτῇ κλίμακας, καὶ ὅλους τοὺς τόνους καὶ συλλαβικοὺς αὐτῶν φθόγγους, ὧς

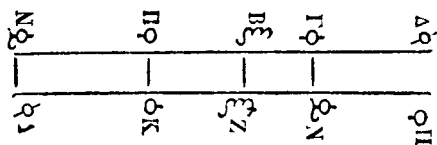
κόν, διπλάσιοι δὲ εἰς ἕκαστον φθόγγον διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ φθόγγου διάφορον ποιότητα ἀπὸ τοῦ κατιόντος, καὶ διάφορον ἀπὸ τοῦ ἀνιόντος, καὶ πολυσύλλαβοι διὰ τὰ συνιστῶσι διὰ τῶν πολλῶν των συλλαβῶν ἤχους καὶ ἀπηχήματα.

(α) Ἐνταῦθα ἐκτίθεται ἡ κλίμαξ αὕτη διὰ τῶν πολυσυλλάβων λέξεων

π
 9   α   λε   α   λε,   λε   α   λε,   ρα   ρα   α   Γι
 α   α   ρα   λε,   λε   α   λε,   ρα   α   α   Γι
 α   α   α   λε,   λε   ρε   α   λε,   α   λε   α   λε,   λε   α   Γι
 ε   α   α   λε,   λε   ρε   α   λε,   α   λε   α   λε,   π
 9

§ 105 Ἡ δευτέρα διατονικὴ πεντάχορδος ἔχει τὴν ιδιότη-
τα νὰ ἐφαρμόζωνται εἰς τοὺς αὐτοὺς τόνους τῆς σημεῖα δια-
τονικὰ διπλᾶ, καὶ φθόγγοι συλλαβικοὶ διπλοῖ. Καὶ διὰ τοῦτο
ἐνομάζομεν αὐτὴν πεντάχορδον διαφορουμένην, ὡς

§ 106. Ἐπειδὴ δὲ τῶν ἄλλων γενῶν τὰ σημεῖα εἶναι ὀλι-
γώτερα τῶν συλλαβικῶν φθόγγων Πα Βου κτλ. τοιοῦτος μόνι-
μος προσδιορισμὸς εἰς αὐτὰ δὲν γίνεται. Διὰ τοῦτο, ὅταν δο-
θῇ μία συλλαβὴ εἰς ἓν ἀρχικὸν σημεῖον, αἱ λοιπαὶ ἀκολουθοῦ-
σιν ἐπὶ τὸ ὀξὺ καὶ ἐπὶ τὸ βαρὺ, ὡς ἡ συνέχεια αὐτῶν. Τὸ λε-
χεα λες ἐν τῷ προσλαμβανομένῳ φθόγγῳ τῆς τρίτης ὀκταχόρ-
δου ὀνομάζεται Πα, προχωροῦντες ἐπὶ τὸ ὀξὺ, λέγομεν Βου,
οὐχὶ διὰ τὸ ἐπόμενον λεαααω, ἀλλὰ διὰ τὴν συνέχειαν
τῶν συλλαβῶν· καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως, ὡς

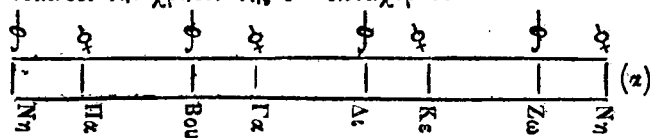
ϕ	α	ϕ	α	ϕ	α	ϕ	α
Πα	Βου	Γα	Δι	Κε	Ζω	Ξ	Α

ΣΗΜ. Ὡς φθορά τὸ *Λεχεα* *Λες*, τιθέμενον μὲν ἐπὶ τοῦ Κε διὰ τὸ ἀνιόν, φθέγγεται Πα, τιθέμενον δὲ ἐπὶ τοῦ Πα διὰ τὸ κατιόν, φθέγγεται Κε· διότι καὶ διὰ τὰς δύο περιστάσεις μελωδεῖται ὅλη ἡ ἐννάτη χρωματικὴ πεντάχορδος, Διὰ δὲ τοὺς φθόγγους Γα καὶ νη βάλλονται ἐπὶ τῶν σημείων γράμματα τῶν συλλαβῶν *Γα* *νη*. Τὸ δὲ *Λεναλω* φθέγγεται Δι, ἀλλὰ καὶ ὑψηλὸς Πα, ὅταν τίθεται ἐπ' αὐτοῦ διὰ τὸ κατιόν. Διὰ τὸν Βου καὶ Ζω τίθενται γράμματα *β* *ζ*.

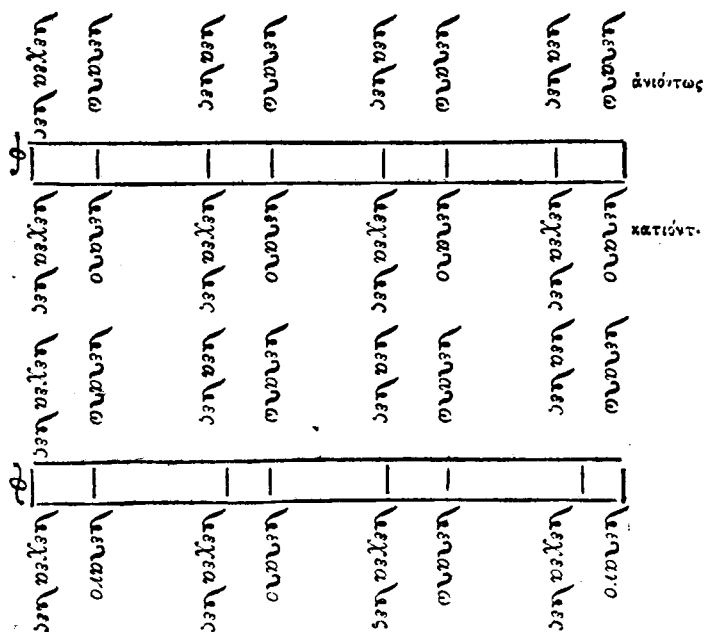
§ 107 Τὸ *Λεα* *Λες* εἰς τὰ μικροέκτακτα μέλη φθέγγεται συνήθως Δι εἰς δὲ τὰ πολυέκτακτα καὶ Βου (α). Ἡ εἰς ἥχον

(α) 'Η ἐν ἥχῳ Β'. μεγάλη δοξολογία τοῦ Ἰακώβου κατὰ μὲν τὴν γραμμὴν τοῦ Γρηγορίου (γραμμὴ ἐνταυθα σημαίνει τὸν τρόπον τῆς ἐκ τῆς παλαιᾶς μεθόδου ἐξηγήσεως τῶν μελῶν εἰς τὴν νέαν) μαρτυρεῖται κατὰ τὸν *Λβ*, καὶ φθέγγεται διὰ τοῦ Πα καὶ τῶν ἀκολουθῶν αὐτοῦ. Κατὰ δὲ τὴν γραμμὴν τοῦ Χουρμουζίου μαρτυρεῖται κατὰ τὸν Β'. ἥχον, καὶ φθέγγεται διὰ τοῦ Βου καὶ τῶν ἀκολουθῶν αὐτοῦ. Δηλαδή κατὰ τὸ πρῶτον μελωδεῖται κατὰ τὴν κλίμακα τὸν *Λεχεα* *Λες*, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον κατὰ τὴν τοῦ *Λεα* *Λες*. Ἡ δοξολογία ὁμοῦς αὕτη, καὶ ἄλλα μέλη τοιαῦτα, ἀκούμενα κατὰ τὴν τοῦ *Λεα* *Λες* ποιότητα, δηλαδή κατὰ διφωρίαν, πρέπει νὰ μαρτυρῶνται, καὶ νὰ ἀπαγγέλλωνται διὰ τοῦ Βου κατὰ τὴν γραμμὴν τοῦ Χουρμουζίου. Τὰ τριφωρικά ὁμοῦς τοῦ *Λεα* *Λες*, συγγενῇ ὅσα τῷ *Λεχεα* *Λες* § 61. σημ. πρέπει νὰ φθέγγωνται ὡς ἐκεῖνα διὰ τοῦ Πα Βου Γα Δι μὲν, ἀλλὰ κατὰ τὰ διαστήματα τοῦ *Λεα* *Λες*.

Β'. μεγάλη δοξολογία τοῦ Θ. Φωκῆως, ἀρχομένη ἐκ τοῦ Νη, δεικνύει τὴν χρῆσιν τῆς 4ης ὀκταχόρδου.

(α) Αἱ τοῦ Νεαλῆς καὶ Νεχεαλῆς κλίμακες, καὶ τοὶ διάφοροί ἀπ' ἀλλήλων, ὅμως ἐφθέγγοντο διὰ τῶν αὐτῶν τεσσάρων πολυσυλλάβων λέξεων τῶν ἐξῆς Νεαλῆς, Νεχεαλῆς, Νεαλαῶ, Νεχαλαῶ, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ δύο ἄκραί ἦσαν χρήσιμοι διὰ τὸ ἀνιόντ· αἱ δὲ δύο μέσαι διὰ τὸ κατιόντ, προαρχομένης τῆς Νεχεαλῆς

§ 108 Τὸ κομμένον $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ φθέγγεται διὰ μὲν τὴν 15^{ην} πεντάχορδον διὰ τοῦ Κε, διὰ δὲ τὴν 16^{ην} διὰ τοῦ Γα. Ἐν τῷ «περίζωσκι τὴν ῥομφαίαν σου» τοῦ Γρηγορίου φθέγγεται καὶ διὰ τοῦ Νη=Γα. Τὸ κομμένον $\lambda\epsilon\alpha\lambda\omega$ φθέγγεται διὰ τοῦ Δι, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ Πα κατὰ τὴν διαφορουμένην πεντάχορδον.

§ 109 Τὸ πρῶτον ἐναρμόνιον ϑ φθέγγεται Ζω, Γα, Βου, ὅταν τίθεται ἐπ' αὐτῶν τῶν φθόγγων. Τὸ δεύτερον ἐναρμόνιον φθέγγεται διὰ τοῦ Δι καὶ Πα κατὰ τὸ κομμένον $\lambda\epsilon\alpha\lambda\omega$, ἀλλὰ καὶ νη· διότι τοῦτο βάλλεται ἐπὶ φθόγγων, κάτω τῶν ὁποίων ὁ τέταρτος τόνος εἶναι μείζων. Κάτω τοῦ Δι τέταρτος τόνος μείζων εἶναι τὸ Πα Νη διάστημα. Κάτω τοῦ Νη τέταρτος μείζων εἶναι τὸ Δι Γα. Καὶ κάτω τοῦ Πα τέταρτος μείζων εἶναι τὸ Δι Κε.

Περὶ χαρακτήρων.

§ 110 Σκοπὴς τῶν μὲν σημείων τῶν γενῶν § 93. εἶναι νὰ δεικνύωσι τὰ γένη, τῶν δὲ συλλαβικῶν φθόγγων § 100. νὰ παριστάνωσι τοὺς φθόγους ζωηρῶς· οὐχὶ ὅμως τόσον τὰ πρῶτα, ὅσον καὶ τὰ δεύτερα νὰ δύνανται νὰ μᾶς ὁδηγῶσι καὶ τὴν ἀνάβασιν, τὴν κατὰβασιν καὶ τὴν ἰσότητα. Πρὸς ἐκπλήρωσιν δὲ καὶ τούτου διωρίσθησαν καὶ τρίτα σημεῖα τὰ ἐξῆς δέκα, τὰ ὁποῖα κοινῶς μὲν λέγονται χαρακτῆρες, διαιρούμενοι εἰς ἀνιόντας καὶ κατιόντας, καὶ ὑποδιαιρούμενοι εἰς συνεχεῖς καὶ ὑπερβατούς. Μερικῶς δὲ ὡς ἐφεξῆς

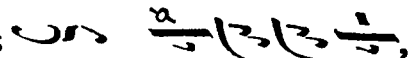

ἀνιόντες					κατιόντες				
1	1	1	2	4	1	2	2	4	0
ὀλίγον	πεταστή	κεντήλια	κέντημα	ὕψηλῃ	ἀπόστροφος	ὑποβόῃ	ἐλαφρόν	χαμηλῇ	ἴσον

§ 411 Καὶ τὸ μὲν ὀλίγον, ἡ πεταστὴ καὶ τὰ κεντήματα σημαίνουσι τὴν ἀνὰ ἓνα φθόγγον συνεχῆ ἀνάβασιν. Τὸ δὲ κέντημα τὴν ἀνὰ δύο καὶ ἡ ὑψηλὴ τὴν ἀνὰ τέσσαρας ὑπερβατὴν. Ὁ ἀπόστροφος σημαίνει τὴν ἀνὰ ἓνα, καὶ ἡ ὑπορρόη τὴν ἀνὰ δύο συνεχῆ κατὰβασιν. Τὸ δὲ ἑλαφρόν τὴν ἀνὰ δύο, καὶ ἡ χαμηλὴ τὴν ἀνὰ τέσσαρας ὑπερβατὴν. Τὸ δὲ ἴσον δὲν σημαίνει κανένα φθόγγον· καὶ διὰ τοῦτο ἐπ' αὐτοῦ ἐτέθη μηδέν.

§ 412. Οἱ χαρακτῆρες ἔλαβον ὀνόματα τοιαῦτα, ὡς ἐφελξῆς· τὸ μὲν ἴσον ὠνομάσθη οὕτω· διότι κρατεῖ τὴν φωνὴν ἴσῃ καὶ ἀλύγιστον. Τὸ ὀλίγον· διότι, συγκρινόμενον πρὸς τὸ κέντημα καὶ τὴν ὑψηλὴν, ἀναβαίνει ὀλίγον, ἤγουν ἓνα φθόγγον. Ὁ ἀπόστροφος· διότι ἀναφέρεται εἰς τὴν στροφὴν. Ἡ ὑπορρόη· διότι μιμεῖται τὸ τρέξιμον τοῦ νεροῦ, ῥέοντος ἐπὶ μικρῶν πετρῶν. Ἡ ὑψηλὴ καὶ ἡ χαμηλὴ· διότι ἄλλος χαρακτήρ ἀπλοῦς οὔτε ἀναβαίνει, οὔτε καταβαίνει περισσότερον αὐτῶν. Τὸ ἑλαφρόν· διότι καταβιβάζει τὴν φωνὴν μ' ἑλαφρότητα. Τὰ κεντήματα, τὸ κέντημα καὶ ἡ πεταστὴ ἔλαβον ὀνόματα κατὰ τὸ σχῆμα τῆς χειρὸς, ὅπερ αὐτὴ ἐλάμβανεν ἐν τῇ χειρονομίᾳ (τρόπος τις τῆς χειρὸς, μὴ διασωθεῖς), τὸ κέντημα καὶ τὰ κεντήματα ἐχειρονομούντο διὰ τοῦ λιχανοῦ δακτύλου, ὡς κεντῶντος, ἡ δὲ πεταστὴ ἐχειρονομεῖτο διὰ τῶν πέντε δακτύλων τμηματιζόντων τὴν χεῖρα ὡς πετῶσαν.

§ 413. Οἱ χαρακτῆρες κατεσκευάσθησαν κατὰ τὰς τρεῖς ιδιότητας τὴν ἀνάβασιν, τὴν κατὰβασιν καὶ τὴν ἰσότητα § 4. Τινῶν δὲ χαρακτῆρων ὡς τοῦ ὀλίγου, τοῦ ἀποστροφου, τοῦ ἑλαφροῦ, τῆς χαμηλῆς καὶ τοῦ ἴσου ἡ ἰκανὴ ἑκτασις, καὶ τινῶν ὡς τῶν κεντημάτων καὶ τῆς ὑπορρόης ἡ μικρὰ, δεικνύει ἔτι, ὅτι κατεσκευάσθησαν οἱ μὲν πρῶτοι διὰ νὰ δέχωνται ὑπ' αὐτῶν συλλαβὰς τοῦ κειμένου, καὶ διὰ τοῦτο καὶ συλλαβικοὶ χαρακτῆρες πρέπει νὰ λέγωνται. Ἐκ τούτων δὲ ἡ μὲν πεταστὴ εἶναι αὐτὸ τὸ ὀλίγον μετὰ τοῦ ψηφιστοῦ συνεπτυγμένα, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὴ δίδει ἐπαισθητὴν ζωηρότητα καὶ δύνειν

ἀλλὰ καὶ ἄνευ γοργοῦ, ὡς ,
καὶ παρὰ τῷ ἴσῳ . Ἡ ὑποῤῥοή δέχεται συλλαβὴν μό-
νον εἰς τοὺς τερερισμούς, καὶ δὲν ἔπεται τῶν κεντημάτων.
Οὔτε δὲ ἡ ὑποῤῥοή, οὔτε τὰ κεντήματα τίθενται ἐν ἀρχῇ, ἢ
ἐν τέλει τοῦ μέλους.

ΣΗΜ. Τὸ κέντημα καὶ ἡ ὑψηλὴ εἶναι μικρᾶς μὲν ἐκτάσεως,
ὡς συντιθέμενα δὲ πάντοτε μετὰ τοῦ ὀλίγου καὶ τῆς πεταστῆς
ὑπάγονται εἰς τοὺς συλλαβικοὺς χαρακτῆρας, καὶ διὰ τοῦτο
αἱ ὑπογραφόμεναι συλλαβαὶ καὶ ὑποστάσεις θεωροῦνται δι'
ἐκεῖνα.

Περὶ συνθέσεως τῶν χαρακτῆρων.

§ 116. Οἱ χαρακτῆρες συντίθενται μετὰ τοῦ πρώτου μὲν
διὰ τὴν μικρὰν τινων ἑκτασιν, ὡς τοῦ κεντήματος, καὶ τῆς
ὑψηλῆς. , δεύτερον δὲ δ
ὑπογραφὴν ψηφιστοῦ, ὅπερ δὲν ὑπογράφεται ἄνευ συνθέσεως
ἄλλων μὲν χαρακτῆρων διὰ τὴν μικρὰν, καὶ ἄλλων διὰ τὴν
ἀνώμαλον ἑκτασιν (110).

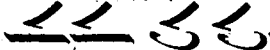

καὶ (καὶ διὰ τῆς πεταστῆς δὲ συνεπτυγμένως
). Καὶ τρίτον συντομίας
καὶ συνδέσεως χάριν

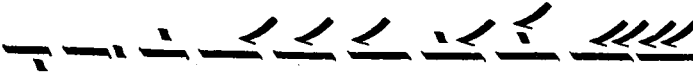
§ 117. Κατὰ τὴν πρώτην περίστασιν ἡ σύνθεσις εἶναι ἀ-
διάλυτος, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην διαλύεται, ὅταν
ἡ ἀνάγκη λείψῃ. Συντίθενται δὲ οἱ χαρακτῆρες μετὰ τοῦ ὀλί-
6*

γου καὶ τῆς πεταστῆς, ἅτινα μένουσιν ἄφωνα, ἐκτὸς τοῦ ὅταν ἡ ὑψηλὴ τίθεται κατὰ τὸ μέσον, ἢ κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον

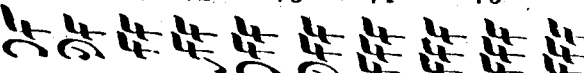
, ὁπότε ἐκφωνοῦνται. Ὁμοίως ἐκφωνοῦν-

ται, συντιθέμενα καὶ μεταξύ των, ὡς , ἀλλὰ μὲ ση-
μασίαν ὑπερβατὴν, ὡς τὸ . Ἐν τῇ πεταστῇ δὲ ἐπιγρά-
φονται οἱ χαρακτῆρες ὅλοι, καθὼς καὶ ἐν τῷ ὀλίγῳ πλὴν
τῶν κεντημάτων καὶ ὑπογραφομένων, καὶ τοῦ κεντήματος καὶ
προσγραφομένου.

§ 118. Εἰς τὴν σύνθεσιν ταύτην ὑπάγεται καὶ ἡ πλήρης
ὑπερβατὴ ἀνάβασις καὶ κατάβασις τῶν χαρακτῆρων μέχρι τοῦ
δεκάτου πέμπτου ἀριθμοῦ, ὡς

2 2 3 4 5 5 6 7 8 9

10 11 12 13 14 15 3 5

6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

Ἡ αὐτὴ σύνθεσις καὶ διὰ τῆς πεταστῆς

2 3 4 5 5 6 7 8 9 10

11 12 13 14 15.

Περὶ παραλλαγῆς.

§ 419. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν συλλαβικῶν φθόγγων εἰς τοὺς χαρακτήρας λέγεται παραλλαγή. Καὶ ἐπειδὴ αὕτη δὲν εἶναι, εἰμὴ συλλαβισμὸς μουσικὸς, ὁ μαθητὴς γυμνάζεται πρῶτον ἐν αὐτῇ καλῶς τοὺς συλλαβικοὺς φθόγγους, καὶ ἔπειτα μελωδεῖ γυμνῶς τοὺς φθόγγους, ἥτοι ψάλλει. Ἐν τῇ ἐξῇ συνεχεῖ παραλλαγῇ συνειθίζονται οἱ ἀρχάριοι εἰς τοὺς συλλαβικοὺς φθόγγους πρῶτον ὑπογεγραμμένους ὑπὸ τῶν χαρακτήρων, καὶ ὕστερον ἐξαλείφομένους.

π
9

πα νη ζω νη πα βου πα νη πα βου γα

βου πα βου γα δι γα βου γα δι κε δι γα βου γα

δι κε ζω κε δι γα δι κε ζω νη ζω κε δι

κε ζω νη πα νη ζω κε δι κε ζω νη ζω κε

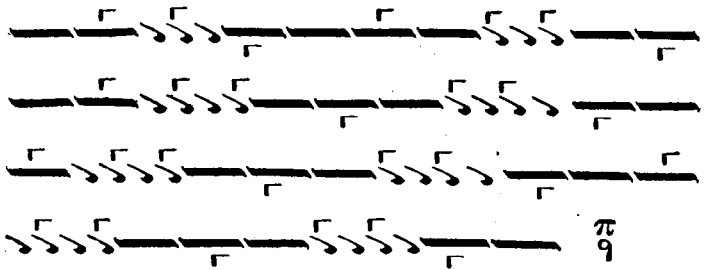
δι γα δι κε ζω κε δι γα βου γα δι κε δι γα

βου πα βου γα δι γα βου πα νη πα βου γα βου πα

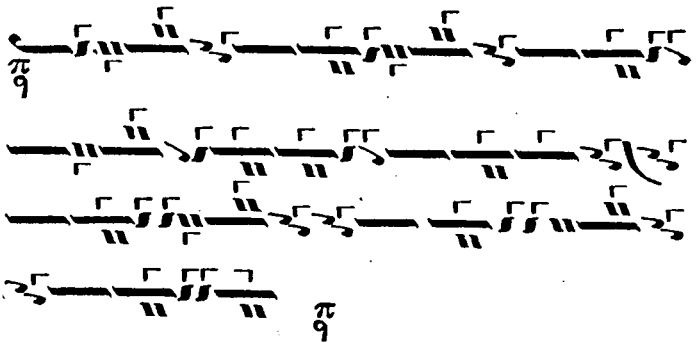
νη ζω νη πα.

§ 420. Ἀνάγκη δὲ εἶναι νὰ γίνηται χρῆσις κατ' ἐγγόρων παραλλαγῶν, καθὼς καὶ ὑπερβατῆς

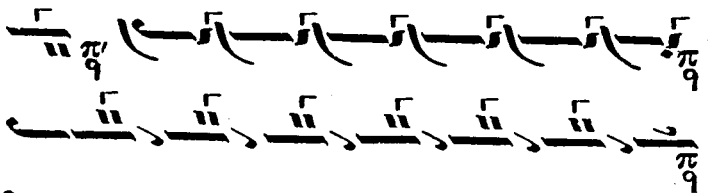
π
9

§ 121. Συνεπτυγμένως

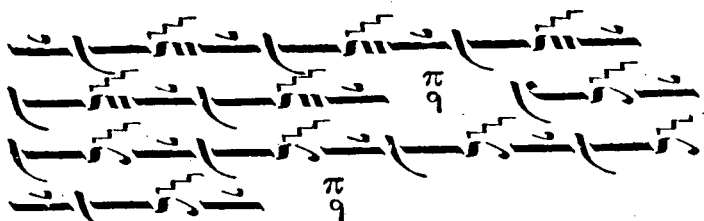

§ 122. π_9

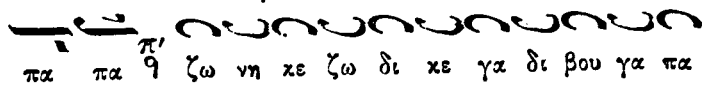
π_9

§ 123. π_9

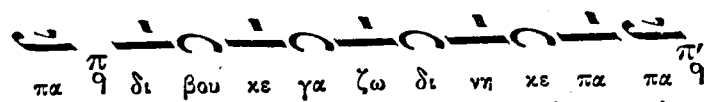

§ 124. π_9

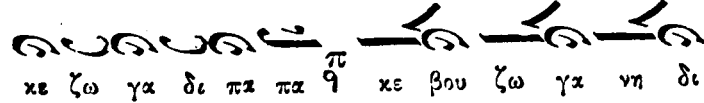
πα γα βου δι γα κε δι ζω κε νη ζω

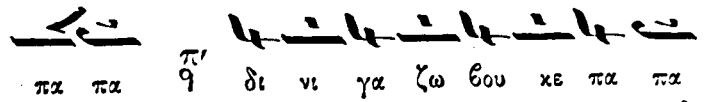
πα πα π'_9 ζω νη κε ζω δι κε γα δι βου γα πα

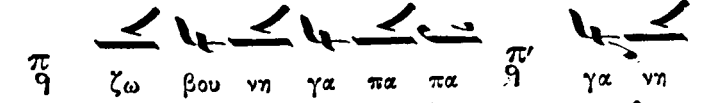
πα π_9 δι βου κε γα ζω δι νη κε πα πα π'_9

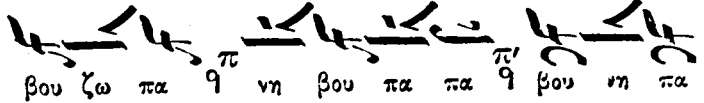
κε ζω γα δι πα πα π_9 κε βου ζω γα νη δι

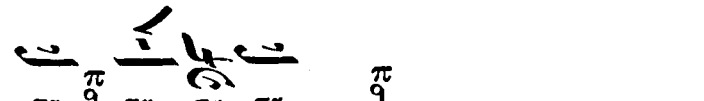
πα πα π'_9 δι νη γα ζω βου κε πα πα

π_9 ζω βου νη γα πα πα π'_9 γα νη

βου ζω πα π_9 νη βου πα πα π'_9 βου νη πα

πα π_9 πα πα πα π_9

Περὶ μαρτυριῶν.

425. Οἱ χαρχατῆρες ἄπλοι, ἢ σύνθετοι κατὰ τὴν κατα-
σκευὴν των § 113 προσδιορίζουσι τοὺς φθόγγους μόνον κατ'

ἀνάβασιν, κατάβασιν καὶ ἰσότητα δηλαδὴ εἰδικῶς, καὶ οὐχὶ χωριστὰ ἓνα ἕκαστον, ὡς τοῦτον τὸν πα, ἐκείνον τὸν δι, δηλαδὴ ἀτομικῶς· πρὸς θεραπείαν δὲ καὶ τοῦ ἀτομικοῦ προσδιορισμοῦ τούτου διώρισαν τὰς ὀνομαζομένας μαρτυρίας, αἵτινες, πρὸ τῶν χαρακτήρων γραφόμεναι, προσδιορίζουσι τὸν πρῶτον φθόγγον τοῦ μέλους, δι' αὐτοῦ δὲ καὶ τοὺς συνεχομένους. Γραφόμεναι δὲ καὶ εἰς τὸ τέλος τῶν θέσεων § 216 σχολ. ὀδηγοῦσιν, ἐὰν ὁ ψάλλον, ἢ ὁ γράφων ἔψαλεν, ἢ ἔγραψεν ἀπταιστως, ἢ μὴ.

§ 126. Καὶ ἐὰν μὲν μετὰ τὴν μαρτυρίαν ἔπωνται ἴσα, προσφέρομεν ταῦτα διὰ τοῦ φθόγγου τῆς μαρτυρίας, ὡς

π
 η ————— πα πα πα, ἐὰν δὲ ἔπωνται χαρακτήρες ἀνιόντες ἢ κατιόντες, τότε προσφέρομεν αὐτοὺς μὲ ἐκείνους τῶν φθόγγων, οἵτινες ἔχουσι σχέσιν μὲ τὴν ἀπόστασιν τῆς μαρτυρίας συνεχῶς καὶ ὑπερβατῶς, ὡς

π
 η —————

βου γα δι γα βου πα δι βου ζω γα κε πα πα.

§ 127. Αἱ μαρτυρίαι κατὰ τὸ τρισδιαπασῶν § 67. διαιροῦνται εἰς ὑπατοειδεῖς, μισοειδεῖς καὶ νητοειδεῖς. Σύγκεινται δὲ ἐκ τῶν παλαιῶν μαρτυριῶν καὶ τῶν γραμμάτων τῶν συλλαβικῶν φθόγγων. Τὰ γράμματα εἰς μὲν τὰς ὑπατοειδεῖς ὑπογράφονται ὑπὸ τὰ σημεῖα, εἰς τὰς μεσοειδεῖς, ἐπιγράφονται, εἰς δὲ τὰς νητοειδεῖς καὶ ἐπιγράφονται καὶ ὀξύνονται, ὡς

ω $\delta\lambda$ η λ η $\delta\lambda$ η ω ν π β γ Δ χ
 ω ν π β γ Δ χ $\delta\lambda$ η λ η $\delta\lambda$ η
 ω ν π β γ Δ χ $\delta\lambda$ η λ η $\delta\lambda$ η (α)

(α) Τὰ σημεῖα τῶν παλαιῶν μαρτυριῶν εἶναι τοῦ πενταχόρδου συστήματος· διότι τὰ ἀπ.λᾶ εἶναι τέσσαρα $\delta\lambda$ η λ η

Περὶ φθορᾶς.

§ 128. Κατανοήσαντες οἱ Μουσικοὶ, ὅτι, ὅταν, ψάλλοντες, ἐπιμένωμεν εἰς τὸ αὐτὸ μέλος, προξενεῖ κόρον, ἀκόλουθον ἔχοντα τὴν ἀηδίαν, ἐστοχάσθησαν πρὸ τούτων νὰ μεταβαίνωσιν ἀπὸ μέλους εἰς μέλος δι' εἰσαγωγῆς νέας κλίμακος διατονικῆς ἢ χρωματικῆς, ἢ ἐναρμονίου εἰς διατονικὴν κτλ. Ἡ τοιαύτη δὲ μετάβασις λέγεται φθορά, ἥτις, ἐφελχύουσα τῶν ἀχροατῶν τὰ πνεύματα, ἐξανιστᾷ καὶ κατασταίνει αὐτὰ προσεκτικὰ εἰς τὸ εἰσαχθὲν νέον μέλος. Ἡ δὲ ἀντικατάστασις ἐνὸς φθόγγου δι' ἄλλου λέγεται ἀλλαγὴ.

§ 129. Καὶ ὅπου μὲν τίθεται τὸ σημεῖον τῆς φθορᾶς, σημαίνει οἱ ὑπάρχοντες τόνοι νὰ μεταβάλλωνται εἰς τοὺς τόνους, τοὺς ὁποίους σημαίνει ἡ φθορά. Νὰ μεταβάλλωνται δὲ καὶ οἱ συλλαβικοὶ φθόγγοι, ἥτοι νὰ γίνηται ἀλλαγὴ φθόγγων. Ὡς ἐάν τις ψάλλῃ μέλος ἤχου Α', καὶ ποιήσας φθορὰν δι' ἤχον Β', θέσῃ τὸ *Λεα* *Λες* ἐπὶ τοῦ κε, τότε ὁ κε δι' ὅπως μεταβάλλεται εἰς τὸν δι γα, ὁ δι γα εἰς τὸν γα βου κτλ. Ἀντὶ δὲ τῶν συλλαβικῶν φθόγγων κε δι γα βου πα προφέρονται οἱ δι γα βου πα νη.

Ὁ χαμηλὸς κε σημειώρεται διὰ τοῦ ἐξῆς συνθέτου σημείου

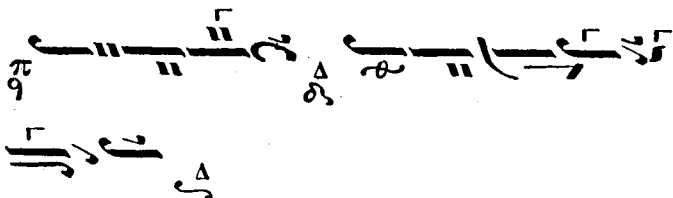
¶ Ὁ χαμηλὸς καὶ ὁ φυσικὸς Ζω σημειώρονται διὰ τοῦ

ἐξῆς *Λ* οἱ δὲ δύο ὑψηλοὶ Ζω διὰ τοῦ *Ν*. Τὸ σημεῖον τοῦτο, λέγουσιν, ὅτι σύγκειται ἐκ τῶν γραμμάτων Α καὶ Ν καὶ σημαίνει τὸ μὲν Α πρώτην, τὸ δὲ Ν ἀνάβασιν. Ἀλλ' ἐὰν σύγκηται ἐκ τοῦ Α καὶ Γ τότε σημαίνει τὴν λέξιν Λέγετος. Χρωματικαὶ μαρτυραὶ εἶναι τὸ *Λεχεα* *Λες* καὶ τὸ *Λεα* *Λες* παρηλλαγμένα ὡς *Λεα* *Λω* εἶναι μαρτυραὶ αὐτὰ *σσ*. Ἐναρμόνιον δὲ σημεῖον μαρτυρίας εἶναι μόνον τὸ *αλ*.

§ 130. Όταν ἡ φθορά γίνηται ἐξ ὁμοίων διαστημάτων, ὡς ἐάν ἐκ τῶν διατονικῶν βου γα δι μεταβαίνωμεν εἰς τὰ κατὰ τὸ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ βου γα δι, ἢ ἐκ τοῦ δι κε διατονικοῦ εἰς τὸ κατὰ τὸ $\lambda\epsilon\chi\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ δι κε, τότε, λέγω, ἡ φθορά λέγεται ἐμμελής. Ὅταν δὲ γίνηται ἐξ ἀνομοίων, λέγεται ἐκμελής.

§ 131. Ἡ φθορά ἐνεργεῖ εἰς τὸν ἀκόλουθον φθόγγον. Ἡ ἐναρμόνιος, τιθεμένη ἐπὶ τοῦ βου, ἢ ζω ἐνεργεῖ εὐθὺς εἰς τὸν φθόγγον αὐτόν. Ἐνίοτε δὲ μετὰ μίαν φθοράν εἰσάγεται καὶ δευτέρα καὶ τρίτη, ἀπαιτεῖται ὅμως προσοχὴ μήπως λησμονηθῇ ἡ λύσις διὰ ν' ἀποκατασταθῇ τὸ μέλος κατὰ τὸ πρῶτον (περὶ φθορικῶν σημείων ἔρα § 99. σημ.).

§ 132. Ἡ μαρτυρία ἐν τῇ φθορᾷ φυλάττει μὲν τὸ γράμμα κατὰ τὴν ἐκ τῆς πρώτης μαρτυρίας ἀπόστασιν, ἀλλὰ μεταβάλλει τὸ σημεῖον τῆς ποιότητος κατ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ ἡ φθορά, ὡς τὸ ἐξῆς παράδειγμα.

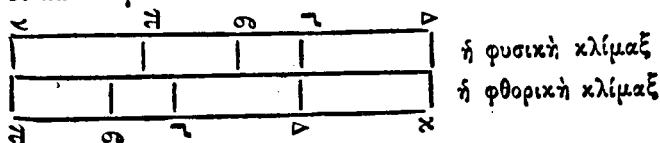

Ἐδῶ ἡ δευτέρα μαρτυρία ἔχει καὶ τὸ γράμμα καὶ τὸ σημεῖον τῆς ποιότητος κατὰ τὸ ἀρχῆθεν μέλος, ἡ δὲ τελευταία φυλάττει μὲν τὸ αὐτὸ γράμμα, ἀλλὰ σημεῖον ποιότητος λαμβάνει τὸ κατὰ τὸ $\lambda\epsilon\chi\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$.

§ 133. Ἐξ αἰτίας τῶν φθορῶν συμβαίνει νὰ ὑψώνηται ἡ φωνὴ τοῦ ψάλλοντος, ἢ νὰ ἐκπίπτῃ, ὡς ἐφεξῆς. Ἐάν μὲν ὁ ἀντικατασταίνων φθόγγος ὡς ὁ γα τῆς φθορικῆς κλίμακος, ἔχῃ ἐπὶ τὸ ὀξὺ μὲν διάστημα μεγαλύτερον, ἐπὶ δὲ τὸ βαρὺ μικρότερον ἀπὸ τὰ ἀντιστοιχοῦντα διαστήματα τοῦ ἀντικαταστατινομένου φθόγγου, ὡς τοῦ βου τῆς φυσικῆς κλίμακος.

ἡ φωνὴ ὑψοῦται ἡμίτονον, ἐκπίπτει δὲ, ἐὰν τὰ διαστήματα ὑπάρχωσι τὸ ἐναντίον, ἥτοι ἐπὶ τὸ ὀξὺ μικρότερον, καὶ ἐπὶ τὸ βαρὺ μεγαλειότερον (α).

§ 134. Ὁ κε, ἀντικατασταίνων τὸν δι, οὔτε ὑψώνει, οὔτε ταπεινώνει τὴν φωνὴν διὰ τὸ ἰσότονον τῶν διαστημάτων κε δι καὶ δι γα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

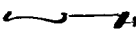
Περὶ τοῦ ποιοῦ.

§ 135. Ποιὸν δὲ εἶναι πᾶν ὅ,τι χρησιμεύει εἰς τὸ ποσόν, ὡς ἄρτυμα· διότι χωρὶς αὐτοῦ τὸ ποσὸν δὲν εἶναι, εἰμὴ ἀνά-
βασις, κατάβασις καὶ ἰσότης ξηρὰ καὶ ἀνούσιος. Ὀριστικώ-
τερον δὲ τὸ ποιὸν εἶναι ἀπαγγελία φθόγγων, συνεχῆς, διακε-
κριμένη, δυνατὴ, ἀδύνατος, ταχεῖα, βραδεῖα καὶ σιωπῶσα.

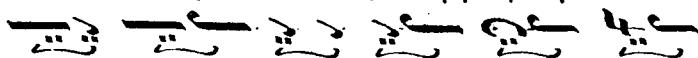
§ 136. Ἀπαγγελία συνεχῆς εἶναι, ὅταν τὸ μέλος ὁδεύῃ ἐπὶ
τὸ ἀνιόν καὶ ἐπὶ τὸ κατιόν συνεχομένως καὶ ἀχωρίστως. Ἐπι-
τήδειοι δὲ εἰς τὴν ἀπαγγελίαν ταύτην χαρακτηρῆς εἶναι τὰ
κεντήματα καὶ ἡ ὀνομαζομένη συνέχεια, ἐν ᾗ ὁ ἀπόστροφος
καὶ τὸ ἐλαφρόν, ἐφαπτόμενα, ὡς , θεωροῦνται, ὡς ἡ

(α) Τὸ πάθος τοῦτο παρατηρήθη καὶ παρὰ τῶν παλαιῶν.
Καὶ ὅταν μὲν συμβῇ ἔκπτωσις ἐπὶ τὸ βαρὺ ἐνδὸς τόρου
προσθέτουσιν ἓνα τόρον, τὸν ὁποῖον ὀνομάζουσι δύναμιν.
Ὅρα δοξαστάριον τοῦ Ἰακώβου «τῷ τρίτῳ τῆς ἐρωτήσεως»
εἰς τὸ «αὐτὸν ἰκέτευσεν» (Μ. Θεωρητικόν).

ὑπερρόη, ὡς δύο δηλαδή ἐπὶ τὸ κατιὸν φθόγγοι με γοργὸν εἰς τὸν πρῶτον, καὶ συλλαβὴν, ἀνάγκης οὐσης, εἰς τὸν δεύτερον, ἀλλὰ με προφορὰν λείαν, καὶ οὐχὶ ὡς ἐκείνης ἐπίτροχον.

§ 137. Ἀπαγγελία διακεκριμένη εἶναι, ὅταν τὸ μέλος περιέχῃ συλλαβὰς πολλὰς, δηλαδή εἶναι πολυσύλλαβον § 133 διότι ἡ συχὴ συλλαβὴ διαχωρίζει τὴν ἀπαγγελίαν. Συντί- νουσι δὲ εἰς τοῦτο πλὴν τῶν ἀνωτέρω οἱ λοιποὶ χαρακτῆρες, ἔτι δὲ καὶ τὰ ἑξῆς δύο σημεῖα , ὀνομαζόμενα τὸ μὲν πρῶτον ἔτερον, τὸ δὲ δεύτερον ὁμαλόν.

§ 138. Τὸ ἔτερον συνδέει δύο χαρακτῆρας ἀνιόντας μετὰ κατι- ὄντων, κατιόντας μετὰ κατιόντων, καὶ ἀμφοτέρους μετὰ ἴσων ὡς

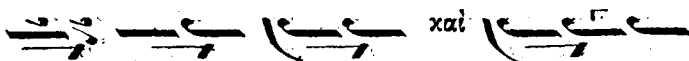

καὶ ἄνευ μακροῦ

Ἐνεργεῖται δὲ ἡ ἀπαγγελία τοῦ ἑτέρου μετὰ κυματισμοῦ τινὸς τῆς φωνῆς μαλακοῦ καὶ ἀδονάτου (α).

§ 139. Τὸ ὁμαλὸν σημαίνει κυματισμὸν τῆς φωνῆς διὰ τοῦ λάρυγγος, ὡς καὶ τοῦ ἑτέρου, ἀλλὰ ζωηρόν. Ἰπογράφεται δὲ αὐτὸ ὑπὸ τὸ ὀλίγον μετ' ἀποστροφῆς, ἢ ἴσου ἐπομένων, ἢ ὑπὸ τὸ ἴσον μετ' ἄλλων ἴσων κατ' ἰσόχρονον διάρκειαν, ὡς

§ 140. Οἱ φθόγγοι ἀπαγγέλλονται μετὰ δυνάμεως ζωη- ροτάτης. Διαιρεῖται δὲ ἡ δύναμις αὕτη εἰς τὴν τῆς βαρείας, τὴν τοῦ ψηφιστοῦ καὶ τὴν τοῦ ἀντικενώματος. Τὸ σημεῖον τῆς βαρείας ὅπου προτίθεται, σημαίνει, ὁ ἐπόμενος φθόγγος νὰ: προφέρηται μετὰ βάρους τῆς φωνῆς μὴ διαρκοῦντος, ὡς

(α) Ἡ μαλακότης τῆς συνεχείας τῶν καὶ τοῦ συνιστῶσι τὴν ὑδρατον ἢ μαλακὴν ἀπαγγελίαν.

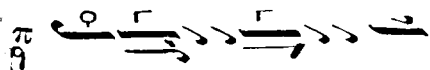
§ 141. Ἡ δύναμις τοῦ ψηφιστοῦ καὶ τοῦ ἀντικενώματος εἶναι διάφοροι τῆς βαρείας· διότι οἱ φθόγγοι, εἰς οὓς τὰ σημεῖα τοῦ ψηφιστοῦ — καὶ τοῦ ἀντικενώματος — ὑπογράφονται, πρῶτον ἄρχονται χωρὶς δύναμιν, βαθμηδὸν δ' ἐπεται αὕτη ἄρχεται ν' αὐξάνη καθ' ὅλον τὸν τῆς διαρκείας χρόνον. Πρὸς αὐξήσιν δὲ καὶ ἐπίτασιν ἐκατέρας τῶν δυνάμεων ἀπαιτεῖται ὁ μετὰ τοὺς ἔχοντας τὰ σημεῖα χαρακτήρ νὰ ᾔηαι κατιών· καὶ τοῦ μὲν ψηφιστοῦ ἡ ἐνέργεια διαρκεῖ χρόνον ἓνα, ὡς

§ 142. Τοῦ δὲ ἀντικενώματος διαρκεῖ χρόνον ἓνα καὶ ἡμισυν, διακοπτόμενον τὸν ἕτερον ἡμισυν, μεθ' οὗ οἱ χρόνοι γίνονται δύο, ἐκ τοῦ εἰς τὸν κατιόντα φθόγγον γοργοῦ. Διὰ τὴν ὑπάρχην δὲ εἰς τὸ ἀντικένωμα μετὰ φωνῆς κρεμαμένης τρόπον τινά, καὶ μὴ διακοπτομένης, ὡς

§ 143. Τὸ ἀντικένωμα ἄνευ ἀπλῆς ἔχει ἄλλην ἐνέργειαν, ἔχει δηλαδή ζωηρόν τι τίναγμα τῆς φωνῆς, ὡς

Περὶ τῆς κατ' ἑκαστὴν ἀπαγγελίας τῶν φθόγγων
καὶ περὶ τοῦ χρόνου.

§ 144. Οἱ φθόγγοι ἀπαγγέλλονται κατὰ διάφορον ἑκτα-

(α) Ἡ ἐξῆς θέσις συνειθίζεται διὰ τοῦ ψηφιστοῦ καὶ τῆς πεταστῆς ἀντὶ ἀντικενώματος καὶ ὀλίγον.

σιν, τὴν ὁποῖαν διακρίνομεν διὰ τοῦ χρόνου, χρώμενοι τοῦτον ὡς μέτρον (α). Εἶναι δὲ ὁ χρόνος κατὰ τοὺς Μουσικοὺς καιροὺς, ὅστις ἐξοδεύεται ἀπὸ μιᾶς κρούσεως τῆς χειρὸς ἕως τῆς ἀκολουθοῦ, ὁμαλῶς κινουμένης πρὸς τὰ ἔνω, καὶ κρουομένης κατὰ τοῦ γόνατος. Μία δὲ κρούσις καὶ μία ἄρσις εἶναι τὰ συστατικὰ τοῦ χρόνου, ὅστις διαιρεῖται εἰς Ἀργὸν, Γοργὸν, Τετράγοργον καὶ Ὀκτάγοργον.

§ 145. Χρόνος Ἀργὸς λέγεται, ὅταν ἡ ἀγωγή τῆς χειρὸς εἶναι τοιαύτη, ὥστε μεταξὺ δύο κρούσεων νὰ προφέρωνται ἑπτὰ ἀδιαίρετοι φθόγγοι, ἥτοι ἑπτάγοργον, ἡ δὲ χεὶρ, ὑφουμένη, νὰ μὴ ὑπερβαίῃ τὸν ὀφθαλμὸν (β)· διὰ τοῦ Ἀργοῦ χρόνου ψάλλονται τὰ ἀργὰ μέλη, καὶ ὅσα ἐκ τῶν συν-

(α) Ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη ψάλλονται δι' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τοῦ ἔχοντος δηλαδὴ τὴν κίνησιν τῆς χειρὸς ἑσῆς, δι' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ῥυθμοῦ, χωρὶς ἄλλων ῥυθμικῶν ποικιλιῶν· διότι ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ εἶναι μελωδία, ἥτοι ἄρῥυθμος πλοκὴ φθόγγων § 2. Καὶ διὰ τοῦτο ἐνταῦθα λόγος περὶ ῥυθμικῆς δὲν γίνεται.

(β) Ὁ Ἀργὸς χρόνος ἐπικρατεῖ εἰς τὰ μέλη, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχει γοργόν, ἀλλὰ σποράδην καὶ διακεκομμένως, καὶ οὐχὶ συνεχῶς ὅταν δ' εἰς πᾶσαν κρούσιν προφέρεται, ἡ μόνον ἰσοδιαίρουρ μονόγοργον § 121, ἡ μόνον ἰσοδιαίρουρ τρίγοργον § 121, ἡ μόνον ἑπτάγοργον, συνωδευμένα καὶ μετὰ συλλαβὰς τοῦ κειμένου, τότε μεταβάλλεται ὁ Ἀργὸς χρόνος εἰς Γοργὸν μὲν, ἐὰν προφέηται μόνον ἰσοδιαίρουρ μονόγοργον § 158, εἰς Τετράγοργον, ἐὰν προφέηται μόνον ἰσοδιαίρουρ τρίγοργον § 159, καὶ εἰς Ὀκτάγοργον, ἐὰν προφέηται μόνον ἑπτάγοργον § 160. Ἡ ὁποιοῦνδήποτε δὲ ἰσόγοργον συνεχῆς ἐπανάληψις ἀναγκάζει καὶ τὴν χεῖρα νὰ ταχύνη τὴν ἀγωγήν αὐτῆς.

τόμων θέλομεν νὰ ψάλλωμεν ἀργῶς. Σημειώνεται δὲ οὕτω $\overline{\chi}$
Καὶ τὸ μὲν χ . σημαίνει χρόνον, τὸ δὲ $\overline{\chi}$ ἀργόν. Τὸ σημεῖον
τοῦ Ἀργοῦ χρόνου, ὡς συνήθους, δὲν τίθεται εἰς τὰ μελοποιή-
ματα, εἰμὴ, ὅταν ἐξ ἄλλου χρόνου ἐρχώμεθα εἰς αὐτόν.

§ 146 Χρόνος Γοργὸς λέγεται, ὅταν ἡ ἀγωγή τῆς χειρὸς
ᾗναι διπλασία ἐπὶ τὸ ταχὺ τῆς ἀγωγῆς τοῦ Ἀργοῦ. Διὰ τοῦ
χρόνου τούτου ψάλλομεν τὰ σύντομα μέλη, ἢ ὅσα ἐκ τῶν ἀρ-
γῶν δύνανται νὰ ψάλλωνται καὶ συντόμως. Σημειώνεται δὲ
οὕτω $\overline{\chi}$, τὸ ὁποῖον σημαίνει χρόνον Γοργόν. Εἰς τὸν χρόνον
τοῦτον ὑπάγεται καὶ τὸ κανοναρχεῖν.

§ 147 Χρόνος Τετράγοργος λέγεται, ὅταν ἡ ἀγωγή ᾗναι
διπλασία μὲν τῆς τοῦ Γοργοῦ χρόνου, τετραπλασία δὲ τῆς τοῦ
Ἀργοῦ. Σημειώνεται δὲ οὕτω $\overline{\overline{\chi}}$, τὸ ὁποῖον σημαίνει δευτέ-
ραν τοῦ χρόνου διαίρεσιν.

§ 148 Χρόνος Ὀκτάγοργος λέγεται, ὅταν ἡ ἀγωγή ᾗναι δι-
πλασία μὲν τῆς τοῦ Τετραγόργου, τετραπλασία τῆς τοῦ Γορ-
γοῦ καὶ ὀκταπλασία τῆς τοῦ Ἀργοῦ. Σημειώνεται δὲ καὶ οὕ-
τος οὕτω $\overline{\overline{\overline{\chi}}}$, ὑπὲρ σημαίνει τρίτην διαίρεσιν τοῦ χρόνου.

ΣΗΜ. Διὰ τῶν δύο τελευταίων χρόνων ψάλλονται ἐπιτρο-
χάδην μέρη τινὰ τῶν στίχων, ὡς τὰ ἐκ τοῦ «ἐὰν ἀνομίαις πα-
ρατηρήσης» μέχρι τοῦ «ὁ ἴλασμός ἐστιν» εἰς τοὺς χρόνους
αὐτοὺς ὑπάγονται οἱ πεζοὶ φθόγγοι, ἢ τὸ ὁμιλεῖν § 3. σχόλ.

Περὶ τῶν ἀργῶν καὶ γοργῶν φθόγγων.

§ 149 Διὰ τοῦ χρόνου λοιπὸν διακρίνομεν τὴν ἑκτασιν τῶν
φθόγγων κατὰ τοὺς χρόνους, τοὺς ὁποῖους αὐτοὶ δαπανῶσι.
Καὶ ὅταν μὲν εἰς φθόγγος δαπανᾷ χρόνον ἓνα, ἢ πλειοτέρους,
τότε οἱ φθόγγοι λέγονται ἀργοὶ καὶ βραδεῖς· ὅταν δὲ ἀρχηται
καὶ λήγῃ εἰς τὴν ἄρσιν τῆς χειρὸς, λέγονται γοργοὶ καὶ τα-
χεῖς, ἐξ οὗ καὶ ἀγωγή ταχεῖα καὶ βραδεῖα.

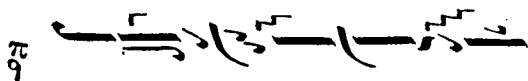
Περὶ τοῦ κλάσματος καὶ τῆς ἀπλῆς.

§ 150 Εἰς ἕκαστον ἀπλοῦν, ἢ σύνθετον χαρακτῆρα ἐννοεῖται καὶ εἰς χρόνος. Θέλοντες δὲ οἱ Μουσικοὶ νὰ φανερώσωσι παράτασιν χρόνων πλειοτέρων ἑνὸς, διώρισαν τὰ ἐξῆς δύο μακρὰ σημεῖα $\curvearrowright$, ὀνομαζόμενα τὸ μὲν πρῶτον κλάσμα, τὸ δὲ δεύτερον ἀπλῆ. Ὅθεν τόσους χρόνους δαπανῶμεν εἰς ἕκαστον χαρακτῆρα, ὅσα σημεῖα ἔχει, καὶ ἓνα δὲ περισσότερον διὰ τὸν ἐννοούμενον εἰς τὸν χαρακτῆρα ἓνα χρόνον. Καὶ εἰς ὄντινα μὲν τεθῇ ἀπλῆ, ὁ φθόγγος ἐκεῖνος προφέρεται ἀκλονήτως, εἰς ὄντινα δὲ τὸ κλάσμα, ἐκεῖνος προφέρεται κεκλασμένως ὡς δύο ἴσα $\curvearrowright$ $\curvearrowright$, ὡς καὶ τὸ ὄνομα κλάσμα σημαίνει.

§ 151 Οὐδέτερον δὲ τῶν μακρῶν τούτων σημείων τίθεται εἰς τὰ κεντήματα. Τὸ κλάσμα εἰς μὲν τὸ ἴσον, τὸν ἀπόστροφον καὶ τὸ ἐλαφρὸν ἐπιγράφεται, εἰς τὴν πεταστὴν ὑπογράφεται, εἰς δὲ τὸ ἐλάχιστον ἐπαμφοτερίζει. Ἡ ἀπλῆ ὑπογράφεται πάντοτε, καὶ προστίθεται εἰς τοὺς χαρακτῆρας καὶ μέχρις ἐξαπλῆς. Ἄπαξ καὶ πολλάκις ὑπογράφεται μόνον ὑπὸ τὸν ἀπόστροφον καὶ τὴν ὑποῤῥοήν, ὑπὸ δὲ τοῦ λοιποῦ χαρακτῆρος μόνον πολλάκις. Οὔτε δὲ τὸ κλάσμα τίθεται ἐν τῇ ὑποῤῥοῇ, εἰμὴ μόνον ἀπλῆ, οὔτε ἀπλῆ ἐν τῇ πεταστῇ, εἰμὴ μόνον κλάσμα, καὶ μόνον ἅπαξ, ὡς καὶ εἰς ὅλους τοὺς λοιποὺς χαρακτῆρας.

Περὶ τοῦ γοργοῦ.

§ 152 Οἱ γοργοὶ φθόγγοι ἔχουσι τὸ ἐξῆς σημεῖον Γ , ὅπερ ὀνομάζεται γοργόν. Καὶ σημαίνει, ὁ φθόγγος, εἰς τοῦ ὁποῖου τὸν χαρακτῆρα ἐπιγράφεται, ἢ ὑπογράφεται, νὰ προφέρηται εἰς τὴν ἄρσιν τῆς χειρός. Ὅσακις δὲ τίθεται ἀλλεπαλλήλως, καὶ τότε οἱ φθόγγοι σημαίνει νὰ προφαίρωνται εἰς τὴν αὐτὴν ἄρσιν, ὡς

Σύνθεσις μακρῶν καὶ βραχέων.

§ 154. Ὄταν τὰ κεντήματα τίθωνται ὑπὸ τὸν ὀλίγον, καὶ ἐπὶ τούτου γοργόν, ὡς , τὸ γοργόν ἐννοεῖται διὰ τὰ κεντήματα, καὶ οὐχὶ διὰ τὸ ὀλίγον. Ὄταν δὲ χρειασθῇ νὰ σταθῶμεν διὰ τὸ ὀλίγον καὶ δεύτερον χρόνον, τότε ἀντὶ μακροῦ στρέφεται τὸ γοργόν πρὸς τ' ἀριστερά, ὡς , καὶ ἐνομάζεται τότε ἄργον. Ἐνεργεῖ δὲ τὸ ἄργον εἰς μὲν τὰ κεντήματα ὡς γοργόν, εἰς δὲ τὸ ὀλίγον ὡς μακρόν. Ὄταν δὲ εἰς τὸ ὀλίγον χρειασθῇ τρίτος χρόνος, τότε τίθεται ἐπὶ τοῦ ἄργοῦ τὸ κάθετον μέρος του, ὡς . Ὄταν δὲ καὶ τέταρτος, τότε διπλασιάζεται τὸ ἄργον, ὡς καὶ λέγεται διάργον.

§ 155 Ὄταν εἰς τὸν ἀπόστροφον ὑπάρχωσι καὶ γοργόν καὶ ἀπλῇ, πρῶτον προφέρομεν τὸ γοργόν, καὶ δεύτερον ἱστάμεθα ἐν τῇ ἀπλῇ, ὡς .

Περὶ τῶν γοργῶν ἐν τῇ ἄρσει.

§ 156 Τοὺς γοργοὺς φθόγγους, ἢ τὰ γοργὰ, διακρίνομεν ἐν τῇ ἄρσει τῆς χειρὸς, βοηθούμενοι ἐκ τῆς εἰς τὴν χεῖρα προσοχῆς ἡμῶν, δι' ἧς δυνάμεθα νὰ βλέπωμεν ποῖον γοργόν προφέρεται ἐν τῇ τελευταίᾳ ὑψώσει τῆς χειρὸς, ποῖα πρὸ αὐτῆς, καὶ ποῖα μετὰ. Καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς ἀξιώματος «ὅπου μέλος ὀμαλὸν, ἐκεῖ καὶ ἴση διαίρεσις τοῦ χρόνου, ὅπου δὲ ἀμώμαλον, ἐκεῖ καὶ ἄνισον» ὅτε, ἐὰν μὲν τὸ μέλος ᾖ ὀμαλόν, τὰ γοργὰ προφέρονται εἰς ἴσα μέρη τοῦ χρόνου, ἐὰν δὲ ἀνώμαλον, προφέρονται εἰς ἄνισα.

§ 157 Τὰ γοργὰ γίνονται ἔτι εὐδιάκριτα ἐν τῇ ἄρσει, πα-
ριστανομένη διὰ τῆς ἐξῆς γωνίας , μιμουμένης τὴν ἀ-
ναδοκατάβασιν τῆς χειρὸς, διαιρουμένης εἰς ἴσα τμήματα,
καὶ λαμβανούσης διάφορα ὀνόματα ἐπὶ τῶν χωριζομένων αὐ-
τῆς μερῶν. Ἐκ τῶν δύο δὲ ἄκρων τῆς γωνίας, σημαίνοντων
δύο συνεχεῖς κρούσεις ἑνὸς χρόνου τὸ μὲν ἀριστερὸν ὀνομάζε-
ται θέσις, τὸ δὲ δεξιὸν κατάθεσις.

§ 158 Ἡ κορυφή τῆς γωνίας ὀνομάζεται τελεία ἄρσις,
ἀφ' ἧς ὁ χρόνος διαιρεῖται εἰς δύο ἴσα τμήματα. Διὰ τοῦτο

τὸ ἐπ' αὐτῆς προφερόμενον γοργὸν ὀνομάζεται ἰσοδι-
διαιροῦν μονόγοργον, τοῦ ὁποῦ ἡ συνεχὴς ἐπανάληψις γεννᾷ
τὴν ἀγωγὴν τοῦ Γοργοῦ χρόνου § 146. σχόλ.

§ 159 Τὸ μέσον τῆς θέσεως καὶ τελείας ἄρσεως μέρος ὀ-
νομάζεται ἡμίσεια ἄρσις, τὸ δὲ μέσον τῆς τελείας καὶ κατα-
θέσεως, ἡμιόλιος, σημειούμεναι ἀμφοτέραι ἐπὶ τῆς γωνίας διὰ
δύο μικρῶν γραμμῶν. Καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας μερικὰς
ἄρσεις τὴν ἡμίσειαν, τὴν τελείαν καὶ τὴν ἡμιόλιον, ὁ χρόνος δι-
αιρεῖται εἰς τέσσαρα ἴσα τμήματα, καὶ διὰ τοῦτο τὰ εἰς αὐ-

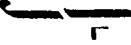

τὰς προφερόμενα τρία γοργὰ ὀνομάζονται ἰσοδιαιροῦν
τρίγοργον. τοῦ ὁποῦ ἡ συνεχὴς ἐπανάληψις γεννᾷ τὴν ἀγω-
γὴν τοῦ Τετραγόργου χρόνου.

§ 160 Ἐκάστου τῶν τεσσάρων τμημάτων, διαιρουμένου
εἰς τὸ μέσον, ὁ χρόνος διαιρεῖται εἰς ὀκτὼ ἴσα τμήματα. Τὰ
δὲ εἰς τὰς ἐπτὰ μερικὰς ἄρσεις, δηλαδὴ τὰς τρεῖς ἀνωτέρω,
καὶ τὰς ἐν μέσῳ τούτων τέσσαρας, προφερόμενα ἐπτὰ γοργὰ

 ὀνομάζονται ἐπτάγοργον, τὸ ὅποιον προφέρεται εὐκο-

λώτερον διὰ τῶν ἐξῆς συνεχῶν συλλαβῶν Πα Βου Γα Δι Κε.
Δι Γα Βου Πα (α) Ἡ συνεχῆς ἐπανάληψις καὶ αὐτοῦ γεννᾷ
τὴν ἀγωγὴν τοῦ ὀκταγόρου χρόνου.

(α) Ἡ διαίρεσις τοῦ χρόνου εἰς δύο ἴσα μέρη. Τὰ δύο
ταῦτα εἰς τέσσαρα, καὶ τὰ τέσσαρα εἰς ὀκτώ, ἥτοι ἡ κατὰ
μέσον διαίρεσις, ὀνομάζεται εὐθεΐα. Πᾶσα ἄλλη διαίρεσις
μὴ κατὰ μέσον λέγεται πλαγία, καὶ τοιαύτη εἶναι ἡ εἰς τρία
ἴσα μέρη, καθ' ἣν προκύπτει ἰσοδιαίρουρ διγόρρον , καὶ
εἰς ἕξ ἴσα καθ' ἣν προφέρεται ἰσοδιαίρουρ πεντάγορρον,
 τὸ ὁποῖον προφέρεται εὐκολώτερον διὰ τῶν συλ-
λαβῶν Πα Βου Γα Δι Γα Βου Πα. Προφέρονται δὲ καὶ τὰ δύο
ταῦτα ἰσόγορρα διαλῶς. Διὰ τοῦτο ταῦτα διαφέρουσι τῶν
διὰ σιωπῆσεως προκυνπτόρτων διγόρρων καὶ πενταγόρρων τοῦ
ἐπταγόρρου (ἰδὲ ἔμπροσθεν). Ἐχομεν λοιπὸν τοῦ χρόνου
διαίρεσεις εὐθείας μὲν τρεῖς τὴν εἰς δύο μέρη, τὴν εἰς τέσ-
σαρα καὶ τὴν εἰς ὀκτώ καὶ δύο πλαγίας τὴν εἰς τρία καὶ
τὴν εἰς ἕξ.

Ὁ χρόνος, διαιροῦμενος εἰς δύο τμήματα, ἐξοδεύεται ἐκ
δύο φθόγγων ἐκ τοῦ εἰς τὴν κροῦσιν προφερομένου, ὅστις
δαπανᾷ τὸ πρῶτον μέρος, καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὴν τελείαν ἄρσιν,
ὅστις δαπανᾷ τὸ δεύτερον, ὡς . Διηρημένος εἰς
τέσσαρα ἐξοδεύεται ἐκ φθόγγων τεσσάρων ἐκ τῶν εἰς τὴν
κροῦσιν καὶ ἐκ τῶν εἰς τὰς ἄρσεις ἡμίσειαν, τελείαν καὶ ἡ-
μιόλιον ἀρὰ ἐν τέταρτον ἐξ ἐκάστου . Διηρη-
μένος εἰς ὀκτώ, ἐξοδεύεται ἐκ φθόγγων ὀκτῶ ἐκ τοῦ εἰς τὴν
κροῦσιν, καὶ ἐκ τῶν εἰς τὰς ἐπτά μερικὰς ἄρσεις ἀρὰ ἐν ὄ-
γδοον ἐξ ἐκάστου ὡς . Ἀλλὰ δὲν λέγο-
μεν διὰ τὴν πρώτην περίστασιν διγόρρον, διὰ τὴν δευτέ-
ραν τετράγορρον, καὶ διὰ τὴν τρίτην ὀκτάγορρον, ἀλλὰ γορ-

§ 161 Προφέρονται λοιπὸν καὶ τὸ ἰσοδιαίρουν μονόγωγον, καὶ τὸ ἰσοδιαίρουν τρίγωνον, καὶ τὸ ἐπτάγωνον (ἄνισον ἐπτάγωνον δὲν ὑπάρχει), τὰ ὅποια ἐν συνόψει λέγονται ἰσόγωνα, εἰς τὰς σημειωθείσας ἐπὶ τῆς γωνίας ἄρσεις, ἐὰν καὶ ἐκ τῆς χειρὸς διακρίνονται, καὶ τὴν προφορὰν αὐτῶν ἔχωσιν ὁμαλήν.

§ 162 Εἶναι μὲν τῶν ἰσογράφων ἡ προφορὰ ὁμαλή, δὲν εἶναι ὁμῶς εἰς ἕκαστον καὶ ἡ αὐτὴ ἀγωγή. Ἐκάστου δὲ εὐρίσκεται ἐκ τῆς ἀνάγκης νὰ προφέρηται ὁμαλῶς. Καὶ τοῦ μὲν ἰσοδιαίρουντος μονογώγου ἡ ἀγωγή εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τοῦ Γωγοῦ χρόνον· διότι καὶ οὗτος, καὶ ἐκεῖνο διαίρουσι τὸν Ἄργον εἰς δύο ἴσα τμήματα. Τοῦ ἰσοδιαίρουντος τριγώγου ἡ ἀγωγή εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τοῦ Τετραγώγου χρόνον· διότι καὶ οὗτος καὶ ἐκεῖνο διαίρουσι τὸν Ἄργον εἰς τέσσαρα ἴσα τμήματα. Καὶ τοῦ ἐπτάγωγου εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τοῦ Ὀκταγώγου· διότι καὶ οὗτος καὶ ἐκεῖνο διαίρουσι τὸν Ἄργον εἰς ὀκτὼ ἴσα τμήματα (α).

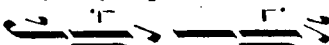
γὼν, τρίγωνον καὶ ἐπτάγωνον, ἥτοι μείον ἐνός· διότι δὲν εἶναι σκοπὸς νὰ γνωρίσωμεν τοὺς εἰς τὰς κρούσεις, προφερομένους, ὡς γνωστοὺς, ἀλλὰ τοὺς εἰς τὰς ἄρσεις, ὄντας ἀγνώστους.

(α) Διὰ τοῦτο εἰς τὰς μερικὰς ἄρσεις, αἵτινες ἐννοοῦνται, διὰ τὸν Ἀργὸν χρόνον, τὸ μὲν ἰσοδιαίρουν μονόγωγον ἐμφαίνει τὸν Γωγὸν χρόνον. Τὸ ἰσοδιαίρουν τρίγωνον, ἡ κατὰ τῶν αὐτοῦ μονογώγων, ἢ διγώγων ἐμφαίνει τὸν Τετράγωνον χρόνον. Καὶ τὸ ἐπτάγωνον, ἡ κατὰ τῶν πολλῶν μονογώγων, διγώγων, τριγώγων κτλ. ἐμφαίνει τὸν Ὀκτάγωνον. Ὡστε ὁ Ἀργὸς χρόνος εἶναι ἐμπεριεκτικὸς ὅλων τῶν λοιπῶν χρόνων, ἐμφαινομένων διὰ τῶν γωγῶν, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ὡς ἡ ἀκεραία μονὰς πρὸς τὰ κλάσματα αὐτῆς.

*Περὶ γοργῶν, προκυπτόντων ἐκ τοῦ ἰσοδιαιροῦντος
τριγόρου καὶ ἑπταγόρου.*

§ 164 Ἐκ τῆς σιωπῆσεως διαφόρων γοργῶν τοῦ ἰσοδιαι-
ροῦντος τριγόρου καὶ ἑπταγόρου προκύπτουσι διάφορα αὐ-
τῶν ὑπόλοιπα. Ἐκ μὲν τῆς σιωπῆσεως τοῦ ἰσοδιαιροῦντος τρι-
γόρου δύο μὲν γοργῶν (α) προκύπτουσι δύο μονόγοργα

 ,προφερόμενα τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς ἡμιολίου,

καὶ διὰ τοῦτο ὀνομαζόμενον τριημόγοργον, καὶ σημειούμενα
διὰ στιγμῆς τὸ μὲν πρῶτον ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, τὸ δὲ δεύτερον
εἰς τοῖς δεξιοῖς τοῦ γοργοῦ, ὡς

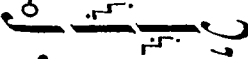
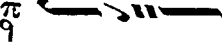
§ 165 Ἐκ δὲ τῆς σιωπῆσεως ἑνὸς γοργοῦ προκύπτουσι τὰ

ἑξῆς δίγοργα ,προφερόμενα ἐπὶ τῆς

ἡμισίας, τελείας καὶ ἡμιολίου ἄρσεων. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον
δὲν σημειώνεται, καθὸ σύνηθες, ὡς

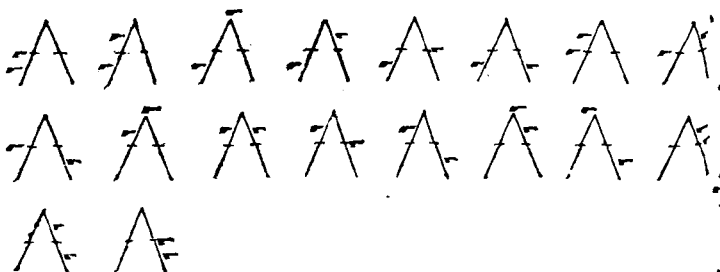
 . Τὰ δὲ τε-

λευταῖα δύο δὲν εἶναι εἰς χρῆσιν. Διακρίνονται δὲ, προφερόμε-
να τὸ μὲν δεύτερον, ἐὰν ἔχη καὶ εἰς τὰ δύο γοργὰ στιγμάς δε-
ξιᾶ τὴν μίαν καὶ ἀριστερᾶ τὴν ἄλλην, ὡς

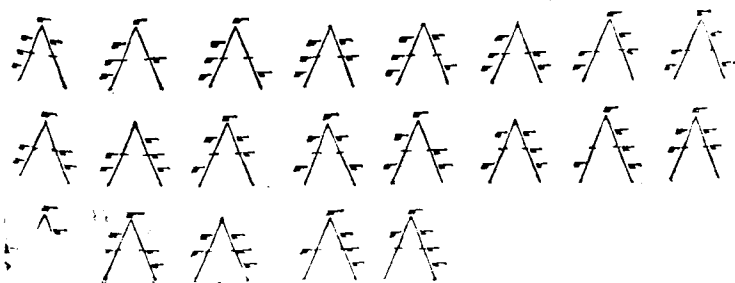
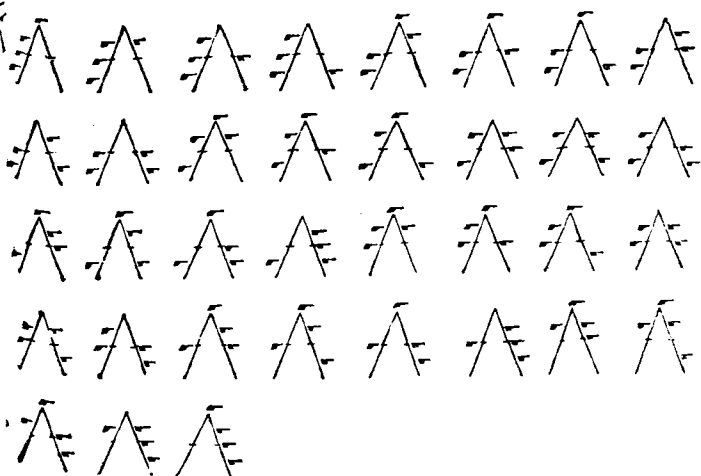
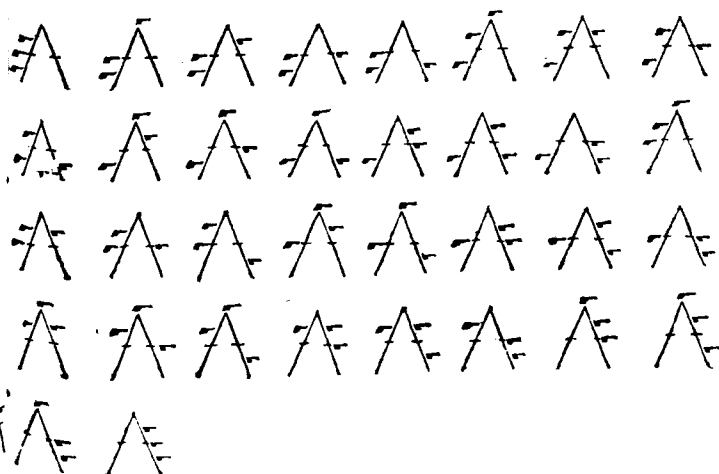
 . Τὸ δὲ τρίτον καὶ τὰς δύο ἀριστερᾶς, ὡς

(α) Ἐκ τῆς σιωπῆσεως δύο γοργῶν τοῦ ἰσοδιαιροῦντος
τριγόρου δηλαδὴ κτητικῶς, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἀπόλουθον πα-
ράγραφον.

§ 446. Ἐκ δὲ τῆς σιωπῆσεως τοῦ ἑπταγώνου ἕξ μὲν γοργῶν προκύπτουσι μονόγοργα ἑπτὰ, ἐκ τῆς σιωπῆσεως πέντε προκύπτουσι δίγοργα δεκαοκτώ, ἐκ τῆς σιωπῆσεως τεσσάρων, τρίγοργα τριάκοντα τέσσαρα, ἐκ τῆς σιωπῆσεως τριῶν τετράγοργα τριάκοντα πέντε, ἐκ τῆς σιωπῆσεως δύο πεντάγοργα εἰκοσιῖν, καὶ ἐκ τῆς σιωπῆσεως ἑνὸς, ἑξάγοργα ἑπτὰ, ὧς

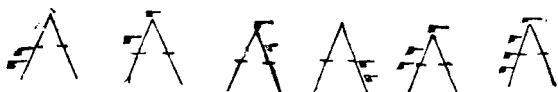

(α) Δὲν ἐξετέθησαν ἑπτὰ μονόγοργα κατὰ τὰς ἑπτὰ μερικὰς ἄρσεις, ἀλλὰ μόνον τέσσαρα κατὰ τὰς τέσσαρας ἐν μέσῳ ἄρσεις· διότι τὰ λοιπὰ τρία συμπέπτουσι μετὰ τοῦ ἰσοδιαφοῦντος μονογούργου, τοῦ ἡμιγούργου καὶ τοῦ τριημιγούργου· οὕτω δὲν ἐξετέθησαν καὶ δίγοργα, συμπέπτοντα μετὰ διγούργων τοῦ ἰσοδιαφοῦντος τριγούργου. Προσέτι καὶ τρίγοργον, συμπέπτον μετὰ τοῦ ἰσοδιαφοῦντος τριγούργου.

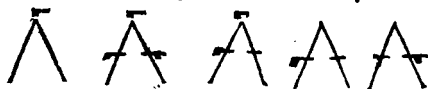

§ 167. Τὰ πλείστα τῶν ἀνωτέρω πολυγόρων δὲν προφέ-
ρουνται· χρησιμεύουσιν ὅμως ὅλα ὡς τύποι· διότι ὅποιαδη-
ποτε λεπτότης μέλους κατὰ τὸ ἐπτάγorgen ἤθελε προκύψει,
εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἐμπεριέχεται εἰς τὸν ἀνωτέρω πίνακα.
Τὰ εὐκολώτερον προφερόμενα πολύγορα εἶναι τὰ ἔχοντα τὰ
γοργὰ αὐτῶν συνεχῆ, ὡς

καὶ αὐτὸ τὸ ἐπτάγorgen (6).

§ 168. Εὐχρηστα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γοργὰ ἔχομεν τὸ ἰσο-
διαιροῦν μονόγορον καὶ τὸ τρίγορον, τὸ πρῶτον δίγορον καὶ
τὰ δύο μονόγορα τοῦ ἰσοδιαιροῦντος τριγόρου ὡς

(α) Ὁ πίναξ οὗτος ἐπεροήθη οὕτως. Ἐκ τοῦ πρῶτου δι-
γόρου τὸ δεύτερον γοργὸν μεταβαίνει δι' ὅλων τῶν μερικῶν
ἄρσεων εἰς τὴν τελευταίαν, τὸ δὲ πρῶτον, μένον ἕως τῶρα
ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ, ἀναβαίνει εἰς τὴν ἄνω ἄρσιν τὴν ἡμι-
σειαν. Τὸ δεύτερον, ἐπαυερχόμενον, μεταβαίνει ἐκ γέου
τὰς ἀποληφθείσας ἄρσεις. Οὕτω λοιπὸν τὸ δεύτερον γοργὸν
μεταβαῖνον, καὶ τὸ πρῶτον ἀναβαῖνον, φθάνουσι καὶ τὰ δύο
εἰς τὰς κατὰ τὴν κατάθεσιν ἄρσεις. Τὸ αὐτὸ γίνεται καὶ διὰ
τὰ τρίγορα, καὶ ἄλλα.

(β) Ἐὰν κατὰ τῶν ἀνωτέρω πολυγόρων γίνῃ χρήσι-

§ 168. Όλα τὰ ἐκ τῆς σιωπῆσεως προκύπτοντα γοργὰ προφέρονται ἀνωμάλως· διότι τίθενται εἰς ἐκείνας τῶν ἄρσεων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ χρόνος διαιρεῖται εἰς ἄνισα τμήματα. Δυνάμεθα δὲ νὰ γνωρίσωμεν τὴν προφορὰν συνεχῶν τινῶν γοργῶν οὕτω. Τὰ τρία δίγοργα τοῦ ἰσοδιαιροῦντος τριγόργου φυλάττουσι τὴν ἀγωγὴν του, ὡς μέρη αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ τὰ δύο αὐτοῦ μονόγοργα. Δυνάμεθα δὲ νὰ τὰ ἐννοήσωμεν καὶ ὡς τὸ τρίγοργον αὐτὸ, τὸ ὁποῖον προσφερόμενον, ἐναπολείπει πότε· ἐκεῖνο τὸ γοργόν, καὶ πότε ἄλλο, διὰ μὲν τὰ δίγοργα, ὅτι ἐναπολείπει γοργὸν ἓν, διὰ δὲ τὰ μονόγοργα, ὅτι ἐναπολείπει δύο. Τὰ αὐτὰ δυνάμεθα νὰ συλλογιζώμεθα καὶ διὰ τὰ τοῦ ἐπταγόργου.

§ 169. Τὸ πρῶτον τοῦ τριγόργου δίγοργον λήγει εἰς τὴν τελείαν ἄρσιν τὸ πρῶτον τοῦ ἐπταγόργου ὡς ταχύ-

τερον, λήγει εἰς τὴν ἡμίσειαν, τοῦτο διπλασιαζόμενον,

λήγει εἰς τὴν τελείαν, καὶ τότε γεννᾷ τὸ πρῶτον τετράγοργον

 τῇ συνεχείᾳ δὲ τῆς αὐτῆς ἀγωγῆς ἕως τὴν κατάθεσιν

τετραπλασιάζεται, καὶ τότε γεννᾷ τὸ ἐπτάγοργον

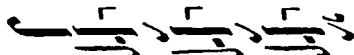

μορ εἰς τινὰ μέλη, ὡς ἐξωτερικὰ, εὐκολώτερον εἶναι νὰ σημειώνηται τοῦτο εἰς τὸ περιθώριον διὰ τῆς γωνίας διὰ τὰ γίνηται εὐθὺς καταληπτόν· διότι τὰ πολλὰ ἐπὶ τῶν γοργῶν σημεῖα προξενοῦσι μᾶλλον σύγχυσις.

§ 170. Ἡ σιωπὴ σημειώνεται διὰ μιᾶς ἀπλῆς, ἢ περισσοτέρων, ὅσους χρόνους θέλομεν νὰ διαρκέσῃ, καὶ πρὸ αὐτῆς μὲν τίθεται βαρεῖα, διότι ἄρχεται μετὰ βάρους τῆς φωνῆς, ὡς εἰς ταῦτα δὲ πρὸ τῆς σιωπῆς φθόγγος παύει εὐθὺς νὰ ἐκφωνῇται, διαρκεῖ δὲ ἕως τῆς τελείας ἄρσεως, ἐὰν ἐπὶ τῆς ἀπλῆς τεθῇ γοργόν, ὡς

§ 171 Σιωπὴν σημαίνει καὶ ὁ σταυρὸς +, διαρκουσαν τόνον, ὅσον ἡ χεὶρ εὗρίσκεται ἐν τῇ ἄρσει, ὅτε καὶ ὁ ψάλλων λαμβάνων νέαν ἀναπνοὴν, ἄρχεται πάλιν τοῦ μέλους εἰς τὴν προσεχῆ κατάθεσιν τῆς χειρός.

§ 192. Τὸ ἐξῆς σημεῖον , ὀνομαζόμενον ἐνδόφωνον, σημαίνει ἀπαγγελίαν ἔρρινον, ἀποτελουμένην διὰ τῶν χειλέων κεκλεισμένων. Ἡ χρῆσις αὐτοῦ εἶναι, ὡς καὶ πρέπει νὰ ᾦναι, σπανία.

§ 170. Εἰς τὸ ποιὸν ἀνήκουσι καὶ τὰ γράμματα ν καὶ χ γραφόμενα οὕτω λ, τὰ ὁποῖα, ἐνούμενα μετὰ τῶν φωνηέντων τῶν συλλαβῶν τοῦ κειμένου, γίνονται λα λ_α, λε λ_ε κτλ. Καὶ τὸ Γ δὲ γίνεται χρήσιμον ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ, τὸ ὁποῖον χωρὶς νὰ γράφηται, ἀπαγγέλλετο εἰς τὸ ἀντικένωμα κατὰ τὸν τιναγμὸν τῆς φωνῆς, ὡς

§ 144. Δύνανται δὲ νὰ ὀνομάζωνται ταῦτα ἀκουμβίσματα· διότι τὸ μέλος φαίνεται, ὅτι τρόπον τινὰ, ἀκουμβᾷ ἐπ' αὐτῶν.

ΣΗΜ. Ἡ ἀπλῆ, τὸ κλάσμα, τὸ γοργόν, τὸ ἀργόν, ἡ βαρεῖα, τὸ ψηφιστόν, τὸ ἀντικένωμα, τὸ ὁμαλόν, τὸ ἕτερον, ὁ σταυρὸς καὶ τὸ ἐνδόφωνον λέγονται ὑποστάσεις· διότι αἱ πλεῖσται αὐτῶν ὑφίστανται ὑπὸ τῶν χαρακτῆρων. Αἱ τέσσαρες πρῶται λέγονται ἑγχρόνοι, αἱ δὲ λοιπαὶ ἑπτὰ ἄχρονοι. Ἡ ἀπλῆ καὶ τὸ κλάσμα χασμωδοῦσι τὴν συλλαβήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Περὶ διαιρέσεως τοῦ μέλους.

§ 174 Ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν συστατικῶν τοῦ Μέλους § 3. δηλαδή τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ ποιοῦ, μᾶλλον δὲ τοῦ ποιοῦ πρὸς τὸ ποσόν, προκύπτουσι τὰ ἐξῆς πέντε μικρότερα μέλη, τὸ εἰρμολογικόν, τὸ ἀναστασιματαρικόν, τὸ στιχηραρικόν, τὸ παπαδικόν καὶ τὸ καλοφωνικόν. Προκύπτουσι δὲ παραγόμενα, ὡς ἐφεξῆς.

§ 175 Ποσὸν μόνον ἄνευ ποιοῦ εἶναι τὰ κατὰ τοὺς χρόνους Τετράγοργον καὶ Ὀκτάγοργον § 148, 149 μέλη, καθ' οὓς ἕκαστος φθόγγος συμποφύρεται μετὰ συλλαβῆς τοῦ κειμένου. Τοιοῦτον μέλος εἶναι καὶ ἡ παραλλαγή § 120 μετ' Ἀργοῦ χρόνου.

§ 176 Ὅταν δὲ εἰς τὸ ποσὸν εἰσάγεται ἐκ τοῦ ποιοῦ ἡ βαρεῖα, τὸ κλάσμα καὶ τὸ γοργόν (τὰ δύο τελευταῖα σπανίως) ὑπὸ τὸν Γοργὸν χρόνον μετὰ συλλαβῆς τοῦ κειμένου σχεδὸν ἐν παντὶ φθόγγῳ, ὁπότε καὶ τὸ μέλος κατὰ τὴν σημαντικὴν λέξιν ἔχει ἐν μέτρον § 240. σημ. ἐν δυοῖς χρόνοις τὸ μέτρον, τότε προκύπτει τὸ εἰρμολογικόν μέλος, τὸ ὁποῖον περιέχεται ἐν τῷ συντόμῳ ἀναστασιματαρίῳ, καὶ ἐν τῷ συντόμῳ εἰρμολογίῳ.

§ 177 Ὅταν δὲ εἰσάγηται ὅλον τὸ ποῖον, ὁπότε συνεισάγεται καὶ ὁ Ἀργὸς χρόνος, αἱ δὲ συλλαβαὶ τοῦ κειμένου ἀραιούνται, τότε προκύπτουσι τὰ ὀνομαζόμενα ἄργα μέλη. Καὶ ἐὰν μὲν ἡ μελωδία κατὰ τὴν σημαντικὴν λέξιν ἔχῃ δύο, ἢ τρία μέτρα ἐν τέσσαρσι χρόνοις τὸ μέτρον, οἱ δὲ ἔχοντες φθόγγοι συλλαβὰς τοῦ κειμένου ἦναι πλειότεροι τῶν μὴ ἔχοντων, τότε προκύπτουσι τὰ πολυσύλλαβα § 183 μέλη. Ταῦτα, ὅταν μὲν οἱ φθόγγοι ἐν τῇ θέσει § 216 σχολ. συνήθως προηγούνται ἄνευ ποιοῦ, ἔπεται ἔπειτα τὸ ποῖον, καὶ τελευταῖον

τὸ γοργόν, τότε λέγονται κυρίως ἀναστασιματαρικόν, ἢ ἀπλῶς ἀναστασιματαρικόν. Ὅταν δὲ τοιαύτη διάκρισις δὲν ὑπάρχῃ, ἢ ἦναι ἀνεπαίσθητος, τὸ δὲ γοργόν συγκριτικῶς πλεονάζῃ, τότε δύναται νὰ λέγηται ἀναστασιματαρικόν [δεύτερον].

ΣΗΜ. Τὸ κυρίως ἀναστασιματαρικόν περιέχεται ἐν τῷ ἀναστασιματαρίῳ, τῷ λεγομένῳ ἀργῷ. Τὰ δὲ ὑπὸ τὸ δεύτερον ἀναστασιματαρικόν ψαλλόμενα ὄρα παράγραφον 179. Τινὰ τοῦ μέλους τούτου, ὡς ἀργαὶ καταβασίαι καὶ ἀργοὶ κανόνες, ὡς τῆς μεγάλης ἐβδομάδος, ἀργὰ καθίσματα, ἀργὰ προσόμοια καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ὀνομάζονται εἰρμολογικὰ ἀργὰ, ἐξ ὧν σύγκειται τὸ ἀργόν εἰρμολόγιον, τὸ ὀνομαζόμενον εἰρμολόγιον τῶν καταβασίων.

§ 178 Ὅταν δὲ ἡ μελωδία ἔχει κατὰ τὴν σημαντικὴν λέξιν μέτρα πλειότερα τῶν δύο καὶ τριῶν, καὶ τὸ μέτρον ἔχει χρόνους πλειότερους τῶν τεσσάρων, οἱ ἔχοντες φθόγγοι συλλαβὰς τοῦ κειμένου ἦναι ὀλιγώτεροι τῶν μὴ ἐχόντων, ὁπότε καὶ αἱ συλλαβαὶ τοῦ κειμένου εἶναι σπάνιαι, τότε προκύπτουσι τὰ ὀνομαζόμενα χασμωδικὰ μέλη § 183. σημ. καὶ ἐὰν μὲν τὸ κλάσμα ἦναι πλεόν τοῦ γοργοῦ, τότε προκύπτει τὸ στιχηρικόν μέλος. Ἐὰν δὲ τὸ γοργόν πρὸς τὸ κλάσμα ὑπερπλεονάζῃ, ὥστε νὰ καταντᾷ συχνόν, συνεπισύρον τὸ μὲν δίγορον μετρίως, τὸ δὲ τρίγορον σπανίως, τότε προκύπτει τὸ καλοφωνικόν. Ἐὰν δὲ τὸ κλάσμα πρὸς τὸ γοργόν ἦναι ὡς ἔγχεστα ἰσάριθμον, τότε προκύπτει τὸ παπαδικόν.

ΣΑΜ. Ἐκ τῆς ἀναλογίας τοῦ κλάσματος πρὸς τὸ γοργόν τὰ πολυσύλλαβα καὶ τὰ ὀλιγосύλλαβα ἔχουσι μεταξὺ των σχέσεις κατὰ τὰ ἐξῆς μέλη. Ἔχουσι σχέσιν τὰ εἰρμολογικὰ πρὸς τὰ καλοφωνικὰ, τὰ κυρίως ἀναστασιματαρικὰ πρὸς τὰ στιχηρικά καὶ τὰ δεύτερα ἀναστασιματαρικὰ πρὸς τὰ παπαδικὰ. Τὰ δύο πρῶτα ἔχουσι πλεονάζον τὸ γοργόν, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἐσπευσμένα, τὰ δύο δεύτερα ἔχουσι πλεονάζον τὸ κλάσμα, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι βραδέα, καὶ τὰ δύο τρίτα ἔχουσι καὶ τὸ

κλάσμα καὶ τὸ γοργὸν ὡς ἔγγιστα ἰσάριθμα μεταξὺ τῶν, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἄνετα. Ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης τὸ ἀναστασιματικὸν καὶ τὸ στιχηρικὸν ὀνομάζονται κοινῶς στιχηρὰ καὶ, μερικῶς δὲ τὸ μὲν πρῶτον λέγεται στιχαρικὸν νέον, τὸ δὲ δεύτερον στιχηρικὸν παλαιόν. (α)

§ 179 Μετὰ τῶν ἀνωτέρω μελῶν ψάλλονται τὰ ἐξῆς κείμενα. Τὰ προσόμοια, ἀπόστιχα, τροπάρια, καθίσματα, ὑπακοαί, ἀντίφωνα, κανόνες, εἰρμοὶ, κοντάκια, τυπικά, μακαρισμοὶ καὶ ἄλλα ψάλλονται εἰρμολογικῶς. Τὸ μακάριος ἀνὴρ, στίχοι πολυπλέων, ἀργὰ καθίσματα καὶ ἀργὰ ἀντίφωνα, καταβασαίαι καὶ μεγάλαι δοξολογίαι ψάλλονται μετὰ τοῦ δευτέρου ἀναστασιματικοῦ. Τὰ δοξαστικά, στιχηρά, ἰδιόμελα, εὐ-

(υ) Κατὰ τὰ ἀνωτέρω τὸ παπαδικὸν μέλος εἰς τὰ χασμφοδικὰ κρατεῖ τὸν μέσον ὄρον, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ὅμοιον ἀνθρώπῳ, περιπατοῦντι ἐν ἀρέσει, ἥτοι ἀφίρει τὸν Μουσικὸν καὶ ψάλλῃ ἐν ὑπομονῇ. Δὲν πρέπει δὲ διὰ τῶν πολλῶν γοργῶν καὶ τὸ λειαινῶσιν, ἀφαιροῦντες οὕτω τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀξιοματικὸν αὐτοῦ, τὰ ὅποια φέρουσι τὸν ἀκροατὴν εἰς εὐλάβειαν καὶ κατατάξιν, δι' ἧς καὶ ἐτάχθησαν καὶ ψάλλωνται τὰ χερουδικὰ καὶ κοινωνικά, ὡς μέλη μεγαλοπρεπῆ, ἐν τῷ κυριωτέρῳ καιρῷ τῆς θείας λειτουργίας. Εἰς τοῦτο τὸ μέλος καὶ οἱ Μουσικοὶ χαίρουσι καὶ κάμνωσι τὰς ἐπιδείξεις καὶ δοκίμια αὐτῶν. Τὸ στιχηρικὸν μέλος εἶναι ὅμοιον ἀνθρώπῳ βραδυποροῦντι, καὶ διὰ τοῦτο ἡ χρῆσις αὐτοῦ εἶναι μετρία. Τὸ καλοφωνικὸν εἶναι ὅμοιον ἀνθρώπῳ ταχυποροῦντι, καὶ διὰ τοῦτο δὲν δίδει καιρὸν εἰς τὸν Μουσικὸν καὶ λαμβάνῃ ἀναπνοὴν εὐκόλως. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ γοργῶν καταρτῇ λειον καὶ χαῦνον μέλος, εἶναι ὅμως τὸ ἡδύτατον. Τὸ μέλος τοῦτο ἡ ἐξηγητὴ ἡ Π. Περικέτης δὲν ἀφῆκεν διάδοχόν του. Τὸ παπαδικὸν καὶ τὸ ἀναστασιματικὸν εἶναι τὰ ἐπισημότερα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μέλη.

ἔρχ· τῶν χριστοῦ Γενῶν καὶ τῶν δύο ἄλλων μεγάλων ἐορτῶν ψάλλονται μετὰ τοῦ κυρίως ἀναστασιματारικοῦ. Πολλὰ τῶν ἀναστασιματारικῶν ψαλλομένων, ὡς ἰδιόμελα, ἐωθινὰ, δοξα-
στικά, ὦραι ψάλλονται στιχηραρικῶς. Τὰ ἀνοιξαντάρια, ἀρ-
γὰ κεκρυγάρια, δοξαστικά πολυελέων, πασσαπνοάρια τοῦ ὁρ-
θρου καὶ τῶν αἰνῶν, ἀσμητικά, μνηήματα, χερουδικὰ, κοινω-
νικά καὶ ἄλλα ψάλλονται πηπαδικῶς. Εἰρμοὶ δὲ καὶ ἄλλα¹ διάφο-
ρα ψάλλονται καλοφωνικῶς.

Παρεπόμενα τῶν λοιπῶν.

Τὰ μέλη, θεωρούμενα

§ 180 Κατὰ σύστημα μὲν, εἶναι δίφωνα, τρίφωνα, τρά-
φωνα, πεντάφωνα καὶ ἐπτάφωνα § 48—65, 189.

§ 181 Κατὰ γένος, εἶναι διατονικά, χρωματικά, ἐνερμό-
νια καὶ μικτὰ § 74—80. κατὰ τὰς διατονικάς, χρωματικάς,
ἐναρμονίους καὶ μικτὰς κλίμακας § 24—31, 38, ἐξ ὧν αὖ-
τα διεγείρονται.

§ 182 Κατ' ἦθος, εἶναι διασταλτικὰ, συσταλτικὰ καὶ ἡ-
συχαστικά § 71—73.

§ 183. Κατὰ συλλαβὴν, εἶναι πολυσύλλαβα καὶ ὀλιγосύλ-
λαβα. Καὶ πολυσύλλαβα μὲν εἶναι τὰ περιέχοντα πολλὰς· ἐν
τῷ κειμένῳ αὐτῶν συλλαβὰς, ὡς τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον ἀ-
ναστασιματारικὸν § 177. σημ. ὀλιγосύλλαβα δὲ εἶναι τὰ στι-
χηρικὰ, τὰ πηπαδικὰ, καὶ τὰ καλοφωνικά.

ΣΗΜ. πᾶσα συλλαβὴ τοῦ κειμένου, διαρκοῦσα χρόνους πλείο-
νας τοῦ ἑνός, λέγεται, ὅτι χασμωδεῖ. Διὰ τοῦτο τὰ ὀλιγосύλ-
λαβα δύνανται νὰ λέγονται καὶ χασμωδικὰ.

§ 184 Κατὰ μέγεθος εἶναι μικροέκτατα καὶ πολυέκτατα.
Καὶ μικροέκτατα μὲν εἶναι ὅλα τὰ ἐλλειπτικά § 56. δηλαδὴ
τὰ ἀργοσύντομα εἰρμολογικά καὶ ἀναστασιματारικά τῶν ἡ-
χῶν τοῦ Β'. τοῦ Γ'. καὶ τοῦ Δ'. Ἐκ τῶν ἀργοσυντόμων εἰρμο-

λογικῶν τοῦ Λ Β'. τὰ κατὰ τὸ Λ εα Λ ε, ὡς τὸ «Βοηθὲς καὶ σκεπταστὴς» καὶ ἐκ τῶν κατὰ τὸ Λ εα Λ ε εἰρμολογικῶν, ὡς τὸ «θοῦ κύριε, τὰ τριφωνικά τοῦ Λ Δ', τὰ εἰρμολογικά τοῦ Α', τὰ διφωνικά τοῦ Α'. καὶ τοῦ Λ Α', τοῦ Βαρέος τὰ ἐκ τοῦ Γα πλὴν τῶν στιχηραρικῶν, τὰ ἐκ τοῦ Ζω εἰρμολογικά, ὡς τὸ «αἶνει ἡ ψυχὴ μου» καὶ ἡ μεγάλη δοξολογία τοῦ Δανιὴλ, Καὶ τινὰ παπαδικὰ καὶ καλοφωνικά, ὡς τὸ «φῶς ἱλαρὸν, ἅγιος ἅγιος, τὸν ποιμένα τῶν προβάτων» καὶ ἄλλα.

§ 185 Πολυέκτακτα δὲ εἶναι τὰ ἐκτείνόμενα μέχρι τῆς νήτης, ἔτι καὶ ἐπέκεινα μέχρι τοῦ δις καὶ τρισδιαπασῶν § 66, ὡς εἶναι ὅλα τὰ στιχηραρικά καὶ τὰ πλεῖστα παπαδικὰ καὶ καλοφωνικά. Ἐκ τῶν πολυσυλλάβων δὲ ἐκτείνονται μέχρι τοῦ ὑψηλοῦ Πα τὰ ἀναστασιματικά τοῦ Λ Α'. καὶ τοῦ Λ Β'. Τοῦ Α. αἱ ὡς τὸ «ἔσωσε λαὸν, καὶ τὸ θεῖον καὶ ἄρρητον κάλλος,» καταβασίαι, καὶ τὰ πλὴν τῶν τριφωνικῶν ὅλα τὰ πολυσύλλαβα τοῦ Λ Δ'. Οὕτω καὶ τὸ μακάριος ἀνὴρ, καὶ αἱ μεγάλαι δοξολογίαι καὶ στίχοι πολυελέων.

§ 186 Κατ' ἀγωγὴν, εἶναι σύντομα καὶ ἀργά. Καὶ σύντομα μὲν λέγονται, ὅσα ψάλλονται διὰ τοῦ Γοργοῦ χρόνου, ἥτοι τὰ εἰρμολογικά. Ἀργά δὲ τὰ ψαλλόμενα διὰ τοῦ Ἀργοῦ χρόνου, ἥτοι ὅλα τὰ λοιπὰ, ὡς ἀναστασιματικά, στιχηραρικά, παπαδικὰ καὶ καλοφωνικά.

§ 187 Κατὰ συστατικὸν δὲ, εἶναι, ὅσα ἔχουσιν ἐκείνους, ἢ ἄλλους τῶν ἀρκτικῶν, τῶν δεσποζόντων καὶ τῶν καταληκτικῶν φθόγγων § 204—216 μιᾶς κλίμακος (α).

(α) Τὰ μέλη θεωροῦνται καὶ κατὰ ρυθμόν. Καὶ διὰ τοῦτο εἶναι καὶ ρυθμῶν διαφόρων § 145. σχόλ.

Τὰ ἀνωτέρω παρεπόμενα δὲν ἀναφέρονται παρὰ τῶν Μουσικῶν. Καὶ διὰ τοῦτο λέγουσιν «ἤχος εἶναι ἰδέα μελωδίας, συνισταμένη εἰς τὴν ἔξιν τοῦ γινώσκειν τίνας μὲν τῶν φθόγ-

ΣΗΜ, Πιρέπονται λοιπὸν ἐκάστω τῶν πέντε μελῶν, σύστημα, γένος, ἦθος, συλλαβή, μῆκος, ἀγωγή, ῥυθμὸς καὶ συστατικόν. Τὸ «Τοῦ ἐκ τοῦ λίθου σφραγισθέντος» εἰρμολογικὸν μέλος κατὰ σύστημα μὲν εἶναι τριφωνικόν, κατὰ γένος διατονικόν, κατ' ἦθος δισταλτικόν, κατὰ συλλαβὴν πολυσύλλαβον, κατὰ μῆκος μικροέκτακτον, κατ' ἀγῶγην σύντομον, καὶ συστατικὸν ἔχει ἴσον μὲν τὸν Πα, δεσπόζοντας τοὺς Πα Δι, καταλήξεις ἀτελεῖς μὲν τὸν Δι, ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικάς τὸν Πα. Τὸ οὕτω δὲ προσδιωρισμένον μέλος οἱ παλαιοὶ Μουσικοὶ λέγουσιν ἰδέαν μελωδίας.

Περὶ τῶν ὀκτὼ ἤχων.

§ 188 Καὶ τὰ πέντε δὲ ταῦτα μέλη εἰρμολογικόν, ἀνασχ-

γῶν ἀφετέον, τίνας δὲ παραληπτέον, καὶ ἀπὸ τίτων ἀρ-
κτέον, καὶ εἰς ὅντινα καταληκτέον». Ἀλλὰ διὰ τὰ προσ-
διορισθῇ μέλος ἀκριβῶς, δὲν ἀρχοῦσι μόνον τὰ συστατικά,
α) διότι αὐτὰ, κοινὰ ὄντα εἰς πολλὰ μέλη, ἀορισταίνουσι.
Τὰ κατὰ τὸ $\Lambda\epsilon\alpha\Lambda\epsilon\varsigma$ διφωνικὰ εἰρμολογικὰ καὶ ἀναστασι-
ματαρικὰ τοῦ Β'. ἤχου ἔχουσι μετὰ τῶν τὰ αὐτὰ συστα-
τικά. Τὰ ἀργοσύντομα ἀναστασιματαρικὰ καὶ εἰρμολογικὰ
τοῦ Γ'. ὁμοίως. Τὰ τοῦ βαρέος ὁμοίως. Τὰ αὐτὰ συστα-
τικὰ ἔχει ὁ $\Lambda\pi A'$. εἰς τὰ ἀναστασιματαρικὰ καὶ χασμωδικά.
Ὁ $\Lambda\pi B'$. ὁμοίως. Καὶ πλὴν τῶν τριφωνικῶν εἰς τὰ λοιπὰ
καὶ ὁ $\Lambda\pi A'$. Ὁ δὲ Γ'. ὁ Δ'. καὶ ὁ βαρὺς ἔχει ἕκαστος εἰς τὰ
παπαδικὰ καὶ καλοφωνικὰ τὰ αὐτὰ συστατικά. β) διότι
καὶ κοινὰ ἂν δὲν ἦσαν, πάλιν ἀκριβῶς δὲν ἠδύνατο μό-
νον τῶν ἂν ἀντικατασταίνωσιν ὅλα τὰ παρεπόμενα, ὡς τὴν
ἀγῶγην, τὴν συλλαβὴν, τὸν ῥυθμὸν καὶ τὸ ἦθος· ὅθεν ἂν
νευ τῆς συνδρομῆς ὅλων τῶν παρεπομένων μόνον διὰ τῶν
συστατικῶν μέλος ἐντελῶς τὰ προσδιορισθῇ εἶναι ἀδύνατον.

σιματαρικόν, στιχηραρικόν, παπαδικόν καὶ καλοφωνικόν, συνερχόμενα, συνιστῶσι σύνθετον μέλος, ὅπερ παρὰ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Μουσικῶν ὀνομάζεται ἦχος. Τὸ «Τὰς ἑσπερινάς» εἰρμολογικῶς, τὸ «Τὴν παγκόσμιον δόξαν» ἀναστασιματαρικῶς, τὸ «εἰς τὸ ὄρος τοῖς μαθηταῖς ἐπειγομένοις» στιχηραρικῶς, «τὸ «Θεοτόκε παρθένε» παπαδικῶς, καὶ τὸ «Τὴν σὴν εἰρήνην δὸς ἡμῖν» καλοφωνικῶς. Τὰ πέντε λέγω ταῦτα μέλη συνιστῶσι τὸν Α'. ἦχον (α), ἐκ πέντε τοιούτων συνιστᾶται καὶ ἕκαστος τῶν λοιπῶν ἡχων ἕως τῶν ὀκτώ (θ).

(α) Παρατηροῦμεν λοιπὸν, ὅτι μέλος καὶ ἦχος διαφέρει· διότι ὁ μὲν ἦχος εἶναι, ὡς ἡ γραμματικὴ κλίσις, περιέχουσα τύπους, τὰ δὲ διάφορα μέλη ἐν τῷ ἡχῷ εἶναι ὡς οἱ ἐμπεριεχόμενον ἐν τῇ κλίσει τύποι. Οἱ παλαιοὶ μουσικοὶ λέγουσι τρόπον, εἶδος, καὶ σχῆμα. Ἄν δὲ ἐρούουν διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων τὸ ἀπλοῦν μέλος, ἢ τὸν ἦχον, ἢ ἂν εἶχον, ὡς ἡμεῖς, ἦχους, ἀγροῶ.

(β) Διὰ τοῖς ἦχοι διωρίσθησιν ὀκτὼ, αἷτιον τούτου πρόπει νὰ ἦναι οἱ ὀκτὼ φθόγγοι τοῦ ὀκταχόρδου συστήματος. Ἀναφέρεται καὶ ἔννατος ἦχος ὑπὸ τὸ ὄνομα λέγετος § 128 σχόλ. χωρὶς νὰ συναριθμηθῇ μετὰ τῶν ὀκτῶ. Τοῦτόν τινας ὀνομάζουσι διατονικὸν δεῦτερον (ιδὲ θεωρητικὸν Κρηπίδα), διότι τῷ φθόγῳ τὸ ἐκ τοῦ διατονικοῦ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ § 202 203 προκύπτει μέλος, ἔχει διατονικῶς τὴν δευτέραν τάξιν τοῦ Α'. ἦχου· ἡ δὲ μετὰ τοῦ χρωματικοῦ Β' ἦχου ὁμοίωσις τοῦ λεγέτου εἶναι φαινόμενον. Διότι ἐκτός ἐνός τριχόρδου Βον Γα Δι, κατὰ τὸ ὅποιον ὑπάρχει μεταξύ των ἑμμελείαις, κατὰ τὰ λοιπὰ ἀμφότερα εἶναι ἐκμελέστατοι (διάφοροι) ὡς φαίνεται ἐν τῇ κατ' ἦχον Β' μεγάλῃ δοξολογίᾳ τοῦ Ἰακώβου κατὰ τὸ «εὐλογητὸς εἰ κύριε εὐθεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν» διὰ τοῦτο καὶ οἱ Μουσικοὶ χωρὶς νὰ

§ 189 Οἱ ἦχοι εἶναι περιεκτικοὶ μὲν τῶν ἀνωτέρω πέντε μελῶν, ἀλλὰ ποικίλλονται ἔτι διαφόρως ὡς ἐφεξῆς· α) κατὰ σύστημα ὁ μὲν Α'. ἦχος κατὰ τὰ ἀργοσύντομα εἰρμολογικά, ὡς τὸ «Πεποικιλμένη τῇ θείᾳ δόξῃ, εἶναι τριφωνικός, κατὰ τὰ παπαδικὰ εἶναι τριφωνικός μεθ' ἑπταφωνίας. Κατὰ τὰς ἀργὰς καταβασίας, ὡς τὸ «Ἔσωσε λαὸν» κατὰ τὰ ἐκ τοῦ Πα κκλοφωνικά, ὡς τὸ «Τύπον τῆς ἀγνῆς λοχείας σου» εἶναι τετράφωνος δι' ἑπταφωνίας. Κατὰ τὰ ἐκ τοῦ Κε μέσα § 53 ὡς τὸ «Τὴν γὰρ σὴν μήτρην» ἐπὶ μὲν τὸ ἀνιὸν εἶναι τριφωνικός, ἐπὶ δὲ τὸ κατιὸν τετραφωνικός. Κατὰ τὰ ἀναστασιματικά εἶναι διφωνικός, κατὰ δὲ τὰ «τὸν τάφον σου σωτήρ, καὶ χορὸς ἀγγελικός» εἶναι διφωνικός κατὰ τὸ χρωματικὸν Λε-α Λεες. — Ὁ Β' ἦχος κατὰ τὰ ἐκ τοῦ Πα σύντομα ἀναστασιματικά καὶ ἀργοσύντομα εἰρμολογικά, ὡς τὸ «Βυθοῦ ἀνεκάλυψε πυθμένα» εἶναι τριφωνικός. Κατὰ τὰ ἐκ τοῦ Δι ἀργοσύντομα ἀναστασιματικά, ὡς τὸ «τὸν πρὸ αἰώνων ἐκ πατρὸς γεννηθέντα, καὶ, ὅτε κατῆλθες πρὸς τὸν θάνατον» εἶναι διφωνικός. Κατὰ τὰ ἐκ τοῦ Βου ἀργοσύντομα εἰρμολογικά, ὡς τὸ «στεῖβει θαλάσσης» εἶναι τετραφωνικός. Κατὰ τὰ στιχηρηρικά, κατὰ τὰς ἐκ τοῦ Δι μεγάλας δοξολογίας, ὡς τοῦ Φωκαέως, τὰ ἐκ τοῦ Δι χερουβικά, ὡς τοῦ Π. Πελοποννησίου καὶ τῆς ἑβδομάδος τοῦ Χουρμουζίου, ἥτοι καθ' ὅλα τὰ μέσα μέλη εἶναι δίφωνος καὶ τετράφωνος. Κατὰ τὰς μεγάλας δοξολογίας, ὡς τὴν ἐκ τοῦ Βου τοῦ Ἰακώβου, τὴν ἐκ τοῦ νη·τοῦ Φακαέως, καὶ κατὰ τὰ ἐκ τοῦ Βου χερουβικά, ὡς τὸ μεσαῖον τοῦ Γρηγορίου, καὶ τὰ κοινωνικά, ὡς τὸ «αἰνεῖτε τοῦ Δανιὴλ, εἶναι διφωνο-νοτετράφωνος μεθ' ἑπταφωνίας. Κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ παπαδι-

---

παρασυρθῶσιν ἐκ τῆς παιρομένης ὁμοιότητος καὶ ὄνομα μὴ πηραπλήσιον τῷ Β'. ἤχῳ αὐτῷ ἔδοσαν, καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ λύγῳ ποικιλίας εἰς τὸν Δ'. ἤχον κατέταξαν.

καὶ καὶ καλοφωνικά ἐκ τοῦ Πχ κατὰ τὸ $\Lambda\epsilon\chi\epsilon\alpha\Lambda\epsilon\varsigma$ εἶναι ὡς
 δὲ $\Lambda\pi$ Β', ἤγουν τριφωνοεπτάφωνος. Ὁ Γ' ἤχος κατὰ τὰ πολυ-
 σύλλαβα καὶ στιχηραρικά εἶναι μίγμα διφωνικῶν τριφωνικῶν
 καὶ πενταφωνικῶν μελῶν § 58—62. Κατὰ τὰ καλοφωνικά
 εἶναι τρίφωνος, κατὰ δὲ τὰ παπαδικά εἶναι τρίφωνος μετὰ τε-
 τραφωνίας καὶ ἐπταφωνίας συνήθως ὑπερβατῶν.—548 σημ. Ὁ
 Δ' ἤχος κατὰ τινὰ ἀργοσύντομα εἰρμολογικά, ὡς τὸ «θεῖω καλυ-
 φθεῖς» εἶναι διφωνικός. Κατὰ δὲ τὰ καταλήγοντα καὶ εἰς τὸν
 Πχ, ὡς τὰ πλεῖστα ἀργοσύντομα εἰρμολογικά, τ' ἀναστασι-
 ματαρικά καὶ εἰρμολογικά εἶναι διφωνοτριφωνικός § 63. Κα-
 τὰ τὰ ἐκ τοῦ Βνυ καλοφωνικά, ἥτοι τοῦ λεγέτου, εἶναι διφω-
 νοτετράφωνος. Κατὰ τὰ ἐκ τοῦ Δι παπαδικά, καλοφωνικά
 καὶ ἄλλα εἶναι τετράφωνος μεθ' ἐπταφωνίας. Κατὰ δὲ τὰ χρω-
 ματικά, ὡς ἀπολυτίκια καὶ καθίσματα κατὰ μὲν τὸ «Τὸ φαιδρὸν
 τῆς ἀναστάσεως κήρυγμα καὶ ἄλλα εἶναι διφωνικός, κατὰ δὲ
 τὰ «Κατεπλάγη Ἰωσήφ» τριφωνικός.—Ὁ $\Lambda\pi$ Α' κατὰ τὰ ἐκ
 τοῦ Πχ ἄνευ μὲν ἐναρμονίου φθορᾶς ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ Ζω εἶναι
 τετραφωνοεπτάφωνος, μετὰ τῆς ἐναρμονίου δὲ εἶναι καὶ πεν-
 τάφωνος § 62. Κατὰ τὰ ἐκ τοῦ Κε κατὰ μὲν τὰ μέσχα, ὡς «Χαί-
 ροις ἀσκητικῶν ἀληθῶς» ἀνιόντως μὲν εἶναι τριφωνικός, κατι-
 όντως δὲ τετραφωνικός. Κατὰ δὲ τὰ ἐλλειπτικά, ὡς τὸ «Τῷ
 σωτῆρι Θεῷ» ἀνιόντως καὶ κατιόντως εἶναι διφωνικός § 53.
 σχόλ.—Ὁ $\Lambda\pi$ Β' κατὰ τὰ «Θοῦ κύριε» εἰρμολογικά εἶναι τριφω-
 νικός, ὁμοίως καὶ κατὰ τὰ ἐκ τοῦ Πχ ἀργά, ἀλλὰ ταῦτα καὶ
 μεθ' ἐπταφωνίας. Κατὰ τὰ ἀργοσύντομα εἰρμολογικά, ὡς τὸ
 «ὡς ἐν ἡπείρῳ πεζεύσας ὁ Ἰσραὴλ» εἶναι διφωνικός. Κατὰ δὲ τὸ
 «ρέυσεως ἡμᾶς» εἶναι μεμιγμένος καὶ μετὰ μονοφωνίας § 65.
 — Ὁ βαρὺς ἤχος κατὰ τὰ ἐκ τοῦ Γα πολυσύλλαβα εἶναι τρι-
 φωνικός, κατὰ δὲ τὰ στιχηραρικά εἶναι τετράφωνος μετὰ τρι-
 φωνίας. Κατὰ τὰ ἐκ τοῦ Ζω, ὡς στίχους πολυελέων, μεγά-
 λας δοξολογίας, παπαδικά καὶ καλοφωνικά εἶναι ἐπτάφωνος
 μεθ' ἀνωμάτων διφωνίων, ὡς φερόμενος ἐκ τοῦ Ζω διφωνίχ

ἀνιούση μὲν εἰς τὸν Πα, κατιούση δὲ εἰς τὸν Δι. Κατὰ τὰ ἐκ τοῦ Ζω, τὰ φερόμενα εἰς τὸν Γα, ὡς τὸ «Αἶνει ἡ ψυχὴ μου» εἶναι ἑλλειποτετραφωνικός μετ' ἐναρμονίου τριφωνίας. Κατὰ δὲ τὴν δοξολογίαν τοῦ Ἰακώβου εἶναι ἑλλειποτετράφωνος μετ' ἐναρμονίου τριφωνίας, σπανίως δὲ καὶ μετὰ καθαρᾶς ἑπταφωνίας. Κατὰ δὲ τὴν μεγάλην δοξολογίαν τοῦ Δανιὴλ εἶναι τριφωνικός.— Ὁ $\lambda\pi$ Δ' κατὰ τὸ «ἐξ ὕψους κατήλθες» εἶναι μονοφωνικός μετὰ τριφωνίας § 65. Κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ ἀργὰ καὶ σύντομα εἶναι τετραφωνικός καὶ ἑπταφωνικός § 59.

§ 190 6) Κατὰ γένος οἱ ἤχοι εἶναι, ὡς ἐφεξῆς· ὁ μὲν $\lambda\pi$ Δ' εἶναι ὅλος διατονικός. Ὁ Α' εἶναι διατονικός ἀλλὰ καὶ χρωματικός, κατὰ τὸ «Τὸν τάφον σου σωτήρ». Ὁ Β' ἤχος καὶ ὁ $\lambda\pi$ Β' εἶναι χρωματικοί, ἀλλ' ὁ μὲν Β' εἶναι χρωματικός τὸ πλεῖστον κατὰ τὸ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$. Ὁ δὲ $\lambda\pi$ Β' τὸ πλεῖστον κατὰ τὸ $\lambda\epsilon\chi\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$. Ἀμφότεροι δὲ εἶναι καὶ μικτοὶ καὶ καθαροί. Ὁ δὲ Γ'. (α) ὁ $\lambda\pi$ Α' καὶ ὁ βαρὺς εἶναι καὶ διατονικοὶ καὶ ἐναρμόνιοι· ἐπειδὴ μελωδοῦνται ἐκ κλιμάκων ἢ ἐκ μιᾶς, ὡς ὁ $\lambda\pi$ Δ', ἢ ἐκ δύο, ὡς ὁ Α'. ἐκ μιᾶς διατονικῆς καὶ μιᾶς χρωματικῆς τοῦ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$, ὡς ὁ Β'. ἐκ μιᾶς κατὰ τὸ καθαρὸν $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$, καὶ μιᾶς κατὰ τὸ μικτόν· ὡς ὁ Γ καὶ ὁ $\lambda\pi$ Α. ἐκ μιᾶς διατονικῆς καὶ μιᾶς ἐναρμονίου, ἢ ἐκ τριῶν, ὡς ὁ $\lambda\pi$ Β. μιᾶς κατὰ τὸ καθαρὸν $\lambda\epsilon\chi\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$, μιᾶς κατὰ τὸ μικτόν καὶ μιᾶς κατὰ τὸ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$, καὶ ὁ βαρὺς μιᾶς ἐναρμονίου, καὶ δύο διατονικῶν τῆς τοῦ Ζω καὶ τῆς τοῦ Γα, § 35, ἢ ἐκ τεσσάρων, ὡς ὁ Δ'. ἐκ δύο διατονικῶν καὶ δύο χρωματικῶν.

(α) Ὁ Γ'. ἤχος κατὰ τὰ παπαδικὰ μόνον εἶναι διατονικός, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ εἶναι ἐναρμόνιος. Τὸν «ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος» πολυέλεον ὁ μὲν Χουρμούζιος ἐμέλυσεν ἐναρμονίως, ὁ δὲ Γρηγόριος διατονικῶς· οὕτω μερίζονται καὶ αἱ μεγάλαι δοξολογίαι.

§ 191. Γ) Κατ' ἀγωγὴν σύντομα μέλη οἱ ἦχοι ἔχουσι δι-
πλά· ὁ Β'. καὶ ὁ λ Β'. ἔχουσι τὰ διφωνικά καὶ τριφωνικά αὐ-
τῶν. Ὁ λ Δ'. τὰ τριφωνικά καὶ τετραφωνικά. Καὶ ὁ βα-
ρὺς τὰ ἐναρμόνια καὶ τὰ κατὰ τὸ «αἶνει ἡ ψυχὴ μου» διατο-
νικά (α).

§ 192. Οἱ ὀκτὼ ἦχοι ὀνομάζονται διὰ τῶν τακτικῶν ἀ-
ριθμητικῶν ὀνομάτων Α'. Β'. Γ'. Δ'. λ Α'. λ Β'. καὶ λ Δ'. (πε-
ρὶ τοῦ βαρέος ἰδὲ ἔμπροσθεν) Ἀλληλουχοῦνται δὲ κατὰ προ-
τίμησιν γένους καὶ διὰ τοῦτο πρῶτον μὲν τάσσονται οἱ διατοני-
κοὶ ὁ Α. καὶ ὁ λ Α', δεῦτερον οἱ χρωματικοὶ ὁ Β'. καὶ ὁ λ Β'.

(α) Εἰς ταῦτα προσθετέον καὶ τὰ φθορικά μέλη, δηλαδὴ
τὰ τοῦ πρώτου ἐναρμορίου $\mathcal{S}$, τὰ τοῦ δευτέρου $\mathcal{S}$, τὰ τοῦ
κομμένου $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma^{-\theta\eta}$, καὶ τὰ τοῦ κομμένου $\lambda\epsilon\alpha\lambda\omega\ \chi$
§ 99. σημ., τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἴδια μέλη εἰς ἕνα ἦχον, ἀλ-
λὰ κοινὰ εἰς ὅλους. Εἶναι εἰς τοὺς ἦχους ὡς εἰς ἐδέσματα
ἡδύσματα. Ἡ σύνθεσις τῶν ἦχων ἐκ πολυποικίλων μελῶν
πλουτίζει τοὺς ἦχους τόσον, ὥστε καὶ αἱ διεξοδικώτεραι
ιεραὶ ἀκολουθίαι, ὡς αἱ ἀγρυπνίαι, διεξάγονται ὑφ' ἐκά-
στου ἦχον ὅχι μόνον ἀκορέστως, ἀλλὰ καὶ εὐαρέστως. Τὴν
ἀρετὴν ταύτην τῶν ἦχων ἀν' ἐγίνωσκεν ὁ τοῦ περιωνύμου
Λεσβίου συστήματος ἐφευρετὴς, δὲν ἠθέλει ἐπιχειρήσει δι'
ἀκρωτηριασμοῦ τῶν ἦχων γὰρ δημιουργήσῃ νέους ἦχους (κατ'
αὐτὸν τρόπους) ἱσχροὺς, ὡς μὴ συνισταμένους ἐκ πολλῶν
καὶ ποικίλων μελῶν, μοροτόνους δὲ καὶ μοροτούς, ὡς
συγκειμένους ἕκαστον ἐκ μιᾶς σχεδὸν κλίμακος, ἐξ ὧν προ-
κύπτει κόρος καὶ ἀηδία. Ὁ λόγος τῆς ποικιλίας λύει καὶ
τὴν ἀπορίαν τοῦ Π. Φωκαέως, ὅστις, ἀπορῶν, λέγει «διατὶ
ἐν τῷ Β' ἦχῳ περιέχεται καὶ λ Β'. καὶ τ' ἀνάπαλιν» (ἰδὲ
θεωρητικὸν Κρηπίδα ἐν ἦχῳ Β').

καὶ τρίτον οἱ ἐναρμόνιοι ὁ Γ'. καὶ ὁ βαρὺς (α). Τελευταῖον δὲ ἐπισφραγίζουσιν αὐτοὺς πάλιν διατονικοὶ ὁ Δ. καὶ ὁ $\lambda\pi$ Δ'.

Περὶ τῶν Κυρίων καὶ Πλαγίων ἤχων.

§ 193 Ἡ μὲν προσλαμβανομένη μελωδία § 52 κατέχει τὸ βαρὺ ἄκρον τῆς ἐν τῇ ὀκταχόρδῳ περιεχομένης πενταχόρδου, ἡ δὲ μέση κατέχει τὸ ὀξύ. Καὶ διὰ τοῦτο ἀνὰ πᾶσαν τετραφωνίαν, ἐπὶ τὸ ἀοριστότερον δὲ, ἀνὰ πᾶσαν τετρατονίαν συνδέονται δύο μελωδίαί μίᾳ βαρεῖα καὶ μίᾳ ὀξεῖα.

§ 194 Συνδέονται δὲ διὰ τῆς τετρατονίας ἐν τοῖς ἤχοις μελωδίαί καὶ βαρεῖαι καὶ ὀξεῖαι μετ' ἀλλήλων, ὥς ἐφεξῆς· ἐν μὲν τῷ Α'. ἤχῳ συνδέονται ὀξεῖαι μὲν τὰ ἐκ τοῦ Κε ἀρχόμενα, ὥς τὰ σιχηραρικά, καὶ πολλὰ παπαδικὰ καὶ καλοφωνικά. Ἐν τῷ Β'. ἤχῳ συνδέονται ὀξεῖαι τὰ ἐκ τοῦ Δι, βαρεῖαι δὲ τὰ ἐκ τοῦ Νη, ὥς ἡ ἐν ἤχῳ Β'. ἐκ τοῦ Νη μεγάλη δοξολογία τοῦ Π. Φωκα-

(α) Προετιμήθησαν δὲ οἱ διατονικοὶ ἤχοι ἀπὸ τοὺς τῶν ἁλλῶν γενῶν, ὥς εὐρυχωρότεροι, ὅθεν καὶ εὐκολώτεροι. Οἱ χρωματικοὶ καὶ τελευταῖον οἱ ἐναρμόνιοι ἔπονται, ὥς ἱσχυρότεροι, καὶ διὰ τοῦτο δυσκολώτεροι, § 77,—79 80. Κατὰ τοῦτο λοιπὸν ἔπρεπε καὶ ἐκ τῶν ἀριθμῶν, τοὺς ὁποίους οἱ ἤχοι ἠθέλον λάβει ὡς ὀνόματα, οἱ σημαίνοντες τὴν πρώτην τάξιν τὰ δοθῶσιν εἰς διατονικοὺς, οἱ σημαίνοντες τὴν δευτέραν εἰς χρωματικοὺς, καὶ οἱ σημαίνοντες τὴν τρίτην εἰς ἐναρμονίους. Διὰ τὴν δὲ οἱ ἐκ τοσούτων διατονικῶν κλιμάκων ἀπεργαζόμενοι τοσοῦτοι ἤχοι, προετιμήθησαν ὁ Α'. καὶ ὁ $\lambda\pi$ Α'. αἰτία εἶναι, διότι οὗτοι μελωδοῦνται ἐκ τῆς πρώτης ὀκταχόρδου, ἥτοι τῆς τοῦ Πα, τῆς ὁποίας τὸ ἀπλήχημα ἐδιειγείρεται ἐκ μόνου τοῦ μείζονος τόνου, ὅστις, λέγουσιν, ὑρέθη πρώτος.

έως. Ἐν τῷ Γ'. ἤχῳ συνδέονται ὀξεῖαι μὲν ὅλα τὰ μέλη αὐτοῦ, βαρεῖαι δὲ τὰ κατὰ τὴν ἐναρμόνιον δοξολογίαν τοῦ Χουρμουζίου, ἀρχομένην ἐκ τοῦ Ζω (ταῦτα, ὡς ὁμογενῆ μετὰ τοῦ νέου καὶ παλαιοῦ στιχηραρίου τοῦ Γ'. ἤχου, ὑπάρχουσιν οἰκιοῦτατα ὡς πλάγια μέλη αὐτῶν.) Ἐν τῷ Δ'. ἤχῳ συνδέονται ὀξεῖαι τὰ ἐκ τοῦ Δι. πηπαδικὰ καὶ καλοφωνικά, βαρεῖαι δὲ κατ' αὐτὰ δὲν εἶναι· διότι τὰ στιχηραρικά του εἶναι βαρεῖαι μελωδίαι κατὰ τὰς βαρείας τοῦ Α. ἤχου. Ἐν τῷ λ Α'. συνδέονται ὀξεῖαι μὲν τὰ ἐκ τοῦ Κε ἀργοσύντομα εἰρμολογικά, βαρεῖαι δὲ ἅπαντα τὰ ἐκ τοῦ Πα. Ἐν τῷ λ Β'. βαρεῖαι συνδέονται τὰ ἐκ τοῦ Πα ἀργά, ὀξεῖαι δὲ τὰ ἐκ τοῦ Δι, ὡς ἐπὶ τοῦ Κε, ὡς τὸ «τριήμερος ἀνέστης Χριστέ». Ἐν τῷ βαρεῖ ὀξεῖαι συνδέονται τὰ ἐκ τοῦ Γα, βαρεῖαι δὲ τὰ ἐκ τοῦ Ζω. Ὁ λ Δ'. βαρείας μελωδίας ἔχει τὰς ἐκ τοῦ Νη, ὀξεῖας δὲ κατὰ τετρατονίαν δὲν ἔχει.

ΣΗΜ. Συνδέονται δὲ καὶ κατ' ἄλλας διαφόρους τονίας. Κατὰ διτονίαν μὲν συνδέονται ἐν τῷ Β'. ἤχῳ, ὡς διφώνῳ, βαρεῖαι μὲν μελωδίαι τὰ διὰ τοῦ Πα φθεγγόμενα αὐτοῦ μέλη, ὡς τὸ «βυθοῦ ἀνεκάλυψε πυθμένα» ὀξεῖαι δὲ τὰ διὰ τοῦ Βου ἐπὶ τοῦ Γα, ὡς τὸ «στεῖβει θαλάσσης» Κατὰ τριτονίαν συνδέονται ἐν τῷ λ Β'. βαρεῖαι μελωδίαι τὰ διὰ τοῦ Πα, ὀξεῖαι δὲ τὰ διὰ τοῦ Δι, ὡς τὸ «ὅλην ἀποθέμενοι (α) καὶ ἐν τῷ λ Δ' συν-

---

(α) Κατὰ τὰ ρηθέντα λοιπὸν, εἰς τὸ ἀνωτέρω κατὰ τὸ λ εα λ εε «τριήμερος ἀνέστης Χριστέ» εἰς ὀξεῖαι μελωδίας δυνάμεθα ῥ' ἀναβαίνωμεν ἐκ τῆς κατὰ τὸ λ εχεα λ εε «οὐν πατρι καὶ πνεύματι βαρείας μελωδίας, καὶ τετρατονικῶς καὶ τριτονικῶς. Οὕτω καὶ εἰς τὸ «ὅλην ἀποθέμενοι» καὶ εἰς ἄλλα ἐξ ἄλλων. Παρομοίως δυνάμεθα τὰ καταβαίνωμεν καὶ ἐξ ὀξεῖων μελωδιῶν, ὡς τῆς αὐτῆς μελωδίας «τριήμερος ἀνέστης Χριστέ» πρὸς τὸ «κύριε μέγα καὶ φοβερόν ἐπάρχει» μελωδίας

δέονται βαρεῖαι τὰ διὰ τοῦ Νη ἐπὶ τοῦ Γα, ὡς τὸ «ὕγραν διο-
δεύσας». Οὕτω συνδέονται μελωδίαί καὶ κατὰ πεντατονίαν καὶ
ἐπτατονίαν.

§ 195 Ἐκ τῆς συνδέσεως λοιπὸν ταύτης βλέπομεν, ὅτι ἑ-
καστος τῶν ὀκτῶ ἤχων εἶναι ἠνωμένος με μελωδίας καὶ βα-
ρεῖας καὶ ὀξείας, με περισσοτέρας ἄλλος μὲν με ὀξείας, ὡς ὁ
Α'. ὁ Β'. ὁ Γ' ὁ Δ'. καὶ ὁ βαρύς· ἄλλος δὲ με βαρείας, ὡς ὁ
Λ' Α'. ὁ Λ' Β'. καὶ ὁ Λ' Δ'., Καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὸ μᾶλλον
καὶ ἦττον ὅλοι οἱ ἤχοι εἶναι καὶ κύριοι καὶ πλάγιοι.

§ 196 Καὶ αἱ βαρεῖαι δὲ καὶ ὀξεῖαι μελωδίαί ἔχουσι κλί-
σιν νὰ φέρωνται εἰς τὰ ἀντίθετα αὐτῶν μέρη, κ' ἐκεῖ νὰ ἴ-
στανται, αἱ μὲν πρῶται νὰ ἴστανται ἐν τῷ μέσῳ φθόγγῳ, αἱ
δὲ δεύτεραι ἐν τῷ προσλαμβανομένῳ. Καὶ ἡ ἀναφορὰ δὲ καὶ ἡ
καταφορὰ φαίνονται εὐκρινῶς εἰς τὰ τετράφωνα τοῦ Α' ἤχου.
Εἰς τὸ «Τὴν γὰρ σὴν μήτραν» μέχρι μὲν τοῦ «ἐποίη» τὸ μέλος,
διατρίβον περὶ τὸ Κε Ζω Νη Πα τετράχρδον, εἰς τὸ «σε» (ἐ-
ποίησε, καταβαίνει εἰς τὸν φυσικὸν Πα, ἀφοῦ δὲ καὶ ἐδῶ
διατρίψῃ, ἀνέρχεται καὶ ποιεῖ τὰ αὐτά. Καὶ τὴν μὲν ἀνάβα-
σιν ἀφίνουσιν ἀνώνυμον, τὴν δὲ κατάβασιν ὀνομάζουσι πλα-
γιάζειν, καὶ πλαγιασμόν.

§ 197 Ἰδίως δὲ ὁ πλαγιασμὸς φαίνεται εἰς τινὰς ἀνα-
στασιματαρικὰς θέσεις. Ἐν τῇ θέσει «φθαρῆσαν τοῖς πάθε-
σι» τοῦ ἐν ἤχῳ Δ'. «ὁ διὰ σὲ θεοπάτωρ» ὁ φυσικὸς Πα ἐκ
προσλαμβανομένου μεταβάλλεται εἰς μέσον, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἡ
μελωδία, πλαγιάζουσα, καταλήγει τετρατονίᾳ κατιούσῃ εἰς τὸν
χαμηλὸν Δι εἰς νέον προσλαμβανόμενον. Τὰ αὐτὰ γίνονται δι'

βαρεῖαν. Τοιοῦτον γίνεται καὶ ἐκ τῶν, ὡς τοῦ «τὰ σύμπαρ-
τα σήμερον χαρὰς πληροῦνται, τοῦ Β'. ἤχου πρὸς τὰ ὡς τὸ
«δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ» τοῦ Λ' Β'. (τροπάρια τῶν χριστοῦ
Γεννητῶν) ὧν ἡ χρῆσις γίνεται μόνον, τριτονικῶς.

ἀλλαγῆς φθόγγου εἰς τὸ «ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ Θεὸς ἡμῶν» τοῦ ἐν ἤχῳ Α' «κυκλώσατε λαοὶ Σιών» καὶ εἰς τὸ «καὶ μοχλοὺς σιδηροὺς συνέθλασας» τοῦ ἐν ἤχῳ Β'. «ἠνοίγησάν σοι κύριε» ὁπότε ὁ μὲν Δ'. ἤχος κατέρχεται ὡς εἰς τὸν λ Δ', ὁ Α'. ὡς εἰς τὸν λ Α'. καὶ ὁ Β. ὡς τὸν λ Β'. (α).

§ 198 Ἐκ τοῦ πλαγιασμοῦ τούτου οἱ Μουσικοὶ διαιροῦσι τοὺς ἤχους εἰς κυρίους καὶ πλαγίους. Καὶ κυρίους μὲν ὀνομάζουσι τὸν Α'. τὸν Β'. τὸν Γ'. καὶ τὸν Δ'. πλαγίους δὲ τὸν Ε'. τὸν ς'. καὶ τὸν Η'. Ὀνομάζονται δὲ οὕτως οἱ μὲν Κύριοι· διότι τὰς πλείστας αὐτῶν μελωδίας ἔχουσιν ὀξείας, οἱ δὲ πλάγιοι· διότι τὰς πλείστας ἔχουσιν βαρείας (β). Ὁ δὲ ἑβδομος, ὡς ἔχων τὰς πλείστας μελωδίας ὀξείας, εἶναι μὲν κύριος ἤχος, προσελήφθη δὲ εἰς τοὺς πλαγίους, ὡς ἀντιζύγιον τοῦ Γ'. ἤχου, καὶ ἀντὶ λ Γ'. ὠνομάσθη ἤχος βαρὺς· διότι τὰ παπαδικὰ καὶ

(α) Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ «θεαρχίῳ ρεύματι» ὁ πλαγιασμός φαίνεται καθαρὰ, ὅπου ὁ Α'. καὶ ὁ Β'. πλαγιαζόμενοι τετρατονικῶς, φέρονται εἰς τοὺς πλαγίους τῶν, ὁ μὲν εἰς τὸν λ Α', ὁ δὲ εἰς τὸν λ Β'. § 207. σημ.

(β) Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ μέσου φθόγγου ἡ μελωδία ἄρχεται καὶ πλαγιαζέη, συμπεραίνουσιν οἱ Μουσικοὶ, ὅτι εἶναι ἴδιον τῶν μὲν κυρίων καὶ κατέχωσι τὸν ὀξὺν τόπον τῆς φωνῆς, τῶν δὲ πλαγίων καὶ κατέχωσι τὸν βαρὺν (ιδὲ μέγα θεωρητικόν). Ὁ ὀρισμὸς οὗτος ἦτον μὲν ἀναντηθήρετος, ἐὰν οἱ μὲν κύριοι συνιστῶντο ἐκ μελωδιῶν μόνον ὀξειῶν, οἱ δὲ πλάγιοι ἐκ μόνον βαρειῶν. Ἀλλ' ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω § 195, καὶ οἱ κύριοι εἶναι καὶ πλάγιοι, καὶ οἱ πλάγιοι καὶ κύριοι. Καὶ διὰ τοῦτο προσετέθη καὶ εἰς τοὺς κυρίους καὶ εἰς τοὺς πλαγίους τὸ «πλείστας ἔχουσιν ὀξείας, ἢ βαρείας».

καλοφωνικά αὐτοῦ βασίζονται κατώτατα πάντων τῶν ἤχων, ἡγουν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ Ζω.

§ 199 Δύο ἤχοι εἰς κύριος καὶ εἰς πλάγιος ἠνώθησαν ὑπὸ μίαν ἐπωνομίαν, ἥτοι ὑπὸ ἓν ὄνομα· διότι καὶ αἱ βαρεῖαι καὶ αἱ ὀξεῖαι μελωδίαὶ αὐτῶν εἶναι, ἡ ὁμοίαι· διότι εἶναι ἐκ συμφώνων τῆς αὐτῆς πενταχόρδου, ὡς ὁ Α'. καὶ ὁ λ Α', ὁ Δ'. καὶ ὁ λ Δ', ἡ συγγενεῖς· διότι εἶναι ἐκ συμφώνων πολλῶν μὲν κλίμακων, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ γένους, ὡς ὁ Β'. καὶ ὁ λ Β'. ἐκ χρωματικῶν, καὶ ὁ Γ'. καὶ ὁ Βαρὺς ἐξ ἑναρμονίων (α).

§ 200 Οἱ ὁμώνυμοι ἤχοι συνδέονται μετ' ἀλλήλων διὰ τετρατονίας. Δὲν συνδέονται ὁμῶς καθ' ὅλα τὰ μέλη αὐτῶν, ὡς μὴ ὄντα, τοῦ αὐτοῦ μήκους ἅπαντα, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἐξῆς· ὁ Α'. ἤχος συνδέεται τῷ λ Α'. κατὰ τὰ τετράφωνα αὐτοῦ πρὸς τὰ ἄργα τοῦ λ Α'. ὁ Β'. συνδέεται τῷ λ Β'. κατὰ τὰ ἐκ τοῦ Δι, αὐτοῦ πρὸς τὰ ἄργα τοῦ λ Β'. καὶ ἐὰν ὁ Β'. ὑποτεθεῇ, τεθειμένος ἐπὶ τοῦ Δι, ὁ λ Β'. ὑποτίθεται τεθειμένος ἐπὶ τοῦ Νη, ἐὰν ἐπὶ τοῦ Κε, ὁ λ Β'. ἐπὶ τοῦ Πα, καὶ ἐὰν ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ Ζω, ὁ λ Β'. ἐπὶ τοῦ Βου (β). ὁ Γ'. ἤχος συνδέεται τῷ Βαρεῖ καθ' ὅλα αὐτοῦ τὰ μέλη πρὸς τὰ παπαδικὰ καὶ καλοφωνικά τοῦ βρεός. Καὶ ὁ Δ'. συνδέεται τῷ λ Δ'. κατὰ τὰ παπαδικὰ, καλοφωνικά καὶ τινὰ ἄλλα ἐκ τοῦ Δι ἀρχόμενα πρὸς τὰ πλὴν τῶν τριφωνικῶν λοιπὰ μέλη τοῦ λ Δ'.

Σύστασις τῶν ἤχων κατὰ τοὺς ψαλμωδοὺς (γ).

§ 201 Συνιστῶσι δὲ καὶ οἱ Ψαλμῶδοι καὶ τοὺς Κυρίου καὶ

(α) Οἱ μουσικοὶ Ἕλληνες ὀνομάζουσι τοὺς πλαγίους τῶν συνθέτως διὰ τῆς ὑπὸ προθέσεως, λέγοντες δώριον ὑποδώριον, λύδιον ὑπολύδιον, φρύγιον ὑποφρύγιον· διὰ τῆς ὑπὲρ δὲ τοὺς ὀξεῖς ὑπερδώριον, ὑπερλύδιον καὶ ὑπερφρύγιον. Ἐκ τούτων δὲ φαίνεται ὅτι εἶχον τρεῖς τάξεις ἤχων.

(β) Ὁ δ'. ἤχος συνδέεται τῷ λ Β'. καὶ τριτορικῶς § 194 σημ. σχόλ.

(γ) Παλαιοὺς ἐκκλησιαστικοὺς μουσικοὺς.

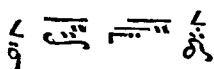
τοὺς Πλαγίους ἤχους ἐπὶ τῆς 17ης ὀκταχόρδου κατὰ τετρατονικὴν διάστασιν τῶν ὁμωνύμων ἤχων, τάσσοντες τοὺς μὲν κυρίους εἰς τοὺς ὀξείας τῆς φωνῆς τόπους, ἀρχομένους ἐκ τοῦ Γα μέχρι τοῦ ὑψηλοῦ Ζω, τοὺς δὲ πλαγίους εἰς τοὺς βαρεῖς, ἀρχομένους ἐκ τῶν κατωτέρω τοῦ Γα μέχρι τοῦ φυσικοῦ Ζω § 67. Καὶ ὁ μὲν Β'. ἤχος, τασσόμενος ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ Ζω, ὁ $\lambda\pi$ Β'. τάσσεται ἐπὶ τοῦ Βου, ἄκρων ἀμφοτέρων τῆς Βου Γα Δι Κε Ζω τετρατονίας. Ὁ Α'., τασσόμενος ἐπὶ τοῦ Κε, ὁ $\lambda\pi$ Α'. τάσσεται ἐπὶ τοῦ Πα, ἄκρων τῆς Πα Βου Γα Δι Κε τετρατονίας. Ὁ Δ'., τασσόμενος ἐπὶ τοῦ Δι, ὁ $\lambda\pi$ Δ'. τάσσεται ἐπὶ τοῦ Νη. Ὁ Γ'. ἐπὶ τοῦ Γα, ὁ δὲ βαρὺς ἐπὶ τοῦ Ζω, ἄκρων τῶν Δι Γα Βου Πα Νη, καὶ Γα Βου Πα Νη Ζω τετρατονιῶν, ὥς

$\lambda\pi$	$\lambda\pi$	$\lambda\pi$	$\lambda\pi$	$\lambda\pi$	$\lambda\pi$	$\lambda\pi$
ἤχος Βαρ.	ἤχος Δ.	ἤχος Α.	ἤχος Γ.	ἤχος Δ.	ἤχος Α.	ἤχος Β.
$\lambda\pi$	$\lambda\pi$	$\lambda\pi$	$\lambda\pi$	$\lambda\pi$	$\lambda\pi$	$\lambda\pi$

(α) Ἡ ἀλληλουχία τῶν ἤχων πρῶτον μὲν τῶν διατονικῶν τοῦ Α'. καὶ τοῦ $\lambda\pi$ Α', ἔπειτα τῶν χρωματικῶν τοῦ Β', καὶ τοῦ $\lambda\pi$ Β', ἀκολουθῶς τῶν ἐναρμονιῶν τοῦ Γ. καὶ τοῦ Βαρέος, καὶ τελευταῖον τὸ Δ'. καὶ τὸ $\lambda\pi$ Δ' § 192, συνάδουσα μετὰ τῆς ἀλληλουχίας τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις τῇ Παρακλητικῇ, τῷ Τριψδίῳ καὶ τῷ Πεντηκοσταρίῳ ὅτι ἡ ἤχων, εἶναι κατονική. Ἡ δὲ κατὰ τοὺς Ψαλμοδοὺς ἀλληλουχία κατὰ τὴν ἀνωτέρω ὀκταχόρδον, παραβαλλομένη μετὰ τῆς κατονικῆς, εἶναι διάφορος· διότι προηγούνται ἤχοι χρωματικοὶ πρὸ διατονικῶν ὁ Β'. καὶ ὁ $\lambda\pi$ Β'. πρὸ τοῦ Α', καὶ τοῦ $\lambda\pi$ Α', οὗτοι πάλιν πρὸ διατονικῶν τοῦ Δ'. καὶ τοῦ

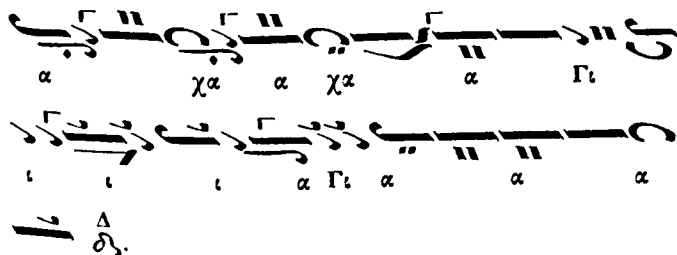

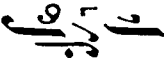
ξως αταλας, διεγειρομένης ἐκ μόνου τοῦ μείζονος, συνέστησαν τὸν Δ'. ἤχον. Ἐπὶ τοῦ τρίτου φθόγγου τοῦ Βου, μελωδουμένου διὰ τῆς λαλας, διεγειρομένης ἐκ τοῦ μείζονος καὶ ἐλάσσονος μὲν συνέστησαν τὸν Λέγετον (διατονικὸν Β'. ἤχον), ἐκ τοῦ ἐλαχίστου δὲ καὶ μείζονος τὸν Β'. ἤχον (χρωματικόν). Ἐπὶ τοῦ τετάρτου τοῦ Γα, μελωδουμένου διὰ τῆς λαλα, διεγειρομένης ἐκ τοῦ μείζονος, ἐλάσσονος καὶ ἐλαχίστου συνέστησαν τὸν Γ'. ἤχον. Ἐπὶ δὲ τοῦ πέμπτου τοῦ Δι, μελωδουμένου διὰ τῆς αγια, διεγειρομένης ἐκ τοῦ μείζονος, ἐλάσσονος, ἐλαχίστου καὶ πάλιν μείζονος (α), συνέστησαν τὸν Δ'. ἤχον, ὡς γίνεται φανερόν καὶ ἐκ τῶν μαρτυριῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν δευτέρα δεικνύει τόνους δύο, ἡ τρίτη τρεῖς, καὶ ἡ τετάρτη τέσσαρας διὰ τὴν ὑπερκειμένην ὑψηλὴν, ὡς

§ 203 Καὶ ἐκ τῶν λέξεων ααλας, λαχεαλας, αλααλας λααγιε, μελωδουμένων κατὰ τοὺς αὐτοὺς διατονικοὺς, τινῶν δὲ καὶ κατὰ τοὺς χρωματικοὺς καὶ ἑναρμονίους τόνους, γνωρίζομεν, ὅτι συνιστῶνται καὶ οἱ πλάγιοι ἤχοι εἰς τῆς αὐτῆς πενταχόρδου τοὺς φθόγγους, θεωρουμένου ἐπὶ τὸ κατιόν, ὡς

(α) Τὸ ἐξῆς ἀπήχημα τοῦ Δ'. ἤχου μελωδεῖται διὰ τῶν τεσσάρων τούτων τόνων τῆς διαφορουμένης πενταχόρδου, ὡς

ἐφεξῆς. Ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἐπὶ τὸ κατιὸν φθόγγου τοῦ Γα, μελωδουμένου διὰ τῆς αα^αες, διεγειρομένης ἐκ τοῦ τεταρτημορίου συνιστᾶται ὁ βαρὺς ἦχος. Ἐπὶ τοῦ τρίτου φθόγγου τοῦ Βου, μελωδουμένου διὰ τῆς αε^αα^αες, διεγειρομένης ἐκ τοῦ μείζονος καὶ ἐλάσσονος μὲν, συνιστᾶται πάλιν ὁ λέγετος, ἐκ δὲ τοῦ ἐλαχίστου, τριημιτονίου καὶ τεταρτημορίου, συνιστᾶται ὁ $\frac{\lambda}{\pi}$ Β'. (α) Ἐπὶ τοῦ τετάρτου τοῦ Πα, μελωδουμένου διὰ τῆς αα^αα^αες, διεγειρομένης ἐκ τοῦ ἐλαχίστου καὶ ἐλάσσονος, συνιστᾶται ὁ $\frac{\lambda}{\pi}$ Α'. Καὶ ἐπὶ τοῦ πέμπτου τοῦ Νη, μελωδουμένου διὰ τῆς αε^αα^αι, διεγειρομένης ἐκ τοῦ μείζονος, ὁ $\frac{\lambda}{\pi}$ Α'.

(α) Τὸ αα^αες καὶ τὸ αε^αα^αες λοιπὸν κατὰ τοὺς διατορικὸς τόνους εἶναι διατορικὰ, καὶ σημαίνουναι τὸν λέγετον ἦχον, κατὰ δὲ τοὺς χρωματικὸς εἶναι χρωματικὰ, καὶ σημαίνουναι τὸ μὲν αα^αες τὸν Β'. ἦχον, τὸ δὲ αε^αα^αες τὸν $\frac{\lambda}{\pi}$ Β'. Καὶ τὸ αα^αες κατὰ μὲν τὸ τεταρτημόριον ἀπὸ τοῦ Γα εἶναι ἐναρμόριον, διατορικὸν δὲ εἶναι κατὰ τοὺς τοῦ λέγετου τόνους τὸν μείζονα καὶ τὸν ἐλάχιστον Δι Γα Βου, ὁμοίους τοῖς ἐκ τοῦ Ζω τοῦ Βαρέος Ζω Νη Πα (ιδεῖ ἀπληγήματα τοῦ λέγετου καὶ τοῦ Βαρέος), δι' οὗ καὶ οὗτος δύναται γὰρ συνιστᾶται, ὅπου καὶ ὁ λέγετος, ἦχον ἐπὶ τοῦ βου.

Περὶ συστατικῶν.

§ 204 Τὰ συστατικά εἶναι τέσσαρα, ἴσον, ἀπήχημα, δεσπόζοντες καὶ καταλήξεις. Τὸ ἀπήχημα καὶ αἱ καταλήξεις λέγονται γνωριστικά, διότι ἐκ τούτων εὐθὺς ὁ ἦχος γνωρίζεται.

§ 205 Τὸ ἴσον, ἡ βάσις εἶναι τόπος τῆς φωνῆς § 67 ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸ μέλος, τιθέμενον, ὑψώνεται μέχρι τοῦ ὑψηλοῦ Πα § 68. Κατὰ τοῦτο λοιπὸν ἕκαστον μέλος βασίζεται κάτω τοῦ ὑψηλοῦ Πα τόνους τέσους, ὅσοι εἶναι οἱ συνιστῶντες τὸ μῆκος αὐτοῦ (τοῦ μέλους).

§ 206 Ὅθεν οἱ ἦχοι κατὰ τὰ διάφορα τὸ μῆκος μέλη αὐτῶν βασίζονται καὶ διαφόρως ὥς, ἐφεξῆς. Ὁ βαρὺς ἦχος κατὰ τὴν μεγάλην δοξολογίαν τοῦ Δανιὴλ, ἔχων μῆκος διτονίας, βασίζεται κάτω τοῦ ὑψηλοῦ Πα ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ Ζω. Ὁ Α' κατὰ διὰ τοῦ Κε φθεγγόμενα, ἦτοι, μέσα, ἡ τετράφωνα, καὶ ὁ λ Α' κατὰ τὰ διὰ τοῦ Κε δηλαδή κατὰ τὰ ἀργοσύντομα εἰρμολογικά βασίζονται ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ Κε. Ὁ Β'. ἦχος καὶ ὁ Δ' κατὰ τὰ διὰ τοῦ Δι αὐτῶν, ὁ Δ' καὶ κατὰ τὰ ἀργοσύντομα εἰρμολογικά, καὶ ὁ λ Β' κατὰ τὰ λ α λ ε ς, βασίζονται ἐπὶ τοῦ Δι. Ὁ Α' καὶ ὁ Δ' κατὰ τὰ ἀναστασιματικά, ὁ λ Δ' κατὰ τὰ τριφωνικά, ὁ βαρὺς κατὰ τὰ μικροέκτατα καὶ στιχηρικά καὶ ὁ Γ' καθ' ὅλα αὐτοῦ τὰ μέλη, ἐπὶ τοῦ Γα. Ὁ λέγετός κατὰ τὰ παπαδικὰ καὶ καλοφωνικά, ἐπὶ τοῦ Βου. Ὁ Α' καὶ ὁ Β' κατὰ τὰ τριφωνικά, καὶ ἐκ τούτου Πα πιπαδικὰ καὶ καλοφωνικά, ὁ Δι κατὰ τὰ στιχηρικά, καὶ ὁ λ Α' καὶ ὁ λ Β' κατὰ τὰ ἀργά, τὰ ἐκ τοῦ Πα, ἐπὶ τοῦ Πα. Ὁ λ Δ' κατὰ τὰ πλὴν τῶν τριφωνικῶν λοιπὰ αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ Νη. Καὶ ὁ βαρὺς κατὰ τὰ παπαδικὰ καὶ καλοφωνικά, καθὼς καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐναρμόνιον δοξολογίαν τοῦ Χουρμουζίου, ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ Ζω, διότι οἱ ἦχοι οὗτοι ἔχουσιν ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ Πα κάτω μῆκος τριτονίας, τετρατονίας, καὶ τὰ λοι-

πὰ μέχρως ὀκτατονίας καὶ ἐννεατονίας, ὡς ἐν τῷ ἐξῆς πίνακι.

Δι Κε Ζω Νη Πα Βου Γα Δι Κε Ζω Νη Πα

Ζω Νη Πα Βαρύς

Κε Ζω Νη Πα Α'. λ Α'.

Δι Κε Ζω Νη Πα Β'. Δ'. λ Β'.

Γα Δι Κε Ζω Νη Πα Α'. Γ'. Δ'. λ Δ'. Βαρ.

Βου Γα Δι Κε Ζω Νη Πα Λέγετος

Πα Βου Γα Δι Κε Ζω Νη Πα Α'. Β'. Δ'. λ Α'. λ Β'.

Νη Πα Βου Γα Δι Κε Ζω Νη Πα λ Δ'.

Ζω Νη Πα Βου Γα Δι Κε Ζω Νη Πα Βαρύς.

§ 207 Ἐπὶ τοῦ πίνακος βλέπομεν ὅτι μέλη τινὰ τῶν ἡ-
χων δὲν βασιζοῦνται ἐπὶ τῶν φθόγγων, δι' ὧν καὶ φθέγγονται,
ἀλλὰ δι' ἄλλων, τὸ ὁποῖον λέγεται μετὰθεσις, ἡ ἐκμέλεια
ἴσου, καθὼς λέγομεν καὶ ἐκμέλειαν φθορᾶς § 131. Κατὰ με-
τάθεσιν τὸ μέλος φθάνει ἰσοδυνάμως μέχρι τοῦ ὑψηλοῦ Πα,
ὡς κοινῆς συγκορυφώσεως § 68. Τὰ ἀργοσύντομα τοῦ Δ'. ἤχου,
βασιζόμενα ἐπὶ τοῦ Δι, κατὰ μετὰθεσιν ἔχουσι τὸν Ζω αὐτῶν
εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὑψηλοῦ Πα. Καὶ τὰ ἀναστασιματαρικὰ δὲ τοῦ
Α'. ἤχου, βασιζόμενα ἐπὶ τοῦ Γα, ἔχουσι ἰσοδυνάμως τῷ
ὑψωλῷ Πα τὸν ὑψηλὸν Νη εἰς τὸ «ἐν τῷ κεκραγέει με πρὸς
σὲ «τοῦ κατευθυνθήτω» ὁμοίως καὶ περὶ τῶν τριφωνικῶν τοῦ
 λ Δ'. καὶ ἄλλων.

ΣΗΜ. Ἐν τῷ «θεαρχίῳ ναύματι» ὁ Α'. ἤχος διὰ νὰ κατα-
βῇ ἤτοι πλαγιάσῃ εἰς τὸν λ Α'. ἐπὶ τοῦ Πα, πρέπει, καθὼς
στιχηραρικῶς, οὕτω καὶ ἀναστασιματαρικῶς νὰ βασιζῇται
τετρατονία ἀνιούσῃ ἐπὶ τοῦ Κε, ὡς καὶ ὁ Β'. ἤχος διὰ νὰ πλα-
γιάσῃ εἰς τὸν λ Β'. Ὅθεν καὶ ὁ Α'. καὶ ὁ Β'. ἤχος ἐκ τοῦ
Κε δὲν πρέπει νὰ ὑφόνωνται (ἤτοι νὰ ὀρθιάζωσιν), εἰμὴ ἰσο-
δυνάμως τῷ ὑψηλῷ Πα.

§ 208 Τὰ δὲ πλεῖστα μέλη βασιζοῦνται ἐπὶ φθόγγων, δι'
ῶν καὶ φθέγγονται, τὸ ὁποῖον λέγεται ἐκμέλεια ἴσου. Τὰ πο-

λυέκτατα μέλη βασίζονται ἐμμελῶς, ἐκτὸς τῶν διὰ τοῦ Βου παπαδικῶν καὶ ἄλλων τοῦ Β'. ἤχου, τὰ ὅποια δὲν βασίζονται ἐμμελῶς, ἐκτὸς τῶν διὰ τοῦ Βου παπαδικῶν καὶ ἄλλων τοῦ Β'. ἤχου, τὰ ὅποια δὲν βασίζονται ἐπὶ τοῦ Βου, ὡς τὰ τοῦ Λεγέτου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Πα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βασίζονται τὰ παπαδικὰ καὶ ἄλλα ἐκ τοῦ Πα τοῦ π Β'.

§ 209 Τὰ ἐπτάφωνα μέλη, ὡς τὰ τοῦ Α'. ἤχου, τοῦ π Α' καὶ τοῦ π Β'. ἐκ τοῦ προσλαμβανομένου αὐτῶν τοῦ Πα, ἴστανται ἕως τῆς νήτης των τοῦ ὑψηλοῦ Πα. Τὰ δὲ τοῦ π Α' καὶ τοῦ Βαρέος δὲν ἴστανται ἕως τῆς νήτης αὐτῶν ὁ μὲν ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ Νη, ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ Ζω, ἀλλ' ἀναβαίνουντι ἕως τοῦ ὑψηλοῦ Πα ὁ μὲν π Α'. φθόγγον ἓνα, ὁ δὲ Βαρὺς δύο, καὶ διὰ τοῦτο βασίζονται κάτω τοῦ φυσικοῦ Πα ὁ π Α'. ἐπὶ τοῦ Νη, ὁ δὲ Βαρὺς ἐπὶ τοῦ Ζω, ἀλλὰ δὴ ὀκτατονία κατιούση κάτω τοῦ ὑψηλοῦ Πα ὁ εἷς, καὶ ἐννεατονία ὁ ἕτερος. Τὰ τῆς ἐν ἤχῳ Β' ἐκ τοῦ Νη μεγάλης δοξολογίας τοῦ Θ Φωκαεῶς «εὐλογητὸς εἰ κύριε διδάσκόν με» μὴ ὑπερβαῖνον τὴν νήτην αὐτοῦ, δύναται νὰ βασίζηται κατὰ μετὰθεσιν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ Πα, οὕτω καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

§ 210 Ἡ εἰς τὸν ἴσον ἐπιστοφὴ τῆς μελωδίας εἶναι ἀπαράιτητος· διότι, δοθέντος τοῦ ἴσου, ἡ ἀκοὴ κρατεῖ τρόπον τινα λογαριασμόν. Καὶ διὰ τοῦτο περιμένει τὴν ἐπιστροφὴν τῆς μελωδίας πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ὅθεν ἤρχησε, καὶ τοιαῦτα μέλη εἶναι τὰ λείστα. Ἐξαίρουνται δὲ μέλη τινὰ, λήγοντα ἄνω, ἢ κάτω τοῦ ἴσου των, ἢ ἐν ἀρχῇ αὐτῶν, ἢ ἐν τέλει.

§ 211 Ἐν ἀρχῇ μὲν λήγουσι τὰ τριφωνικὰ τοῦ Α'. ἤχου εἰς τὸν Δι, ἀντὶ τοῦ Πα, τὰ ἐναρμόνια τοῦ Γ'. ἤχου εἰς τὸν Πα ἀντὶ τοῦ Γα, τὰ ὡς τὸ νεκρώσιμον τρισάγιον τοῦ π Β'. εἰς τὸν Δι ἀντὶ τοῦ Πα τὰ ὡς τὸ αὖ τοῦ παραδόξου θαύματος τοῦ π Α'. εἰς τὸν Βου ἀντὶ τοῦ Νη, καὶ τὰ τριφωνικὰ τοῦ π Α'. εἰς τὸν Γα ἀντὶ τοῦ Νη.

§ 212 Ἐν τέλει δὲ τὸ «ἅγιος ἅγιος» λήγει εἰς τὸν Βου ἀντὶ τοῦ Δι. Τὸ «τὸν τὸ δεσπότην καὶ ἄρχιερέα» εἰς τὸν Πα ἀντὶ τοῦ Ζω. Τὰ ἀναστασιματικά τοῦ Δ' εἰς τὸν Βου ἀντὶ τοῦ Πz, καὶ ἄλλα ἄλλως.

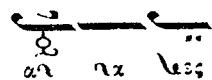
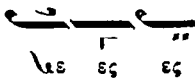
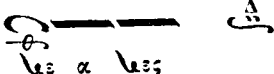

§ 213 Τὰ διάφορα ἴσz τῶν διαφόρων εἰς ἕκαστον ἦχον μελῶν συνδέονται εἰς τὸ κεντρικὸν ἴσον αὐτῶν διὰ συνθέντου χαρακτῆρος πλησίον τῆς πρωτομαρτυρίας τοῦ ἤχου, ὅτε σημαίνει, τὸ ἀπήχημα, ἢ ὁ στίχος νὰ καταλήγῃ εἰς αὐτήν. Ὅθεν, ὅταν μὲν ἡ πρωτομαρτυρία τοῦ ἤχου γράφηται μόνη, σημαίνει τὸ ἀπήχημα, ἢ ὁ στίχος νὰ καταλήγῃ εἰς τὸ κεντρικὸν ἴσον τοῦ ἤχου, ὅταν δὲ πλησίον αὐτῆς ᾖ καὶ σύνθετος χαρακτήρ ἀνιῶν ἢ κατιῶν, τότε σημαίνει νὰ καταλήγῃ ἄνω, ἢ κάτω τοῦ κεντρικοῦ ἴσου. Καὶ οὕτω μὲν Βου $\overline{\text{—}}$ σημαίνει νὰ καταλήγῃ δύο φθόγγους ἄνω, ἢ διτονία, ἥτοι εἰς τὸν Δι, ὡς τὸ «τὴν τιμιωτέραν τῶν χερουβὶμ, καταβυσσίαν τοῦ π Β'», ἢ οὕτω $\text{δ}_\lambda \overline{\text{—}}$ νὰ καταλήγῃ εἰς τὸν Βου, ὡς τὸ «ὦ τοῦ παρὰ δόξου θαύματος» τοῦ π Δ'. ἢ οὕτω $\text{δ}_\lambda \overline{\text{—}}$ νὰ καταλήγῃ διτονίᾳ κατιούσῃ εἰς τὸν Βου, ὡς τὸ «θαλάσσης τὸ ἐρυθραῖον πέλαγος» ἢ οὕτω $\text{γ} \overline{\text{—}}$ νὰ καταλήγῃ εἰς τὸν Πα, ὡς Γ'. ἤχος. Οὕτω δὲ $\text{π} \overline{\text{—}}$ σημαίνει νὰ καταλήγῃ τριτονίᾳ ἀνιούσῃ εἰς τὸν Δι, ὡς τὸ νεκρώσιμον τρισάγιον τοῦ π Β'. ἢ οὕτω $\text{δ}_\lambda \overline{\text{—}}$ (α) νὰ καταλήγῃ εἰς τὸν Γα, ὡς τὰ τριφωνι-

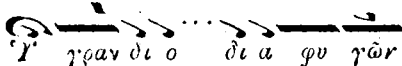

(α) Οὕτω μὲν $\text{δ}_\lambda \overline{\text{—}}$ ἡ μαρτυρία αὕτη δεικνύει τὴν μετάθεσιν τοῦ ἴσου τριφωνικῶς πληρέστατα. Καὶ διὰ τοῦτο αἱ λοιπαὶ μαρτυρίαι πρέπει νὰ ᾖναι φυσικαὶ ὡς $\text{δ}_\lambda \overline{\text{—}}$

καὶ τοῦ $\frac{\lambda}{\pi}$ Δ'. ἢ οὕτω $\frac{\pi}{9}$ νὰ καταλήγῃ εἰς τὸν Δι, ὡς τὰ ἀργουσύντομα τοῦ Α'. ἤχου. Οὕτω δὲ $\frac{\lambda}{\pi}$ 9 νὰ καταλήγῃ τετρατονία ἀνιούσῃ εἰς τὸν Κε, ὡς τὰ ἀργουσύντομα εἰρμο-
λογικά τοῦ $\frac{\lambda}{\pi}$ Α'. Οὕτω δὲ $\frac{z}{\pi}$ νὰ καταλήγῃ ἑπτα-
τονία ἀνιούσῃ εἰς τὸν ὑψηλὸν Ζω, ὡς τὸ ἐν ἤχῳ Βαρεῖ ἄξιον
ἐστί.

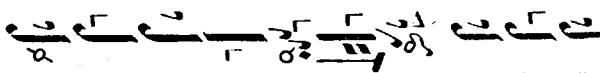
Περὶ ἀπήχημάτων.

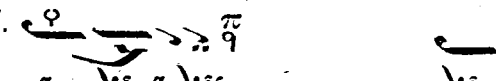
§ 214 Τὸ ἴσον, μελωδούμενον διὰ τῶν πολυσυλλάβων λέξεων ὡς ὑπάρχουσιν ἐν τῇ διαφορουμένῃ πενταόρδῳ § 78. ὀνομάζεται ἀπήχημα. Εἶναι δὲ τὸ ἀπήχημα μέλος μικρὸν προ-
παρασκευασμένον κατὰ τὴν ψαλθισομένην μελωδίαν. Μελω-
δεῖται δὲ διὰ τῶν πολυσυλλάβων τούτων, ἢ ἀκεραίων, ἢ συγ-
κεκομμένων. Ἄν δὲ ὑπάρχωσι στίχοι, ἀνακληροῦσιν αὐτοὶ τὸ
ἀπήχημα.

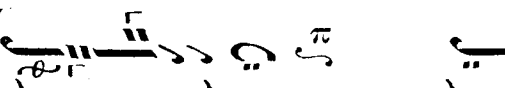
ἤχος Α'.
αλ αλ λες; λες ες ες
ἤχος Β'.
λες α λες; λες ε

 Ὅταρ δὲ παρ' αὐτῇ
λαμβάνῃ καὶ τὸ ἐξῆς σημείον ὡς τοῦτο συνειθίζεται, τό-
τε αἱ λοιπαὶ μαρτυρίαι μαρτυροῦνται διὰ τοῦ γράμματος τῆς
ἀποστάσεως, ἥτοι τοῦ Γα, διὰ τῆς ποιότητος δὲ διὰ τῆς ἐκ τοῦ
 ὡς ὅποτε
υ γραρ δι α φυ ρωρ
συνγρότως ἐνεργεῖται καὶ μετάθεσις τοῦ ἴσου, καὶ φθορά.

ἦχος Γ'.
 α α α α α α

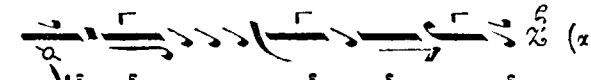
ἦχος Δ'.
 α γι α α α γι α

ἦχ. λ A'.
 α α α α α

ἦχ. λ B'.
 α ε χ ε α α α

ἦχ. Βαρ.
 α ε ε ε α α α

ἦχ. λ Δ'.
 α α Γι ε α ε ε ε

Λέγεται (α)
 α ε ε ε ε

(α) Ἐκτός τῶν ἀνωτέρω ἀπηχημάτων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα, ὡς φαίνονται ἐν ἐκτίσει ἐν τῷ μεγάλῳ θεωρητικῷ. Προσέτι πολλὰ πολλῶν παλαιῶν Μουσικῶν μελοποιήματα ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς, τὰ ἀπηχήματα προσηρημένα, ἐν οἷς καὶ τὸ κεκραγάριον τοῦ λ A', τοῦ δὲ λ B'. τὸ κεκραγάριον, τὸ δόξα καὶ τὸ πᾶσα προή (ἀναστασιματικῶς). Ἔτι τὰ εἰς ἦχον Δ'. ἀργὰ κεκραγάρια καὶ ἄλλα· ἐκ δὲ τῶν ὑπερωτέρων ἔχομεν τὸ «ἦ· ἡρετίσω» Γεωργίου τοῦ Κρητός.

Περὶ δεσποζόντων καὶ καταλήξεων.

§ 215 Οἱ δεσποζόντες εἶναι φθόγγοι δύο, ἢ τρεῖς, τῶν ὁποίων αἱ ποιότητες ἐπικρατοῦσιν εἰς τὴν μελωδίαν, ἥτις χρί-
ρει νὰ διατρέβῃ εἰς αὐτοὺς, ἢ νὰ ἄπτηται αὐτῶν συχνά. Οἱ δὲ
φθόγγοι, ἐξ ὧν ἡ μελωδία εἶναι διαβατική (περαστική), ὀνο-
μάζονται ὑπερβάσιμοι.

§ 216 Αἱ καταλήξεις εἶναι τῶν θέσεων (α) ἀποπερατώ-
σεις, αἵτινες διακροῦνται εἰς ἀτελεῖς, ἐντελεῖς καὶ τελικάς.
Καὶ ἀτελεῖς μὲν εἶναι αἱ φέρουσαι εἰς μελωδίαν, ἀνήκουσαν
εἰς κόμματα καὶ ὑποστιγμάς. Ἐντνλεῖς εἶναι αἱ φέρουσαι εἰς
μελωδίαν, ἀνήκουσαν εἰς κῶλα, ἢ ἄνω τελείας καὶ εἰς τελείας.
Τελικαὶ δὲ εἶναι, ὅταν ἡ μελωδία τελειώσῃ, καὶ ἄρχηται ἐκφώ-
νησις ἰσρέως.

ΣΗΜ. Δεσποζόντες διὰ τὰ πολυέκτατα κυρίως εἶναι ὁ προσ-
λαμβανόμενος, ὁ μέσος καὶ ἡ νήτη § 41. Οἱ αὐτοὶ φθόγγοι
γίνονται καὶ καταλήξεις, ὁ προσλαμβανόμενος γίνεται κα-
τάληξις καὶ ἀτελής καὶ ἐντελής καὶ τελική. Ὁ μέσος γίνεται
ἀτελής καὶ ἐντελής, ἡ δὲ νήτη ἀτελής. Ὅταν δὲ ἡ μελωδία
ἐξέρχεται αὐτῆς, τότε αὐτὴ (ἡ νήτη) γίνεται καὶ ἐντελής. Κα-
ταχρηστικῶς δὲ εἰς τὰ χασμωδικὰ κατάληξις γίνεται καὶ πᾶς
φθόγγος, κατ' ἐξοχὴν δὲ ὁ φυσικὸς Δι.

(α) *Θέσιν εἰ Μουσικοὶ ἐννοοῦσι μελωδίαν ἐνδὸς μέτρον
ἢ τὸ ποτὶν δύο. Περίοδον δὲ, μελωδίαν μέτρων πολλῶν, ἢ
δύο τοῦλάχιστον (Μ. Θεωρητ.) Μεταξὺ δὲ τῶν θέσεων καὶ
περιόδων διακεκριμένα εἶναι ἡ γινομένη εἰς τὰ παπαδικὰ
ἐν ἀρχῇ τῶν χερουβικῶν κατὰ τὸ ἄρθρον οἱ, τελευτῶσα ἐν
τῇ πρωτομαρτυρίᾳ, ἐπέχουσα τόπον προοιμίου, καὶ ὀνομα-
ζομένη παρακλητική, γίνεται δὲ ἡ παρακλητικὴ καὶ ἐν ἀρ-
χῇ τῶν κοινωρικῶν αἰρεῖται καὶ ἄλλῶν.*

Διφωνικῶς

Τριφωνικῶς

Δεσπόζ. ἀτελ. ἐντελ. τελ.

Δεσπόζ. ἀτελ. ἐντελ. τελ.

Δ Β Δ Β Δ Δ

Π Δ Δ Π Π

ΣΗΗ. Ὁ Β'. ἤχος κατὰ τὰ διφωνικά ἔχει μέλος ἱλαρὸν, χα-
ρίεν καὶ ἐμπαθῶς κεντητικόν. Φθορὰν δέχεται τὴν τοῦ λει-
χεα λεις καὶ τὴν τοῦ λειναλω ἐμμελῶς.

§ 220 Ὁ Γ'. ἤχος διὰ τὰ πολυσύλλαβα καὶ στιχηρακικὰ
αὐτοῦ ἔχει κλίμακα τὴν 15^{ην} ὀκτάχορδον ἐναρμόνιον Πα Βου
Γα Δι Κε Ζω Νη Πα. Δεσπόζοντας ἔχει Πα Γα Κε. Κατάλη-
ξεις ἀτελ. Κε (α) ἐντελ. Πα. καὶ Τελικὴν Γα. Διὰ δὲ τὰ παπαδικὰ
καὶ καλοφωνικά ἔχει κλίμακα τὴν πρώτην τετράχορδον, ἐπα-
ναλαμβανομένην, ὡς

κτλ. καὶ ἀποτελοῦσαν τὴν βομβώδη τριφωνίαν § 48. σημ.
Ἀγαπᾷ δὲ τὸν ὑπὸ τὸ ἴσον τοῦ ἤχου φθόγγον διὰ διέσεως.

ΣΗΜ. Ὁ Γ'. ἤχος ἔχει μέλος κλαυθμηρὸν μὲν κατὰ τὰ
ἐναρμόνια, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι διεγερτικὸς λυπηρῶν αἰσθη-
μάτων. Κατὰ δὲ τὴν τριφωνίαν εἶναι διεγερτικὸς εἰς ὀργήν.
καὶ ὀρμήν. Φθορὰν δέχεται τὸ μὲν λεια λεις ἐμμελῶς, τὸ δὲ
λειχεα λεις ἐμμελῶς.

§ Ὁ Δ'. ἤχος διὰ μὲν πᾶ παπαδικὰ, καλοφωνικά καὶ με-
γάλας δοξολογίας, ἦτοι διὰ τὰ ἐκ τοῦ ἁγία, ἔχει κλίμακα

(α) Ἀτελής κατάληξις σπαρίως γίνεται καὶ ὁ Νη. Κατὰ
δὲ τὰ «τὴν ὠραιότητα τῆς παρθενίας σου» ἀτελής κατάληξις
γίνεται ὁ Δι.

τὴν ὀγδόην ὀκτάχορδον, ἡγουν τὴν τοῦ Δι, Δι Κε Ζω Νη Πα Βου Γα Δι. Διὰ δὲ τὰ εἰρμολογικὰ καὶ λοιπὰ μέλη τοῦ Λε- γέτου ἔχει τὴν 18^{ην} ὀκτάχορδον, ἥτοι τὴν τοῦ Βου Γ'α-Δρ-Κε Ζω Νη Πα Βου § 33. σχόλ.

Κατὰ τὸ παλαιὸν καὶ νέον στιχηράριον εἰρμολογικῶς

δεσπόζ. ἀτελ. ἐντελ. τελ. δεσπόζ. ἀτελ. ἐντελ. τελ.

Π Β Δ Δ Π Β Β Β Δ Β Δ Β Β (α).

ΣΗΜ. Ο Α' ἦχος κατὰ τὸ ἄγιν ἔχει μέλος πανηγυρικόν, κατὰ τὸ ὑποῖον δέχεται φθορὰν καὶ τὸ λααλαε, καὶ τὸ λα- χεαλαε, ἐμμελῶς. Κατὰ τὸν πρωτολέγετον ἔχει μέλος ἱκα- νῶς ἀρέσκον. Κατὰ δὲ τὰ εἰρμολογικὰ τέρπει χαριέστατα, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι πολὺ εὐχρηστος (5).

§ 222 'Ο λ Α' ἔχει κλίμακα, τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ ὁ Α'. ἡγουν τὴν τοῦ Πα. Ἡ διαφορὰ τοῦ Α' καὶ τοῦ λ Α' κατὰ τὰ παπδικὰ εἶναι μικρὰ, κατὰ δὲ τὰ εἰρμολογικὰ, τὰ ἀνα- στασιματικὰ τὰ στιχηρικὰ καὶ τὰ καλοφωνικὰ εἶναι με- γάλῃ· διότι ὁ λ Α' κἀμνει πολλὴν ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ Ζω χρῆσιν τῆς ὑρέσεως, δι' ἧς προκύπτουσι τὰ πεντάρωνα μέλη § 62, Ἐκ τούτου δὲ ὁ λ Α' ὑπάγεται ἐν μέρει καὶ εἰς τοὺς ἐναρ- μονίους ἤχους.

Ἀναστασιματικῶς

Εἰρμολογικῶς

(α) Καταλήγουσι δὲ καὶ εἰς τὸν Πα ἐκ τῶν εἰρμολογι- κῶν τὰ μὲν ἀργὰ ἐντελῶς, τὰ δὲ σύντομα ἀτελῶς.

(β) Τὰ κατὰ τὸ «Κατεπλήγη Ἰωσήφ» καθίσματα ἔχου- σι κλίμακα τὴν μικτὴν τοῦ λαχεαλαε. Τὰ κατὰ τὸ «ἀνα- δλίψασαι τοῦ τάφου, ὁ ὑψωθείς ἐν τῷ σταυρῷ, ταχὺ προ- κατάλαβα, ἀπολυτίκια καὶ κοινάκια ἔχουσι τὴν τοῦ λαα- λαε, Καὶ διὰ τοῦτο ἔχουσι καὶ τὰ κατ' αὐτὰς συστατικά. ὅρα ἤχους Β' καὶ λ Β'.

Δεσπόζ. ἀτελ. ἐντελ. τελ. Δεσπόζ. ἀτελ. τελ. τελ.

Π Δ Κ Κ Η Κ Δ Π Κ Ν Κ Ν Κ Κ

ΣΗΜ. Ὁ λ Α'. ἀγαπῶν τὴν ἐναρμόνιον φθορὰν ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ Ζω, ἔχει μέλος κατηφές, θρηνώδες καὶ πλήρες οἴκτου καὶ ὀδυρμοῦ, ἐπομένως εἶναι κατανυκτικὸς, καὶ ψυχαγωγεῖ παρηγορητικῶς.

§ 223 Ὁ λ Β'. ἔχει κλίμακα τὴν τρίτην ἐκτάχορδον τὴν τοῦ λ α. § 106. Πα Βου Γα Δι Κε Ζω Νη Πα. Ἄλλὰ συχνότερον μεταχειρίζεται τὴν κατὰ τὸ λ α. μικτήν. (α) Διὰ δὲ τὰ κατὰ τὸ «ὁ σταυρὸς σου κύριε» εἰρμολογικὰ ἔχει τὴν τοῦ λ α.

Ἀναστ. καὶ εἰρμολ. κατὰ τὸ θ εἰρμ. κατὰ τὸ θ

Δεσπόζ. ἀτελ. ἐντελ. τελ. Δεσπόζ. ἀτελ. ἐντελ. τελ.

Π Δ Δ Π Π Β Δ Κ Δ Β Δ

ΣΗΜ. Ὁ λ Β', καταλήγων μὲν εἰς τὸ λ α. κατὰ τὸν προσλαμβανόμενον, ἀποτελεῖ τὴν περιπαθῶς γοητευτικὴν μελωδίαν, καταλήγων δὲ εἰς τὸ λ α. ἀποτελεῖ τὴν θάμβος, φόβον καὶ τὰ παραπλήσια ἐμπιοῦσαν μελωδίαν § 19. Διὰ τοῦτο ὁ ἦχος οὗτος εἶναι ἐπιτήδειος εἰς συμπάθειαν καὶ ἔλεος, εἰς ὑψηλὰς καὶ θείας μελέτας, καὶ εἰς ᾄσματα ἐπικήδεια. Ἡ παρέχουσα δὲ ἑαυτὴν φθορὰν εἰς ἄλλας μελωδίας,

(α) Ἡ ἐκ τῆς καθαρᾶς, ἢ μικτῆς κλίμακος τοῦ λ α. μελωδία, θεωρουμένη ἐπὶ τῇ βαρῇ, καταβαίνει διατονικῶς μέχρι τοῦ Νη καὶ Ζω χωρὶς ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ Πα τῇ τεθῇ διατονικῇ φθορᾷ. Χωρὶς φθορὰν καὶ λόβον ὁμοίως μελωδοῦνται καὶ αἱ μικταὶ κλίμακες τοῦ κορυμμένου λ α. καὶ τοῦ δευτέρου ἐναρμονίου, ὅταν ὑψώνωνται ἐκ τοῦ Δι μέχρι τοῦ ὑψηλοῦ Νη, καὶ πάλιν ἐπιστρέφουσι.

μελωδία, λαμβάνει καὶ αὐτὴ φθορὰν τὸ μὲν $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ καὶ τὸ διατονικὸν γένος κατὰ τὴν μικτὴν κλίμακα ἐμμελῶς. Ἄλλως δὲ τόσον τὸ διατονικὸν γένος, ὅσον καὶ τὸ ἐναρμόνιον λαμβάνει ἐμμελῶς.

§ 224. Ὁ Βαρυς ἤχος διὰ μὲν τὰ παπαδικὰ καὶ καλοφωνικὰ ἔχει κλίμακα τὴν 47^η, ἥτοι τὴν τοῦ Ζω, Ζω Νη Πα Γου Γα Δι Κε Ζω, διὰ δὲ τὰ στιχηρὰ ἔχει τὴν τοῦ Γα, Κατὰ δὲ τὰ εἰρμολογικὰ καὶ ἀναστασιματικὰ ἔχει κλίμακα τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ ὁ Γ', ἀλλὰ μὲν ὕφεσιν καὶ δίεσιν ὀξυτέρως Πη Βου Λα Δι Κε Ζω Νη Πα,

Ἀναστασιματικῶς καὶ εἰρμολογικῶς κατὰ τὸ
Δεσπόζ. ἀτελ. ἐντελ. τελ.

Γ Δ Ζ' Γ Δ Γ(α) Γ

ΣΗΜ. Ὁ Βαρυς κατὰ τὰ ἐναρμόνια εἰρμολογικὰ καὶ ἀναστασιματικὰ εἶναι εὐθυμῶς. Κατὰ δὲ τὰ διατονικὰ ἐκ τοῦ Ζω εἶναι ἡδονικός. Φθορὰν δέχεται τὴν μὲν ἐναρμόνιον ἐμμελῶς, καθὼς καὶ τὸ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\omega$ ἐπὶ τοῦ ὕψηλου Πα. Ἀλλὰ καὶ τὸ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$ ἐπὶ τοῦ Ζω διὰ τὸ τρίχορδον Βου Γα Δι τὸ $\lambda\epsilon\alpha\lambda\epsilon\varsigma$, πληροῦτον τοῦ διατονικοῦ Ζω Νη Πα=Βου Γα Δι § 60 (6).

§ 225. Ὁ λ Δ'. ἤχος ἔχει κλίμακα τὴν πρώτην ὀκτάχορδον ἥτοι τοῦ Νη Νη, Πα Βου Γα Δι Κε Ζω Νη δι' ὅλα αὐτοῦ τὰ μέλη, ἐν οἷς συνειθίζει τὸν Ζω δίεσιν. Δεσπόζοντας ἔχει τοὺς Νη, Βου, Δι. Καταλήξεις δὲ τοὺς αὐτοὺς, ἀτελεῖς μὲν τοὺς Δι

(α) Σπαιρίως ἀτελῶς μὲν εἰς τὸν Νη, ἐντελῶς δὲ καὶ ἀτελῶς καὶ εἰς τὸν Πα. Κατὰ τὰ ἐναρμόνια ἀρχόμενος ὁ ἤχος οὗτος ἀγαπᾷ τὰ φέρηται εἰς τὸν βου, ἢ εἰς τὸν Ζω.

(β) Περί τοῦ πρωτοβαρέος ὅρα § 64.

Βου, Νη, ἐντελείς τοῦς Νη, Λι, καὶ τελικάς τὸν Νη (α).

Σημ. Ὁ $\lambda \pi \Delta$: ἔχει μελωδίαν βομβώδη καὶ ἡγεμονικὴν. Καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἐπιτήδειος εἰς ἄσματα προξενούντα οὐδασμόν, κατάνυξιν, ἀλλὰ καὶ ἐνθουσιασμόν. Φθοράν δὲ δέχεται τὴν τοῦ $\lambda \epsilon \chi \epsilon \alpha \lambda \epsilon \iota \varsigma$ καὶ τοῦ κομμένου $\lambda \epsilon \alpha \chi \omega$ ἐμμελῶς (β).

Πρακτικὸν μέρος.

§ 226 Τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς μουσικῆς περιέχει τὴν μελοποιῖαν καὶ τὴν ῥυθμοποιῖαν, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον περὶ τῆς πρώτης γίνεται ἐνταῦθα λόγος § 145. σχόλ.

§ 227 Ἡ μελοποιῖα § 1 σχόλ. εἶναι δύναμις κατασκευαστικὴ μελῶν, τῆς ἀκρωμένοις ἀρεσκόντων. Κατασκευάζομεν δὲ μέλος πρῶτον μὲν συνιστῶντες αὐτὸ κατὰ τοὺς κανόνας, οἵτινες εἶναι οἱ ἑξῆς.

§ Ἡ λῆψις, ἥτοι νὰ εὐρίσκωμεν τὸ πόθεν ν' ἀρχώμεθα, ἤγουν ἐξ ὑπατρειδοῦς, ἢ μεσοειδοῦς, ἢ νητοειδοῦς § 67 φθόγγου.

§ 299 Ἡ εὐθεΐα (φορὰ) ἥτοι τὸ ν' ἀναβαίνωμεν μετὰ συνεχῶν φθόγγων, ὡς ϕ —————

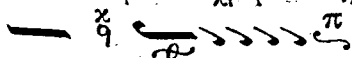
§ 230 Ἡ ἀνακάμπτουσα, ἥτοι νὰ καταβῇ μετὰ συνεχῶν ὡς $\phi \searrow \searrow \searrow \searrow$ (γ).

(α) Εἰς δὲ τὰ κατ' ἐπίρροιν μοροφωνίας § 65, ὡς τὸ ἐπεγράψης σήμερον, καὶ «ὦ τοῦ παραδόξου θαύματος» ἔχει δεσπόζοντα καὶ καταλήξεις καὶ τὸν φυσικὸν Πα.

(β) Τὰ πρᾶσδόμοια τῶν ἡχῶν πλὴρ τοῦ Γ' καὶ τοῦ Βα-ρέος εἶναι πανηγυρικά. Καὶ διὰ τοῦτο εὐχρηστα εἰς χαρμωσύνας ἐορτάς.

(γ) Ἡ εὐθεΐα (ἢ ἀνάβασις) καὶ ἡ ἀνακάμπτουσα (ἢ κατὰβασις) ἔχουσιν ἑκατέρα εἰς ἑκαστον μελοποίημα φθόγγους

§ 231 Ἡ περιφερὴς, ἥτοι ν' ἀναβαίνωμεν διατονικῶς, νὰ καταβαίνωμεν δὲ χρωματικῶς, ὡς

§ 232 Ἡ πλοκὴ, ἥτοι ν' ἀναβαίνωμεν ὑπερβατῶς, ὡς ἡ ὑπερβατὴ παραλλαγή § 125.

§ 233 Ἡ πετεία, ἥτοι ἡ ἐπανάληψις ἑνὸς φθόγγου, γινόμενη πολλάκις, ὡς

§ 234 Ἡ τονή, ἥτοι ἡ διάρκεια καὶ διαιτριβὴ ἑνὸς φθόγγου, μάλιστα δεσπύζοντος, ἐπιτεινομένη μέχρις ἐξαπλῆς. Καὶ τέλος ἡ σιωπή.

ΣΗΜ. Τὴν εὐθεΐαν, τὴν ἀνακάμπουσιν καὶ τὴν περιφερῆ ὀνομάζουσιν ἀγωγὴν. Τὴν ἀγωγὴν, τὴν πλοκὴν, τὴν πετεΐαν καὶ τὴν τονήν, ἅτινα εἶναι ἡ ἀπεργασία τοῦ μέλους, ὀνομάζουσι χρῆσιν. Το ἐφαρμόζειν ἀλλήλοις τοὺς φθόγγους. τὰ γένη, τοὺς ἤχους καὶ τοὺς τόπους τῆς φωνῆς λέγεται μίξις. Τὴν λῆψιν, τὴν χρῆσιν καὶ τὴν μίξιν οἱ Μουσικοὶ Ἕλληνες ὀνομάζουσι μέρη τῆς Μελοποιΐας.

235. Δεύτερον δὲ κατασκευάζομεν μέλος, πλατύνοντες αὐτὸ διὰ τῶν ἐξῆς πέντε σχημάτων, τῆς μεταβολῆς, τῆς παλλιλλογίας, τῆς ἐπαναλήψεως, τῆς μιμήσεως καὶ τῆς ἀποδόσεως.

§ 236 Ἡ μεταβολὴ εἶναι ὁμοιόν τι εἰς ἄλλο ἀνόμοιον, ὡς σύστημα εἰς ἄλλο σύστημα, γένος εἰς ἄλλο γένος, ἀγωγὴ χρόνου καὶ μέλους εἰς ἄλλον χρόνον καὶ μέλος κτλ.

§ 237 Ἡ παλλιλλογία εἶναι νὰ ποιῶμεν ἀνάβασιν, ἢ κα-

ισαρίθμους, δηλαδὴ ὅσους ἢ πρῶτη, τόσους καὶ ἡ δευτέρα. Διότι μιᾷ κλίμακος ὅσους βαθμοὺς (σκαλοπατήματα) ἀναβαίνωμεν, εἶναι ἀνάγκη καὶ τόσους νὰ καταβαίνωμεν.

τάβησιν τῆς μελωδίας διὰ τὰς αὐτὰς θέσεις. Οὕτω Πέτρος ὁ Πελοποννήσιος εἰς τὸ κοινωνικόν «ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλλαγαμῶ» κατ' ἀρχὰς ἀναβαίνει ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ Νη μέχρι τοῦ φυσικοῦ Δι διὰ παλιλλογίας. Εἰς δὲ τὸ «ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ» ἐν ἡχῳ βαρεὶ κατὰ μὲν τὸ «ἐπεφάνη» μεταχειρίζεται παλιλλογίαν δις, κατὰ δὲ τὸ «ἡ σωτήριος» τὴν μὲν πρώτην παλιλλογίαν δις, τὰς δὲ δύο ἐφεξῆς παλλάκις.

§ 238 Ἡ ἐπανάληψις εἶναι τὸ νὰ μεταχειρίζωμεθα ἐπὶ τῶν αὐτῶν τόνων ἐκ δευτέρου μίαν θέσιν, ἢ ὁλόκληρον περίοδον μελωδίας, καθὼς μάλιστα συνειθίζεται εἰς τὰ μαθήματα καὶ κρατήματα τῶν παλαιῶν Μουσικῶν. Μετεχειρίσθη δὲ τὴν ἐπανάληψιν καὶ ὁ πρωτοφάλτης Ἰωάννης ἐν ἀρχῇ τοῦ κρατήματος τοῦ δοῦσα τοῦ εἰς ἡχον Α'. πολυελέου. Τὸ φῶς ἱλαρὸν, τὸ συνειθισμένον» ἄξιον ἐστίν», καὶ ἄλλα μελωδοῦνται κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ἐπαναλήψεως.

§ 239 Ἡ μέμησις εἶναι νὰ μιμώμεθα τὰ νοούμενα διὰ τοῦ μέλους, μελίζοντες δι' ὁξείας μελωδίας μὲν ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια νοεῖται τι ὕψος, ὡς οὐρανός, ὄρος, διὰ βαρείας δὲ μελωδίας, ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια νοεῖται τι χαμηλόν, ὡς γῆ, ἄβυσσος, ἄδης, καὶ διὰ τερπνοῦ μὲν μέλους ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια νοεῖται τις χαρὰ ὡς παράδεισος, νίκη, διὰ σκυθρωποῦ δὲ, εἰς τὰ ὅποια νοεῖται τις λύπη, ὡς θάνατος, καταδίκη κτλ.

§ 240 Ἡ ἀπόδοσις εἶναι νὰ μελίζωμεν τὰ τέλη τῶν περιόδων τοῦ κειμένου μὲ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐντελῆ κατάληξιν. Εἰς τὸ «τὰς ἐσπερινὰς ἡμῶν εὐχὰς» ἡ «ἄγιε κύριε «ἡ ἄφροσιν ἁμαρτιῶν καὶ ἡ ἐν κόσμῳ τὴν ἀνάστασιν», λεγόμενα σημαντικαὶ λέξεις, τελευτῶσι μὲ μίαν κατάληξιν. Μὲ μίαν κατάληξιν ἐμέλισεν ὁ Π. Πελοποννήσιος τὸ «προσάχοντες» καὶ τὸ «μέριμναν» εἰς τὰ χερουβικά αὐτοῦ, καθὼς καὶ πολλοὶ ἄλλοι καὶ ἄλλα.

ΣΗΜ. Τῆς σημαντικῆς λέξεως ἡ μελωδία ἐκτείνεται εἰς ἐν μέτρον μὲν ἐν δυσὶ χρόνοις διὰ τὰ εἰρημολογικά, εἰς δύο δὲ,

ἢ τρία μέτρα ἐν τέσσαρσι χρόνοις διὰ τ' ἀναστασιματικά, καὶ εἰς περισσώτερά διὰ τὰ χασμωδικά. Εἶναι δὲ μέτρον, ἡ μέλος ἑμμετρον ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου οἱ χαρακτῆρες περιορίζονται ὑπὸ δύο καθέτων γραμμῶν | ———— |

⏏ | ———— | Τὸ δὲ ἑμμελὲς μάκρος τῆς συλλαβῆς κυ καὶ ρι τῆς σημαντικῆς λέξεως «κύριε» ἀρχόμενον καὶ παῦον μὲ τὸ μέτρον, λέγεται μέλος δι' ἐμφάσεως, ἡ μέλος ἐμφαντικόν.

Μουσικὴ στιχίς.

§ 241. Αἱ καταλήξεις ἀτελεῖς, ἐντελεῖς καὶ τελικαὶ § 246 θεωροῦνται ἐν τῇ στιχίῃ τοῦ κειμένου, ὡς ἐφεξῆς. Ἐπειδὴ ἐν τῷ κειμένῳ τῶν χερουβικῶν καὶ κοινωνικῶν δὲν εὗρίσκειται στιγμὴ τελεία, ἀλλὰ μόνον ὑποστιγμαί, γίνονται αἱ μὲν ἐντελεῖς καταλήξεις εἰς τὰς ὑποστιγμάς, αἱ δὲ ἀτελεῖς εἰς τὰ τέλη τῶν λέξεων (ἐξ ὧν πολλαὶ συνδέονται μεταξὺ τῶν ἀνευ καταλήξεως, ὡς τὸ «τριάδι τὸν τρισάγιον, ὕμνον προάδοντες» ἐν τῷ κατ' ἤχον Δ'. χερουβ. κῶ τῆς ἑβδομάδος) καὶ ἡ τελικὴ εἰς τὸ τέλος εἰς τὸ ἀλληλουίζ.

§ 242 Τὰ αὐτὰ ἀκολουθοῦσι καὶ εἰς τὰ, ὡς τὸ «ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα» μὲ πολὺ κείμενον, κοινωνικά. Ὅταν ὅμως τὰ μελῆ τῶν χερουβικῶν ᾖναι ἐκτεταμένα, τότε συγχωρεῖται νὰ γίνωνται ἐντελεῖς καταλήξεις εἰς πᾶσαν λέξιν· ἔτι καὶ ἐντὸς τῆς συλλαβῆς, ὡς εἰς τὸ ἐν ἤχῳ Α'. «αἰνεῖται» τοῦ Δανιήλ, τὸ ὅποιον ποιεῖ κατάληξιν ἐντελῇ εἰς τὴν συλλαβὴν «ου» ἐκ τῶν οὐρανῶν. Αἱ δὲ ἀτελεῖς καταλήξεις γίνονται κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ Μελοποιοῦ. Καὶ περὶ τῶν σριχηραρικῶν καὶ κκλοφωνικῶν ὁμοίως.

§ 244 Εἰς ἰδιόμελον δὲ τὰς μὲν ἐντελεῖς καταλήξεις ποιοῦμεν εἰς τὰς τελείας καὶ μέσας στιγμάς, τὰς δὲ ἀτελεῖς εἰς ὑποστιγμάς. Οὕτε ὅμως ὅπου ὑπάρχει συνεχῶς τελεία, ὡς τὸ

«Βηθλεὲμ ἐτοιμάζου» ἕως τὸ «ἡ σκιά παρέδραμε» πρέπει νὰ ποιῶμεν μόνον ἑντελεῖς καταλήξεις, χωρὶς νὰ μεσολαβῶσι καὶ ἀτελεῖς, οὔτε ὅπου συνέχονται ὑποστιγμαί, ὡς τὸ «τῆν τῶν ἰχθύων ἄγρην» (δοξαστικὸν τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου) πρέπει νὰ ποιῶμεν μόνον ἀτελεῖς χωρὶς νὰ μεσολαβῶσι καὶ ἑντελεῖς. Τὸ ἐξῆς δόξα τοῦ αὐτοῦ Ἀποστόλου ἔστω πρᾶδειγμα εἰς στιγματισμὸν ἰδιομέλων.

§ 244 «Τὸν κήρυκα τῆς πίστεως, καὶ ὑπρέτην τοῦ λόγου, Ἀνδρέαν εὐφημήσωμεν. Οὗτος γὰρ τοὺς ἀνθρώπους, ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀλίσυει. Ἀντὶ καλάμου τὸν σταυρὸν, ἐν ταῖς χερσὶ διακρατῶν, καὶ ὡς σπαρτιδὸν χαλῶν τὴν δύναμιν, ἐπανάγει τὰς ψυχὰς ἀπὸ τῆς πλάνης τοῦ ἐχθροῦ, καὶ προσκομίζει τῷ Θεῷ δῶρον εὐπρόσδεκτον. Ἀεὶ τοῦτον πιστοὶ σὺν τῇ χορείᾳ τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ εὐφημήσωμεν, ἵνα προσβεῇ αὐτῷ, ὅπως ἴλεως γενήσεται ἡμῖν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως» (α).

§ 245 Τὸ ἰδιόμελον τοῦτο μετὰ τὴν πρωτομαρτυρίαν ἄρ-
χετι τῆς μελωδίας ἐκ τῶν δεσποζόντων Δι. Νη, καὶ λήγει

(α) Καὶ ἐκ τῆς τῶν χαρμωδικῶν στίξεως καὶ ἐκ τῆς τοῦ ἰδιομέλου βιέπομεν, ὅτι γίνεται τελεία κατάληξις, καὶ ὅπου τελεία στιγμή δὲν ὑπάρχει. Ἐκ τούτου δὲ μαρθάνομεν, ὅτι ὁ ρυθμὸς τοῦ μέλου προτιμᾶται τῆς ἔννοιας, καὶ μάλιστα εἰς τὰ εἰρμολογικὰ ἐκ τῶν ὁποίων, ἃν ὁ ρυθμὸς ὁ συνδέων ταῦτα, παραλύσῃ, δὲν ἔχομεν ἀρέσκον, ἀλλ' ἀπαρέσκον μέλος. Τὴν προτίμησιν τοῦ ρυθμοῦ σημαίνουνσι καὶ τὰ μνηαῖα καὶ αἱ λοιπαὶ ἱερὰ βίβλοι ἐστιγμοτισμένα οὐχὶ κατ' ἔννοιαν. Ἡ προτίμησις τοῦ ρυθμοῦ ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ ποιητικῇ· δίδει καὶ εἰς ἐξωτερικῶν, καὶ εἰς Ἐκκλησιαστικῶν ποιητῶν τοὺς στίχους ὁ ρυθμὸς, ἥτοι τὸ σύνολον τῶν μέτρων ἢ ποδῶν, τὸ ἀπαρτίλον τοὺς στίχους, εἶναι ἐπικρατέστερος τῆς ἐννοιᾶς.

ἀτελῶς εἰς τὸν Δι εἰς τὸ «τῆς πίστεως» καὶ πάλιν ἀτελῶς εἰς τὸν Βου εἰς τὸ «τοῦ λόγου» καὶ ἐντελῶς εἰς τὸ «εὐφημῶμεν» Καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως. Τὰ αὐτὰ θεωροῦνται καὶ εἰς τὰ εἰρμολογικά (α).

Παρατηρήσεις.

§ 246 Πρέπει λοιπὸν, ὁ θέλων νὰ μελοποιῇ, νὰ μελετᾷ συνεχῶς τὰ μελοποιήματα, τὰ ὅποια ἀφῆκαν οἱ παλαιοὶ καὶ οἱ νεώτεροι ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ, καὶ μάλιστα οἱ εὐδοκιμήσαντες· διότι ἐκ τῆς μελέτης τούτων πλουτίζεται ὁ νοῦς με δικηφόρους περιόδους καὶ θέσεις. Πρέπει δὲ νὰ μελοποιῇ, ἔχων καὶ παρ' ἑαυτοῦ· ἐφευρεθεῖσαν ὕλην διὰ νὰ δύναται νὰ καλυπτῇ καὶ τὰ ὅσα ἐξ ἄλλων ἠρχνίσθη· διότι τὸ συρράπτειν μόνον ξένα μέλη εἶναι ἀξιόμμεμπτον. Ἐν γένει δὲ πρέπει νὰ μελοποιῇ, συντάττων καὶ τὰ ἴδια καὶ τὰ ξένα κατὰ τοὺς κανόνας τὴν λῆψιν, τὴν χρῆσιν καὶ τὴν μίξιν, καὶ πλατύνων αὐτὰ διὰ τῶν σχημάτων, τῆς μεταβολῆς, τῆς παλιλλογίας, τῆς μιμήσεως, τῆς ἐπαναλήψεως καὶ τῆς ἀποδόσεως, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ἡ στίξις.

§ 247 Κατὰ τὰς περιστάσεις δὲ ὁ μελοποιὸς δύναται νὰ μεταχειρίζεται καὶ φθορὰν § 127 σπχνίως ὅμως· διότι ἡ συχὴ φθορὰ δεικνύει ἀδυναμίαν τοῦ μελοποιοῦ, ὅτις, μὴ δυνάμενος νὰ εὕρῃ ὕλην ἱκανὴν εἰς τὸν αὐτὸν ἦχον, καταφεύγει εἰς πολλοὺς. Ὅταν δὲ μέλλῃ νὰ ποιήσῃ δέσιν, ἢ λύσιν φθορᾶς, πρέπει νὰ προσέχῃ νὰ ποιῇ μὲν τοῦτο κατ' ἐμμέλειαν, νὰ ζητῇ δὲ τὸ εὐάρεστον καὶ ἐκ τῆς κρίσεως τῶν ἀκρατῶν.

(α) Τὸ εἰρμολογικὸν μέλος κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἔλαβε σημαντικὴν βελτίωσιν. Τὸ μέλος τοῦτο χαρακτηρίζει τὸν φιλολόγον καὶ ἱκανὸν ὑμολητὴν, καὶ δὲ αὐτοῦτο εἶναι πολὺ πρὸς τοῦ ἀξίον.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ.

Σ. Ἴππομάχης Ἀρχιμανδρίτης
 Γυμνασιάρ. Λαμίας σωμ. 10
 Κ. Κοντογόνης Καθηγητῆς τοῦ
 Πανεπιστημείου. σ. 5
 Ἡρακλῆς Μητσόπουλος Καθη-
 γητῆς τοῦ Πανεπιστ. σ. 2
 Ἀβέρκιος Α. Λαμπέρης.
 Χριστόδουλος Γεωργιάδης Μου-
 σικός.
 Ἀνδρέας Τριανταφυλλόπουλος.
 Περικλῆς Ρ. Ἀλεξανδρίδης.
 Χρῆστος Ἰωσηδρῶδσκης.
 Θεόδωρος Γεωργαντζᾶς.
 Χρῆστος Γ. Μπάρακλη.
 Κωνσταντῖνος Λεοντίου.
 Παναγῆς Μαρκέτης ἐξ Ἄνδρι
 τσαίνης.
 Γεώργ. Ἀντωνιάδης Προυσαεύς.

ΕΚ ΠΕΙΡΑΙΩΣ.

Νικόλ. Μελετόπουλ. σωμ. 10
 Δημήτριος Μουμουτζῆς.
 Θ. Γ. Ρετσινόπουλος.
 Φώτης Δημητριάδης.
 Γ. Ν. Γούδας.
 Α. Πεπεμούντας,
 Δ. Ῥετσινόπουλος.
 Ἀναστάσιος Ν. Λοῦζος.
 Μ. Π. Ἐλευθερίου.
 Χρῆστος Ἀσημακόπουλος.
 Σ. Ῥετσινόπουλος.

Πανάγος Δαμάσκος.
 Π. Ἀναγνωστόπουλος.
 Ἀντώνιος Μελετόπουλος.
 Ἰωάννης Γ. Δανεσῆ.
 Ἐπαμινώνδας Πεπεμούντας.
 Εὐστάθιος Σταματόπουλος.
 Κωνσταντῖνος Γαλανόπουλος
 Θεμιστοκλῆς Δ. Σωτηρόπουλος.
 Ἰωάννης Ν. Λοῦζος.
 Μιχαὴλ Βόγκλης.
 Σ. Δ. Σωτηρόπουλος.
 Λιμπέρης Λιμπερόπουλος.
 Λεωνίδας Ἀθανασίου.
 Νικήτας Πικίου.
 Λεωνίδας Παπᾶ Γ. Οἰκονομόπ.
 Γεώρ. Κ. Λεβαντῆς ἐκ Τήνου.

ΕΚ ΝΑΥΠΛΙΟΥ.

Ὁ Ἅγιος Ἀργολίδος Κύριος Γε-
 ράσιμος. σωμ. 2
 Ἀρχιμανδρ. Ἰωσήφ Κωνσαντ.
 Δημ. Ἀθανασίου Οἰκονόμος.
 Μιχαὴλ Ἱατρός.
 Νικόλ. Καρτερὸς Ταμίας Ναυ-
 πλίας καὶ Ἀργους.
 Χ. Παμπούκης Γυμνασιάρχης.
 Π. Σμυρνάκης Καθηγητῆς.
 Ἀναστ. Ταπεινὸς ἀρχιμουσικός
 Ναυπλίου.
 Ἠλίας Ἀσημακόπουλος.
 Ἀναστ. Μαυροκέφαλος.
 Σωφρόνιος Ἱερομόναχος.

Ἀναστ. Παπαδόπουλος Μισιρ-
λῆς Μουσικός.

Γεώρ. Ἰακώβου Κύπρ. Μουσικός.

Ἀναστάσιος Λάσκαρης.

Θεοφάνης Σακελλαρίου.

Κ. Οἰκονόμου.

Δ. Ἐμμ. Ὀλύμπιος.

Λυκοῦργος Δ. Ζωγράφος.

Ἀναστάσιος Οἰκονόμου.

Λεωνίδας Φωτόπουλος.

Ἰωάν. Σιγαρόπουλος Μουσικός.

Ἀριστείδης Ἀνδριτσόπουλος.

Ἰωάν. Κουγιουτέας ἐκ Σπάρτης.

Π. Παπᾶ Γεωργιάδης.

Ἰωάννης Παρασκευόπουλος.

Π. Παπάζογλους.

Ἀριστείδης Γ. Βασιλείου.

Γ. Δεϊλάκης.

Ἰωάννης Θωμάς.

Νικούλης Γεωργιάδης Δικαστ

Κ. Θ. Καρόπουλος.

Μονὴ Ταξιαρχῶν.

Μονὴ Ἀγνοῦντος.

Μονὴ Καρκαλιᾶ.

Μονὴ Ταλαντίου.

ΕΚ ΚΟΡΙΝΘΟΥ.

Σωτῆρος Α. Κόνδης Ἱερεὺς.

Παρασκευᾶς Οἰκονόμου.

Βενιαμὶν Κωνστ. Ἱεροδιάκονος.

Δημήτριος Γιουρούκος.

Ἀναγν. Ἰω. Χούτρας.

Ἰωάννης Νάλιας.

Ἰω. Καραγιαννόπουλος Διδάσκ.

Χριστόδουλος Ἀλεξιάδ. ἐκ Δου-

λιανῶν τῆς Ἡπείρου.

ΕΚ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗΣ.

Δομέτιος Φίλης Ἱερομόναχος.
Χριστόφορος Σακελλαρίου Ἱε-
ρομόναχος.

Δομέτιος Ῥικλητῆς Μοναχός.
Πανάρετος Μποζίκης Μοναχός.
Ἀρσένιος Δάφνης Μοναχός.

ΕΞ ΥΔΡΑΣ.

Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ.

Γεράσιμος Ἱερομόναχος.

Κύριλλος Ἱεροδιάκονος Κρής.

Εὐπραξία Δοκοῦ.

Σοφία Οἰκονόμου.

Ῥήγας Γ. Ῥιγκόπουλος.

Εὐστράτιος Κυδωνιεύς.

Ἀναγν. Α. Κάβουρας Μουσικός.

Π. Κουπιτόρης Καθηγητής.

ΕΚ ΚΡΑΝΙΔΙΟΥ.

Σπυρίδων Κορτσόπουλος Πρω-
τοψάλτης τῆς κεντρικῆς Ἐκ-
κλησίας τοῦ Κρανιδίου καὶ ἡ-
μέτερος μαθητής.

Ἄγγελος Γουζούσσης Ἱατρός.

Α. Α. Μερεμέτης.

Παπᾶ Ἰωάν. Τσούτσας.

Παπᾶ Ἰωάν. Ῥομπότσης.

Ἀναγ. Α. Νικολέτος.

Νικολ. Π. Σκρεπετός.

Παπᾶ Ἰω. Σακελλαρίδης.

Παπᾶ Παναγιώτης Νόννης.

Παπᾶ Ἰω. Χελιώτης.

Παντελής Παπᾶ Δημητρίου.
Α. Οἰκονόμος.
Ἀθ. Βουρλέτσης.
Ἀναγν. Καντσιλιέρης Μουσικός.
Δημ. Μπούκης.
Βασίλειος Δ. Γουλιέρμος.
Ἀναγν. Μονᾶς.
Παπᾶ Ἄγγελος Πανοῦτσος.
Παπᾶ Κυριάκος Καμπίτης.
Νικ. Δ. Μπάκας.
Ἰωάν. Παπᾶ Γκίκας.
Ἱερεὺς Ἐμμανουὴλ Οἰκονόμου.
Νικ. Δ. Σκληῆς.

ΕΚ ΝΗΣΙΟΥ ΤΗΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ.

Δημ. Ἱερεὺς Πετρουλάκης.
Γεώργ. Παπᾶ Κυριάκου.
Ἀναγν. Ζουμπούλης.
Νεόφυτος Γεωργιάδης.

ΕΚ ΠΥΛΟΥ.

Ἀναστάσιος Ἀγ. Μισηρλῆς.
Ἀριστείδης Νιβαλίδης Γραφεὺς
τοῦ Ἐπαρχείου Πύλλας.
Ἀναγνώστης Μακρῆς ἐκ τοῦ
χωρίου Σοφικοῦ.
Ἀρμόδιος Ζάκατας ἐκ Πύργου.

ΕΚ ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ.

Α. Παπᾶ Ζησίμου Μουσικοδ.
Παναγῆς Βούλγαρης Μουσικός.
Γ. Παπᾶ Δημητρίου Οἰκονόμου.
Βασίλ. Ἀναστασίου Μουσικός.
Διονύσιος Ἱεροδιάκονος.

Γ. Χαρτοδιπλωμένος Μουσικός.

ΕΞ ΑΡΓΟΥ.

Οἱ Κύριοι . . . Σωμ.
Δ. Τσώκης Ὑποστράτηγος ὁ
Ἰω. Δεληγιάννης Ἐπαρχος.
Ἰω. Βλάχης Ἱατρὸς καὶ Δήμαρ.
Π. Δηθάνης Ἱατρός.
Ἰωάν. Γιαννακόπουλος.
Παναγ. Α. Σταματιάδης Δικηγ.
Ἄνδρ. Δανόπουλος πρώην Βου-
λευτῆς καὶ Ὑπουργός.
Νικ. Ἰω. Κορδία Σύμβουλος καὶ
Γραμ. τῆς Δημαρχίας.
Π. Ρούσσοις Ἑλληνοδιδάσκαλος.
Σωτῆρος Ἀνιφεριώτης.
Νικ. Φανδρίδης Ἐπαρχ. Δημοδ.
Ἄνδρ. Α. Πετσίδης Φαρμακοπ.
Ζαχαρίας Σακελλαριάδης.
Μιχαὴλ Α. Γουναριάνος.
Δημήτριος Α. Κολιαλέξης.
Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Νικο-
λάου τῆς Ἀγορᾶς.
Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Τιμίου Προδ.
Ἡ Ἐκκλησία τῆς Παναγίης τῆς
Κοιμήσεως.
Νικόλαος Ἱερεὺς Τσελεπατιώτης
Πρωτοππῆς.
Νικόλαος Ἀναστασιάδης Ταμίας.
Νικόλ. Βῶκος Δημοτ. Εἰσπράκ.
Ἀναγνώστης Δανόπουλος.
Κ. Βασιλόπουλος Ἐμπορος.
Σωτῆρος Μελετόπουλος.
Ἀντών. Χατζῆ Ἰω. Φαρμακοπ.
Δημήτριος Βουρλέτσης.
Ἰωάννης Σέκερης.
Κ. Παραμυθιώτης Ἱλαρχος.

Ἐμμανουὴλ Γεωργιάδης ἀλληλ.
 Παντελῆς Ζήσης.
 Παναγῆς Κούζης Ἰατρός.
 Γεώργιος Μαρίνος Ἐμπορος.
 Ἀλέξιος Σ. Παπαλεξόπουλος.
 Νικόλαος Χαλατσόπουλος.
 Κωνσταντ. Γεωργιάδης Ἰατρός.
 Ἀθανάσιος Δ. Πύρρος.
 Θεοδόσιος Καραμουτζᾶς.
 Βασίλειος Σ. Ζέρας.
 Παναγ. Καράκαλλος ἔμπορος.
 Μιχαὴλ Πασχαλινόπουλος.
 Δημήτριος Ζέρας Λογιώτατος.
 Ἰωάννης Σ. Καβουκῆς.
 Ἀθανάσιος Γ. Μπόμπος.
 Α. Πατρίδης Ἰατρός.
 Χρῆστος Βλάσης Καταλυματ.
 Νικόλαος Καραμπατσόπουλος.
 Γεώργιος Κορδόπουλος.
 Χαράλαμπος Ἀλίκουλης.
 Μιχαὴλ Παναγόπουλος ἐκ Νεμ.
 Χρῆστος Ἰωάννου.
 Γεώργιος Ἀθανασίου.
 Σταῦρος Τενεζάκος.
 Πᾶνος Ν. Οἰκονόμου.
 Ἰωάν. Ζωϊόπουλος Μουσικολογ.
 Νικόλαος Πάτμιος Μουσικός.
 Ἀναγνώστης Τασσόπουλος.
 Κωνσταντῖνος Παπᾶ Σπύρου.
 Παπᾶ Ἀδριανὸς Παπᾶ Δημητρ.
 Γεώργ. Π. Χαρμάν. ἐξ Ἄστρους.

ΜΑΘΗΤΑΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ
 ΕΠΟΧΩΝ.

Οἱ Κύριοι . . . . Σωμ.
 Α. Σ. Πεπεμούντας Ὑπασυνόμ.
 Χρηστάκης Παπᾶ Ἡλιοῦ Γραμ.
 τοῦ Ἐρετείου Ναυπλίας.

Παναγ. Παπᾶ Ἡλιοῦ Γραμ. τοῦ
 Ὑπουργ. τῶν Ἑσωτερικῶν.
 Ἀλέξιος Δοροβίνης Ἰατρός.
 Ἀναστ. Σ. Πεπεμούντας.
 Ἀναστ. Μανουσάκης.
 Ἰθαν. Γ. Δαρρώνᾶς Δικηγόρος.
 Σκελλίων Θεοδώροπουλος.
 Νικ. Ἰερεὺς Βραχνός,
 Θεόδωρος Προκοπίου.
 Σπ. Καλμοῦχος Ἰατρός.
 Ἰω. Ἀλπανόπουλος Γραμ. τοῦ
 Εἰρηνοδικείου.
 Λεωνίδα Ζωγράφος Ἰατρός.
 Κωνστ. Ἰω. Σταθόπουλος σ. 2
 Ἰωάννης Πρίνου δημ. Εἰσπράκ.
 Θεόδωρος Δ. Δεσύλλα.
 Ν. Ν. Γεωργόπ. Λογιστής.
 Ἰωάν. Κορδοπάτης.
 Ἀριστείδης Δανόπουλος.
 Θεοδόσιος Δ. Παπαδόπουλος.
 Ἀναγ. Μποδόπουλος Δήμαρχος
 Ἰναχίας.
 Σωτ. Β. Σωτηρόπουλος Γραμ.
 τῆς Ἀστυνομίας.
 Κωνστ. Δενεζάκης Γραμ. τοῦ
 Εἰρηνοδ. Σπετσῶν.
 Ἰωάννης Παπαθανασόπουλος.
 Ἰωάν. Παπαδόπουλος.
 Ἀνδ. Καραμουτζᾶς Φαρμακοπ.
 Δημήτριος Ψαρόπουλος.
 Χαράλαμ. Μυσακόπουλος ἔμ.π.
 Νικόλαος Δ. Τσώκρη. σ. 4
 Δημήτριος Γ. Τσώκρη.
 Δημήτριος Α. Τσώκρη.
 Βασίλειος Κ. Βῶκος.
 Κωστῆς Ν. Α. Ἰατροῦ.
 Χρηστάκης Κ. Ῥοδόπουλος.
 Κωνστ. Α. Σχραβάκος.

Χρῆστος Ἰω. Ἱερεύς.
 Ἰωάννης Λαγοδημόπουλος.
 Γεώργιος Παναρῆτης.
 Κωνσ. Γ. Σαλωνιτόπουλος.
 Ἰωάν. Δ. Καλλέργη Ὑπουργοῦ
 τῶν Στρατιωτικῶν. σ. 5
 Μιλτιάδης Πετρόπουλος.
 Θεμιστοκλῆς Βλάχος.
 Δημ. Προκοπίου.
 Ἀποστόλης Ζεγγίνης.
 Θρασύβουλος Παναγόπουλος.
 Ἰωάννης Δ. Βαρβερόπουλος.
 Πέτρος Κερασιώτης.
 Ἀναστάσιος Λιαγκρῆς.
 Ἀγγελῆς Γεωργαντᾶς ἐπιλοχ.
 Δημήτριος Ἀδριανόπουλος.
 Λεωνίδας Θεοφανόπουλος.
 Γεωρ. Θ. Λυκούριζας.
 Γεωρ. Παπᾶ Σπυρόπουλος.
 Ἄνδρ. Ἰω. Πάγκαλος.
 Λεωνίδας Πορτοκάλης.
 Εὐθύμιος Δαρβωνᾶς.
 Δημήτριος Παπᾶ Χρήστου.
 Σπ. Α. Τζορτσόπουλος.
 Γεώργιος Ἀγγελόπουλος.
 Χριστόδουλος Ζῶης Μουσικός.
 Εὐαγγέλης Σανόπουλος.
 Γεώργιος Φίλης.
 Δημ. Α. Βασιλειάδης.
 Δημήτριος Κιτσόπουλος.
 Κωστῆς Α. Χ. Ἰωάννου.
 Δ. Γεωργιτσόπουλος. Μουσικός
 Κωνστ. Σταμόπουλος.
 Κωνστ. Ἰω. Γκάγγα.
 Κωνστ. Ἀγγ. Λύμπος.
 Κωνστ. Δ. Ζαγγλάνης.
 Πανχ. Ἰω. Θωμόπουλος.
 Μεγακλῆς Καζακόπουλος.

Ὀδυσσεὺς Μητσιρόπουλος.
 Ἀνδρέας Παπᾶ Γεωργίου.
 Ἀρτέμιος Παπᾶ Γεωργίου.
 Γεώργ. Καλαματιανός.
 Γεώργ. Παπᾶ Σταματόπουλος.
 Δημ. Γ. Σαραντόπουλος.
 Δημ. Ῥήγας Πρωτοψάλτης τῆς
 Ἐκκλησίας τοῦ Τιμίου Προδ.
 Μιχαήλ Ἰω. Χλιμιντζόπουλος.
 Στυλιανὸς Κ. Γιαννηχόλα.
 Δημήτριος Δ. Στύλος.
 Κωνστ. Μανουσάκη.
 Δημήτριος Καλιοντζόπουλος.
 Νικόλαος Δ. Πλατανήτης.
 Βασίλειος Π. Μητσόπουλος.
 Ἀναστ. Ἰω. Καραγιάννη.
 Ἀχιλλεὺς Θ. Τουρκίνης.
 Θεόδωρος Παπᾶ Κωνσταντίνου.
 Γεώρ. Κ. Καραγιαννόπουλος.
 Νικόλ. Χρ. Λιακόπουλος.
 Γεώρ. Ἰω. Δημόπουλος.
 Ἰωάννης Πετρίδης.
 Νικόλαος Δ. Ζαγγλάνης.
 Κωνσταντῖνος Παχατσούλα.
 Περικλῆς Ἰω. Βαρθένη.
 Δημήτριος Κ. Νυσταζόπουλος.
 Κ. Δ. Παπᾶ Παναγιωτόπουλος.
 Δημήτριος Θεοδωρόπουλος.
 Θεόδωρος Γεωργιτσόπουλος.
 Κωστῆς Σημαντήρας.
 Διονύσιος Σωτηρόπουλος.
 Ἀναστάσιος Δρεπανιώτου.
 Περικλῆς Α. Πέπας.
 Δημήτριος Σπ. Ζέρβα.
 Σταῦρος Κιάφας.
 Γεώρ. Δ. Πιτσιδόπουλος.
 Κωνστ. Σ. Ἀναστασίου.
 Παναγῆς Σ. Φουντωτός.

Σταῦρος Ἐμμ. Οἰκονόμου.
 Γεώρ. Ἰω. Σπαχόπουλος.
 Διαμαντῆς Σ. Διαμαντόπουλος.
 Ἰωάννης Κ. Βουδούρης.
 Παναγ. Ἰω. Παπᾶ Μηχαλόπ.
 Ἰωάν. Α. Κονδάκης.
 Ἰωάν. Κ. Μανιατόπουλος.
 Γεώρ. Α. Ζυγοτρίβης.
 Ἰωάν. Κ. Μπαλαπάνης.
 Νικόλ. Α. Καμηλιάρης.
 Κωνσταντῖνος Σακελλαρίου.
 Γεώρ. Α. Λαμπρόπουλος.
 Γ. Θ. Λιαπόπουλος.
 Δημήτριος Σταθόπουλος.
 Ἀναγ. Α. Κανατάς.
 Χρήστος Α. Καζάκος.
 Ἀδριανὸς Νυσταζόπουλος.
 Νικόλ. Γ. Καραγιώργης.
 Ἀναγ. Α. Καραμπέλας.
 Σπυρίδων Β. Βαρβερόπουλος.
 Ἀναστάσιος Κουτροφίνης.
 Παναγῆς Σ. Χαλέπα.
 Ἰωάν. Γ. Παγώγης.
 Θεόδωρος Ν. Μεγαλοφώνου.
 Ἰωάν. Δ. Ροσσόπουλος.
 Δημήτριος Ν. Μοθωνιοῦ.
 Ἰλιτιάδ. Πατᾶ Χρηστόπουλος.
 Κωνσταντῖνος Δέδες.
 Χρυστάκης Δ. Μπαδουβάνου.
 Χαράλαμπος Σαβδόπουλος.
 Γεώρ. Χρήστου Καπωτᾶς.
 Ἀντών. καὶ Φώτιος Παπᾶ Νικ.
 Τσελεπατιώτου.
 Δημ. Π. Μπούτης.
 Ἀνδρέας Διλιπράκης.
 Ἄνδρ. Γ. Βελιτσιώτης.
 Δημήτριος Μ. Στάμου.
 Ἰωάννης Ζωγράφος.

Δημήτριος Ὀρφανός.
 Κωστῆς Α. Μπρούμης.
 Ἄνδρ. Δ. Παπᾶ Γεωργοπούλου.
 Ἰωάννης Ἐμμ. Βαρβερόπουλος.
 Νικόλαος Δ. Ἰατροῦ.
 Γεώργιος Μάγειρας.
 Δημήτριος Δ. Τσόγκα.
 Ἡρακλῆς Π. Ἀγαθοκλέους.
 Ἑλένη Π. Ἀγαθοκλέους.
 Κωνσταντῖνος Π. Ἀγαθοκλέους.
 Γεώργιος Π. Ἀγαθοκλέους.
 Δημήτριος Μυχόπουλος.
 Παναγῆς Δανόπουλος.
 Διαμαντῆς Ντούσας.
 Γεώργιος Ἰωάν. Μαντῆς.
 Κωνσταντῖνος Παπᾶ Κυριάκου.
 Γεώργιος Παραβάντες.
 Ἰωάν. Παπᾶ Χαραλάμπου.
 Παναγῆς ~~Δαλαμπίνης~~.
 Χρήστος Παπαδόπουλος.
 Πιπᾶ Ἀναστ. Σκουτερόπουλος.
 Δήμος Γ. Ἀντωνόπουλος.
 Χαράλαμπος Τσιτσέκος.
 Κωνσταντῖνος Δ. Μπλάτσου.
 Δημήτριος Παπᾶ Ἀγγελῆ.
 Χαράλαμπος Μαῦρος.
 Σπ. Γ. Σακχολέβα.
 Νικόλαος Κεραμίδας.
 Κωνσταντῖνος Μητράκος.
 Ἀναστάσιος Ταγρές.
 Ἀνδρέας Παπᾶ Σπύρου.
 Παπᾶ Δημήτριος Ξυνός.
 Βασίλειος Ξυνός.
 Γεώργιος Παπᾶ Βασιλείου.
 Γεώργιος Παπᾶ Ἀποστόλου.
 Παπᾶ Ἀναστάσιος Ψωμάς.
 Δημήτριος Οἰκονομόπουλος.
 Νικόλ. Α. Παπᾶ Νικολόπουλος.

Δημήτριος Α. Οίκονομόπουλος.	Παπᾶ Παναγ. Παπᾶ Ἀδριανοῦ.
Νικόλαος Κ. Καραδήμας.	Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον
Γεώργιος Δ. Ταγρές.	Μέρπακα.
Δημήτριος Μαυροκορδόπουλος.	Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον
ΕΚ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΙΔΕΙΑΣ.	τοῦ χωρίου Ἀνιφῆ.
Νικ. Εὐσταθόπουλος Δήμαρχος.	Παπᾶ Δημήτριος ἀπὸ Μάνεσι.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Σελ.	Στίχ.
7	12 1:3 ἀντὶ 2:3.
34	34 τετραχόρδῳ ἀντὶ τριχόρδῳ.
47	ἐν παρενθέσει «ἰσομήκη μόνον διαστήματα» ἀντὶ «κατ' ἴσας διαστάσεις τὰ...»
25	εἰς τὴν ἔχουσιν ὀκτάχορδον τὸν ἀριθμὸν 2 καὶ ση- μεῖον τὸ ϕ, ἀντὶ τοῦ σημείου τούτου τὸ ϑ.
Σελ.	Στίχ.
91	15 Ἡ ἐπὶ τοῦ ἐνὸς διγόργου ὑποστιγμὴ περιττεῖται